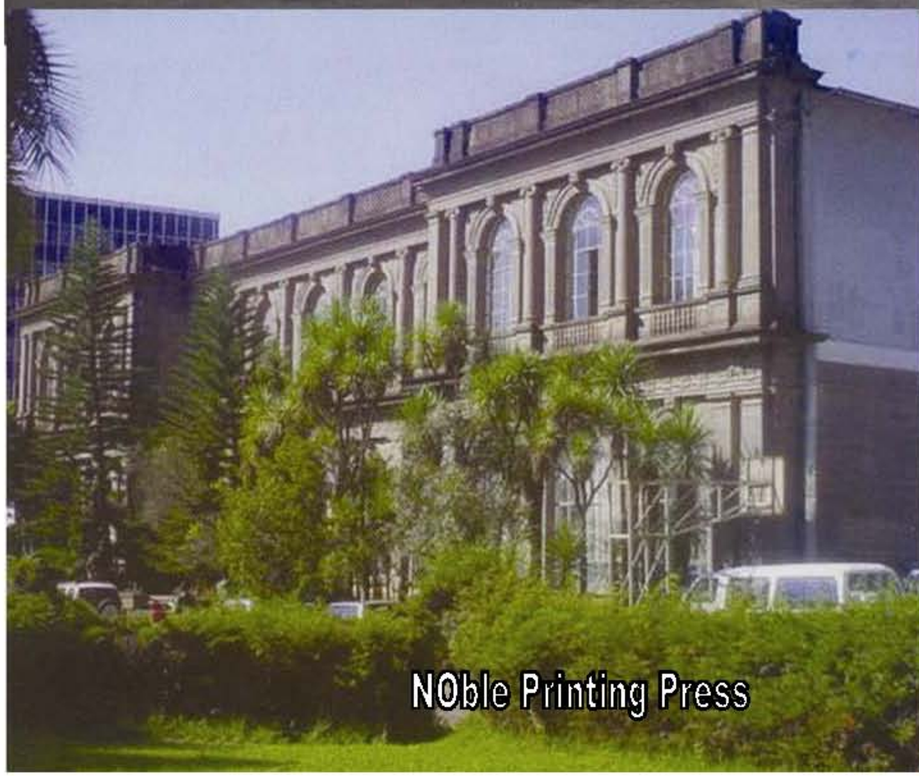

NOble Printing Press

የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ውሳኔዎች
ቅፅ 6

የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ውሳኔዎች

ቅፅ 6

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ሚያዝያ 2001 ዓ.ም
አዲስ አበባ

የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት
ሰበር ሰሚ ችሎት ውሳኔዎች

ቅፅ 6

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ

ፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት

<u>አዲስ አበባ</u>

የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ፕሬዚዳንት መልዕክት

ከዚህ ዕትም በፊት በነበሩ ቅፆች በርካታ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ውሣኔዎች ታትመው በመላው ሀገሪቱ ለሚገኙ ፍርድ ቤቶችና ለሌሎችም የህብረተሰብ ክፍሎች እንዲሠራጩ ተደርጓል፡፡ ይህም በዋናነት፣ የፌዴራል ፍርድ ቤቶች አዋጅን ለማሻሻል በወጣው አዋጅ ቁጥር 454/97 አንቀጽ 2/1/ ሥር የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ከአምስት ያላነሱ ዳኞች በተሰየሙበት የሰበር ችሎት የሚሠጠው የሕግ ትርጉም በየትኛውም ደረጃ ላይ በሚገኝ የፌዴራል ወይም የክልል ፍርድ ቤት ላይ አስገዳጅነት ይኖረዋል ተብሎ በመደንገጉ ፍርድ ቤቶች የሰበር ችሎቱ የሰጠውን የሕግ ትርጉም ተከትለው እንዲሠሩ ለማስቻል ነው፡፡ በየፍርድ ቤቶች ለተመሣሣይ ጉዳዮች ይሰጥ የነበረውን የተለያዩ ወሳኔዎች በማስቀረት የፍርድ ቤቶች ውሣኔዎች ወጥነት እንዲኖራቸውን ተገማችም እንዲሆኑ ከማድረግ አኳያ ጠቀሜታው ከፍተኛ በመሆኑም ነው፡፡

በሌላ በኩል ውሣኔዎቹ በጥራዝ መልክ መዘጋጀታቸው ጥናትና ምርምር ለሚያካሂዱ የሕግ ተማሪዎችና ምሁራን፣ ለጠበቆችና ለህብረተሰቡ በአጠቃላይ ውሳኔዎቹን በቀላሉ ለማግኘት ያስችላል የሚል እምነት አለን፡፡

ተገኔ ጌታነህ

የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ፕሬዚዳንት

ማውጫ ገጽ

የፍትሀብሄር ሥነ ሥርዓት 1

የሰ/መ/ቁ 08751 2
ወ/ሮ አበበች በጅጋ እና እነ ዶክተር ተስፋዬ አካሉ
የሰ/መ/ቁ 19142 11
አቶ መላኩ ማሞ እና እነ ወ/ሮ ፈለቀች ማሞ
የሰ/መ/ቁ 20262 14
የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ እና እነ የአቶ አሰፋ ባላንጎ ወራሾች
የሰ/መ/ቁ **20465** **18**
አዋሽ ኢንተርናሽናል ኩባንያ እና እነ ፀሐይ ዮሐንስ
የሰ/መ/ቁ 21270 22
የኢትዮጵያ ልማት ባንክ እና ወ/ሮ ወይንሸት አበራ
የሰ/መ/ቁ 22556 26
ታደሰ አብዛ እና እነ የአቶ ጎሳዬ ሩጋቶ ወራሾች
የሰ/መ/ቁ 22603 29
የድሬዳዋ ጊዜ /አሰ/ቀበሌ 20 ጽ/ቤት እና ወ/ሮ ሽሪፍ አሊ
የሰ/መ/ቁ 23363 33
የኢትዮጵያ መድን ድርጅት እና እነ አቶ ፈርሃን አህመድ
የስ/መ/ቁ 23628 37
ሶሎ ሲርካርና ኤ. ኤስ እና እነ ጌትያን ኃ/የተ/የግል ኩባንያ
የሰ/መ/ቁ 23692 40
አዋሽ ኢንሹራንስ ኩባንያ እና እነ አሊ መሐመድ
የሰ/መ/ቁ 23744 49
አቶ በቀለ በድዬ እና የወጋገን ባንክ አዋሳ ቅርንጫፍ፣ የቡሌ ሆራ ከተማ አስተዳደር ፣ አቶ ሁሴን ወልዴ
የሰ/መ/ቀ 23769 53
ኢንጂነር ጋሪ ፋፋ እና የኢትዮጵያ ጂኦሎጂ ጥናት ኢንስቲትዩት
የሰ/መ/ቀ 24111 56
የቂርቆስ ክ/ከተማ የመሬት አስተዳደር ባለሥልጣን እና ወ/ሮ የዕለተወርቅ ገ/አብ

የሰ/መ/ቁ 24627 60
ዶ/ር ቤተልሄም ታደስ እና የኪራይ ቤቶች ኤጀንሲ
የሰ/መ/ቁ 24775 64
ማታዶር አዲስ ጎማ እና ቢተው ረታ
የሰ/መ/ቁ 25026 66
ወ/ሮ ሁዳ መሐመድ እና ሀጂ አህመድ አህመዲን
የሰ/መ/ቁ 25890 72
የኢ/ት መድን ድርጅት እና እነ ዝናሽ አሰፋ
የሰ/መ/ቁ 26670 76
አዲስአለም ሲሣይ እና የኢ.ት/ ልማት ባንክ
የሰ/መ/ቁ 27739 81
አቶ ድንቁ ገላው እና ወ/ሮ ዋለ እሸቴ
የሰ/መ/ቁ 27808 84
የኢትዮጵያ ልማት ባንክ እና እነ ማይገኑት ብርሃኑ፣
የሰ/መ/ቁ 28522 87
የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ እና ሞያሌ ከተማ አስተዳደር ጽ/ቤት፣ እና እነ ወ/ሮ ወርቂ ያደቹ
የሰ/መ/ቁ 28802 91
እነ ወ/ሮ በየነች ይገዙ እና አቶ ሳሙኤል ዝቅአርጋቸው
የሰ/መ/ቁ 29738 94
የአፓርታማ 79/6 የመኖሪያ ቤት ኀብረት ሥራ ማኀበር የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባለት እና ወ/ት ዘርአዳም አሰጋኸኝ
የሰ/መ/ቁ 29761 98
እነ አቶ ዳባ ደበሌ እና እነ የአቶ ደበበ ተፈራ ወረሾች
የሰ/መ/ቁ 29780 103
እነ ወ/ሮ ሙሉነሽ ዓለሙ እና ወ/ሮ ከተማሽ ቸርነት
የሰ/መ/ቁ 30631 107
ወ/ሮ ዘቢዳ ሙሳ እና እነ ወ/ሮ አሻ የሱፍ ወ/ሮ ፋጡማ የሱፍ
የሰ/መ/ቁ 30704 110
የኪራይ ቤቶች ኤጀንሲ እና እነ የአቶ በቀለ ወ/ማርያም ወራሾች

የሰ/መ/ቁ 31490 114
የኪራይ ቤቶች ኤጀንሲ እና ሴርኮ እስራኤላውያን
የሰ/መ/ቁ 31547 118
አቶ ኪዳኔ ገ/ጊዩርጊስ እና ወ/ሮ አብርሃ ተስፋሁን
የሰ/መ/ቁ 31833 122
ሀጂ አብድልቃድር አህመድ እና እነ ወ/ሮ ደስታ ገ/ዩሐንስ፣
የሰ/መ/ቁ 32147 126
አቶ መሐመድ አብዲ እና አቶ አብዱራሂም አብዲ
የሰ/መ/ቁ 32376 129
አቃቂ ቃሊቲ ክ/ከ/ቀ/10/11 አ/ጽ/ቤት እና እነ ወ/ሮ ብዙወርቅ

ሸዋንግዛው
የሰ/መ/ቁ 32638 134
የቂርቆስ ክ/ከተማ መሰረተ ልማትና ቤቶች ጉዳይ ጽ/ቤት እና እነ አቶ ይርጋ ንጋኔ
የሰ/መ/ቁ 33606 139
የኢትዮጵያ ልማት ባንክ እና እነ አቶ ደጀኔ አበበ
የሰ/መ/ቁ 33824 144
የአዲስ ከተማ ክ/ከተማ አስተዳደር የመሰረተ ልማትና የቤቶች ጉዳይ ጽ/ቤት እና የቀኛዝማች መኮንን ነጋሽ ወራሾች
የሰ/መ/ቁ 34249 152
እነ አቶ ዋለልኝ ንጉሱ እና እነ አቶ አለሙ ወንድሙ
የሰ/መ/ቁ 34313 155
የኢትዮጵያ መንገዶች ባለሥልጣን እና ከበደ ታደሰ
የሰ/መ/ቁ 35403 160
አቶ አብዱልነጢፍ ሙሄ እና እነ ትዕግስት በርሄ፣ደምስስ ተማም

የንብረት ህግ 164

የሰ/መ/ቁ 22008..165
የኪራይ ቤቶች አ/ድርጅት እና አነ አቶ ኦላና ጥርቅና

የሰ/መ/ቁ 22297 170
የጅማ ከተማ የአካባቢ አስተዳደት ጽ/ቤት እና አቶ ሸዋረገድ አባድር
የሰ/መ/ቁ 22469 173
የጅጅጋ ደብረ መዊዕ ቅዱስ ሚካኤል ቤተክርስቲያ እና እነ አዳነች መንግስቱ
የሰ/መ/ቁ 22719 176
የአ/አ/ከተማ አስተዳደር ሥራና ከተማ ልማት ቢሮ ተተኪ የመሬት ልማትና አሰተዳደር እና አቶ ነጋሽ ዱባለ
የሰ/መ/ቁ 23608 179
የኢትዮጵያ ፕራይቬታይሽንናየመንግስት ልማት ድርጅቶች ተቆጣጣሪ ኤጄንሲ እና የአቶ ኑር በዛ ተረጋ ወረሾች
የሰ/መ/ቁ 24269 --185
የአዲስ አበባ ከተማ መስተዳደር እና ተክለማርያም መኮንን
የሰ/መ/ቁ 26130 188
አቶ ገ/እግዚአብሔር ከበደው እና ወ/ት ሰላማዊት ወ/ገብርኤል
የሰ/መ/ቁ 27506..192
እነ ሣሙኤል ውብሸት እነ ብዙነህ በላይነህ
የሰ/መ/ቁ 27600..196
ሕብረት ባንክ አክሲዮን ማኀበር እና እነ አቶ ጀማል መሐመድ
የሰ/መ/ቁ 29005 200
አቃቂ ቃሊቲ ክፍለ ከተማ መሬት አስተዳደር ጽ/ቤት እና አቶ ግርማቸው ይላላ ፣ እና አዲስ አበባ ከተማ የመሬት ልማትና አስተዳደር ባለስልጣን
የሰ/መ/ቁ 30101 203
አቶ ገዛኸኝ አድነው እና እነ ወ/ሮ ዳሳሽ ባይነሳኝ
የሰ/መ/ቁ 30461 206
የኢትዮጵያ መንገዶች ባለሥልጣን እና አቶ ኢሳ መሐመድ
የሰ/መ/ቁ 33499..210
አዋሳ እርሻ ልማት ድርጅት እና እነ አቶ ዶቶሮ ደሌቦ

የሰ/መ/ቁ 33711 214
በቀድሞ ወረዳ 3 ቀበሌ 07 አስተዳደር ጽ/ቤት እና እነ ወ/ሮ ክብርነሽ ቀደመ
የሰ/መ/ቁ 33831..218
አቶ ሀሰን ኢብራሂም እና አቶ ኢብራሂም ይመር ሐሰን
የሰ/መ/ቁ 33924..222
ወ/ሮ ገብርኤላ ሂኮላቶማስ እና የኪራይ ቤቶች ኤጀንሲ
የሰ/መ/ቁ 34406..225
ወ/ሮ መገርቱ ነጋሣ እና እነ ወ/ሮ ፀሃይ ሊጋ

ይርጋ ***229***

የሰ/መ/ቁ 20295 230
አቶ ደጀኔ ሰገሠ እና እነ አቶ መላኩ ጌታቸው
የሰ/መ/ቁ 25567 235
ወ/ት አይናለም አበበ እና አቶ ደገፉ ጉርሙ
የሰ/መ/ቁ 25664 239
አቶ ተገኝ ይማም እና እነ አቶ ካሣሁን ደሳለኝ
የሰ/መ/ቁ 26422 249
ወ/ሮ ስንልሽ ማዘንጊያ እና እነ አቶ ተስፋ ማዘንጊያ
የሰ/መ/ቁ 28686 251

ኪራይ ቤቶች ኤጀንሲ እና አቶ ግዛው መንጀታ
የሰ/መ/ቁ 28997 254
ሰለአሶሳ ዞን ግብርና እና ትምህርት መምሪያዎች
የቤኒሻንጉል ጎምዝ ክልል መንግሥት ፍትህ ቢሮ፣ እና
በላይ ወርቁ
የሰ/መ/ቁ 29920..257
የባህርዳር ጨ/ጨ/አ/ ማኅበር እና አቶ አመሽ ሰይድ
የሰ/መ/ቁ 31185 261
የኢትዮጵያ መድን ድርጅት እና የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ
የሰ/መ/ቁ 31217..265
ቴሌኮሚኒኬሽን ኮርፖሬሽን እና አቶ ጫሊ ሐሰን

የሰ/መ/ቁ 31857 269
መሐመድ አብደላ እና የድሬደዋ ኢትዮ ጅቡቲ ም/ባቡር
የሰ/መ/ቁ 32013 272
ደምስ ጥበበሥላሴ እና ቴዎድሮስ ጥበበሥላሴ
የሰ/መ/ቁ 32217 275
ወ/ሮ እማዋይሽ አበራ እና ወ/ሪት እልፍነሽ ሸዋዬ
የሰ/መ/ቁ 32788 278
የኢትዮጵያ እህል ንግድ ድርጅት እና አቶ ግርማ ተገኝ
የሰ/መ/ቁ 34011 282
እልፍነሽ አማረ እና እነ አቶ ግርማ አማረ
የሰ/መ/ቁ 31748 285
ይስማው ድረስ እና እነ ይበልጥአል ፍቅር

የአስሪና ሰራተኛ ህግ 288

የሰ/መ/ቁ 18832 289
የኢትዮጵያ ኤሌክትሪክ ኃይል ኮርፖሬሽን እና አቶ ከበደ ቱሉ
የሰ/መ/ቁ 20416 293
አቶ ቢኒያም ገረመው እና የቻይና መንገድና ድልድይ ሥራ
ድርጅት
የሰ/መ/ቁ 20670 296
የኢትዮጵያ ቴሌኮሙኒኬሽን ኮርፖሬሽን እና ሰለሞን በርሄ
የሰ/መ/ቁ 21329 299
የኢትዮጵያ ቴሌኮሚኒኬሽን ኮርፖሬሽን እና እነ አቶ በቀለ ኩምሳ
የሰ/መ/ቁ 22275 305
የኢ/ት ንግድ ባንክ እና አቶ ኃይሌ ገ/ሥላሴ
የሰ/መ/ቁ 25317 310
ጥቁር አባይ ትራንስፖርት እና ደሳለኝ አብርሃ
የሰ/መ/ቁ 25511 313
የኢትዮጵያ ልማት ባንክ እና አቶ አብራራው ከፍያለው
የሰ/መ/ቁ 25765..317
ኃይለሚካኤል ይህደጎ እና ግርማ አየለ
የሰ/መ/ቁ 26077..320
አቶ አይናለም ባይሌ እና የኢት/ንግድ ባንክ
የሰ/መ/ቁ 27704..323
ድራጋዶስ ጄ እና ፒ የመንገድ ሥራ ድርጅት እና አብዲ ሁሴን
የሰ/መ/ቁ 27959..325
የኢት/ ፖስታ አገልግሎት ድርጅት እና አቶ አሊ መሐመድ አሊ
የሰ/መ/ቁ 29692 327
የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ እና እነ አቶ አለማየሁ ከበደ
የሰ/መ/ቁ 29740..331
አቶ ስሜነህ ተክሉ እና የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ
የሰ/መ/ቁ 29866..336
ቻይና ዋንቦ ኢንጂነሪንግ ኮርፖሬሽን እና ወርቅነህ ምህረቴ
የሰ/መ/ቁ 29949 340
የኢትዮጵያ ኤሌክትሪክ ኃይል ኮርፖሬሽን እና አቶ ዋሲሁን
አዳነ
የሰ/መ/ቁ 30956..344
የወረዳ 5 አጠቃላይ ነጋዴዎች ማኅበር እና አቶ በድሉ ጫላ
የሰ/መ/ቁ 31402..348
የኢትዮጵያ አገር አቋርጭ ከፍተኛ አውቶብስ የግል ባለንብረቶች
ማኅበር እና አቶ አያሌው ይርጉ
የሰ/መ/ቁ 32545..351
አቶ ግርማ ሽፈራው እና የክርስቲያን በጎ አድራጎት ልማት
ድርጅት
የሰ/መ/ቁ 33314..355
የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ እና እነ አቶ አለማየሁ ወልዴ
የሰ/መ/ቁ 33513..361
የኢትዮጵያ ኤሌክትሪክ ኃይል ኮርፖሬሽን እና ዘውዴ ተናኘ
የሰ/መ/ቁ 34585..364
የኢትዮጵያ ኤሌክትሪክ ኃይል ኮርፖሬሽን እና ደረጀ ወልደኪዳን
የሰ/መ/ቁ 35440..367
ዋልያ አገር አቋራጭ አውቶቡስ ድርጅት እና ብርሃኔ አሊማ
የሰ/መ/ቁ 29415..370
ዎተር አክሽን እና ይልማ አሰፋ
የሰ/መ/ቁ 32822..374
ጂ.ሰቨን የንግድና ኢንዱስትሪ የመኸር ቃጫ ውጤቶች ፋብሪካ
እና መኮንን አበራ

የሰ/መ/ቁ 32229 377
መሪጌታ ልሣነወርቅ በዛብህ እና ጠቅላይ ቤ/ክህነት ጽ/ቤት
የሰ/መ/ቁ 29419 381
ሬቫ ኢንጂነሪንግ ኃ/የተ/የግ/ማኅበር እና እነ እንዳለ ታደሰ

የፍትሀብሄር
ሥነ ሥርዓት

የሰ/መ/ቁ. 08751

ግንቦት 26 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ
ታፈሰ ይርጋ
መድሕን ኪሮስ
ዓሊ መሐመድ
ሱልጣን አባተማም

አመልካች፡- ወ/ሮ አበበች በጅጋ - ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- 1. ዶ/ር ተስፋዬ አካሉ
2. ሲ/ር አየሁብዙ ይመኑ } ጠበቃ ደሳለኝ ዓለሙ

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው ችሎቱ ግራ ቀኙን አከራክሮ የፌዴራል ከፍተኛና ጠቅላይ ፍ/ቤቶች አመልካችና ተጠሪዎች ግንቦት 13 ቀን 1979 ዓ.ም. ያደረጉት የመያዣ ውል ግንቦት 21 ቀን 1979 ዓ.ም. በተደረገ የቤት ሽያጭ ውል አልተተካም በማለት የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት አለበት በማለት የፌ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ውሣኔውን በመሻር በግራ ቀኙ መካከል ተደርጎ የነበረው የመያዣ ውል ቀጥሎ በተደረገው የቤት ሽያጭ ውል ተተክቷል በማለት ጥቅምት 12 ቀን 1996 ዓ.ም. የተሰጠው ውሣኔ በሐሰት ተዘጋጅቶ የቀረበን ሠነድ መሠረት በማድረግ ስለሆነ የቀድሞው ውሣኔ እንዲሰረዝ ይወሰንልን በማለት ተጠሪዎች በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 6 መሠረት አቤቱታ በማቅረባቸው ነው፡፡

የጉዳዩ አመጣጥም ሲታይ የአሁን ተጠሪዎች በፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ክርክሩ ሲጀመር ከሣሾች የነበሩ ሲሆን በአመልካች ላይ ባቀረቡት ክስ ግንቦት 13 ቀን 1979 ዓ.ም. በተፈረሙ የቤት መያዣ ውል ብር 60,000 /ስልሳ ሺህ/ ከተከሳሽ ከአሁን አመልካች ተበድረናል፡፡ ለብድሩ አፈፃፀምም በመያዣነት የአዲስ አበባ ከተማ በወረዳ 24 ቀበሌ 13 ክልል የሚኘውን የቤ.ቁ.

1099 የሆነውን ባለ አንድ ፎቅ ከካርታው ለተከሣሽ አስረክበናል፡፡ የመያዣ ውሉ ከተፈረመበት ቀን ጀምሮ ለ10 ዓመት ጸንቶ የሚቆይ ሲሆን የውሉ ጊዜ ካለቀ በኋላ ተከሳሽ የብድሩን ገንዘብ ተቀብለው ቤቱን ለማስከረብ ፈቃደኛ ስላልሆኑ ገንዘቡን ተቀብለው ቤቱን እንዲያስረክቡ ኪራይም እንዲከፍሉ ይወሰንልን በማለት ጠይቀዋል፡፡

የተጠሪዎች ክስ ለአመልካች ደርሶም በሰጡት መልስ ግንቦት 13 ቀን 1979 ዓ.ም. የመያዣ ውል ማድረጋቸውን ሳይክዱ ነገር ግን ግንቦት 21 ቀን 1979 ዓ.ም. በተደረገ የቤት ሽያጭ ውል የመያዣ ውሉ የተተካ ስለሆነ ክሱ ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት ተከራክረዋል፡፡

የጽሁፍ ክርክሩ በዚህ መልኩ የቀረበለትም የፌዴራል ከ/ፍ/ቤት ግራ ቀኙን በቃል አከራክሮ ከሳሾች በአንድ በኩል የመያዣ ውሉ ሳይፈርስ የሽያጭ ውል ሊደረግ እንደማይችል ተደርጓል ቢባል እንኳን ሥርዓቱ ያልተሟላ እንደሆነና በሰነዱ ላይ ያረፈውንም ፊርማ ክደው በመከራከራቸው ግንቦት 21 ቀን 1979 ዓ.ም. ተደርጓል የተባለውን ውልና የገንዘብ መቀበያ ደረሰኞችን ዋናውን ኮፒ ተከሣሽ እንዲያቀርቡ ፍ/ቤቱ ትእዛዝ ሠጥቶ ማቅረብ ያልቻሉ ሲሆን ከዚያም ፍ/ቤቱ የፊርማ ማስመርመሩ ሂደት ይቀጥል የነበረው የመያዣ ውሉን የተካው የቤት ሽያጭ ውል በአግባቡ ተቋቁሟል የሚባል ከሆነ ነው ካለ በኋላ ነባሩ ውል በአዲስ ውል ተተክቷል ወይንስ አልተተካም የሚለውን ጭብጥ መስርቶ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1828 መሠረት መተካት አለ ለማለት የሚቻለው ነባሩ ግዴታ በግልጽ በአዲስ ግዴታ የተተካ ስለመሆኑ በሚገለጽበት ጊዜ እንደሆነ ተመልክቷል፡፡

ነገር ግን ግንቦት 21 ቀን 1979 ዓ.ም. በግራ ቀኙ መካከል ተደርጓል የተባለው የቤት ሽያጭ ውል ከላይ በተጠቀሰው የፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1828 መሠረት የቀድሞው የመያዣ ውል ቀሪ ስለመደረጉና በሽያጩ ውል የተተካ ስለመሆኑ ያልተገለጸ ስለሆነ የመያዣ ውሉ በሽያጭ ውል ተተክቷል ለማለት አይቻልም ካለ በኋላ የመያዣ ውሉ በሽያጭ ውሉ አልተተካም የሚባል ከሆነ ከሣሾች ባቀረቡት የመያዣ ውል መሠረት ለመፈጸም ይገደዳሉ በማለት በውሣኔው ላይ

አስፍሮ ከሳሾች የተበደሩትን ብር 60,000 (ስልሳ ሺህ) ለተከሣሽ እንዲከፍሉና ተከሣሽም በመያዣ የያዙትን ቤት ለከሳሾች እንዲያስረክቡ በማለት ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

በዚህ ውሣኔ ቅሬታ ያደረባቸውም ተከሣሽ የይግባኝ ቅሬታቸውን ለፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት አቅርበው ፍ/ቤቱ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትን ውሣኔ በማጽናት ይግባኙን ሠርዟል፡፡

ከዚህ በኋላም ተከሣሽ ለሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታ አቅርበው የመያዣ ውሉ በሽያጭ ውል አልተተካም ተብሎ መወሰኑ እንደዚሁም የቤት ሽያጭ ውሉ ኮፒ ተቀባይነት ሳያገኝ የመቅረቱ አግባብነት ሊጣራ እንደሚገባ በመታመኑ አቤቱታው ለሰበር ችሎት ያስቀርባል በማለት ግራ ቀኙን በማከራከር የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1826 እና 1828 ድንጋጌዎች መሠረት ተዋዋይ ወገኖች ቀድሞ የነበራቸውን ግዴታ በአዲስ ለመተካት እንዲቻል የመጀመሪያውን ግዴታ በማያጠራጥር አኳኋን የሚያስቀር ፈቃድ ሊኖር እንደሚገባ የሚደነግጉ ሲሆን በምትክ ውሉ ላይ የቀድሞውን ውል ቀሪ ስለማድረግ በግልጽ ማስቀመጥ እንደሚገባ አይገልጽም፡፡ በአንፃሩ ግን አዲሱ ግዴታ የመጀመሪያውን ግዴታ በማያጠራጥር አኳኋን የሚያስቀር መሆን እንደሚገባው የሚደነግግ ነው፡፡ በዚህ ጉዳይም የነበረው የቀድሞው ግዴታ የመያዣ ውል ሲሆን አዲሱ ግዴታ ደግሞ የሽያጭ ውል እንደመሆኑ መጠን ይህም ቀድሞ የነበረውን ግዴታ በማያጠራጥር ሁኔታ የተካው መሆኑን የሚያሳይ ስለሆነ የሥር ፍ/ቤቶች በዚህ ረገድ የሰጡት የሕግ አተረጓጎም ሲታይ በምትክ ውል ላይ የቀድሞው ውል ቀሪ ስለመደረጉ ስላልተጠቀሰ የመያዣ ውሉ በሽያጭ ውል አልተተካም ሲሉ የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ስላለበት ተሽሯል በማለት ጥቅምት 12 ቀን 1996 ዓ.ም. በዋለው ችሎት ውሣኔ ሠጥቷል፡፡

ይህ ውሣኔ ከተሰጠ በኋላም ተጠሪዎች ታህሣሥ 4 ቀን 1998 ዓ.ም. በተፃፈ አቤቱታ ውሣኔ የተሰጠው በሐሰት ተዘጋጅቶ በቀረበ ማስረጃ ላይ

ተመስርቶ መሆኑን በመግለጽ ውሣኔው እንዲሰረዝ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ 6 መሠረት አቤቱታ አቅርበዋል፡፡

የአቤቱታውም ይዘት ተጠቃሎ ሲታይ አመልካች ግንቦት 13 ቀን 1979 ዓ.ም. ተደርጓል የተባለው የመያዣ ውል ግንቦት 21 ቀን 1979 ዓ.ም. በተደረገ የቤት ሽያጭ ውል ተተክቷል ቢሉም በማስረጃነት ያቀረቡት ኮፒ የሽያጭ ውል በከፍተኛ ጥንቃቄ የተዘጋጀ ነው፡፡ ይኸውም የኢትዮጵያ ፖሊስ ወንጀል ምርመራ ኮፒ ሰነድ ሊመረምር እንደማይችል አመልካች ስለሚያውቁ ለፍ/ቤቱ ያቀረቡት ፎቶ ኮፒውን ብቻ ነው፡፡ ይህም ሰነድ በሐሰት ተዘጋጅቶ የቀረበ ነው፡፡ ክርክሩ ሲካሄድ ሰነዱ በሐሰት የተዘጋጀና ዶ/ር ተስፋዬ አካሉ በሰነዱ ላይ እንደፈረሙ ተደርጎ በማስመሰል የተፈረመ እንጂ የእሳቸው ፊርማ አለመሆኑን ጠቅሰን የተከራከርን ከመሆኑም በላይ ዋናው ካልቀረበ ፎቶ ኮፒው ሰነድ ብቻውን ማስረጃ ሆኖ ሊቀርብ እንደማይችልም መቃወሚያ ቀርቦበት ነበር፡፡

በወቅቱ ሰነዱ በፖሊስ በኩል እንዲመረመር ጥረት አድርገን ዶ/ር ተስፋዬ አካሉ ጥረታቸውን በመቀጠል በአሜሪካን አገር በዊስትቸስተር ኢሎኖስ በሚገኝ የአሜሪካን የኮሌጅ ፎረንሲክ መማሪያዎች ብሔራዊ የሰነዶች መርማሪያዎች ማኅበር እንዲመረመር በማድረጋቸው ክርክር ያስነሳው ሰነድ በዶ/ር ተስፋዬ አካሉ ያልተፈረመ እንደሆነ እ.ኤ.አ. ታህሣሥ 1 ቀን 2005 ሊረጋገጥ ችሏል፡፡

ይህ ማስረጃ በሐሰት የተዘጋጀ መሆኑ ቀደም ብሎ ቢታወቅና ቢገለጽ ኖሮ ፍ/ቤቱ ውሣኔውን ሊሰጥ እንደማይችል የሚታመን በመሆኑ ጥቅምት 12 ቀን 1996 ዓ.ም. በሰበር ችሎት የተሰጠው ውሣኔ ይሰረዝልን የሚል ነው፡፡

በአስረጂነትም ግንቦት 21 ቀን 1979 ዓ.ም. ተደርጓል የተባለው የቤት ሽያጭ ውል ከሌሎች ማመሳከሪያ ሰነዶች ጋር በአሜሪካን አገር በሚገኝ የአሜሪካን የኮሌጅ ፎረንሲክ መርማሪዎች ብሔራዊ የሰነዶች መማሪያዎች ማኅበር በኩል ተመርምሮ ሰነዱ የተጭበረበረ መሆኑን የሚገልጽ ማስረጃ አቅርበዋል፡፡

ተጠሪዎች ያቀረቡት አቤቱታ ለአመልካች ደርሶም ጥር 22 ቀን 1998 ዓ.ም. የተፃፈ 3 ገጽ መልስ ሰጥተዋል፡፡

የአመልካች መልስ ይዘት ጠቅለል ተደርጎ ሲታይም በሥር ፍ/ቤት ክርክር ሲደረግ ተጠሪዎች ያነሱት ክርክር የመያዣ ውሉ ሳይፈርስ የሽያጭ ውል ተደርጓል ለማለት አይቻልም፡፡ ተደርጓል ቢባል እንኳን ፊርማው ያልተሟላ በመሆኑ ፍ/ቤቱ ሊቀበለው አይገባም፡፡ ይህም ቢሆን ውሉን ተቀብለን ፊርማውን መካዳችን አይደለም ፊርማውም ሊመረመር አይገባውም በማለት ውሉን ሳይክዱ በመከራከራቸው የሥር ፍ/ቤትና ሰበር ችሎት አምነውበት በሰነዱ ላይ ውሣኔ የሰጡበት ስለሆነ በዚያው ነገር ላይ ሁለተኛ ክስ ማቅረባቸው ከፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 5 አኳያ በአግባቡ አይደለም፡፡

አቤቱታው ተቀባይነት አለው ቢባል እንኳን የቀረበው ሕጉ ባስቀመጠው የ1 ወር ጊዜ ሳይሆን ሰበር ችሎት ውሣኔ ከሰጠ ከ2 ዓመት በኋላ ስለሆነ ተቀባይነት አይኖረውም፡፡

ተመርማሪና ማመሳከሪያ ሰነዱ ወደ ውጭ ሄዶ እንዲመረመር መደረጉ አግባብ ካለመሆኑም በላይ ጉዳዩን የያዘው ፍ/ቤት ሰነዶቹ በማያጠራጥር ሁኔታ ከታወቀ የመንግሥት መ/ቤት እንዲቀርብ ሳይደረግና በጥንቃቄም ለመርማሪው ክፍል ሳይልክ ተጠሪዎች ባሉበትና በቅርብ በሚያደርጉት ክትትል ብቻ በዘፈቀደ የሚከናወን ባለመሆኑ በዚሁ ማስረጃ ላይ ተመስርተው የቀድሞው ፍርድ እንዲሰረዝ ያቀረቡት አቤቱታ ውድቅ ሊደረግ ይገባል የሚል ነው፡፡

ተጠሪዎችም አቤቱታው ሕጉ ባስቀመጠው የ1 ወር ጊዜ እንደቀረበ በመግለጽና የአመልካችን መልስ በመተቸት የመልስ መልስ ያቀረቡ ሲሆን ችሎቱም ግራ ቀኙን በቃል አከራክሯል፡፡

ከዚህ በኋላም ሰበር ችሎቱ የቀረበውን አቤቱታ መርምሮ ዳግመኛ ዳኝነት ሊታይ እንደሚገባ በማመኑ በተጠሪዎች በኩል የቀረበው ማስረጃ ለአመልካች ደርሶ ሙሉ ክርክራቸውን እንዲያቀርቡ ትዕዛዝ ሠጥቶ ሐምሌ 23

ቀን 1999 ዓ.ም. የተፃፈና ከቀድሞው መልስ ያልተለየ 2 ገጽ መልስ ሰጥተዋል፡፡

በአጠቃላይ የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን ይህ ሰበር ችሎትም፡-

- አቤቱታው በ1 ወር ጊዜ ውስጥ ቀርቧል አልቀረበም
- በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ ቀርቧል ከተባለ ቀደም ሲል ጥቅምት 12 ቀን 1996 ዓ.ም. የተሰጠው ውሣኔ ሊሰረዝ ይገባል ወይንስ አይገባም የሚሉትን ጭብጦች በመያዝ አቤቱታውን እንደሚከተለው መርምሯል፡፡

የመጀመሪያውን ጭብጥ በተመለከተም ፍርድ እንደገና ይታይልኝ የሚል ማመልከቻ ለአቤቱታው መሠረት የሆነው ማስረጃ ከተገኘበት በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ መቅረብ እንዳለበት በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 6/2/ ላይ የተመለከተ ሲሆን ማስረጃው የሚገኝበትን ጊዜ በተመለከተ የይርጋ ዘመን የሌለ በመሆኑ ፍርዱ እንደገና ይታይልኝ የሚለው ማመልከቻ ማስረጃው እንደተገኘ በማንኛውም ጊዜ መቅረብ እንደሚችል መገንዘብ ይቻላል፡፡ በተያዘው ጉዳይ የተጠሪዎች ጠበቃ ማስረጃው የተጭበረበረ ስለመሆኑ አሜሪካን አገር በሚገኙት 1ኛ ተጠሪ አማካይነት ኅዳር 22 ቀን 1998 ዓ.ም. ታውቋል በማለት ታህሣሥ 4 ቀን 1998 ዓ.ም. አቤቱታውን ያቀረቡ ሲሆን ያቀረቡትም ማስረጃ ለአቤቱታው መሠረት ነው የሚሉት ሰነድ ኅዳር 22 ቀን 1998 ዓ.ም. አሜሪካን አገር በሚገኝ የሰነድ ምርመራ ባለሙያ አማካይነት የተመረመረ መሆኑን ያረጋግጣል፡፡

የአመልካች ጠበቃ አቤቱታው የቀረበው የሰበር ችሎት ውሣኔ ከሰጠ ከ2 ዓመት በኋላ ነው ቢሉም ከላይ እንደተጠቀሰው ማስረጃው የሚገኝበት ጊዜን በተመለከተ የይርጋ ዘመን በሕጉ ላይ ያልተመለከተ ከመሆኑም በላይ ተጠሪዎች ለአቤቱታው መሠረት ነው የሚሉት ማስረጃ በተገኘ በ1 ወር ጊዜ ውስጥ አቤቱታው ያልቀረበ ስለመሆኑ ተቃራኒ ማስረጃ በማቅረብ አላስተባበሉም፡፡

ስለሆነም የአመልካች ጠበቃ አቤቱታው በ1 ወር ጊዜ ውስጥ አልቀረበም በማለት ያቀረቡት ክርክር የማስረጃ ድጋፍ የሌለው ስለሆነ ተቀባይነት ያለው ሆኖ አልተገኘም፡፡

አቤቱታው በ1 ወር ጊዜ ውስጥ ከቀረበ ጥቅምት 12 ቀን 1996 ዓ.ም. በዚህ ሰበር ችሎት የተሰጠው ውሣኔ ሊሰረዝ ይገባል ወይንስ አይገባም የሚለውን ሁለተኛ ጭብጥ በተመለከተም በመርህ ደረጃ አንድ ፍርድ ከተሰጠ በኋላ በዚያው ሥረ ነገርና ጭብጥ ላይ ተመስርቶ በተመሣሣይ ተከራካሪ ወገኖች መካከል ድጋሚ ዳኝነት ሊታይ እንደማይችል በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 5 ላይ የተደነገገ ሲሆን ከፍርድ በኋላ አዲስ ማስረጃ በተገኘ ጊዜ ግን ፍርድ እንደገና ሊታይ እንደሚችል በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 6 ላይ ተመልክቷል፡፡ ይህም የአጠቃላይ መርሁ ልዩ ሁኔታ /exception to the general rule/ እንደሆነ መገንዘብ ይቻላል፡፡

በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 6 መሠረት አንድ ፍርድ ከተሰጠ በኋላ የተሰጠውን ፍርድ ሊያስለውጥ የሚችል አዲስ ማስረጃ በአንድ ተከራካሪ ወገን መገኘት ብቻውን ፍርዱ እንደገና እንዲታይ የማያበቃ ሲሆን ፍርዱን እንደገና ለማየት ማስረጃው በሐሰት ተዘጋጅቶ የቀረበ ሰነድን፣ ሐሰተኛ የምስክርነት ቃልን፣ መደለያን ወይንም ወንጀል ጠቀስ የሆነ ተግባርን መሠረት ያደረገ ሆኖ በሚገኝበት ጊዜ እንደሆነ በሕጉ ላይ ተመልክቷል፡፡ ከዚህም በተጨማሪ አዲስ የተገኘው ማስረጃ የውሣኔውን መሠረታዊ ይዘት የሚነካ /Substantially affects the merit of the case/ መሆን አለበት፡፡

በተያዘው ጉዳይ ክርክሩን በመጀመሪያ የዳኝነት ስልጣኑ ሲመለከተው በነበረው የፌ/ከ/ፍ/ቤት የተጠሪዎች ዋናው የክርክር መስመር ግንቦት 13 ቀን 1979 ዓ.ም. የተደረገው የመያዣ ውል ግንቦት 21 ቀን 1979 ዓ.ም. ተደርጓል በተባለ የሽያጭ ውል አልተተካም የሚል የነበረ ሲሆን በአማራጭም የሽያጭ ውሉ አልተደረገም በማለት ፊርማውንም ክደው ተከራክረዋል፡፡

ፊርማውም የተካደ በመሆኑም አመልካች የውሉን ዋና ኮፒ /ኦርጅናል/ እንዲያቀርቡ ፍ/ቤቱ ትዕዛዝ ሰጥቶ የነበረ ቢሆንም በትዕዛዙ መሠረት ዋናው

ሠነድ ሳይቀርብ በመቅረቱ ሠነዱ ያልተመረመረ ሲሆን ፍ/ቤቱም የማስመርመሩ ሂደት መቀጠል የነበረበት የመያዣ ውሉን የተካው የቤት ሽያጭ ውል መተካቱ ሕጉ በሚያዘው መሠረት ተደርጓል የሚባል ከሆነ ነው ብሎ በዚሁ ጭብጥ ላይ ተመስርቶ የመያዣ ውሉ በሽያጭ ውል የተተካ ስለመሆኑ በሽያጭ ውሉ ላይ በማያጠራጥር አኳኋን ያልተገለጸ ስለሆነ መያዣው በሽያጭ አልተተካም በማለት ለጉዳዩ እልባት ሰጥቷል፡፡

የፌ/ከ/ፍ/ቤት ለጉዳዩ እልባት የሰጠው በዚህ መልኩ ስለሆነ በጠቅላይ ፍ/ቤትም ሆነ በሰበር ችሎት ክርክሩ የታየው የመያዣ ውሉ በቤት ሽያጭ ውል ተተክቷል ወይንስ አልተተካም በሚለው ላይ ተመስርቶ ነው፡፡

የሰበር ችሎት የመያዣ ውሉ በሽያጭ ውሉ ተተክቷል በማለት የሥር ፍ/ቤቶችን ውሣኔ በመሻር ውሣኔ ከሰጠ በኂላ ግንቦት 21 ቀን 1979 ዓ.ም. ተደርጓል የተባለው የቤት ሽያጭ ውል ኮፒ ተጠሪዎች ከላይ በተጠቀሰውና አሜሪካን አገር በሚገኝ የሰነድ ምርመራ የግል ተቋም ከሌሎች የተለያዩ ማመሳከሪያዎች ጋር ተነጻጽሮ እንዲመረመር በማስደረግ በሙያው እርግጠኛነትና ምክንያታዊ በሆነ ግምት /Reasonable degree of professional certainty/ ተመርማሪው ሠነድ የተጭበረበረና ፊርማውም የ1ኛ ተጠሪ እንዳልሆነ የሚያረጋግጥ ማስረጃ አቅርበዋል፡፡

ይሁንና የመያዣ ውሉ በሽያጭ ውል ተተክቷል ወይንስ አልተተካም የሚለው በዋናነት በሕግ ላይ የተመሠረተ የሕግ ጭብጥ እንጂ በማስረጃ ላይ የተመሠረተ የፍሬ ነገር ጭብጥ አይደለም፡፡ መተካት አለ ወይንስ የለም የሚለው የሕግ ጭብጥም ዕልባት የሚያገኘው ለጉዳዩ አግባብነት ካለው የፍ/ብ/ሕ/ቁ/ 1826 እና 1828 አኳያ በመመልከት ሲሆን ይህ ሰበር ችሎትም ጉዳዩን ከዚሁ አንፃር ተመልክቶ መተካት አለ በማለት አስቀድሞ ውሣኔ ሠጥቷል፡፡

ተጠሪዎች ዳኝነት እንደገና እንዲታይ አቤቱታ ያቀረቡት ግንቦት 21 ቀን 1979 ዓ.ም. ተደርጓል የተባለው የቤት ሽያጭ ውል የተጭበረበረ ነው በማለት ነው፡፡ ሆኖም ግን ከላይ እንደተመለከተው በፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት

ክርክር ሲደረግ ሠነዱ የተጭበረበረ መሆኑን አስመልክቶ በተጠሪዎች የቀረበው ክርክር ዋናው ሰነድ ሊቀርብ ባለመቻሉ ምክንያት ፊርማ የማስመርመሩ ሂደት ተቋርጦ ክርክሩ ከመተካት አኳያ ብቻ ታይቶ ውሣኔ የተሰጠ ስለሆነና ይህም ፊርማውን ፍ/ቤቱ የተቀበለው መሆኑን ስለሚያስገነዝብ መተካት የለም በማለት ፍ/ቤቱ የሰጠው ውሣኔ ተጠሪዎችን ረቺ አድርጎ የነበረ ቢሆንም በፊርማ ረገድ በቀረበው ክርክር ላይ ፍ/ቤቱ ገፍቶ በመሄድ ለጉዳዩ እልባት ሳይሰጥ በመቅረቱ ቅሬታ ካለ በዚህ ላይ የይግባኝ ቅሬታ ለበላይ ፍ/ቤት ያልቀረበ ከመሆኑም በላይ ድጋሚ ዳኝነት እንዲታይ አቤቱታ የቀረበበትም የሰበር ችሎት ውሣኔ የሰጠው የመያዣ ውሉ በሽያጭ ውሉ ተተክቷል ወይንስ አልተተካም በሚለው ጭብጥ ላይ ብቻ ተመስርቶ ስለሆነ የሽያጩ ውል የተጭበረበረ ነው ቢባል እንኳን በዚህ ላይ ተመስርቶ ውሣኔ ያልሰጠ በመሆኑ ይህ ሰበር ችሎት ቀደም ሲል የመያዣ ውሉ በሽያጭ ውል ተተክቷል በማለት የሰጠው ውሣኔ ፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 6 መሠረት ተጠሪዎች ባቀረቡት አቤቱታ ሊሰረዝ የሚገባው /Set aside/ አይደለም ብለን አቤቱታውን ባለመቀበል መዝገቡን ዘግተን ወደ መ/ቤት መልሰናል፡፡

ት ዕ ዛ ዝ

በችሎቱ ትዕዛዝ እንዲቀርብ የተደረገው የፖሊስ የምርመራ መዝገብ በመጣበት አኳኋን ይመለስ ብለናል፡፡

ተጨማሪ ትዕዛዝ

ይህ ችሎት መጋቢት 17 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው የዕግድ ትዕዛዝ በዚህ ትዕዛዝ ተነስቷል፡፡ ይፃፈ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ.19142

ጥቅምት 26 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ጌታቸው ምህረቱ

አሰግድ ጋሻው

ሒሩት መለሰ

አብዱራሂም አህመድ

አመልካች፡- አቶ መላኩ ማሞ

ተጠሪ፡- እነ ወ/ሮ ፈለቀች ማሞ (3 ሰዎች)

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው በመጀመሪያ ደረጃ በሚቀርብ መቃወሚያ ላይ የተሰጠ ውሳኔ ላይ ከሥረ-ነገሩ ፍርድ በፊት ይግባኝ የማቅረብ መብትን የሚመለከት ጉዳይ ነው፡፡

ጉዳዩ የጀመረው በሰ/ሸዋ መ/ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ነው፡፡ የአሁን ተጠሪዎች ለፍ/ቤቱ ባቀረቡት ክስ ከአክስታቸው በውርስ የተላለፈላቸውን ቤት የአሁኑ አመልካች ለብቻው ይዞ ሊያካፍላቸው ፈቃደኛ ባለመሆኑ ቤቱን እንዲያካፍላቸው ጠይቀዋል፡፡

አመልካቹ በሰጡት መልስ የኑዛዜ ወራሽነታቸውን ቀደም ሲል በወረዳ ፍ/ቤት አረጋግጠው የጨረሱ በመሆኑ ድጋሚ ክስ ሊቀርብ እንደማይገባው ክሱም ቢሆን በይርጋ የሚቋረጥ እንደሆነና የቤቱ ግምትም የተጋነነ መሆኑን በመግለጽ ተከራክረዋል፡፡

ፍ/ቤቱም ኑዛዜው በሕጉ የተቀመጠውን ፎርማሊቲ አያሟላም፤ ክሱም በይርጋ አይቋረጥም በማለት መቃወሚያውን ውድቅ አድርጎ ቤቱ በባለሙያ እንዲገመት ትእዛዝ ሰጥቶ ውጤቱን ለመጠባበቅ ቀጠሮ ሰጥቷል፡፡

በዚህ ብይን ላይ አመልካች ለአማራ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርበው ፍ/ቤቱ መልስ ሰጪዎችን ሳይጠራ የይግባኝ ቅሬታውን በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 377 መሰረት ዘግቶታል፡፡

የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚህ ውሳኔ ላይ ነው፡፡ ይህ ችሎትም ኑዛዜው መፍረሱ እና የይርጋው መቃወሚያም ውድቅ መደረጉ በአግባቡ መሆን አለመሆኑን ለመመርመር አቤቱታው ለሰበር ቀርቦ እንዲታይ አድርጓል፡፡ ግራ ቀኙም ክርክራቸውን በጽሁፍ አቅረበዋል፡፡ ይህ ችሎትም ጉዳዩን ምርምሯል፡፡

ከፍ ሲል እንደተመለከተው ተጠሪዎች ላቀረቡት ክስ አመልካች የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ አቅርበዋል፡፡ ፍ/ቤቱም መቃወሚያዎቹን ውድቅ በማድረግ ቤቱ እንዲገመት ቀጠሮ ሰጥቷል፡፡ በሥረ-ነገሩ ላይ የመጨረሻ ፍርድ ገና አልሰጠም፡፡ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.320(3) መሠረት በመጀመሪያ ደረጃ በሚቀርብ መቃወሚያ ላይ ፍ/ቤቱ ተገቢ መስሎ የታየውን ውሳኔ ሲሰጥ ከሥረ-ነገሩ ፍርድ በፊት ይግባኝ ማለት እንደማይፈቀድ እና ይግባኝ ማለት የሚቻለው የመጨረሻ የፍርድ ውሳኔ ከተሰጠ በኂላ መሆኑ ተመልክቷል፡፡

በተያዘውም ጉዳይ አመልካች ባቀረቡት የመጀመሪያ መቃወሚያ ላይ ፍ/ቤቱ የመሰለውን ብይን ከሰጠ በኂላ በሥረ-ነገሩ ላይ የመጨረሻ ውሳኔ ያልሰጠ በመሆኑ ከፍ ሲል በተጠቀሰው የሥነ ሥርዓት ሕግ መሠረት በብይኑ ላይ ይግባኝ ሊቀርብበት አይችልም፡፡ አመልካች በዚህ ብይን ላይ ያላቸውን ቅሬታ ይግባኝ ሊያቀርቡበት የሚችሉት ፍ/ቤቱ በሥረ-ነገሩ ላይ የመጨረሻ ውሳኔ ከሰጠ በኂላ ነው፡፡ በመሆኑም የመጨረሻ ውሳኔ ሳይሰጥ የቀረበው ይግባኝም ሆነ የሰበር አቤቱታ የሥነ ሥርዓት ሕጉን ያልተከተለ በመሆኑ አመልካች ያቀረቡት አቤቱታ ተቀባይነት የለውም፡፡ የሰ/ሸዋ ከፍተኛ ፍ/ቤትም ጉዳዩ ይግባኝ የማይባልበት መሆኑን ገልጾ አቤቱታውን ውድቅ በማድረግ ፋንታ ይግባኙን በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.337 መዝጋቱ ተገቢ አልነበረም፡፡

ው ሳ ኔ

1. በስረ-ነገሩ ላይ የመጨረሻ ውሳኔ ሳይሰጥ በመቃወሚያው ላይ ይግባኝም ሆነ የሰበር አቤቱታ ሊቀረብ አይችልም፡፡

2. የሰ/ሸዋ ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ 190/97 መጋቢት 06 ቀን 1997 ዓ.ም ይግባኙን በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 377 በመዝጋት የሰጠው ትዕዛዝ ተሽሯል፡፡
3. ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኙ ይቻቻሉ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ለመ/ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/ኃ

የሰ/መ/ቁጥር 20262

ኀዳር 05 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ
ፍስሐ ወርቅነህ
መስፍን ዕቁበዮናስ
አብዱራሂም አህመድ
ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ - ነ/ፈጅ የምስራች - ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- 1. የአቶ አሰፋ ባላንጎ ወራሾች አዲሱ አሰፋ - ቀረቡ፡፡
2. የአቶ ታፈሰ ሃሚስ ወራሾች - አልቀረቡም፡፡

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

<u>ፍ ር ድ</u>

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው በግራ ቀኙ መካከል የነበረው የፍርድ አፈጻጸም ክርክር በደቡብ ብ/ብ/ሕ/ብ/ክ/መንግሥት በዳሌ ወረዳ ፍ/ቤት ቀጥሎ ፍ/ቤቱ ግራ ቀኙን አከራክሮ ከፍርድ ባለዕዳዎች /ከተጠሪዎች/ የሚፈለገው ዕዳ ተከፍሏል በማለት የአፈፃፀም መዝገቡን በመዝጋቱ አመልካች የይግባኝ ቅሬታውን ለሲዳማ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርቦ ፍ/ቤቱም ጉዳዩን መርምሮ የዳሌ ወረዳ ፍ/ቤት አፈጻጸሙን የቀጠለው የክልል 14 ዞን ፍ/ቤት በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 372 በሰጠው ትዕዛዝ መሠረት ስለሆነ የወረዳው ፍ/ቤት በሰጠው የአፈፃፀም ትዕዛዝ ይግባኝ ባይ ቅሬታ ካደረበት የይግባኝ አቤቱታውን ማቅረብ የሚገባው አፈጻጸሙ በወረዳው ፍ/ቤት እንዲቀጥል ውክልናውን ከሰጠው ከክልል 14 ዞን ፍ/ቤት በላይ ለሚገኝ ፍ/ቤት እንጂ ለሲዳማ ዞን ከ/ፍ/ቤት ይግባኝ ማቅረቡ ከፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 374 አኳያ በአግባቡ አይደለም በማለት ትዕዛዝ በመስጠቱ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል በማለት አመልካች አቤቱታ በማቅረቡ ነው፡፡

የጉዳዩ አመጣጥም ባጭሩ ሲታይ የአሁን አመልካች በብድር የተወሰደ ገንዘብ እንዲከፈለው በዋናው ባለዕዳና በዋሶቹ ላይ በቀድሞው የኢ.ህ.ዲ.ሪ.

ከፍተኛ ፍ/ቤት ክስ መስርቶ ውሣኔ ከተሰጠና አፈፃፀሙም በኋላ በተቋቋመው የክልል 14 ዞን ፍ/ቤት ቀጥሎ እንዳለ የ1ኛው የፍርድ ባለዕዳ ንብረት ከፍ/ቤቱ የግዛት ሥልጣን ክልል ውጭ በዳሌ ወረዳ ፍ/ቤት የዳኝነት ሥልጣን ክልል እንደሚገኝ ተረጋግጧል፡፡ በመሆኑም አፈጻጸሙ በዚህ ወረዳ ፍ/ቤት እንዲቀጥል የፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 372 በሚፈቅደው መሠረት የዞኑ ፍ/ቤት ትዕዛዝ ሠጥቶ በዚሁ ትዕዛዝ መሠረት አፈፃፀሙ በዳሌ ወረዳ ፍ/ቤት ቀጥሎ በፍርድ ባለዕዳዎች ወራሾች የሚፈለገው ዕዳ መከፈሉ ተረጋግጧል በማለት ፍ/ቤቱ የአፈጻጸሙን መዝገብ በመዝጋቱ የይግባኝ አቤቱታ ለሲዳማ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ቀርቦ ጉዳዩን በይግባኝ ለማየት ሥልጣን የለኝም በማለት ይግባኙን ሳይቀበል ቀርቷል፡፡

የሰበር አቤቱታውም የቀረበው ይህንኑ በመቃወም ሲሆን ይህ የሰበር ሰሚ ችሎት የቀረበውን አቤቱታ መርምሮ በጉዳዩ ላይ ይግባኝ ሊቀርብ የሚችለው ለየትኛው ፍ/ቤት ነው የሚለው ነጥብ ለሰበር ችሎት ቀርቦ ሊመረመር እንደሚገባው በማመኑ ተጠሪዎችን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

በአጠቃላይ የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን የሲዳማ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ጉዳዩን በይግባኝ ለማየት አልችልም በማለት ይግባኙን ሳይቀበለው የመቅረቱ አግባብነት ከሕጉ አኳያ እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

ፍርድን እንዲያስፈጽም የታዘዘ ፍ/ቤት የሚኖረው ሥልጣን በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 374/ለ/ ላይ የተመለከተ ሲሆን በዚሁ መሠረትም ፍርዱን እንዲያስፈጽም የታዘዘው ፍ/ቤት ስለ ፍርዱ አፈጻጸም የሚሰጠው ትዕዛዝና በትዕዛዙም ላይ ይግባኝ ስለሚባልበት ሁኔታ ያለው ሥልጣን ዋናውን ፍርድ ከወሰነው ፍ/ቤት ሥልጣን ጋር እኩል ሆኖ እንደሚቆጠር ተመልክቷል፡፡

ዋናውን ፍርድ የሰጠው ከላይ እንደተጠቀሰው የኢ.ህ.ዲ.ሪ. ከፍተኛ ፍ/ቤት ሲሆን ይህንን ፍርድ እንዲያስፈጽም የታዘዘው ደግሞ የዳሌ ወረዳ ፍ/ቤት ነው፡፡ ትዕዛዙንም ያስተላለፈው የኢ.ህ.ዲ.ሪ. ከፍተኛ ፍ/ቤትን የተካው የክልል 14 ዞን ፍ/ቤት ነው፡፡ ዋናውን ፍርድ የፈረደው ፍ/ቤት የኢ.ህ.ዲ.ሪ.

ከፍተኛ ፍ/ቤት የነበረ ቢሆንም ይህ ፍ/ቤት በሌላ ፍ/ቤት ከተተካ በኋላ የመንግሥት ለውጥን ተከትሎ በክልል 14 ፍ/ቤት ከዚያም በፌዴራል ፍ/ቤት ተተክቷል፡፡

በወቅቱ ዋናውን ፍርድ የፈረደው የኢ.ህ.ዲ.ሪ. ከ/ፍ/ቤት ክስ ከቀረበበትም ሆነ ፍርድ ከተሰጠበት የገንዘብ መጠን አኳያ የነበረው የሥረ-ነገር ሥልጣን አሁን ካለው የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ጋር እኩል ሲሆን ይህም ማለት አሁን ባለው የፍ/ቤቶች አወቃቀር ዋናውን ፍርድ የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት እንደፈረደ ይቆጠራል ማለት ነው፡፡

የዳሌ ወረዳ ፍ/ቤትም ይህንኑ የአፈጻጸም ጉዳይ ሲመለከት ዋናውን ውሣኔ እንደሰጠ ከሚቆጠረው የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ጋር እኩል ሥልጣን እንደሚኖረው ከተጠቀሰው የሥነ-ሥርዓት ሕጉ ድንጋጌ መገንዘብ ይቻላል፡፡

ስለሆነም በዳሌ ወረዳ ፍ/ቤት የሚሰጠው የአፈፃፀም ትዕዛዝ በፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ደረጃ እንደተሰጠ የሚቆጠር ከመሆኑም በላይ ክስ የቀረበበትም ሆነ ፍርድ ያረፈበት የገንዘብ መጠን በወረዳው ፍ/ቤት የሥረ-ነገር ሥልጣን ሥር የሚወድቅ ስለሆነ በዚህ ጉዳይ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤትም ሆነ የወረዳው ፍ/ቤት እኩል ሥልጣን እንዳላቸው መገንዘብ ስለሚቻል ይግባኙ መቅረብ ያለበት ከወረዳው ፍ/ቤት ቀጥሎ ለሚገኘው ለሲዳማ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ስለሆነ የዞኑ ፍ/ቤት ይህን ጉዳይ በይግባኝ ለማየት አልችልም በማለት ሳይቀበለው መቅረቱ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. የሲዳማ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 3019 በመጋቢት 12 ቀን 1997 ዓ.ም. ጉዳዩን በይግባኝ ለማየት አልችልም በማለት የሰጠው ትዕዛዝ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ሆኖ ስለተገኘ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡

2. የሲዳማ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ጉዳዩን በይግባኝ ለማየት ሥልጣን ያለው ስለሆነ የቀረበውን ይግባኝ መርምሮ የበኩሉን ውሣኔ እንዲሰጥ ጉዳዩ ተመልሶለታል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 20465

ሰኔ 26 ቀን 1999 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ
አብዱልቃድር መሃመድ
አሰግድ ጋሻው
ሂሩት መለሠ
ተሻገር ገ/ሥላሴ

አመልካች……….. አዋሽ ኢንተርናሽናል ኩባንያ ጠበቃ ጉሣዬ ጉርሙ ቀረቡ

መልስ ሰጪ……. ፀሐይ ዮሐንስ የህፃን ተመስገን ቱጂ ሞግዚትና አሳዳሪ ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል

ፍ ር ድ

የሰበር አቤቱታ የቀረበው የሥረ ነገር ሥልጣንን በሚመለከት የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በይግባኝ ተመልክቶ በሰጠው ውሣኔ ላይ ነው፡፡

የአሁኑ መልስ ሰጭ ፀሐይ ዮሐንስ በህፃን ተመስገን ቱጂ ላይ በደረሰው የአካል ጉዳት ምክንያት በጉዳት አድራሹ እና ጉዳት ባደረሰው ንብረት ባለቤት ላይ የካሣ ጥያቄ (ክስ) አቅርበዋል፡፡ ክሱ በመጀመሪያ ደረጃ የቀረበውም በቤንሻንጉል ጉሙዝ ክልል በአሶሳ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ሲሆን በከሳሽና በተከሳሽ መካከል በተነሳው የካሣ ክርክር የአሁኑ አመልካች ጣልቃ ገብቶ ተከራክሯል፡፡

ክሱ የቀረበለት ፍ/ቤትም የተከራካሪ ወገኖችን ክርክርና ማስረጃ ተመልክቶ ተከሣሾችንም ሆነ ጣልቃ ገቡን ኃላፊነት ያለባቸው መሆኑን ጠቅሶ ለደረሰው ጉዳት ካሣ እንዲከፍሉ ወስኗል፡፡

የአሁኑ አመልካች በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት የይግባኝን አቤቱታውን ለፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርቧል፡፡

የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትም በይግባኝ የአሁን አመልካችና መልስ ሰጪን ካከራከረ በኋላ፡-

የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት በይግባኝ የቀረበለትን ጉዳይ ተመልክቶ ውሣኔ ለመስጠት የሚያስችለው የስረ ነገር ሥልጣን አለው ወይስ የለውም? የሚለውን ነጥብ መስርቷል ይህንንም አከራካሪ ነጥብ ለይቶ ለመወሰን ይግባኝ ሰሚው ከፍተኛ ፍ/ቤት የሚከተሉትን ምክንያቶች አስፍሯል፡፡

ይግባኝ ባይ የይግባኝ አቤቱታውን ወደ ፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ሊያቀርብ የቻለው ይግባኝ ባዩ በፌዴራል መንግሥቱ አካላት የተመዘገበ ወይም የተቋቋመ የንግድ ድርጅት መሆኑን መነሻ በማድረግ ነው፡፡ ይሁን እንጂ ይግባኝ ባይ በሁለት የአንድ ክልል ነዋሪዎች መካከል በተነሳ የፍትሐብሔር ክርክር ላይ ጉዳት ላደረሰው መኪና የመድን ሽፋን በመስጠቱ የተነሳ ጉዳት አድርሷል በተባለው መኪና ባለቤት እግር ተተክቶ ጣልቃ ገብቶ ከመከራከሩ በስተቀር የራሱን መብትና ግዴታ በሚመለከት የቀረበበት ክስ አልነበረም፡፡ በስር ፍ/ቤትም የፍ/ቤቱን ሥልጣን አስመልክቶ ያነሳው ክርክር አልነበረም፡፡ ስለሆነም ክሱ የፌዴራል ጉዳይን የሚመለከት ባለመሆኑ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በይግባኝ ተመልክቶ ለመወሰን የሚያስችለው ስልጣን የለውም፡፡ ስለሆነ በፍ/ሥ/ሕ/ቁ. 348(2) መሠረት ውሣኔውን አጽንተን ይግባኙን ሰርዘናል በማለት ወስኗል፡፡

የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይኸው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል የሚልበትን ነጥብ በመንቀስ እንዲታረምለት ነው፡፡ ነጥቦቹም፡-

- ሥልጣንን አስመልክቶ በተከራካሪ ወገን ክርክር ሳይነሳ ፍ/ቤቱ በእርሱ አነሳሽነት ማንሳቱ የሥነ ሥርዓት ግድፈት መፈጸሙን ያሳያል፡፡
- የአሶሳ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ ተቀብሎ ውሣኔ የሰጠው ክርክሩ ከያዘው የገንዘብ መጠን አንፃር በህገ-መንግሥቱ በተሰጠው የውክልና ሥልጣን መሠረት የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤትን በመተካት ስለሆነ እንጂ ጉዳዩ የፌዴራል ነው፡፡ የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት በይግባኝ ተመልክቶ ውሣኔ እንዲሰጥ አዋጅ ቁጥር 322/95 ስለሚከለክለው የይግባኝ አቤቱታው ለፌዴራል ከፍተኛ

ፍ/ቤት መቅረቡ ስነ-ሥርዓታዊ ሆኖ እያለ ውድቅ መደረጉ ህጉን መሰረት ያደረገ አይደለም የሚሉት ናቸው፡፡

እኛም ጉዳዩን አግባብነት ካለው ህግ ጋር በማገናዘብ መርምረናል፡፡

ክሱም ሆነ የይግባኝ አቤቱታ የቀረበለት ፍ/ቤት ክሱን፣ ይግባኙን ተመልክቶ ውሣኔ ለመስጠት የሚያስችለው የሥረ -ነገር ሥልጣን የሌለው መሆኑን ከተረዳ ለሌላው ተከራካሪ ወገን ስለዚሁ ጉዳይ ክርክር ባይቀርብበትም ከፍርድ በፊት በማንኛውም ጊዜ በራሱ አነሳሽነት አንስቶ መዝገቡን መዝጋት የሚችል ስለመሆኑ በሥነ-ሥርዐት ህጉ በአንቀጽ 9፣231፣207፣211 እና 228 የተደነገገ በመሆኑ በዚህ ረገድ ይህ ስህተት ተፈጽሟል ተብሎ የቀረበው/ በማለት የቀረበው ክርክር የህግ መሠረት ያለው አይደለም፡፡ 2ኛውን ነጥብ በሚመለከት በመጀመሪያ ክርክሩ የተነሣው የክልሉ ነዋሪ በሆኑ ሁለት ግለሰቦች መካከል ነው፡፡ በዚህ ክርክር አመልካች ጣልቃ ገብቶ እንዲከራከር ተፈቅዶለታል፡፡ ጣልቃ ገብቶ እንዲከራከር በተፈቀደለት ጊዜ ጣልቃ ገቢው በፌዴራል መንግሥቱ አካላት የተመዘገበ ወይም የተቋቋመ የንግድ ድርጅት በመሆኑ ምክንያት ብቻ ጉዳዩ በፌዴራል ፍ/ቤቶች ሥልጣን ሥር እንዲወድቅ ሊያደርገው ይችላል ወይ? የሚለው ጥያቄ እንዳለ ሆኖ አመልካች የይግባኙ ጉዳይ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ሊቀርብ ይገባዋል ለሚለው አቤቱታው መሠረት ያደረገው የከፍተኛ ፍ/ቤትን ስለማደራጀት የወጣውን አዋጅ ቁጥር 322/95ን በመጥቀስ ነው፡፡ የዚህ አዋጅ ይዘት እንደሚያስረዳው ክርክር የተነሣበትን የቤንሻንጉል ጉምዝ ክልልን ጨምሮ በ5ቱም ክልሎች የሚገኙ ጠቅላይ ፍ/ቤቶች ቀደም ሲል በፌዴራል ጉዳይ በህገ-መንግስቱ አንቀጽ 80/2 በተሰጣቸው የውክልና ሥልጣን መሰረት ስለከፍተኛ ፍ/ቤት ሆነው በመጀመሪያ ደረጃ ሥልጣናቸው ጉዳዮችን ተቀብለው ለማየትና ለማስተናገድ ተሰጥቷቸው የነበረው ሥልጣን ቀሪ መሆኑን የሚያሳይ እንጂ የነዚህ ክልሎች ከፍተኛ ፍ/ቤቶች ባላቸው የውክልና ስልጣን ያዩትን የፌዴራል ጉዳይ በይግባኝ ተቀብለው ለማየት ያላቸውን ሥልጣን ያስቀረ

አይደለም፡፡ በዚህም መሠረት አመልካች የይግባኝ አቤቱታውን ለክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ከማቅረብ የሚያግደው ምክንያት አልነበረም፡፡ እራሱ ባነሳው የክርክር መስመርም ቢሆን ይህንኑ ለመንቀስ ታስቦ እንጂ ክርክር ያስነሳው ጉዳይ በይዘቱ የፌዴራል ጉዳይ ነው ለማለት ተፈልጎ አይደለም፡፡

ስለሆነም ሥልጣንን አስመልክቶ የፌዴራል ፍ/ቤት የሰጠው ውሣኔ በአግባቡ ሲሆን ፍ/ቤቱ በዚህ ነጥብ ላይ ብቻ ተወስኖ ነገሩን ሰምቼ ለመወሰን የሚያስችለኝ ሥልጣን የለኝም በሚለው ውሣኔ መገደብ ሲገባው ከዚህ አልፎ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348(1) መሠረት የሥር ፍ/ቤቱን ውሳኔ አጽንተን ይግባኙን ሠርዘናል ማለቱ ተገቢ ሆኖ አላገኘነውም፡፡

<u>ው ሳ ኔ</u>

የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በኮ.ቁ.38232 ግንቦት 18 ቀን 1997 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348(1) መሠረት ጸንቷል፡፡ ከዚህ በፊት የተሰጠው የእግድ ትዕዛዝ ተነስቷል፡፡ ይጻፍ መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰበር መ/ቁ. 21270

ሐምሌ 30 ቀን 1999 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

አሰግድ ጋሻው

ሒሩት መለሠ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

ብርሃኑ አመነው

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ልማት ባንክ

መልስ ሰጪ፡- ወ/ሮ ወይንሸት አበራ በሌለችበት የሚታይ

መዝገቡን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

<u>ፍ ር ድ</u>

የሰበር አቤቱታ የቀረበው የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት የዕግድ ይነሳልኝ ጉዳይ አስመልክቶ በሰጠው ውሣኔ ላይ ነው፡፡

የአሁን መልስ ሰጭ በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ከሣሽ ሆነው በወ/ሮ አስናቀች ቶለሣ ላይ ክስ አቅርበዋል፡፡ የዚህም ክስ ውጤት እስከታወቀ ድረስ የተከሳሽ የወ/ሮ አስናቀች የሆነው ንብረት በማናቸውም መንገድ ቢሆን ወደ ሦስተኛ ወገን እንዳይተላለፍ ታግዶ ይቆይ ዘንድ ክሱ በቀረበለት የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 154 መሠረት የዕግድ ትዕዛዝ እንዲሰጥ አድርገዋል፡፡

አመልካችም የኢትዮጵያ ልማት ባንክ ለወ/ሮ አስናቀኝ ቶለሣ በሰጠው የብድር ገንዘብ ምክንያት ይህንኑ የዕግድ ትዕዛዝ የተላለፈበትን ንብረት አስቀድሞ በመያዣ የያዘው መሆኑንና የብድር ገንዘቡ እንደ ውሉ ባለመመለሱ፤ ተበዳሪ ዕዳውን ለመክፈል ባለመቻሏ ምክያት በአዋጅ ቁጥር 97/90 በተሰጠው ሥልጣን መሠረት ይህንኑ በመያዣ የተያዘውን ንብረት ለመሸጥ እንቅስቃሴ ሲያደርግ ከላይ በተገለፀው አኳኋን በፍ/ቤት የዕግድ ትዕዛዝ የተሰጠበት መሆኑን በመረዳቱ አስቀድሞ በመያዣ የያዘው መሆኑን

በመግለጽ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 158 መሠረት የተሰጠው የዕግድ ትዕዛዝ እንዲነሳለት ጠይቋል፡፡

የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤትም ጉዳዩን ተመልክቶ ንብረት በፍ/ቤት ትዕዛዝ ታገደ ማለት የዕግድ ትዕዛዝ የተሰጠበት ወገን በንብረቱ ላይ መብት አግኝቷል ማለት አይደለም፡፡

የቀረበውም የዕግድ ይነሳልኝ ጥያቄ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 418 መሠረት በአፈፃፀም ጊዜ ከቅድሚያ መብት ጋር ተያይዞ የሚታይ እንጂ በዚህ መዝገብ የሚስተናገድ አይደለም በማለት ውድቅ አድርጎ ወስኗል፡፡

የይግባኝ አቤቱታ የቀረበለት የከፍተኛው ፍ/ቤትም በጉዳዩ ላይ ግራ ቀኙን ካከራከረ በኋላ የሥር ፍ/ቤትን ውሣኔ አጽንቶታል፡፡

የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ከላይ በአጭሩ በተመለተው አኳኋን በየደረጃው ባሉት ፍ/ቤቶች የተሰጠው ዳኝነት መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል ይታረምልን የሚልበትን ክርክር በማቅረቡ ነው፡፡

በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት የተሰጠው የዕግድ ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 158 መሠረት ሊነሳ አይገባም የመባሉን አግባብነት መልስ ሰጭ ባለበት ለማጣራት ጉዳዩ ለሰበር ችሎት እንዲቀርብና መልስ ሰጭም የበኩላቸውን ክርክር እንዲያቀርቡ ጥሪ ቢያደርግላቸውም በጥሪው መሠረት ባለመቅረባቸው ጉዳዩ በሌሉበት እንዲታይ ተደርጓል፡፡

እኛም ጉዳዩን አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ መርምረናል፡፡

ከሣሽ የሆነ ወገን ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ንብረትም ይሁን ወይም ደግሞ የባለመብቶችን ጥቅም ለመጉዳት ሲል ንብረቱን ለሌላ ሰው አሳልፎ ለመስጠት ያቀደ ወይም ያሰበ መሆኑን ያረጋገጠ እንደሆነ ይኸው ንብረት በማናቸውም መንገድ ቢሆን ለሦስተኛ ወገን ሳይተላለፍ ታግዶ እንዲቆይ የማስደረግ መብት እንዳለው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 154/ሀ/ እና /ለ/ ተደንግጓል፡፡

ከዚህም ድንጋጌ የምንረዳው በዚህ አኳኋን የሚሰጠው የዕግድ ትዕዛዝ ንብረቱ ከመታገዱ በፊት ወደ ሌላ ሦስተኛ ወገን ያልተላለፈ ከሆነ ወይም ደግሞ በማናቸውም ምክንያት ሦስተኛ ወገኖች በንብረቱ ላይ መብት ከማግኘታቸው በፊት ሊሆን ይገባል፡፡

የዚሁ ድንጋጌ ዓላማም ከሳሽ ያቀረበው ክስ ወደ ፊት ውጤት የሚያገኝለት ከሆነ በአፈፃፀም ጊዜ ለማሸጥ ወይም በመረከብ እንደ ፍርዱ ይፈፀምለት ዘንድ የተሰጠው የሕግ ጥበቃ ነው፡፡ እንደ ሕጉ ሐሳብ የዕግድ ትዕዛዙ ውጤት ሊያገኝ የሚችለው ይኸው ንብረት በሌላ ዕዳ ምክንያት በሌላ ወገን ያልተያዘ መሆኑ ሲረጋገጥ ወይም ደግሞ በዚህ ንብረት ላይ መብት ያገኙ ሰዎች የሌሉ እንደሆነ ብቻ ነው፡፡

በዚህ በተያዘው ጉዳይ በዚህ ንብረት ላይ የዕግድ ትዕዛዝ በፍ/ቤት ከመስጠቱ በፊት የአሁን አመልካች በሰጠው የብድር ገንዘብ ምክንያት በመያዣ አስቀድሞ ይዞት የነበረ ስለመሆኑ የተካደ ጉዳይ አይደለም፡፡

ይህም ምክንያት በፍ/ቤት የተሰጠውን የዕግድ ትዕዛዝ ለማስነሳት በቂ ምክንያት ሆኖ ስለሚገኝ አመልካች ዕግዱን ለሰጠው ፍ/ቤት ቅሬታውን ማሰማቱ እንደታወቀ ከላይ በተገለፀው ዝርዝር ምክንያት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 158 መሠረት የሰጠውን ዕግድ ሊያነሳ ሲገባ ለጉዳዩ አግባብነት የሌለውን የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 418ን በመጥቀስ ጥያቄው በአፈፃፀም ጊዜ ከቅድሚያ ክፍያ ጋር ተያይዞ የሚታይ እንጂ በዚህ መዝገብ የሚስተናገድ አይደለም፤ ንብረት አሳገደ ማለት በንብረቱ ላይ መብት አገኘ ማለት አይደለም በማለት የአመልካችን ጥያቄ ውድቅ ማድረጉ እና እንዲሁም ባንክ በሰጠው የብድር ገንዘብ ምክንያት በመያዣ የያዘውን ንብረት ተበዳሪው ዕዳውን መክፈል በተሳነው ጊዜ በሐራጅ አሽጦ የብድሩን ገንዘብ የማስመለስ ስልጣን በአዋጅ ቁጥር 97/90 የተሰጠው በመሆኑና ይህ ክርክር የተነሳበት ንብረት በፍ/ቤት ትዕዛዝ ከመታገዱ በፊት ባንኩ በመያዣ ይዞት የነበረ መሆኑ እስከተረጋገጠ ድረስ በሕግ በተሰጠው መብት መገልገል ይችል ዘንድም የሥር ፍ/ቤት ይህንኑ ተገንዝቦ የሰጠውን የዕግድ ትዕዛዝ ማንሳት ሲችል ያለ ሕጋዊ ምክንያት

ጥያቄውን ውድቅ በማድረጉ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የፈፀመ መሆኑን ተገንዝበናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. በከፍተኛ 01 ቀበሌ 06 የቤት ቁጥር 029 በሆነውና በወ/ሮ አስናቀች ተሎሣ ስም ተመዝግቦ በሚገኘው ካፍቴሪያ ላይ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት መዝገብ ቁ. 2602 በታህሣሥ 16 ቀን 1991 ዓ.ም. የሰጠው የዕግድ ትዕዛዝ ተነስቷል፡፡
2. የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ 2602 በታህሣሥ 28 ቀን 1995 የሰጠው ትዕዛዝ እንዲሁም የፌ/ከ/ፍ/ቤት በፍ/ብ/ይ/መ/ቁ 01359 ሰኔ 30 ቀን 1997 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡ መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰበር መ/ቁ. 22556

ጥቅምት 14 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- አብዱልቃድር መሐመድ

ሐጐስ ወልዱ

ተገኔ ጌታነህ

ተሻገር ገ/ስላሴ

ብርሃኑ አመነው

አመልካች፡- ታደሰ አብዛ

ተጠሪዎች፡- 1. የአቶ ጎሳዬ ሩጋቶ ወርሾች

2. ሳሙኤል ጎሳዬ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ ከቤት ሺያጭ ውል ጋር ተያይዞ የተነሣን ክርክር የሚመለከት ነው፡፡ አመልካች ክርክሩ ውስጥ የገባው በፍ/ብሥ/ሥ ሕግ ቁ. 358 ላይ የተመሠረተ መቃወሚያ በማቅረቡ ነው፡፡ መቃወሚያ ያቀረበው ቀደም ሲል በተጠሪዎች መካከል በተካሄደው ክርክር መነሻነት ተሰጥቶ የነበረው ውሳኔ እንዲሻርለት እና ለክርክሩ መነሻ የሆነው ንግድ ቤት ከ2ኛ ተጠሪ ከገዛ ሰው ላይ የገዛው ንብረቱ መሆኑ ተረጋግጦ እንዲወሰንለት ነው፡፡ የሥር ፍ/ቤቶች መቃወሚያውን አልተቀበሉትም፡፡ የሰጡት ምክንያትም አመልካች ቤቱን ሸጦልኛል ያለው (ሃይለማርያም ባዬ የተባለው) በቤቱ ላይ መብት የለውም ተብሎ ተወስኖአል፡፡ ይኸው ሰው ከ2ኛ ተጠሪ ጋር አድርጎት የነበረው የቤት ሺያጭ ውልም በ1ኛ ተጠሪዎች ከሣሽነት ፈርሶአል የሚል እንደሆነ ከመዝገቡ ይዘት ለመገንዘብ ችለናል፡፡

አመልካች ታሕሣሥ 27 ቀን 1998 ዓ.ም በጻፈው ማመልከቻ አቤቱታውን ያቀረበ ሲሆን፣ተጠሪዎችም ሰኔ 22 ቀን 1999 ዓ.ም በጻፉት መልስ ክርክራቸውን አሰምተዋል፡፡ አቤቱታው በሰበር ችሎት እንዲታይ የተወሰነው በሁለት ተዋዋይ ወገኖች መካከል ተደረጎ የነበረው ውል ሲፈርስ

የሦስተኛ ወገኖች መብት ምን መሆን ይገባዋል? የሚለውን ነጥብ መርምሮ ለመወሰን ነው፡፡

አመልካች ክርክሩ ውስጥ የገባው በግዥ አግኝቻለሁ የሚለውን ንግድ ቤት በተመለከተ ቀደም ሲል የተሰጠውን ውሳኔ ለመቃወም እንደሆነ ከላይ ተጠቅሶአል፡፡ የተባለውን ንግድ ቤት ሃይለማርያም ባዬ ከተባለ ሰው ላይ በውል ስለመግዛቱም አላከራከረም፡፡ ሃይለማርያም ባዬ ንግድ ቤቱን ከ1ኛ ተጠሪዎች ወኪል (2ኛ ተጠሪ) ጋር በተደረገው ውል ገዝቶ በራሱ ስም አድርጎት እንደነበረም በመዝገቡ ተመልክቷል፡፡ ከዚህ ደግሞ መገንዘብ የሚቻለው አመልካች መብት ከሰጠው ሰው ላይ ንግድ ቤቱን መግዛቱን ነው፡፡ በመሆኑም የመጀመሪያው ውል ማለትም በሃይለማርያም ባዬ እና በ2ኛ ተጠሪ መካከል ተደርጎ የነበረው ውል ፈርሶአል ቢባል የአመልካቹ መብት የሚወሰነው እንዴት ነው? የሚለውን ነጥብ በአግባቡ ታይቶ ውሣኔ ማግኘት ይኖርበታል፡፡ ከላይ እንደተመለከተው የሥር ፍ/ቤቶች የአመልካቹን መቃወሚያ ከጅምሩ ስላላስተናገዱት ጉዳዩ በዝርዝር አልታየም፡፡ በበኩላችን እንደምንገነዘበው አመልካች ተካፋይ ባልሆነበት ክርክር የተሰጠ ውሳኔ /ፍርድ/ መብቱን የሚነካበት መሆኑን በመግለጽ መቃወሚያ ማቅረቡ ተገቢ ሆኖ ሳለ የስር ፍ/ቤቶች ክርክሩን በዝርዝር ሳይሰሙ ማሰናበታቸው አግባብ አይደለም፡፡ በመሆኑም በክርክሩ አመራር ረገድ መሠረታዊ ስህተት ተፈጽሞአል ለማለት ችለናል፡፡\

<u>ው ሳ ኔ</u>

1. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ.ቁ. 01927 ሐምሌ 29 ቀን 1996 ዓ.ም፣እና የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ.ቁ.33512 ጥቅምት 7 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጡአቸው ውሳኔዎች በፍ/ብ/ሥ/ሥ ሕግ ቁ.348/1/ መሠረት ተሽረዋል፡፡

2. አመልካች በፍ/ብ/ሥ/ሥ ሕግ ቁ.358 መሠረት ያቀረበው መቃወሚያ በሕግ አግባብ የቀረበ በመሆኑ የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት መቃወሚያውን ተቀብሎ ቀጥለው ባሉት የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ድንጋጌዎች መሠረት ክርክሩን እንዲሰማ፣በመጨረሻም ተገቢ ነው ያለውን ውሳኔ እንዲሰጥ ታዟል፡፡ ይፃፍለት፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/ኃ

የሰ/መ/ቁ. 22603

ሐምሌ 26 ቀን 1999 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

አሠግድ ጋሻው

መስፍን ዕቁበዮናስ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- የድሬዳዋ ጊዜ/አስ/ ቀበሌ 20 ጽ/ቤት

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ሽሪፍ አሊ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሠጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ ጉዳይ የቀረበው የማይንቀሳቀስ ንብረት ባለቤትነትን የሚመለከት ነው፡፡

ተጠሪ ለፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ባቀረቡት ክስ በድሬዳዋ በከፍተኛ 04 ቀበሌ 20 ክልል በካርታ ቁጥር 1732 የተመዘገበ ቦታ ላይ የሠፈረውን ቁጥር 034 የሆነ መኖሪያ ቤት አመልካች ለ/ሥር 2ኛ ተከሣሽ በማከራየቱ ለከተማ ልማትና ኮንስትራክሽን መምሪያ አመልክተው ሚያዝያ 9 ቀን 1984 ዓ.ም. ቤቱን እንዲረከቡ ስለወሰነላቸው አመልካች ቤቱን የተከራዩትን ግለሰብ /የሥር 2ኛ ተከሣሽን/ አስለቅቆ እንዲያስረክባቸው ተከራዩም ቤቱን ለቀው እንዲወጡ ጠይቀዋል፡፡

አመልካች ለቀረበበት ክስ በሰጠው መልስ፤ የባለቤትነት መብትን ያሣያሉ በማለት ያቀረቧቸው ማስረጃዎች እርስ በርሣቸው የተሣከሩ ናቸው፤ ከቤቱም ጋር ግንኙነት የላቸውም ስለዚህ የመክሰስ መብት የላቸውም ቤቱ በአ/ቁ 47/67 መሠረት የተወረሰ በመሆኑ ጉዳዩን የማየት ሥልጣን ያለው ፕራይቬታይዜሽን ኤጀንሲ ነው በማለት ተከራክሯል፡፡

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክር መርምሮ በሰጠው ውሣኔ ቤቱ ያላግባብ የተወረሰ መሆኑ ተረጋግጦ ካልተመለሰልኝ የቤቱ ባለቤት በመሆኔ ተከሣሾች ቤቱን ይልቀቁ የሚል በመሆኑ ጉዳዩን አይቶ ለመወሰን ፍ/ቤቱ ስልጣን አለው፣ ቤቱ በከተማ ልማትና ቤት ኮንስትራክሽን መምሪያ እንዲመለስላቸው ስለተወሰነ ተጠሪ የቤቱ ባለቤት በመሆናቸው አመልካች የሥር 2ኛ ተከሣሽን አስለቅቆ ቤቱን እንዲያስረክባቸው 2ኛ ተከሣሽም ቤቱን ለቀው እንዲወጡ በማለት ወስኗል፡፡

በዚህ ውሣኔ ላይ ይግባኝ የቀረበለት የፌ/ከ/ፍ/ቤት የአመልካችን አቤቱታ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 337 መሠረት ሠርዞታል፡፡

የአሁን የሠበር አቤቱታ የቀረበውም በዚህ ውሣኔ ላይ ነው፡፡ የአመልካች ቅሬታም፤ ተጠሪ በሥር ፍ/ቤት በአቤቱታቸው ላይ የጠየቁት የቤት ቁጥር ካርታ 1732 ሲሆን በማስረጃ ዝርዝራቸው ያያያዙት ካርታ ቁጥር 4732 ነው፣ ግብር ለቤቱ ከፍያለሁ በማለት ያቀረቡት ደረሰኝ ለቤት ቁጥር 034 ሣይሆን ለቤት ቁጥር 185 ነው፣ የከተማ ልማትና ኮንስትራክሽን መምሪያ ይመለስላቸው በማለት የፃፈላቸው ደብዳቤ ላይ የተገለፀው የካርታ ቁጥር 2502 ነው? ይህ የቤት ካርታ ከጉዳዩ ጋር ምንም ግንኙነት ስለሌለው ተጠሪ ክርክር በተነሣበት ቤት ላይ መብት የላቸውም፣ ቤቱ የተወረሰ ነው፣ ጉዳዩን አከራክሮ ለመወሰን ፍ/ቤቱ ሥልጣን የለውም፣ የሚል ነው፡፡

ይህ ችሎትም በአመልካች የተነሱት የቅሬታ ነጥቦች በሰበር ችሎት ሊመረመሩ የሚገባቸው በመሆኑ አቤቱታው ለሰበር እንዲቀርብ ተደርጎ ችሎቱ የግራ ቀኙን የቃል ክርክር መጋቢት 13 ቀን 1998 ዓ.ም. በዋለው ችሎት አድምጧል፡፡ መዝገቡንም እንደሚከተለው መርምሯል፡፡

ከመዝገቡ እንደተረዳነው ተጠሪ የከተማ ልማትና ኮንስትራክሽን መምሪያ ለክርክር ምክንያት የሆነውን ቤት በሚያዝያ 9 ቀን 1984 ዓ.ም. የመለሠላቸው በመሆኑ አመልካቹ ያከራያቸውን ግለሰብ አስወጥቶ ቤቱን እንዲያስረክባቸው ጠይቀዋል፡፡ አመልካች ዋነኛ ክርክሩ በዚህ ቤት ላይ ተጠሪ መብት ወይም ጥቅም ያላቸው መሆኑን ስላላረጋገጡ ክስ ሊያቀርቡ አይገባም የሚል ነው፡፡ ለዚህ ለክርክሩ ምክንያት ያደረገው የቤቱ ባለቤት መሆናቸው ለማረጋገጥ ያቀረቧቸው ማስረጃዎች እርስ በእራሣቸው የተሣከሩ ናቸው

በማለት ነው፡፡ በተለይ በሰበር አቤቱታው ላይ ተጠሪዋ በሥር ፍ/ቤት ባቀረቡት የክስ አቤቱታ ላይ የገለጹት፣ ከማስረጃ ዝርዝሩ ጋር ያቀረቡት እና የሥራና ከተማ ልማትና ኮንስትራክሽን መምሪያ የተጠቀሰው የካርታ ቁጥሮች የተለያዩ ናቸው፣ ለቤቱ ግብር መክፈላቸውን ለማስረዳት ያቀረቡት ደረሰኝ ለቤት ቁጥር 034 ሣይሆን ለ185 መሆኑን የሚያመለክት ነው በማለት ተከራክሯል፡፡ በቃል ክርክር ወቅት ተጠሪ እነዚህ ልዩነቶች መኖራቸውን ሣይክዱ የካርታ ቁጥሩ በታይፕ ስህተት መሆኑን በግብር ደረሰኙ ላይ ደግሞ 185 ተብሎ የተጠቀሰው የቦታው ስፋት በካ.ሜ ሲሆን በስህተት ለአንድ ጊዜ በቤት ቁጥሩ ቦታ ላይ በመፃፉ መሆኑን ገልፀዋል፡፡ ይህ ችሎትም ተጠሪ አንድን ነገር ለማረጋገጥ ያቀረቧቸው ሠነዶች የተለያዩ መሆናቸውን ተገንዝቧል፡፡

አንድ ፍርድ ቤት ከሣሽና ተከሣሽ በሚያቀርቡት ክርክር የሚያለያያቸው ሕግ ወይም ፍሬ ነገር ካለ ጭብጡን ከመሠረተ በኂላ መጀመሪያ ከቀረቡት በቀር ሌላ ተጨማሪ ማስረጃ ወይም ሙግት አቅርቦ መመርመር የማያስፈልገው ከሆነና በቀረበለት ማስረጃ ብቻ ውሣኔ ቢሠጥ ትክክለኛውን ፍትህ የማያጓድል ከሆነ በዚሁ ማስረጃ ውሣኔ ሊሠጥ የሚችል መሆኑ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 255 ሥር ተቀምጧል፡፡ ነገር ግን የቀረቡት ማስረጃዎች በቂ ባልሆኑበት ጊዜና እነዚህን ማስረጃዎች ብቻ መሠረት አድርጎ መወሰኑ ፍትህን የሚያዛባ ከሆነ ለክርክሩ ትክክለኛ ውሣኔ ለመስጠት ይቻለው ዘንድ ተጨማሪ ማስረጃ ወይም ምስክር እንዲቀርብ ሊያዝ እንደሚገባ የፍ/ሕ/ቁ 257 ያመለክታል፡፡

ወደተያዘው ጉዳይ ስናመራ ከፍ ሲል እንደተገለፀው ተጠሪ የቤቱ ባለቤት ለመሆናቸው ባቀረቧቸው ማስረጃዎች ልዩነት መኖሩን ሣይክዱ የራሣቸውን መከራከሪያ አቅርበዋል፡፡ ማስረጃዎቹ ላይ የሚታየው ልዩነትም ተጠሪ በቤቱ ላይ አለኝ የሚሉትን የባለቤትነት መብት አጠራጣሪ ያደርገዋል፡፡ በመሆኑም ልዩነት የሚታይባቸውን ማስረጃዎች ብቻ መሠረት አድርጎ ውሣኔ መስጠቱ ፍትህን ሊያጓድል እንደሚችል መገንዘብ ይቻላል፡፡ የሥር ፍ/ቤትም

ተጨማሪ ማስረጃ በማቅረብ ጥርጣሬ ያለበትን ጉዳይ አጥርቶ ሊወስን ሲገባ አልፎ በቀረቡት ማስረጃዎች ብቻ ውሣኔ መስጠቱ ተገቢ ሆኖ አላገኘነውም፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ 2438 በነሐሴ 24 ቀን 1997 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ እና የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 01890 በታህሣሥ 18 ቀን 1998 ዓ.ም. የሰጠው ትዕዛዝ ተሽሯል፡፡
2. የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ለተጠሪ የተመለሰው ትክክለኛው ቤት የቱ እንደሆነ ቤቱን መለሠ የተባለውን የከተማ ልማትና የኮንስትራክሽን መምሪያ ወይም በአሁኑ ወቅት የዚህን አካል መብትና ግዴታ የወሰደውን ተገቢውን አካል በመጠየቅና ጉዳዩን በማስረጃ በማጣራት የመሠለውን እንዲወስን ጉዳዩ ተመልሷል፡፡
3. መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ለመ/ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 23363

ግንቦት 26 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሐጎስ ወልዱ

መስፍን ዕቁበዮናስ

ታፈሰ ይርጋ

መድኅን ኪሮስ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ መድን ድርጅት - ነ/ፈጅ ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- 1. አቶ ፈርሃን አህመድ - ቀረቡ

2. አቶ አይድድ የሱፍ - ቀረቡ

3. አቶ አብዱልወሃብ አቲዬ - አልቀረቡም

መዝገቡን መርምረን ቀጥሎ የተመለከተውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ ጉዳይ የተጀመረው በሶማሌ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት በጅጅጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ሲሆን የአሁን ተጠሪዎች በሥር 1ኛ ተከሣሽ በመከላከያ ሚኒስቴር የምድር ጦር 103ኛ ሠራዊትና በ2ኛ ተከሣሽ አቶ ገ/እግዚአብሔር ገ/ሕይወት ላይ ባቀረቡት ክስ ንብረትነቱ የ1ኛ ተከሣሽ የሆነውን መኪና 2ኛ ተከሣሽ ሲያሽከረክር ሆድሌ በተባለ ቦታ መስመሩን ጥሎ በመውጣት የ1ኛ ከሣሽን መኪና በመግጨት ከጥቅም ውጭ ያደረገ ስለሆነ የመኪናውን ግምት ብር 219 ሺህ እንዲከፍል፣ እንደዚሁም በዚሁ ግጭት ምክንያት ከጥቅም ውጭ በሆነው ንብረትነቱ የ1ኛ ከሣሽ በሆነው መኪና የ2ኛ ከሣሽ ልጅ ተሳፍሮ ሲጓዝ የሞት አደጋ የደረሰበት ስለሆነና ሟችም ለአካለመጠን ያላደረሱ የ2 ሕፃናት ልጆች አባት ስለነበር እነዚህ 2 ሕፃናት አካለመጠን እስከሚደርሱ እነሱን ለማሳደግና ለመንከባከብ በድምሩ ብር 65,520 /ስልሣ አምስት ሺህ አምስት መቶ ሃያ ብር/ እንደዚሁም ካሣ ብር 74,000 /ሰባ አራት ብር/ በአጠቃላይ ብር 139,520 /መቶ ሰላሣ ዘጠኝ ሺህ አምስት መቶ ሃያ/ እንዲከፈላቸው የጠየቁ ሲሆን 3ኛ ከሳሽም በዚሁ ግጭት የአካል ጉዳት እንደደረሰባቸው ዘርዝረው በድምሩ ብር 140,000 ካሣ ሊከፈለኝ ይገባል በማለት ሶስቱም ከሣሾች በዚህ መልኩ ክሱን ያቀረቡ ሲሆን ተከሣሾች ቀርበው ጉዳቱን አድርሷል የተባለው ተሽከርካሪ በኢትዮጵያ መድን ድርጅት በኩል የመድን ሽፋን የተገባለት መሆኑን ገልፀው በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 43 መሠረት በክርክሩ ጣልቃ ይግባልን በማለት አመልክተው የኢትዮጵያ መድን ድርጅት ጣልቃ ገብቶ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያና ሙሉ መልስ በመስጠት ተከራክሯል፡፡

የኢትዮጵያ መድን ድርጅት በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት ያነሳው ክርክር ከተከራካሪ ወገኖች መካከል አንደኛው የፌዴራል መንግሥት አካል በሆነ ጊዜና ክስ የቀረበበት የገንዘብ መጠን ከብር 500 ሺህ /አምስት መቶ ሺህ ብር/ በላይ ከሆነ ጉዳዩን የማየት ሥልጣን ያለው የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ስለሆነ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን የለውም የሚል ነው፡፡

በፍሬ ጉዳዩ ክርክር ረገድም ጣልቃ ገብ የደንበኛው ተሽከርካሪ በ3ኛ ወገን ንብረት ላይ ለሚያደርሰው ጉዳት ብር 100 ሺህ /አንድ መቶ ሺህ ብር/ እንደዚሁም በሰው ላይ ለሚያደርሰው ጉዳት የሰጠው ሽፋን እስከ ብር 30 ሺህ /ሰላሣ ሺህ ብር/ ሲሆን በተያዘው ጉዳይ ጉዳት በ2 ሰዎች ላይ ስለደረሰ በድምሩ ብር 60 /ስልሳ ሺህ/ ሺህ እንደዚሁም በንብረት ላይ ለደረሰው ጉዳት በተሰጠው የመድን ሽፋን ልክ ብር 100 ሺህ /አንድ መቶ ሺህ/ ስለሚሆን በአጠቃላይ ብር 160 ሺህ /መቶ ስልሣ ሺህ/ ጣልቃገብ ካሣ ከሚከፍል በስተቀር በክስ የተጠየቀውን በሙሉ ለመክፈል አይገደድም በማለት ተከራክሯል፡፡

ክርክሩ በዚህ መልኩ የቀረበለት የጅጅጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት የፍ/ቤቱን የሥረ ነገር ሥልጣን አስመልክቶ በተነሳው መቃወሚያ ላይ ብይን ሳይሰጥ በቀጥታ በፍሬ ጉዳዩ ላይ የተነሣውን ክርክር መርምሮ 1ኛ ከሣሽን በተመለከተ በግጭቱ ምክንያት መኪናው ሙሉ በሙሉ ከጥቅም ውጭ የሆነ ስለሆነ የመኪናውን የዋጋ ግምት ብር 217 /ሁለት መቶ አስራ ሰባት ብር/ ሺህ 2ኛ ከሣሽን በተመለከተም በአደጋው ምክንያት ልጁ ስለሞተ ብር 91,520 /ዘጠና አንድ ሺህ ብር አምስት መቶ ሃያ ብር/ እንደዚሁም 3ኛ ከሣሽን በተመለከተ

ለደረሰበት የአካል ጉዳት ብር 60 ሺ.ህ /ስልሳ ሺ.ህ ብር/ እንዲከፈለው በማለት ውሣኔ ሠጥቷል፡፡

ጣልቃ ገብ በዚህ ውሣኔ ቅሬታ አድሮበት የይግባኝ ቅሬታውን ለፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርቦ ፍ/ቤቱም በበኩሉ ግራ ቀኙን አከራክሮ የጅጅጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት የሰጠው ውሣኔ ጉድለት የለበትም በማለት አጽንቶታል፡፡

የሰበር አቤቱታውም የቀረበው ይህንኑ ውሣኔ ለማስለወጥ ሲሆን ይህ ችሎት አቤቱታውን መርምሮ ተጠሪዎችን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

ምላሽ ማግኘት የሚገባውም የጉዳዩ ጭብጥ የጅጅጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ይህን ጉዳይ ለማየት የሥረ ነገር ሥልጣን ነበረው? ወይንስ አልነበረውም? ሥልጣን አለው ቢባልስ የካሳ ክፍያውን አስመልክቶ የሰጠው ውሣኔ አግባብነት አለውን? የሚለው በመሆኑ በዚሁ መሠረት አቤቱታው ተመርምሯል፡፡

የመጀመሪያውን ጭብጥ በተመለከተም የጅጅጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ይህንን ጉዳይ ለመመልከትና ለመወሰን የሥረ ነገር ሥልጣን የለውም ተብሎ መቃወሚያ የቀረበው በአንድ በኩል ጣልቃ ገብ /አመልካች/ የፌዴራል መንግሥት አካል ነው በሚልና በሌላ በኩልም የክርክሩ የገንዘብ መጠን ከብር 500 ሺ.ህ /አምስት መቶ ሺ.ህ ብር/ የሚበልጥ ስለሆነ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን የለውም በማለት ነው፡፡

ይሁንና የፌዴራል ከፍተኛና የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በክልሎች ካልተቋቋመ የፌዴራል ጉዳዮችን ክልሎች መመልከት እንደሚችሉ በሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 78/2/ ላይ የተመለከተ ከመሆኑም በላይ የክርክሩ የገንዘብ መጠን ከብር 500 ሺ.ህ /አምስት መቶ ሺ.ህ/ የማይበልጥ ስለሆነ የጅጅጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ጉዳዩን ለማየት የመጀመሪያ ደረጃ የዳኝነት ሥልጣን ስላለው በዚህ ረገድ የቀረበው አቤቱታ የሕግ ድጋፍ የሌለው በመሆኑ ችሎቱ አልተቀበለውም፡፡

አመልካች መክፈል የሚገባውን የካሣ መጠን በተመለከተም በንግድ ሕግ ቁጥር 665/2/ ላይ እንደተመለከተው የመድን ገቢው ኃላፊነት በፖሊሲው ላይ ከተመለከተው የገንዘብ መጠን በላይ ሊሆን እንደማይችል የተመለከተ ሲሆን አመልካችም በሰው ላይ ለሚደርስ ጉዳት እስከ ብር 30 ሺ.ህ በ3ኛ ወገን ንብረት ላይ ለሚደርስ ጉዳት ደግሞ እስከ ብር 100 ሺ.ህ /አንድ መቶ ሺ.ህ/ ካሣ ለመክፈል ለሥር 1ኛ ተከሣሽ የመድን ሽፋን መስጠቱን ተገንዝበናል፡፡ በዚሁ መሠረትም በአደጋው ጉዳት የደረሰው በ2 ሰዎች እንደመሆኑ መጠን ለእያንዳንዱ ተጎጂ በሽፋኑ መጠን ልክ እንደዚሁም በ3ኛ ወገንም ንብረት ላይ ለደረሰው ጉዳት በመድን ሽፋኑ ልክ ታይቶ ውሣኔ መስጠት ሲገባው ከመድን ሽፋኑ በላይ አመልካች እንዲከፍል በሥር ፍ/ቤቶች መወሰኑ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ው ሣ ኔ

1. አመልካች በመድን ውሉ መሠረት በ1ኛ ተጠሪ ንብረት ላይ ለደረሰ ጉዳት ብር 100,000 /አንድ መቶ ሺ.ህ/ እንደዚሁም ለ2ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎች ለደረሰው የሞትና የአካል ጉዳት ለእያንዳንዳቸው ብር 30,000 /ሠላሣ ሺ.ህ/ በድምሩ ብር 160,000 /አንድ መቶ ስልሳ ሺ.ህ/ የሥር 1ኛ ተከሣሽን በመተካት ይክፈል በማለት የሥር ፍ/ቤቶችን ውሣኔ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት አሻሽለን ወስነናል፡፡
2. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡
3. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 23628

ጥቅምት 21 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- አብዱልቃድር መሐመድ

ሐጐስ ወልዱ

መስፍን እቁበዮናስ

ብርሃኑ አመነው

ተሻገር ገ/ስላሴ

አመልካች፡- ሶሎ ሲርካርና ኤ.ኤስ ጠበቃ ከበደ ወርቁ ቀረቡ

ተጠሪ፡- 1ኛ. ጌትያን ኃ/የተ/የግል ኩባንያ-ጠበቃ ያሲን እንድሪስ

2ኛ. የንግድና ኢንዱስትሪ ሚኒስቴር ነ/ፈጅ በቀለ ተፈራ

መዝገቡ መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

መዝገቡ ለሰበር ችሎት የቀረበው የአሁኑ አመልካች መጋቢት 1 ቀን 1998 ዓ.ም. ጽፎ ባቀረበው የሰበር ቅሬታ ማመልከቻ መነሻነት ነው፡፡ አመልካች በሰበር ቅሬታ ማመልከቻው፣ለክብሪት ሥራ የሚያገለግለውን የመቀስ የንግድ ምልክት እ.ኤ.አ. ከ1921 ጀምሮ በቼክ ሪፑብሊክ የንግድ ምልክቶች መ/ቤት በማስመዝገብ ባለቤትነቱን አስከብሮ መቆየቱን ገልጾ በኢትዮጵያም ውስጥ ምልክቱ እንዲመዘገብለት የአሁኑን 2ተኛ ተጠሪ ጠይቆ ምዝገባው እንዲፈፀም ወስኖ በሂደት ላይ ያለ መሆኑን፤ 2ኛ ተጠሪ እዚህ ውሳኔ ላይ የደረሰው የንግድ ምልክቱ ምዝገባ ለኔ ይገባል ሲል የአሁኑ አንደኛ ተጠሪ አቅርቦት የነበረውን ጥያቄ ውድቅ በማድረግ መሆኑን፤ሆኖም አንደኛ ተጠሪ በሚኒስቴር መ/ቤቱ ውሳኔ ቅር ተሰኝቶ በሚኒስቴር መ/ቤቱ ላይ ክስ መመስረቱን፤በተከሳሽነት የቀረበው የአሁኑ 2ኛ ተጠሪ ብቻ በመሆኑ በክሱ የሚነሱት ጭብጦች አመልካችን በቀጥታ የሚመለከቱ በመሆናቸው በክርክሩ ውስጥ ጣልቃ ገብቶ ለመከራከር እንዲፈቀድለት ለፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት አቤቱታ አቅርቦ የነበረ ቢሆንም ፍ/ቤቱ የንግድ ሕግ ቁጥሮች 100፣107፣219፣222 እና 223 ን በመጥቀስ የአሁኑ አመልካች ኩባንያ በኢትዮጵያ ውስጥ ስላልተመዘገበ

የሕግ ሰውነት የለውም፡፡ የሕግ ሰውነት ከሌለው ደግሞ ፍ/ቤት ቀርቦ ለመከራከር አይችልም በማለት ጥያቄውን ውድቅ አድርጐታል፡፡ ጉዳዩን በይግባኝ ያየው የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት የበታች ፍ/ቤት ውሳኔን እንዳለ አፅድቆታል፡፡

የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚህ ውሳኔ ላይ ነው፡፡ ይህ ችሎት ሚያዚያ 24 ቀን 1998 ዓ.ም. በዋለው ችሎት፣የአሁኑ አመልካች በኢትዮትያ ውስጥ አልተመዘገበም በሚል አቅርቦት የነበረው የጣልቃ ገብነት ጥያቄ ውድቅ መደረጉ በአግባቡ መሆን አለመሆኑን ለመመርመር ሲባል መዝገቡ ለሠበር እንዲቀርብ ወስኖ የግራ ቀኙን የቃል ክርክር ሰምቷል፡፡

በመሠረቱ በዚህ ጉዳይ የሥር ፍ/ቤት የአመልካችን የጣልቃ ገብነት ጥያቄ ውድቅ ያደረገው አመልካች እዚህ አገር በነጋዴነት ያልተመዘገበ ስለሆነ ፍ/ቤት ቀርቦ ለመከራከር አይችልም በማለት ነው፡፡ ፍ/ቤቱ ለውሳኔውም መሠረት ያደረገው የንግድ ሕግ ቁጥር 100 እና የሚቀጥሉትን አንቀጾች በመጥቀስ ነው፡፡

እንደሚታወቀው የንግድ ሕግ ቁጥር 100 እና የሚቀጥሉት አንቀጾች የሚናገሩት ስለምዝገባ ቢሆንም፣የምዝገባ አስፈላጊነት በኢትዮጵያ ውስጥ የንግድ ሥራን ለማካሄድ በዋነኛነት መከናወን ከሚገባቸው መስፈርቶች አንዱ በመሆኑ ነው፡፡ በዚህ ረገድ የንግድ ሥራ መሥራትና የንግድ ምልክትን ማስመዝገብ የተለያዩ ተግባራት መሆናቸው ሊታወቅ ይገባል፡፡ አመልካች የንግድ ምልክትን በኢትዮጵያ ውስጥ እንዲመዘገብለት ጠይቆ ጉዳዩ በሂደት ያለ ስለመሆኑ የአሁኑ በሰበር 2ኛ ተጠሪ የሆነው የንግድና ኢንዱስትሪ ሚኒስቴር ያረጋገጠለት ስለመሆኑ ከስር ፍ/ቤት ውሳኔ ለመረዳት ተችሏል፡፡ የአሁኑ አመልካች በውጪ አገር ሕግ ተመዝግቦ የሕግ ሰውነት ያለው ኩባንያ መሆኑ ከተረጋገጠና በዚህ ባገኘው የሕግ ሰውነት በኢትዮጵያ ውስጥ የንግድ ምልክት ምዝገባ ጥያቄ ቢያነሳ ቀደም ሲል በሌላ አገር የተጎናፀፈው የሕግ ሰውነት እንደሌለ ይቆጠራል የሚያሰኝ ሊሆን አይገባም፡፡

በዚህ መሠረት የአሁኑ አመልካች በፍ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁጥር 41 መሠረት በጉዳዩ ያገባኛል የሚልበትን ምክንያትም የመብቱን ሁኔታ በዝርዝር ገልጾ የነበረ ቢሆንም የሥር ፍ/ቤት ከጥያቄው ጋር አግባብነት የሌላቸውን የሕግ ቁጥሮች ጠቅሶ የጣልቃ ገብነቱን ጥያቄ ውድቅ ማድረጉ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ነው ብለናል፡፡

ው ሳ ኔ

- የፌ.መ.ደ.ፍ/ቤት በመ/ቁ.3312 በሰኔ 07 ቀን 1996 ዓ.ም. የሰጠው ብይን እና የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ.ቁ.32181 በጥር 26 ቀን 1998 የሰጡዋቸው ትዕዛዞች ተሽረዋል፡፡
- ይህ ችሎት አመልካች በጉዳዩ ጣልቃ ገብ ሆኖ ለመከራከር የሚያስችለው መብት ያለው ወገን መሆኑን በመቀበል የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት አመልካች በጣልቃ ገብነት ወደ ክርክሩ እንዲገባ በማድረግ ጉዳዩን መርምሮ የመሰለውን እንዲወስን መዝገቡ በፍ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ.343/1/ መሠረት መልሶለታል፡፡
- መዝገቡ ያለቀለት ስለሆነ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፣

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/ኃ

የሰበር መ.ቁ. 23692

ሐምሌ 03 ቀን 1999 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ
አሰግድ ጋሻው
ሂሩት መለሠ
ተሻገር ገ/ሥላሴ
ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- አዋሽ ኢንሹራንስ ኩባንያ - ጠበቃ አቶ ጉሳዬ ጉርሙ ቀረቡ፡፡

መልስ ሰጭዎች፡- እነ አሊ መሐመድ - አልቀረቡም፡፡

መዝገቡን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍርድ

የሰበር አቤቱታው የቀረበው የፌዴራል ከፍተኛው ፍ/ቤት በይግባኝ የቀረበለትን ጉዳይ ተመልክቶ በሰጠው ውሣኔ ላይ ነው፡፡ የጉዳዩም መነሻ ነገር የአሁን መልስ ሰጭዎች ክሱን በመጀመሪያ ደረጃ ተቀብሎ ላየው ለጌዲኦ ዞን ከፍተኛው ፍ/ቤት የጉዳት ካሣ ክስ በአራት ተከሳሾች ላይ አቅርበዋል፡፡ 1ኛው ተከሣሽ አበባ ኃ/የተ/የግል ማህበር እራሱን በሚመለከት የሕግና የፍሬ ነገር ክርክር ካቀረበ በኋላ ጉዳት አድርሷል የተባለው መኪና በሌላ ወገን ላይ ለሚያደርሰው ጉዳት የአሁን አመልካች አዋሽ ኢንሹራንስ ኩባንያ ካሣ ለመክፈል እስከ ብር 30,000.00 የመድን ሽፋን የሰጠበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 43 መሠረት በሦስተኛ ወገን ተከሳሽነት ገብቶ የክርክሩ ተካፋይ እንዲሆን ይታዘዝልን በማለት ጠይቋል፡፡

በዚህም መሠረት የአሁን አመልካች በክርክሩ ጣልቃ ገብቶ ደረሰ ለተባለው ጉዳት 1ኛ ተከሳሽ ኃላፊነት የሌለበት መሆኑንና በካሣው መጠንም ረገድ አለኝ የሚለውን የመከራከሪያ ነጥብ በማንሣት ተከራክሯል፡፡

የከፍተኛው ፍ/ቤት ኃላፊነቱንና የካሣውን መጠን በሚመለከት የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ ተመልክቶ 1ኛው ተከሣሽ ለጉዳቱ ኃላፊ ነው፤ ለዚህ ጉዳትም ሊከፍል የሚገባው የካሣ መጠን ብር 41,800.00 (አርባ አንድ ሺህ ስምንት መቶ ብር) መሆኑ ተረጋግጧል ካለ በኋላ አመልካች ለሚደርሰው ጉዳት እስከ ብር 30,000.00 (ሰላሳ ሺህ ብር) ድረስ ካሣ ለመክፈል ለ1ኛ ተከሣሽ የመድን ሽፋን ስለሰጠ ይህንኑ ገንዘብ ይከፍላል፤ ቀሪውን ብር 11,800.00 (አስራ አንድ ሺህ ስምንት መቶ ብር) 1ኛ ተከሣሽ ይክፈል በማለት ወስኗል፡፡

አመልካች በዚህ ውሣኔ ቅር ተሰኝቶ የይግባኝ አቤቱታውን ለፌዴራል ከፍተኛው ፍ/ቤት አቅርቧል፡፡ የፌዴራል ከፍተኛው ፍ/ቤትም በዚህ ቅሬታ መነሻ ጉዳዩን ተመልክቶ ትዕዛዝ ሰጥቷል፡፡ የትዕዛዙ ይዘትም፡-

አመልካች አዋሽ ኢንሹራንስ ኩባንያ ወደ ክርክሩ የገባው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 43 መሠረት በተከሳሹ ተጠርቶ ነው፡፡ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 43 መሠረት የገባ ወገን ደግሞ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 40/2/ መሠረት ተከሳሽን ተክቶ ካልገባ በቀር ክሱን ካቀረበው ተጐጂ ጋር መከራከር አይችልም፡፡ ሦስተኛ ወገን ተከሳሹ መከራከር የሚችለው ወደ ክርክሩ ላልገባው ተከሳሽ ኃላፊነት አለብኝ ወይም የለብኝም በሚለው ነጥብ እንጂ ከዚህ አልፎ ተከሳሹ ለከሳሹ ኃላፊ አይሆንም፤ ከሳሹ ያቀረበው የካሣ መጠን የተጋነነ ነው በማለት ከከሳሹ ጋር ሙግት መግጠም አይችልም፡፡ ከከሳሹ ጋር በዚህ መልክ መከራከር ይችል የነበረው በንግድ ህግ ቁጥር 687/1/ እና በኢንሹራንስ ውሉ መሠረት የክርክሩ መሪ በመሆን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 40/2/ መሠረት ተከሳሹን ሲተካ ብቻ ነው፡፡ ነገር ግን ይህ አልሆነም እንዲሁም አዋሽ ኢንሹራንስ ኩባንያ ቀርቦ ተከሳሹ ለከሳሹ ኃላፊ ሆኖ ቢገኝ በኢንሹራንስ ውሉ መሠረት ለተከሳሹ ኃላፊ እንደሚሆን አልካደም፤ አምኗል፡፡ ካልካደ እና ካመነ በተከሳሹ እና በሦስተኛ ወገን ተከሳሹ / በአመልካች/ መካከል ክርክር አይኖርም፡፡ ስለሆነም ኢንሹራንስ ኩባንያው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 43 መሠረት እስከገባ ድረስ ተከሳሹ ለከሳሽ ኃላፊ አይሆንም፤ ይህንን ያህል የካሣ መጠን

መክፈል የለበትም በማለት ከከሳሹ ጋር በሥር ፍ/ቤትም ሆነ በይግባኝ ደረጃ መከራከር ስለማይችል የተከሳሽን ኃላፊነትና ይክፈል የተባለውን የካሣ መጠን አስመልክቶ ያቀረበውን ይግባኝ አልተቀበልነውም የሚል ነው፡፡

የሰበር አቤቱታ የቀረበውም የፌዴራል ከፍተኛው ፍ/ቤት የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 43 ድንጋጌን የተፈፃሚነት ወሰን በሚመለከት የሰጠው ትርጓሜ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ስለሆነ ይታረምልን በሚል ነው፡፡

አመልካች በክርክሩ የገባው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 43 መሠረት በመሆኑ ከመልስ ሰጭዎች /በሥር ፍ/ቤት ከሳሾች/ ጋር ሊከራከር አይችልም በሚል የፌደራል ከፍተኛው ፍ/ቤት የአመልካችን ይግባኝ ውድቅ ማድረጉ በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም? በሚለው ነጥብ ላይ ግራ ቀኙ በዚህ ሰበር ችሎት የቃል ክርክር አድርገዋል፡፡

አመልካች በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 43 መሠረት በክርክሩ ጣልቃ ገብቶ መከራከር ይችላል ወይስ አይችልም? የሚለው የመከራከሪያ ነጥብ በሥር ፍ/ቤት በከሳሾች ሳይነሳ ይግባኙን የሰጠው ፍ/ቤት በእራሱ አንስቶ የትዕዛዙ መሠረት ማድረጉ ሥነ ሥርዓታዊ አይደለም፡፡

የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 43 ከቁጥር 76 ጋር ተጣምሮ ሲታይ አመልካች በክርክሩ ገብቶ ከከሳሽ ጋር ያለገደብ ከመከራከር የሚያግደው አይደለም፡፡

ተከሳሽ ኃላፊ ሆኖ ቢገኝ ኢንሹራንስ ኩባንያው ለተከሳሽ እስከ ብር 30,000.00 ብቻ ኃላፊነቱን የወሰደ በመሆኑ በፍርዱ እንደተገለፀው የካሣው መጠን ከብር 30,000.00 በላይ ሆኖ ከተገኘ ለብልጫው ተከሳሽን ተክቶ ለመከራከር የሚያስችለው መብት ስለማይኖር በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ቁ. 40/2/ መሠረት ተክቶ ካልገባ በቀር ከከሳሽ ጋር መሟገት አይችልም የተባለው ምክንያት ህጋዊ መሠረት የለውም በማለት የሰበር አቤቱታውን አሰምቷል፡፡

መልስ ሰጭዎችም በጠበቃቸው አማካኝነት ጉዳዩ በሥር ፍ/ቤት ያልተነሣ ክርክር እንደ አዲስ በይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የተነሣ ነው ለተባለው ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ተከራካሪዎች ባነሱት የመከራከሪያ ነጥብ ሳይገደብ

ማንኛውንም በጉዳዩ አግባብ ነው ብሎ የሚያስበውን ነጥብ ጭብጥ አድርጐ ሊይዝ እንደሚችል በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 182 ተደንግጓል፡፡

ፍርድ ቤቱ በፍሬ ነገርና በማስረጃ ጉዳይ ሊያከራክርና ሊዳኝ የሚችለው ከሣሽና ተከሣሽን ወይም ደግሞ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 40 ንዑስ ቁጥር 2 እና 4 ወይም በቁጥር 41 መሠረት ተከራካሪ ሆነው የቀረቡትን ወገኖች ብቻ ነው፡፡ በሦስተኛው ወገን ተከሣሽነት የሚቀርበው ወገን በመሠረቱ ተከራካሪ አይደለም፡፡ በከሳሽና በተከሳሽ መካከል ያለውን ክርክርና ማስረጃ አይቶና ተረድቶ ስለካሣ ድርሻው ያለውን መልስ መስጠት ይችል ዘንድ የዋናዎቹ ተከራካሪዎች ክስና የመከላከያ መልስ ከእነ ማስረጃው እንዲደርሱት ከሚደረግ በቀር የፍሬ ነገር ክርክርና ማስረጃ እየቀረበ እንዲከራከር የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 43 ድንጋጌ መብት አይሰጠውም፡፡ ግንኙነቱም ከከሳሽ ጋር ሳይሆን ከተከሳሽ ጋር ብቻ ሲሆን ፍ/ቤቱም በእነዚህ ሁለት ወገኖች መካከል ያለውን የሙብት ማስተካከል ጉዳይ በመሰለው ሁኔታ ሊወሰን እንደሚቻል በዚሁ ህግ ቁጥር 43/3/ ላይ በግልፅ መደንገጉ ከሳሽ በቀረበው ክስ ላይ የሚያሰማው ማስረጃ አለመኖሩን በማያሻማ ሁኔታ ያመላክታል፡፡ ስለሆነም በክስ የሚገባ ሦስተኛ ወገን ለክሱ የመከራከሪያ መልስ መስጠት ይችላል የሚለው ክርክር የህግ መሠረት ያለው አይደለም በማለት ተከራክሯል፡፡

የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 43 ድንጋጌን አተረጓጐም በሚመለከት ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የሰጠው ዳኝነት እና በዚህም ላይ ግራ ቀኙ በሰበር ያደረጉት ክርክር ባጭሩ ከላይ የተመለከተው ሲሆን፤ እኛም ይህንኑ ነጥብ መርምረናል፡፡

ለዚህ አከራካሪ ነጥብ መልስ መስጠት እንዲቻል በቅድሚያ የዚህኑ ድንጋጌ እና የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 76 ድንጋጌ ይዘት በእራሱ መመልከቱ ተገቢ ነው፡፡

> በቁጥር 43/2/ ሦስተኛው ወገን በክሱ ውስጥ እንዲገባ ፍ/ቤቱ የፈቀደ እንደሆነ የክሱ ማመልከቻ ግልባጭና ለክሱ የተሠጠው የመከላከያ መልስ እንዲደርሰው ይታዘዛል ተብሎ

ከተደነገገው ". . . በክሱ ውስጥ እንዲገባ . . ." የሚለው ሐረግ ይህ ሦስተኛ ወገን የክርክሩ ተካፋይ እንዲሆን መደረጉንና የክርክሩ ተካፋይ (a party to the suit) ከሆነም ስለ ጉዳዩ የሚያቀርበው ክርክር ድርሻ ወይም ካሣ ክፍያ የመክፈል ግዴታ ያለበት መሆኑን በሚመለከት ክርክር ካለው ከተከሳሽ ጋር ክርክር ለማድረግ ብቻ የተወሰነ ሳይሆን ከሳሹ ያቀረበውን ክስ አስመልክቶ በኃላፊነትና በካሣ መጠን ረገድ ክርክር ማቅረብ የሚችል መሆኑን አመልካች ነው፡፡ የክሱ ማመልከቻና ለክሱ የተሰጠው የመከላከያ መልስ እንዲደርሰው የሚደረገውም የሦስተኛ ወገን ተከሳሹ ክርክር እንደአስፈላጊነቱ ከተከሳሹ ጋር ሊሆን እንደሚችልና በተካሹ እንደተገለፀው ድርሻ ወይም የካሣ ክፍያ ካለበት ደግሞ ተከሳሹ ለከሣሽ ኃላፊነት አለበት ወይስ የለበትም? ካለበትስ ለደረሰው ጉዳት ሊከፈል የሚገባው የካሣ መጠን ምን ያህል ነው የሚለውን በሚመለከት በተከሳሽ እግር ተተክቶ ከከሳሹ ጋር መሟገት እንዲችል ነው፡፡ በዚሁ በቁጥር 43/2/ " . . .በክሱ ውስጥ እንዳለ ይቆጠራል " የሚለውና የዚህ ግልባጭ የሆነው የእንግሊዝኛው ንባብ " . . .shall be deemed to be in the same position as a defendant" የሚለው አነጋገር ይህንኑ አባባል የሚደግፍ ነው፡፡

እንዲሁም ይህ ሦስተኛ ወገን ተከሣሽ ቀርቦ በክርክሩ ውስጥ ገብቶ እንዲከራከር ጥሪ ተደርጐለት ያልቀረበ እንደሆነ ምን ውጤት እንደሚያስከትል በሚደነግገው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 76 ላይ

> ". . . ይህ ሦስተኛ ወገን ቀርቦ በክርክሩ ውስጥ በመግባት መልስ እንዲሰጥ ፍ/ቤቱ አዞ መጥሪያው ከደረሰው በኋላ ቀርቦ <u>መልስ ሳይሰጥ ወይም አላፊ የማይሆንበትን ምክንያት በማስረዳት</u> ሳይከራከር የቀረ እንደሆነ . . ." /ሰረዝ የተጨመረ/

የሚለውን የሕግ አነጋገር

"Where a third party duly summoned to appear under Art. 43(2) fails without good cause to appear <u>for the purpose of</u>

disputing the plaintiff's claim against the defenders on whose behalf the summon was issued, or his own liability to the defendant, (emphasis added.)

ከሚለው የእንግሊዘኛ ግልባጭ ጋር አያይዘን ከተመለከትነው ሦስተኛው ወገን ተከሳሽ በክርክሩ ውስጥ እንዲገባ ከተፈቀደ የክርክሩ ተካፋይ ሆኖ የሚያቀርበው ክርክር ሁለት ፈርጅ ሊይዝ የሚችል መሆኑን የሚያሣይ ነው፡፡ ይኸውም 1ኛው ከተከሳሽ ጋር ሆኖ ድርሻ ክፍያ ወይም ስለተከሣሽ ሆኖ የካሣ ክፍያ የመክፈል ግዴታ ያለበት መሆኑን ተቀብሎ በተከሳሽ እግር በመተካት ተከሳሽ ለከሳሽ ኃላፊነት የማይኖርበት መሆኑን፤ ኃላፊነት አለበት እንኳ ቢባል ሊከፈል በሚገባው የካሣ መጠን ላይ ከከሳሽ ጋር ክርክር ማድረግ፤ መሟገት የሚችልበት ክርክር ሲሆን ሌላውና ሁለተኛው ደግሞ ድርሻ ወይም ካሣ ለመክፈል ለተከሳሽ ከህግ ወይም ከውል የመነጨ ግዴታ የለብኝም በማለት መከራከር የሚችልበት መንገድ ነው፡፡

ስለሆነም የድንጋጌውን ይዘት ብቻ ስንመለከተው እንኳ በክርክር ውስጥ ገብቶ እንዲከራከር የተጠራ ሦስተኛ ወገን ተከሣሽ በክርክሩ ከገባ በኋላ መሟገት የሚችለው ከተከሳሽ ጋር እንጂ ከከሣሽ ጋር ለመከራክር የሚያስችለው መብት የለውም የሚለው መደምደሚያ ህጋዊ ድጋፍ ያለው ሆኖ አላገኘነውም፡፡

የሥነ ሥርዓት ድንጋጌን በሚመለከት የትርጉም ጥያቄ ከተነሣ ከሥነ ሥርዓት ህግ ዓላማ አንፃር በማየት ትክክለኛ ትርጉሙን መፈለግ የግድ ይላል፡፡

የሥነ ሥርዓት ህግ ዓላማ ክርክርን ፍትሃዊ በሆነ፣ ሥርዓት ባለው መንገድ በመምራት በተቀላጠፈና በአነስተኛ ወጭ እንዲቋጭ ማድረግ ነው፡፡ በክርክር ውስጥ ተካፋይ መሆን የሚገባቸው ወገኖች እነማን ናቸው? የሚለውም የዚህ ሕግ አካል በመሆኑ የክርክርን አድማስ በመወሰን ረገድ ቁልፍ ቦታ የያዘ በመሆኑ ከሳሽ ተከሳሽ ማን ነው? በከሳሽነት ወይም በተከሳሽነት የሚጣመሩትስ እነማን ናቸው? ጣልቃ ገብነት እና የሦስተኛ ወገን

ተከሳሽነትን በሚመለከት የተቀመጡት ድንጋጌዎች ይህንኑ ዓላማ መሠረት ያደረጉ ናቸው፡፡ ከዚህ አንፃር ክርክር ያስነሣውን ድንጋጌ ምንነት እንመልከተው፡፡

በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 43/1/ ". . . ሌላ ሦስተኛ ወገን ከእኔ ጋር ድርሻ ካሣውን መክፈል አለበት . . ." በሚል ይቀመጥ እንጂ ከዚህ የሕግ አነጋገር ድርሻ ካሣውን የሚለውን ሐረግ ካየነው ትርጉም የሚሰጥ መስሎ አይታይም፡፡ ለምን ቢባል ድርሻ እና ካሣ የተለያዩ ፅንሰ ሃሳቦች ናቸው፡፡ አንዱ ቃል ሌላውንም ሊተካ አይችልም፡፡ ምንጫቸውም የተለያየ ነው፡፡ በተለይም "Where a defendant claims to be entitled to contribution or indemnity from any person . . ."

ከሚለው የዚሁ ድንጋጌ የእንግሊዘኛ ግልባጭ ጋር ከላይ የተመለከተውን ሐረግ ከተመለከትነው "ድርሻ" እና "ካሣ" የተለያዩ ሆነው "ወይም" በሚለው ምህፃረ ቃል የተያያዙ ሆነው እናገኛቸዋለን፡፡ ድርሻ (Contribution) የሚለው ቃል ለክሱ ምክንያት በሆነው ጉዳይ ከተከሳሹ ጋር የአንድነትና የነጠላ ግዴታ ያለባቸው ወገኖች ኖረው ከሳሽ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1897 መሠረት አንደኛውን ባለዕዳ ብቻ ነጥሎ በከሰሰ ጊዜ ተከሳሹ ከእኔ ጋር ድርሻውን መክፈል ያለበት ሌላ ሦስተኛው ወገን ስላለ የክርክሩ ተካፋይ ይሁንልኝ በማለት በሚያቀርበው ጥያቄ መሠረት የክርክሩ ተካፋይ እንዲሆን በማድረግ፤እንዲሁም ካሣ (indemnity) የሚለው ቃል ደግሞ ተከሳሹ በተከሰሰኩበት ጉዳይ ኃላፊ የምሆን ከሆነ የሚፈረድብኝን ክፍያ እኔን ተክቶ የሚሸፍን ወገን /እንደ ኢንሹራንስ ባለ ጉዳይ/ ስለአለ ጣልቃ ገብቶ ይከራከራር በማለት የክርክሩ ተካፋይ እንዲሆን በማድረግና የሚመለከታቸው ወገኖች በአንድ ፋይል እንደተገናኙ ጉዳዩ የሚያልቅበትን ሥርዓት በመዘርጋት ተከታይ ክስን ለማስቀረት ታስቦ የተቀመጠ ድንጋጌ መሆኑን እንረዳለን፡፡

ይህ ባይሆን ኖሮ ድርሻ የሚከፍል ወገን እያለ ከተከሳሽ ላይ ብቻ ሲፈረድበት እርሱም በተራው በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1908 እና 1909 መሠረት በብልጫ

በከፈለው መጠን በሌሎች የጋራ ባለዕዳዎች ላይ ክስ ማቅረቡ አይቀሬ ይሆናል፡፡

የካሣ ክፍያን በሚመለከትም እንደ አሁኑ ባለው ጉዳይ ሦስተኛ ወገን የሆነው ኢንሹራንስ ሰጭው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 43 ሆነ በንግድ ህግ ቁጥር 687 መሠረት የክርክሩ ተካፋይ ሳይሆን ተከሣሽ በሆነው ኢንሹራንስ በገባው ሰው ላይ ብቻ ተፈርዶበት ከሆነ ኢንሹራንስ ሰጭው በሚከፍለው ካሣ ልክ ይህንኑ የካሣ ገንዘብ እንዲተካለት በንግድ ህግ ቁጥር 688 በኢንሹራንስ ሰጭው ላይ ክስ የማቅረብ መብት ይኖረዋል፡፡

የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 43 አስፈላጊነትም ከላይ እንደተመለከተው ተከታይ ክስ ሳይኖር በክርክርና በማስረጃ አቀራርብ ረገድ ጉዳዩን በአንድ ፍ/ቤት እንዲታይ በማድረግ ኃላፊነት ያለባቸውን እና ሊከፈል የሚገባውን የካሣ መጠን በመወሠንና በመጨረሻም የሚከፍለውን ወገን በመለየት በአጭር ጊዜ በአንስተኛ ወጭ ዕልባት እንዲያገኝ ለማድረግ ነው፡፡ የሥር ፍ/ቤት ለጉዳዩ የሰጠው ውሣኔ ይህንኑ የሥነ ሥርዓት ድንጋጌ ዓላማ የተከተለ አይደለም እንደይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት መነሻ ከሆነ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1896 መሠረት የአንድነትና የነጠላ ግዴታ ያለበት ባለዕዳ በሦስተኛ ወገን ተከሳሽነት ድርሻ ክፍያውን እንዲችል በተከሣሽ ጠያቂነት ቀርቦ እንዲከራከር ከተፈቀደለት ሙግቱን ከተከሳሹ ጋር ማድረግ አይችልም ወደ ሚለው መደምደሚያ የሚያደርስ በመሆኑ የዚህኑ ሦስተኛ ወገን ተከሳሽ ክሳሽን በመሞገት ረገድ ከመሠረታዊ ህጉ የመነጨውን መብት የሚያስቀርና የሥነ ሥርዓት ህጉን ዓላማና መንፈስ ያልተከተለ ሆኖ እናገኘዋለን፡፡

በንግድ ህግ ቁጥር 687 መሠረት ሦስተኛ ወገን ተከሳሹ የክስ መሪ ስለመሆኑ ማስረጃ አልቀረበም፤ የክሱ መሪ ቢሆን ኖሮ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 40/2/ መሠረት ተከሳሽን ተክቶ በተከራከረ ነበር የሚለው ምክንያትም በይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ተሰጥቷል፡፡ ይሁን እንጂ ጉዳት የደረሰበት ወገን ለኃላፊነት የሚያቀርበውን የፍ/ብሔር ክስ ኢንሹራንስ ሰጭው መሪ እንዲሆን በኢንሹራንስ ውላቸው አለመገለፁ ክሱ እራሱ በሚሰጠው አመራር (direction) ሊመራ

የማይችል መሆኑን ከሚያመለክት በቀር የእራሱን ክርክር በሚመለከት ብቻ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 43 መሠረት ገብቶ ለመከራከር የሚከለክለው አይደለም፡፡

በዚህ ሁሉ ምክንያት ይግባኝ ሰሚው የፌዴራል ከፍተኛው ፍ/ቤት በቀረበው ጉዳይ አመልካች በሦስተኛ ወገን ተከሣሽነት በክርክሩ ቢገባም ከጠራው ከተከሣሽ ጋር ከመሟገት በቀር ተከሳሹን ተክቶ ተጉጂውን /ከሣሽን/ መከራከር አይችልም ሲል የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 43 ድንጋጌን ተርጉሞ ዳኝነት መስጠቱ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ፈፅሟል፡፡

<u>ውሣኔ</u>

1. በሦስተኛ ወገን ተከሣሽነት በክርክሩ ጣልቃ የገባው ተከሣሹ ለከሳሹ ኃላፊነት ያለበት መሆኑንና አለመሆኑን እና ኃላፊነት አለበት እንኳ ቢባል ሊከፍል በሚገባው የካሣ መጠን ላይ አለኝ የሚለውን ክርክር በማንሳት ከከሳሹ ጋር መሟገት የሚችል በመሆኑ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የይግባኝ መዝገቡን አንቀሣቅሶ በዚህ መሠረት የይግባኝ ክርክሩን ተመልክቶ የመሰለውን ውሣኔ ይሰጥበት ዘንድ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 343/1/ መሠረት መዝገቡን መልሰናል፡፡
2. የፌዴራል ከፍተኛው ፍ/ቤት በኮ.ቁ 2 38309 የካቲት 03 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ ተሽሯል፡፡ ግልባጩ ይተላለፍ መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ተ.ወ

የሰ/መ/ቁ. 23744

ሐምሌ 26 ቀን 1999 ዓ.ም.

ዳኞች፡- አሰግድ ጋሻው

ተሻገር ገ/ሥላሴ

አብዱራሒም አህመድ

ታፈሰ ይርጋ

ብርሃኑ አመነው

አመልካች፡- አቶ በቀለ በድዬ

መልስ ሰጪ፡- 1ኛ/ የወጋገን ባንክ አዋሳ ቅርንጫፍ

2ኛ/ የቡሌ ሆራ ከተማ አስተዳደር

3ኛ/ አቶ ሁሴን ወልዴ

መዝገቡን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

<u>ፍ ር ድ</u>

በዚህ መዝገብ የቀረበው ክርክር ዳኝነት ሳይከፈልበት በነፃ ክስ ለማቅረብ እንዲፈቀድ ከሚቀርብ ጥያቄ ጋር በተያያዘ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 320/3/ የተመለከተውን ድንጋጌ አተረጓጎም የሚመለከት ነው፡፡

ክሱ የቀረበለት የቦረና ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት የአሁን አመልካች ዳኝነት ሳይከፍልበት በነፃ ክስ ለማቅረብ የሚችል ሆኖ አልተገኘም፡፡ ስለሆነም ተገቢውን የዳኝነት ገንዘብ መክፈሉ በተረጋገጠ ጊዜ መዝገቡን የማንቀሳቀስ መብት አለው በማለት አሰናብቶታል፡፡

በዚህ ትዕዛዝ ቅር በመሰኘት አመልካች የይግባኝ አቤቱታውን ለኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት አቅርቧል፡፡

የጠ/ፍ/ቤትም በጉዳዩ ላይ ግራ ቀኙን ካከራከረ በኋላ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 320/3/ መሠረት በዳኝነት ክፍያ ክርክር ላይ ይግባኝ ሊቀርብ እንደማይችል ስለሚደነግግ ወይም ጊዜያዊ አገልግሎት ያለውን ትዕዛዝ መስጠት በመሆኑ በእንደዚህ ዓይነት ጉዳይ ላይ የመጨረሻ ውሣኔ ከተሰጠ እንጂ በትዕዛዝ ላይ ይግባኝ መጠየቅ የሚቻል ባለመሆኑ የይግባኝ አቤቱታው

የሕግ አካሄድን ጠብቆ የቀረበ አይደለም በማለት ጥያቄውን ውድቅ አድርጎታል፡፡

እኛም ጉዳዩን መርምረናል፡፡

እንደመረመርነውም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 320/3/ የተመለከተው ድንጋጌ ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ዓላማና አስፈላጊነት ጋር ተገናዝቦ ሊታይ ይገባዋል፡፡

አንድ ፍ/ቤት የቀረበለትን ጉዳይ ሙሉ የክርክር አካሄድን ተከትሎ የመጨረሻ ውሣኔ ለመስጠት በእያንዳንዱ የክርክር ደረጃ የሚሰጣቸው ትዕዛዞችና ብይኖች ይኖራሉ፡፡ በዚህ አኳኋን በክርክር ሂደት መካከል ትዕዛዞችና ብይኖች በመስጠት ይግባኝ እንዲቀርብ ቢፈቀድ በአንድ ጉዳይ ምክንያት በተለያየ ፍ/ቤት የተለያየ ክርክር እንዲኖር የሚጋብዝ አሠራር ይሆናል፡፡ ይህ ደግሞ ክርክርን ፍትሃዊ በሆነ እና ሥርዓት ባለው መንገድ በመምራት በአፋጣኝ እና በአነስተኛ ወጭ መቋጨት ይገባል ለሚለው ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ገዥ ዓላማ ጋር የሚፃረር ነው፡፡

ለዚህም ነው ማናቸውም ፍ/ቤት ክርክሩን በሚሰማበት ጊዜ በጉዳዩ ላይ ጊዜአዊ አገልግሎት ያለው ትዕዛዝ ሲሰጥ ከሥረ ነገሩ ፍርድ በፊት ይግባኝ ለማለት አይቻልም በማለት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 320/3/ የተደነገገው፡፡

ጊዜያዊ አገልግሎት ያላቸው ትዕዛዞች የትኞቹ ናቸው? የሚለውን ለማመልከት ከተዘረዘሩት የትዕዛዝ ዓይነቶች ዳኝነት ሳይከፈል በነፃ ለመክሰስ እንዲፈቀድ የሚቀርብ ጥያቄ አንዱ የትዕዛዝ ዓይነት እንደሆነ በዚሁ ድንጋጌ ሥር ተመልክቷል፡፡

ዳኝነት ሳይከፈል በነፃ ለመክሰስ እንዲፈቀድ በቀረበ ጥያቄ ላይ ሊሰጥ የሚችለው ትዕዛዝ እንደነገሩ ሁኔታ ሁለት ዓይነት ነው፡፡ አንደኛው ከሣሽ የዳኝነት ገንዘብ ለመክፈል የሚያስችለው የገንዘብ አቅም የሌለው ስለሆነ እንደ ጥያቄው የዳኝነት ገንዘብ ሳይከፍል በነፃ ፋይል ከፍቶ ክሱን ለማቅረብ ይችላል የሚለው ሲሆን፤ ሁለተኛው ደግሞ ከሣሹ ድሃ ያለመሆኑ ስለተረጋገጠ ተገቢውን የዳኝነት ገንዘብ ካልከፈለ በቀር በነፃ ፋይል ከፍቶ ክሱን ለማቅረብ አይችልም የሚለው ነው፡፡

በመጀመሪያው አኳኋን ትዕዛዝ በተሰጠ ጊዜ በዚህ ትዕዛዝ መሠረት ፋይሉ ተከፍቶ ክርክሩ የሚቀጥል ነው፡፡ የክርክሩ ውጤት የሚታወቀው ግራ ቀኙ በሚያቀርቡት የፍሬ ነገርና የሕግ ክርክር ማስረጃ መሠረት ነው፡፡ በመጨረሻው የክርክር ውጤት ተከሣሹ ባይስማማ ክርክሩ ከመጀመሩ በፊት ክሱ ዳኝነት ሳይከፈልበት በነፃ እንዲከፈት መደረጉ የሕግ ድጋፍ አልነበረውም የሚለውን እንደ አንድ የይግባኝ ምክንያት በማድረግ በውሣኔው ላይ ካለው ቅሬታ ጋር አዳምሮ ማቅረብ ይኖርበታል እንጂ ከሥረ-ነገሩ ፍርድ በፊት የይግባኝ አቤቱታ የማቅረብ መብት አይኖረውም፡፡ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 320/3/ የተመለከተው ድንጋጌም በዚህ አኳኋን በሚቀርበው የይግባኝ አቤቱታ ላይ ክልከላ ለማድረግ ነው፡፡

በሌላ በኩል ድሀ ያለመሆንህ ተረጋግጧል፡፡ የዳኝነት ገንዘብ ካልከፈልክ በቀር ፋይል አይከፈትም ለተባለው ከሣሽ ግን ይህ ዓይነቱ ትዕዛዝ የመጨረሻ ነው፡፡ ሌላ የሚጠበቅ የሥረ-ነገር ፍርድ የለውም፡፡ ስለሆነም የዳኝት ገንዘብ ለመክፈል አቅም ሳይኖረኝ ክርክሬና ማስረጃዬ በአግባቡ ሳይታይ አቅም እንዳለኝ ተቆጥሮ የዳኝነት ገንዘብ ክፈል መባሌ ተገቢ አይደለም የሚል ከሆነ የተሰጠው ትዕዛዝ የመጨረሻ እንደመሆኑ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 320/1/ መሠረት የይግባኝ አቤትታ የማቅረብ መብት አለው፡፡

ስለሆነም የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 320/3/ … ዳኝነት ሳይከፈል በነፃ ለመክሰስ እንዲፈቀድ በሚቀርብ ጥያቄ ላይ በሚሰጠው ውሣኔ ወይም ትዕዛዝ የሚለውን አነጋገር ከላይ በተመለከተው መሠረት ከሁለት ማዕዘን አንፃር ሳይመለከት በደፈናው ጊዜያዊ አገልግሎት ያላቸው ትዕዛዞች ናቸው በሚለው ድንጋጌ ሠፍሮ የሚገኝ መሆኑን ብቻ በማየት አመልካች በጉዳዩ ላይ ይግባኝ የማቅረብ መብት የለውም በማለት የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የፈፀመ መሆኑን ተገንዝበናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት አመልካች የዳኝነት ገንዘብ መክፈል አለበት ወይስ የለበትም? የሚለውን ነጥብ ከስር ፍ/ቤት የመዝገብ ግልባጭ ጋር አገናዝቦ ጉዳዩን መርምሮ ሊወስን ይገባል በማለት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 341/1/ መሠረት መልሰናል፡፡
2. የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁ 18993 በጥር 30 ቀን 1998 የሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡ መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰበር መ.ቁ. 23769

ሐምሌ 12 ቀን 1999 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

አሰግድ ጋሻው

ተሻገር ገ/ሥላሴ

ዓብዱራሂም አህመድ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- ኢንጅነር ጋሪ ፉፋ ቀረቡ

ተጠሪ፡- የኢትዮጵያ ጂኦሎጂ ጥናት ኢንስቲትዩት

ነ/ፈጅ ተሾመ አፈወርቅ

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው አመልካች የተጠሪ መ/ቤት ሠራተኛ ሆነው በሚሰሩበት ጊዜ ለሥራ የተረከቧቸውን የተለያዩ ንብረቶች አልመለሱም ተብሎ የንብረቶቹን ዋጋ ግምት እንዲከፍሉ በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤትና በፌ/ከ/ፍ/ቤት በመወሰኑ ይህንኑ በመቃወም ነው፡፡

ጉዳዩ የተጀመረው በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ሲሆን የአሁን ተጠሪ ባቀረበው ክስ የንብረቶቹ ዓይነትና የዋጋ ግምታቸው በአባሪነት የተገለፁትን በድምሩ ብር 27,812.95 /ሃያ ሰባት ሺህ ስምንት መቶ አስራ ሁለት ከዘጠና አምስት/ የሚያወጡ ንብረቶች ያልመለሱ ስለሆነ ይህንኑ ገንዘብ እንዲከፍሉ ይወሰንልን በማለት ጠይቋል፡፡

አመልካችም በበኩላቸው በሰጡት መልስ ከተጠሪ መ/ቤት በጡረታ ከተገለሉ ከሁለት ዓመት በኋላ ክሱ መቅረቡ አግባብ እንዳልሆነ ገልፀው ክስ ከቀረበባቸው ንብረቶች መካከል የተወሰኑትን እንዳስረከቡና ጉድለቱ በትክክል እንዲጣራ በኦዲተሮች በድጋሚ እንዲመረመር ይታዘዝልኝ በማለት ተከራክረዋል፡፡ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤትም የንብረት ጉድለቱ በተጠሪ ኦዲተሮች በድጋሚ ተጣርቶ ውጤቱ እንዲቀርብለት ትእዛዝ ሰጥቶ በዚሁ መሠረት በድጋሚ ተጣርቶ አመልካች ግምቱ ብር 21,154.82 /ሃያ አንድ ሺህ አንድ መቶ ሃምሣ አራት ከሰማኒያ ሁለት/ የሚያወጣ የተለያየ ንብረት አላስረከቡም የሚል ሪፖርት በማቅረባቸው ፍ/ቤቱም ይህንኑ ገንዘብ አመልካች ለተጠሪ ሊከፍሉ ይገባል በማለት ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

አመልካች በዚህ ውሣኔ ቅሬታ አድሮባቸው የይግባኝ ቅሬታቸውን ለፌ/ከ/ፍ/ቤት ቢያቀርቡም ፍ/ቤቱ ይግባኙ መ/ሰጭን አያስቀርብም በማለት ሠርዟል፡፡

የሰበር አቤቱታውም የቀረበው ይህንኑ በመቃወም ሲሆን ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት የቀረበውን ቅሬታ መርምሮ ክስ የቀረበበትን የንብረት ግምት አመልካች ለተጠሪ ሊከፍሉ ይገባል በማለት በበታች ፍ/ቤቶች የተሰጠው ውሣኔ ለሰበር ችሎት ቀርቦ መጣራት የሚገባው መሆኑን በማመኑ ተጠሪን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

ባጠቃላይ የክርክሩ ነጥብ ከላይ የተመለከተው ሲሆን አመልካች ከተጠሪ መ/ቤት የተረከቧቸውን የተለያዩ ንብረቶች የዋጋ ግምት ለተጠሪ እንዲከፍሉ በበታች ፍ/ቤቶች የተሰጠው ውሣኔ አግባብነት ከህጉ አኳያ እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

አመልካች በተጠሪ መ/ቤት ተቀጥረው በሚሰሩበት ጊዜ ለክሱ ምክንያት የሆኑትን የተለያዩ የሥራ ማከናወኛ ቁሣቁሶችን የተረከቡት ከ1958 ዓ.ም ጀምሮ እስከ 1983 ዓ.ም ባለው ጊዜ ውስጥ መሆኑን ከቀረበው ማስረጃ መረዳት የሚቻል ሲሆን የዕቃዎቹም ዓይነት ሲታይ ኩባያ፣ጭልፋ፣ማንኪያና ሹካን የሚጨምርና በአገልግሎት መስጠት ምክንያት ከጥቅም ውጭ ሊሆኑ የሚችሉ የተለያዩ ቁሣቁሶችን እንደሚያካትት መገንዘብ ተችሏል፡፡ አመልካች በተጠሪ መ/ቤት ከ1956 ዓ.ም ጀምሮ በጡረታ እስከተገለሉበት 1985 ዓ.ም ድረስ ተቀጥረው ሲሰሩ የነበሩ ሲሆን ለክሱ መነሻ ምክንያት የሆኑትም የተለያዩ የሥራ ማከናወኛ ቁሣቁሶች አመልካች በተጠሪ መ/ቤት ካበረከቱት የረጅም ጊዜ

አገልግሎት አንፃር እነዚህ የተለያዩ የሥራ ማከናወኛ ቁሣቁሶች በአገልግሎት ብዛት ከጥቅም ውጭ ሊሆኑ እንደሚችሉ የሚታመን ነው፡፡ ዕቃዎቹ በአገልግሎት መስጠት ምክንያት ሊኖሩ እንደማይችሉ ከታመነ አመልካች ከመ/ቤቱ በጡረታ በሚገለሉ ጊዜ ሊያስረክቧቸው የማይችሉ ሲሆን የዕቃዎቹ የዋጋ ግምት እንዲከፈል መጠየቅ የሚቻለው በአገልግሎት መስጠት ምክንያት ከጥቅም ውጭ የማይሆኑ ከሆነ ነው፡፡

ስለሆነም ዕቃዎቹን በዓይነት ማስረከብ ካልተቻለ የዋጋ ግምታቸውን መጠየቅ የማይቻል ሲሆን በዚህ ሁኔታ ክስ አቅርቦ የዋጋ ግምት እንዲከፈል መጠየቅ የክስ ምክንያቱ ቀሪ በሆነ ነገር ላይ ክስ እንደመመስረት የሚቆጠር በመሆኑ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤትና የፌ/ከ/ፍ/ቤት የዕቃዎቹን የዋጋ ግምት አመልካች ለተጠሪ እንዲከፍሉ በማለት የሰጡት ውሣኔ በአግባቡ ሆኖ አልተገኘም፡፡

ው ሣ ኔ

1. የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመ.ቁ. 04061 ነሐሴ 12 ቀን 1995 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ እንደዚሁም የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ.ቁ. 26394 ጥር 5 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በፍ.ብ.ሕ.ሥ.ሥ.ቁ. 348(1) መሠረት ተሽሯል፡፡ ይፃፍ፡፡
2. ተጠሪ በአመልካች ላይ ያቀረበው ክስ የክስ ምክንያቱ ቀሪ በሆነ ነገር ላይ ስለሆነ አመልካች በክስ የተጠየቀውን ገንዘብ ሊከፍሉ አይገባም ተብሎ ተወስኗል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ተ.ወ

የሰ/መ/ቁ. 24111

የካቲት 11 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ
አብዱልቃድር መሐመድ
ሐጎስ ወልዱ
ሒሩት መለሠ
ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- የቂርቆስ ክ/ከተማ የመሬት አስተዳደር ባለሥልጣን ነ/ፈጅ ደረጀ ያኪ. ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- ወ/ሮ የዕለተ ወርቅ ገ/አብ ቀረቡ፡፡

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ ጉዳይ ለቀረበው የሰበር አቤቱታ ምክንያት የሆነው ክስ የቀረበበትን ቤት አመልካች ለተጠሪ ሊያስረክብ ይገባል በማለት የበታች ፍ/ቤቶች ውሣኔ በመስጠታቸው ነው፡፡

የጉዳዩ አመጣጥም ባጭሩ ሲታይ ተጠሪ በአመልካች ላይ በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ባቀረቡት ክስ በወረዳ 20 ቀበሌ 29 ክልል የቤት ቁጥር 396 — 401 የሆኑትን ቤቶች መሥራቴ ተረጋግጦ የቤት ባለቤትነት ደብተር በተጠሪ ተሰጥቶኛል፡፡ ሆኖም ተጠሪ ሌላ ቤት ሳይኖረኝ አለሽ በማለት የተሰጠኝ ደብተር የተሰረዘ መሆኑን በማስታወቅ እንዲመለስለት ጠይቋል፡፡ ስለሆነም ተጠሪ አስቀድሞ በአግባቡ ተሰጥቶኝ የነበረውን የባለቤትነት መታወቂያ ደብተር ከሕግ ውጭ እንዲሰረዝ ውሣኔ የሰጠ ስለሆነ ይሄው ውሣኔ ይሰረዝልኝ በማለት ጠይቀዋል፡፡

በከሣሽ በኩል የቀረበው ክስና ማስረጃ ለተተኪው የአሁን አመልካች የቂርቆስ ክ/ከተማ የመሬት አስተዳደር ባለሥልጣን ደርሶ መልስ እንዲሰጥበት ትዕዛዝ ተሰጥቶ መጥሪያው ለተተኪ በአግባቡ መድረሱ ተረጋግጦ ተከሣሽ በሌለበት ጉዳዩ እንዲታይ ትዕዛዝ መስጠቱን መዝገቡ ያስረዳል፡፡ ከዚህ በኋላም

የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ተጠሪ የአመልካችን የቤት ባለቤትነት ማረጋገጫ ደብተር መሠረዙን በማስታወቅ የፃፈው ደብዳቤ ሕጋዊ ነው? ወይንስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ መስርቶ መዝገቡን መርምሯል፡፡

በዚህም መሠረት ተጠሪ በ1985 ዓ.ም. የቤት ባለቤትነት ደብተር ለአመልካች ከሰጠ በኃላ ለመሰረዝ የሚችለው ሕጋዊ ምክንያት ካለውና ለመሰረዝም ሥልጣኑ የሚፈቅድለት ከሆነ ብቻ ሲሆን ተጠሪ ግን ለአመልካች የተሰጠው የባለቤትነት ደብተር በአግባቡ የተሰረዘ ስለመሆኑ ቀርቦ ካለማስረዳቱም በላይ በተጠሪ በኩል በአስረጂነት የቀረበውን ሰነድ ፍ/ቤቱ እንደተመለከተው አመልካች ለተጠሪ የተሰጠውን የቤት ባለቤትነት ደብተር የሰረዘው ተጠሪ በወረዳ 1 ቀበሌ 04 ክልል የሚገኝ ሌላ ቤት ባለቤት የነበሩና ቤቱን የሸጡ ስለሆነ ደብተሩ በማጭበርበር የተሰጠ ስለሆነ ነው በሚል ምክንያት ቢሆንም ይህን አባባሉን ፍ/ቤት ቀርቦ ያላስረዳ ስለሆነ ለተጠሪ የተሰጠው የቤት ባለቤትነት ደብተር መሠረዙን በማስታወቅ አመልካች የፃፈው ደብዳቤ ሕገወጥ ስለሆነ ውድቅ ነው በማለት ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተውም የፌ/ከ/ፍ/ቤት ይግባኙ መ/ሰጭን አያስቀርብም በማለት በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 337 መሠረት ሰርዟል፡፡

ይህ ችሎትም የቀረበውን የሰበር አቤቱታ መርምሮ በበታች ፍ/ቤቶች የተሰጠው ውሣኔ አግባብነቱ ለሰበር ችሎት ቀርቦ ተጣርቶ ሊወሰን የሚገባው መሆኑን በማመኑ ተጠሪን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

በአጠቃላይ የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን የሰበር ክርክሩም እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

ተጠሪ በአመልካች ላይ ክስ የመሠረቱት ከላይ እንደተመለከተው የተሰጠኝን የቤት ባለቤትነት ደብተር የሰረዘው ከሕግ ውጭ ስለሆነ ውሣኔው ሊሰረዝ ይገባል በማለት ነው፡፡ ክሱ የቀረበለትም የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት የፍ/ቤቱ መጥሪያ ለተከሳሽ በአግባቡ መድረሱ የተረጋገጠ ስለሆነ ጉዳዩ በሌለበት ይታያል በማለት ትዕዛዝ ሰጥቶ ተጠሪ በሌለበት ጉዳዩን ተመልክቶ ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት የሥር ተከሣሽ የአሁን አመልካች በሌለበት የቀረበውን አቤቱታ መርምሮ የሰጠው ውሣኔ አግባብነቱ ከመመርመሩ በፊት ቀድሞውንም ቢሆን ለተጠሪ የተላከው መጥሪያ በአግባቡ የደረሰው ስለመሆኑ በመረጋገጡ ክርክሩ ተከሣሽ በሌለበት እንዲታይ ትዕዛዝ መሰጠቱ አግባብነት የነበረው ስለመሆኑ በቅድሚያ ሊመረመር የሚገባው ሆኖ ተገኝቷል፡፡

በዚህም መሠረት ይህ ችሎት በመ/ቁ. 15835 በሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 70/ሀ/ መሠረት አንድ ተከሣሽ ከክስ እንዲወጣ /Ex. parte/ የሚደረገው የተከሣሹን መልስ ለመቀበል ቀጠሮ በተያዘበት ቀን ሳይቀርብ በመቅረቱ ሳይሆን ጉዳዩን ለመስማት ቀጠሮ በተያዘበት ቀን ሳይቀርብ የቀረ እንደሆነ በመዘርዘር ሰፋ ያለ የሕግ ትርጉም ሠጥቶበታል፡፡

በተያዘውም ጉዳይ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ተከሣሽን ከክርክሩ ያስወጣው ጉዳዩን ለመስማት ቀጠሮ በተያዘበት ቀን ሳይቀርብ በመቅረቱ ሳይሆን መልሱን ለመቀበል በተቀጠረበት ቀን ባለመቅረቡ ነው፡፡

የተከሳሽን መልስ ለመቀበል ቀጠሮ በተያዘበት ዕለት ተከሣሽ ሳይቀርብ ቢቀር ፍ/ቤቱ መስጠት የማገባውን ትዕዛዝ በተመለከተም ጉዳዩ መታየት የሚባው በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁጥር 195 ላይ እንደተመለከተው በተወሰነ የጊዜ ገደብ መከናወን ያለበት ድርጊት በዚህ የተወሰነ ጊዜ ካልተከናወነ ዋጋ እንደሌለው የተደነገገ በመሆኑ በዚሁ መሠረት ተከሳሽ መልሱን ይዞ እንዲቀርብ በተያዘው ቀጠሮ ሳይቀርብ ቢቀር መልስ የማቅረብ መብቱን ከሚያጣ በስተቀር ከዚህ አልፎ በአጠቃላይ ከክርክሩ ውጭ በመሆን በቀጣዩ የክርክር ሂደት የመሳተፍ መብቱን ሊያጣ የሚችል አይሆንም፡፡

ስለሆነም የተከሣሽን መልስ ለመቀበል ቀጠሮ በተያዘበት ዕለት ተከሣሽ ባለመቅረቡ የፌዴራል የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ተከሣሽን በአጠቃላይ ከክርክሩ ማስወጣቱ የፌ/ከ/ፍ/ቤትም ይህንኑ ስህተት ሳያርም መቅረቱ የሕግ ስህተት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 00008 በግንቦት 26 ቀን 1997 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ እንደዚሁም የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 41015 በየካቲት 13 ቀን 1998 ዓ.ም. የሰጠው ትዕዛዝ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመባቸው ስለሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽረዋል፡፡
2. አመልካች በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ከክርክሩ ውጭ እንዲሆን የተደረገው ያለአግባብ ስለሆነ ወደ ክርክሩ እንዲገባ ተደርጎ ጉዳዩ እንዲታይ ለፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ተመልሷል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰበር መ/ቁ. 24627

ሚያዝያ 30 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

መስፍን ዕቁበዮናስ

ሂሩት መለሰ

ታፈሰ ይርጋ

መድሕን ኪሮስ

አመልካች፡- ዶ/ር ቤተልሄም ታደሰ - ጠበቃ አሥራት አርአያ

ተጠሪ፡- የኪራይ ቤቶች ኤጀንሲ - ነ/ፈጅ ሚካኤል ጌታቸው

መዝገቡ ተመርመሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ ክርክር የጀመረው በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ሲሆን የአሁኗ አመልካች ከሣሽ ነበሩ፡፡ አመልካቿ በአሁኑ ተጠሪ ላይ በነሐሴ 23 ቀን 1995 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት ክስ፣ ተጠሪው ከአባቴ በውርስ የተላለፈልኝን በወረዳ 4 ቀበሌ 50 የቤት ቁ. 683 የሚገኘውን ቤት ውጭ አገር ለትምህርት በሄድኩበት ወቅት በአደራ አስተላልፌለት ስመለስ ቤቱን ሊያስረክበኝ ፈቃደኛ አልሆነም ስለዚህ ተጠሪው ቤቱን እንዲያስረክብ ያለአግባብ ያገኘውን ጥቅም እንዲመልስ ሲሉ ዳኝነት ጠይቀዋል፡፡

ተጠሪው /የሥር ተከሣሽ/ ቀርቦ በሰጠው መልስ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎቹን ያቀረበ ሲሆን እነርሱም፣ በዚህ ጉዳይ ስልጣን ያለው ፕራይቬታይዜሽን ኤጀንሲ ነው፣ ኤጀንሲው ከዚህ ቀደም በዚህ ጉዳይ ውሣኔ የሰጠ በመሆኑ በፍ/ቤት ድጋሚ ሊታይ አይገባም፣ ቤቱ ከ1967 ዓ.ም ጀምሮ በተጠሪ እጅ ስለሚገኝ ክሱ በይርጋ ቀሪ ይሆናል የሚሉ መቃወሚያዎች አቅርበዋል፡፡

ፍ/ቤቱም መቀወሚያዎቹን መርምሮ ሐምሌ 6 ቀን 1996 ዓ.ም. በሰጠው ብይን፣ በዚህ ጉዳይ ፕራይቬታይዜሽን ኤጀንሲ ሥራ አመራር ቦርድ

የመጨረሻ ውሣኔ የሰጠበት ጉዳይ ስለሆነ በሕግ ሥልጣን የተሰጠው አካል በክርክሩ ላይ የመጨረሻ ውሣኔ ከሰጠበት በኋላ በዚሁ ጉዳይ ላይ 2ኛ ክስ የቀረበ ስለሆነ በሚል በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 244/2/ለ/፣5 እና በአ/ቁ/110/87 አንቀጽ 5/3 መሠረት ክሱን ውድቅ አድርጎታል፡፡

የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በሰጠው ብይን ቅር የተሠኙት የአሁኗ አመልካች ቅሬታቸውን በይግባኝ ለፌ/ከ/ፍ/ቤት ያሰሙ ቢሆንም ከ/ፍ/ቤቱ የስር ፍ/ቤትን ብይን ምክንያቱን በመለወጥ በዚህ ጉዳይ ስልጣን ያለው የፕራይቬታይዜሽን ኤጀንሲ በመሆኑ የስር ፍ/ቤት ስልጣን እንደሌለው አውቆ ክሱን በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 231/1/ለ መሠረት ውድቅ ሊያደርግ ይገባው ነበር ቢልም የስር ፍ/ቤትን ብይን ከውጤት አንፃር በሚል አጽንቶታል፡፡

ይህም መዝገብ ለዚህ ችሎት የቀረበው የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤትም ሆነ የፌ/ከ/ፍ/ቤት የሰጡት ብይን መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል በሚል አመልካች ሚያዝያ 30 ቀን 1998 ዓ.ም የተፃፈ የሰበር ማመልከቻ በማቅረባቸው ነው፡፡ የሰበር አቤቱታው ፍሬ ነገር ሲጠቃለል፣ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ክሱን በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 5 ድንጋጌ መሠረት በድጋሚ የቀረበ ነው ቢልም የቀድሞውን ውሣኔ የሰጠው ፕራይቬታይዜሽን ኤጀንሲ እንደ ፍ/ቤት ሊቆጠር አይገባውም፣በአ/ቁ/110/87 መሠረት ኤጀንሲው ባየው ጉዳይ በቀጥታ ለፍ/ቤት ክስ ማቅረብ አልተከለከለም በቀድሞው ጉዳይ የነበረው ጭብጥና ስረነገር ከዚህ ጉዳይ ጋር ተመሣሣይ አይደለም፣ በአዋጁ መሠረት ፕራይቬታይዜሽን ኤጀንሲ በዚህ ጉዳይ ስልጣን የለውም፣ ፍ/ቤቶች ተመሣሣይ ጉዳዮችን የማየት ስልጣን አላቸው የሚል ነው፡፡

ይህ የፌ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎትም የአመልካችን አቤቱታ ተመልክቶ የስር ፍ/ቤቶች ክርክሩ በፕራይቬታይዜሽን ኤጀንሲ የሚታይ ነው በሚል የወሠኑት በአግባቡ መሆን አለመሆኑን ለማጣራት ተጠሪን አስቀርቦ ግራ ቀኙ የጽሁፍ መከራከሪያዎቻቸውን አቅርበዋል፡፡ እኛም የግራ ቀኙን መከራከሪያዎችና አግባብነት ያላቸውን ሕጎች አገናዝበን መዝገቡን መርምረናል፡፡ እንደተመረመረውም የፌ/ከ/ፍ/ቤት ፍ/ቤቶች በዚህ መዝገብ

የቀረበውን ክርክር የመዳኘት ስልጣን የላቸውም፣ ስልጣኑ ያለው ፕራይቤታይዜሽን ኤጀንሲ ነው ለማለት መንደርደሪያ ያደረገው አ/ቁ/110/87'ን' ሲሆን የዚህ አዋጅ አንቀጽ 3/1/ን ጠቅሶ ከአዋጅ ውጭ የተወረሱ ንብረቶችን የባለቤትነት ሁኔታዎች እያጣራ የመወሰን ስልጣን ለፕራይቬታይዜሽን ኤጀንሲ የተሰጠ ስለሆነ ፍ/ቤቶች አከራክረው የመወሰን ስልጣን የላቸውም ሲል አትቷል፡፡ በመሠረቱ በአዋጁ ላይ በግልጽ እንደተደነገገው ኤጀንሲው በመመሪያ፣ በቀላጤ ወይም በቃል ትእዛዝ ከግለሰቦች ተወስደው በመንግሥት ቁጥጥር ስር የገቡ ንብረቶችን በተመለከተ የሚቀርቡ ክርክሮችን ብቻ የማየት ስልጣን እንዳለው መረዳት ይቻላል፡፡ በዚህ ጉዳይ ደግሞ አከራካሪው ንብረት በመመሪያ፣ በቀላጤ ወይም በቃል ትእዛዝ መወሰዱን የሚያመለክት ማስረጃም ሆነ የቀረበ ክርክር የለም፡፡ ይህ በሆነበት ሁኔታ አመልካች ለተጠሪው በአደራ የሠጠሁትን ቤት ሊመልስ ይገባል በሚል ያቀረቡት የዳኝነት ጥያቄ ስልጣኑ ያለው ፕራይቬታይዜሽን ኤጀንሲ ነው ማለት፣ ኤጀንሲው በሌለው ስልጣን ዳኝነት ይስጥ የሚል እንደምታ ያለው በመሆኑ ተቀባይነት የሌለው ነው፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ በዚህ መዝገብ ፍ/ቤት ስልጣን የለውም በሚል በተለየ አካሄድ የቀረበ መቃወሚያም ሆነ የሕግ ክርክር የለም፣ ፍ/ቤቶችን ይህን ጉዳይ አከራክሮ ከመወሰን የሚያግዳቸው የሕግ አግባብ አይኖርም፡፡ በአጠቃላይ የሥር ፍ/ቤቶች በዚህ መዝገብ የቀረበውን ክርክር አይቶ የመወሰን ስልጣን ያለው የፕራይቬታይዜሽን ኤጀንሲ ነው ማለታቸው ተገቢ ሆኖ አልተገኘም፡፡ የፕራይቬታይዜሽን ኤጀንሲ በዚህ ጉዳይ ስልጣን የለውም ከተባለ ደግሞ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ጉዳዩ በኤጀንሲው ከዚህ ቀደም የተወሰነበት በመሆኑ ድጋሚ በፍ/ቤት ሊታይ አይችልም ማለቱም አላግባብ መሆኑን ተገንዝበናል፡፡ ምክንያቱም ኤጀንሲው በሌለው ስልጣን ውሣኔ ሰጥቶ ቢሆን እንኳ ውሣኔው በሕጉ አግባብ የተሰጠ ባለመሆኑ ተቀባይነት ሊያገኝ አይገባውም፤ፍ/ቤቱም ውሣኔው እንዳልተሰጠ ቆጥሮ ጉዳዩን ሊያየውና ሊወስን ይገባው ነበር ብለናል፡፡

ው ሣ ኔ

1/ የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ.36910 በመጋቢት 15 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጠው ፍርድ እና የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 33322 ሐምሌ 6 ቀን 1996 ዓ.ም የሰጠው ብይን መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈፀመባቸው በመሆናቸው ተሽረዋል፡፡ ይፃፍ፡፡

2/ የፕራይቬታይዜሽን ኤጀንሲ በዚህ መዝገብ የቀረበውን ክርክር አይቶ የመወሰን ስልጣን የሌለው በመሆኑ ክርክሩ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 5 መሠረት በድጋሚ ቀርቧል ሊባልም ሆነ ፍ/ቤቶች ስልጣን የላቸውም ለማለት ባለመቻሉ በግራ ቀኙ ክርክር የተነሱ ሌሎች መቃወሚያዎችን እና የፍሬ ነገር መከራከሪያዎችን መርምሮ የመሠለውን እንዲወስን ጉዳዩ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 341 መሠረት ለፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ይመለስለት ብለን ወስነናል፡፡ ይፃፍ፡፡

3/ ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡

4/ መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ወደ መ/ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ተ.ወ

የሰ/መ/ቁ.24775

ጥቅምት 21 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- አብዱልቃድር መሐመድ
ተገኔ ጌታነህ
መስፍን ዕቁበዮናስ
ተሻገር ገ/ስላሴ
ብርሃኑ አመነው

አመልካች- ማታዶር አዲስ ጎማ - ጠበቃ - አቶ ደረጀ ታፈሰ ወርቁ፡፡

ተጠሪ፡- ቢተው ረታ - ቀረቡ፡፡

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፈርደናል፡፡

ፍ ር ድ

ተጠሪ በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በአመልካቹ ላይ ለተመሠረተው ክስ አመልካች መልስ ይዞ እንዲቀርብ ፍ/ቤቱ በያዘው ቀጠሮ አመልካች ቀርቦ መልስ ባለመስጠቱ ጉዳዩ በሌለበት እንዲታይ ታዟል፡፡ ፍ/ቤቱ ትዕዛዙን እንዲያነሳለት አመልካች ያቀረበውን ማመልከቻም ፍ/ቤቱ ባለመቀበሉ ይግባኝ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ቀርቦ ይግባኙ አያስቀርብም በመባሉ አመልካች ለዚህ ፍ/ቤት አቤቱታውን አቅርቧል፡፡

አቤቱታው ለሰበር ችሎት ያስቀርባል ተብሎ ተጠሪ ክርክሩን ለመስማት ቢጠራም ባለመቅረቡ ጉዳዩ በሌለበት ቀጥሏል፡፡ በዚህም አመልካች መልስ ስጥ በተባለበት ዕለት ባለመቅረቡ ጉዳዩ በሌለበት እንዲታይ የመታዘዙን ተገቢ መሆን ያለመሆን መርምረናል፡፡

የፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 233 አንድ ተከሳሽ የመከላከያ መልሱን ፅፎ እንዲያቀርብ ታዞ መከላከያውን ለፍርድ ቤቱ ሳያቀርብ የቀረ ወይም ራሱ መከላከያ ሳይይዝ የቀረበ እንደሆነ ክርክሩ በሌለበት የሚሠማ መሆኑ በመጥሪያ ይገልፅለታል ይላል፡፡ ከዚህ መገንዘብ የሚቻለው አንድ ተከሳሽ በሌለበት ጉዳዩ እንዲታይ የሚታዘዘው መልስ እንዲያቀርብ በታዘዘበት ቀን ሲቀር ሣይሆን በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 241 መሠረት ክርክሩ ሊሠማ በተቀጠረበት ቀን ያልቀረበ

እንደሆነ ነው፡፡ የፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.241/1/ "ክሱ መሠማት በሚጀምርበት ቀን.....ቀርቦም እንደ ሆነ የመከላከያውን መልስ ለግራ ቁኙ" ፍ/ቤቱ እንደሚያነብ መጥቀሱ አንድ ተከሳሽ መልስ ባያቀርብ እንኳን ክሱ ሊሠማ በተቀጠረበት ዕለት ቀርቦ መከራከር እንደሚችል የሚያሣይ ነው፡፡ በመሆኑም አመልካች መልስ እንዲያቀርብ በታዘዘበት ዕለት ባለመቅረቡ ብቻ የሥነ ሥርአት ሕጉን ያላግባብ በመተርጎም በሌለበት ጉዳዩ ይታያል መባሉ መሠረታዊ የመሰማት መብቱን የገደበ ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

ው ሣ ኔ

የሥር ፍ/ቤቶች አመልካች መልስ እንዲሠጥ በታዘዘበት ዕለት ባለመቅረቡ በሌለበት እንዲታይ መወሰናቸው መሠታዊ የሕግ ስህተት በመሆኑ ውሣኔዎቹ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.348/1/ መሠረት ተሽረዋል፡፡

የፌ/መ/ደረጃ ፍ/ቤት በሕጉ መሠረት የግራ ቀኙን ክርክር ሰምቶ ተገቢውን እንዲወስን ታዟል፣ይፃፍ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/ኃ

የሰ/መ/ቁ. 25026

ግንቦት 14 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- አብዱልቃድር መሐመድ
ታፈሰ ይርጋ
መድኀን ኪሮስ
ዓሊ መሐመድ
ሱልጣን አባተማም

አመልካች፡- ወ/ሮ ሁዳ መሐመድ - ጠበቃ አቶ ይልማ አቻሜ ቀረበ፡፡

ተጠሪ፡- ሀጂ አህመድ አህመዲን፣ ጠበቃ ደምሴ ኪዳኔ ቀረቡ፡፡

መዝገቡን የተቀጠረው፣ ለምርመራ ነበር፡፡ መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሚያዝያ 6 ቀን 1998 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት የሰበር አቤቱታ በማቅረቡ ነው፡፡ የክርክሩን ፍሬ ጉዳይ በተመለከተ፣ አመልካች ለፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በከሳሽነት ቀርባ ከተከሳሽ ጋር ታህሣሥ 8 ቀን 1991 ዓ.ም. በተደረገ የቤት ሽያጭ ውል፣ በአዲስ አበባ ከተማ ወረዳ 6 ቀበሌ 02 ክልል የቤት ቁጥር 003 የሆነው ቤት በብር 650,000 /ስድስት መቶ ሀምሣ ሺህ ብር/ ገዝቼአለሁ፡፡ በዚህ ጊዜ ብር 70,000 /ሰባ ሺህ ብር/ የመጀመሪያ ክፍያ የከፈልኩ ሲሆን የቤቱን ካርታ እና የባለቤትነት ደብተር ማረጋገጫ ተረክቤአለሁ፡፡ ተከሣሽ በውሉ መሠረት እንዲፈጽም ማስጠንቀቂያ ብሰጠው ፈቃደኛ ስላልሆነ፣ በፍርድ ተገድዶ ቤቱን እንዲያስረክብና የውል ግዴታውን እንዲፈጽም ውሣኔ ይሰጥልኝ በማለት ክስ ያቀረበች ሲሆን፣ ተጠሪው የከፍተኛው ፍርድ ቤት መጥሪያና ክስ ደርሶአቸው መልሳቸውን፣ ይዘው ባለመቅረባቸው ጉዳዩ በሌሉበት እንዲታይ የከፍተኛው ፍርድ ቤት ትዕዛዝ ሰጥቷል፡፡ ተጠሪው ፍርድ ቤቱ በሌለበት እንዲታይ ትዕዛዝ ከሰጠ ከሶስት ወር በኂላ ወደ ክርክሩ ለመግባት እንዲፈቀድለት የጠየቀ

ቢሆንም ፍርድ ቤቱ ጥያቄውን ውድቅ በማድረግ የአመልካችን የሰነድና የጽሑፍ ማስረጃ መርምሮ ተጠሪው ታህሣሥ 8 ቀን 1991 ዓ.ም. በተደረገው የቤት ሽያጭ ውል መሠረት ቤቱን ከነይዞታው ለአመልካች እንዲያስረክብ በማለት ውሣኔ ሰጥቷል።

ተጠሪው በዚህ ውሣኔ ይግባኝ ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ለይግባኝ ሰሚ ችሎት በማቅረብ ውሉ ሥልጣን በተሰጠው አካልና በማይንቀሳቀስ ንብረት መመዝገቢያ መዝገብ ያልተመዘገበ በሽያጭና በግዢ እንዲሁም በምስክሮች የተፈረመበት ስላልሆነ በውል ልገደድ አይገባኝም በማለት የተከራከሩ ሲሆን መልስ ሰጭም ተጠሪው በይግባኝ ያቀረቡት ክርክር ተገቢነት የለውም በማለት ተከራክሯል። የጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ ውሉ በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1723 ንዑስ አንቀጽ 1 ስልጣን ባለው አካል ፊት ያልተፈረመ ስለሆነና በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1720 ንዑስ አንቀጽ 1 መሠረት እንደ ረቂቅ ሆኖ ስለሚቆጠር፣ ይግባኝ ባይ /ተጠሪው/ የሚገደድበት ውል የለም በማለት የከፍተኛው ፍርድ ቤት የሰጠውን ውሣኔ ሽሯል። አመልካች ይህ የጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ውሣኔ ተጠሪው በከፍተኛ ፍርድ ቤት በተከሰሰበት ጊዜ የፍርድ ቤት መጥሪያ ክስና ማስረጃ ደርሶት እያለ፣ ቀርቦ ያልተከራከረ በሥር ፍ/ቤት ያልተነሳ አዲስ ክርክር በመቀበል የተሰጠ ውሣኔ በመሆኑ መሠረታዊ የሆነ የሥነ ሥርዓት ግድፈት አለበት የሚልና የውል ሕግ ድንጋጌዎችን አተረጓጎም አስመልክቶ በፍርድ ቤቱ የተሰጠው ትርጉም ተገቢ አለመሆኑን የሚዘረዝር የሰበር አቤቱታ አቅርባለች። ተጠሪው በበኩሉ ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት በሥር ያልታየ አዲስ ጭብጥ ይዞ ዳኝነት ሊሰጥ እንደሚችል በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 182 ንዑስ አንቀጽ 2 የተደነገገ በመሆኑ የውሉን ፎርም መሟላትና አለመሟላት መርምሮ መወሰኑ ተገቢ ስለሆነ፤ በጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የተሰጠው ውሣኔ የሕግ ስህተት የለበትም በማለት ተከራክሯል። አመልካች የመልስ መልስ

ያቀረበች ሲሆን በሰበር አቤቱታዋ ያነሳቻቸውን ነጥቦች በማጠናከር ተከራክራለች።

የክርክሩ ፍሬ ጉዳይና በሰበር በግራ ቀኙ በኩል የቀረበው የሕግ መከራከሪያ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ተጠሪው የፍርድ ቤት መጥሪያና የከሳሽ ክስና ማስረጃ ደርሶት በከፍተኛው ፍርድ ቤት ቀርቦ ያላነሳቸውን መከራከሪያዎች በይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት አንስቶ መከራከሪያ ማድረግ ይችላል ወይስ አይችልም? ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ተከራካሪዎች በሥር መከላከያ አድርገው ሊያነሳቸው የሚገቡ ነገር ግን በሥር ቀርበው ያላነሷቸውን ክርክሮች ራሱ በማንሣት ውሣኔ መስጠቱ ተገቢ ነው አይደለም? የሚሉትን ጭብጦች መመርመር አስፈላጊ ሆኖ አግኝተነዋል።

የመጀመሪያውን ነጥብ በተመለከተ ተጠሪው አመልካች ለከፍተኛ ፍርድ ቤት ያቀረበው ክስና ማስረጃ እንደዚሁም የፍርድ ቤቱ መጥሪያ ደርሶት በወቅቱ ቀርቦ የመከላከያ መልሱንና ማስረጃውን አላቀረበም። ተጠሪው ያለበቂ ምክንያት ክሱ በሚሰማበት ጊዜ ሣይቀርብ ቀርቶ መከራከሪያውን ባለማቅረቡና የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 74 በሚደነግገው የጊዜ ገደብ ውስጥ ማለትም በሰላሣ ቀን ውስጥ ወደ ክርክሩ እንዲገባ ጥያቄ ባለማቅረቡ ጉዳዩ በሌለበት ታይቶ ተወስኗል። ተጠሪው የከፍተኛው ፍረድ ቤት ወደ ክርክሩ እንደገባ ያልፈቀደልኝ በአግባቡ አይደለም በማለት ለይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ይግባኝ አላቀረበም። ይግባኝ ባይ የፍርድ ቤቱ መጥሪያ ደርሶት ቀርቦ ባልተከራከረበት ሁኔታ፣ በሌለበት ታይቶ በተሰጠው ውሣኔ ላይ በሚያቀርበው ይግባኝ በሥር ቀርቦ በመከላከያነት ሊያቀርባቸው የሚችለውን ሁሉንም የመከራከሪያ ነጥቦች በማንሣት የይግባኝ ቅሬታው መሠረት ማድረግ እንደማይችል ከፍትሐብሔር ሕግ ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 328 ንዑስ አንቀጽ 2 ድንጋጌ ለመረዳት ይቻላል። ምክንያቱም እንኳንስ የፍርድ ቤት መጥሪያ ደርሶት የቀረበበትን ክስና ማስረጃ ለማስተባበል በሕጉ መሠረት ባለመቅረቡ ጉዳዩ በሌለበት ታይቶ የተወሰነበት ተከራካሪ ጉዳዩ እሱ ባለበት ታይቶና ክሱ ወይም የመከላከያ መልሱና ማስረጃው ተሰምቶ የተወሰነበት ወገን

በይግባኝ ደረጃ በሥር ፍርድ ቤት ያላነሳውን አዲስ መከራከሪያ ማቅረብ እንደማይችል የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 328 ንዑስ አንቀጽ 2 ይደነግጋል፡፡ በመሆኑም በሌለበት ውሣኔ የተሰጠበት ተከራካሪ በሥር ቀርቦ መከላከያ ሊያደርጋቸው የሚገባውን የመከራከሪያ ነጥቦች በይግባኝ ቅሬታው የመከራከሪያ ነጥብ አድርጎ ለማንሳት ከላይ የተጠቀሰው የሕግ ድንጋጌ የማይፈቅድ ሲሆን ተከራካሪው እንኳን ቢያነሣው ይግባኙን የሚያየው ፍርድ ቤት ውድቅ ሊያደርገው ይገባል፡፡

በሌለበት ውሣኔ የተሰጠበት ሰው በሌለበት በተሰጠው ውሣኔ ላይ ሊያነሣቸው የሚገባው የይግባኝ ቅሬታ ነጥቦችና የይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤትም ተቀብሎ ሊመረምራቸው የሚችላቸው መከራከሪያዎች እጅግ በጣም ውስን ናቸው፡፡ ይኸውም በክርክሩ ገብቶ የመከላከያ መልስና ማስረጃውን ባያቀርብም በከሣሽ በኩል የቀረበው ክስና ማስረጃ እሱን በሕግ አግባብ ኃላፊ የማያደርግ ሆኖ እያለ ፍርድ ቤቱ፣ የከሳሽን ክስና ማስረጃ ሲመዝን በፈፀመው የጎላ ስህተት ምክንያት ፍትሐዊ ያልሆነ ውሣኔ የተወሰነበት መሆኑን የሚያረጋግጡና ማንም ተከራካሪ ወገን ባያነሣቸውም ፍርድ ቤቱ በራሱ አነሳሽነት ሊያነሣቸው የሚገቡ መሠረታዊ የሕግ ጉዳዮች በማለፍ ውሣኔ መስጠቱን የሚያመለክቱ መሆን ይኖርባቸዋል፡፡ በያዝነው ጉዳይ ተጠሪው ውሉ በገዢና በሻጭ ያልተፈረመ መሆኑን በምስክሮች ፊት ያልተፈረመ መሆኑና ውሉ በሚመለከተው ስልጣን ባለው አካል አለመመዝገቡን በይግባኝ መከራከሪያ ነጥቦች አድርጎ ያቀረበ ሲሆን ይግባኙን የሰማው የጠቅላይ ፍርድ ቤት ችሎትም ተቀብሎታል፡፡ ሆኖም እነዚህ መከራከሪያ ነጥቦች ተጠሪው በተከሳሽነት ቀርቦ በከፍተኛ ፍርድ ቤት ሊያነሣቸውና ሊከራከርባቸው የሚገቡ የመከላከያ ነጥቦች ናቸው፡፡ ተጠሪው የፍርድ ቤቱ መጥሪያ፣ የአመልካች ክስና ማስረጃ ደርሶት በራሱ ቸልተኝነት ምክንያት ለሥር ፍርድ ቤት በመከራከሪያነት አላቀረባቸውም፡፡ በክርክሩ ሂደት ባለመቅረቡም ጉዳዩ በሌለበት ተሰምቶና ተመርምሮ ተወስኗል፡፡ ስለሆነም ተጠሪው እነዚህን የመከራከሪያ ነጥቦች የይግባኝ ቅሬታ አድርጎ ማቅረቡና የጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ

ችሎትም መከራከሪያውን ተቀብሎ ውሣኔ መስጠቱ የከፍተኛው ፍርድ ቤት ተጠሪው በሌለበት አይቶ በሰጠው ውሣኔ ላይ የተፈፀመ የሕግ ወይም የፍሬ ጉዳይ ስህተት በሌለበት ሁኔታ ፍርድ ቤቱ በራሱ ሊያነሣቸው የማይፈቀድለትን የተጠሪን መከራከሪያዎች ለምን ራሱ አነሣው የሚል ይዘት ያለው በመሆኑ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

ሁለተኛውን ነጥብ በተመለከተ፣ በሕግ በልዩ ሁኔታ ካልተደነገገ በስተቀር፣ በይግባኝ የሚደረገው ክርክር በሥር ፍርድ ቤት የተነሣና የታየ ጉዳይ የሚመለከት እደሆነና፣ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የሥር ፍርድ ቤት ክርክሩን በሚመራበት ማስረጃ በሚቀበልበት ወይም በሚመዝንበት እና ውሣኔ በሚሰጥበት ወቅት የፈፀማቸውን የሕግና የፍሬ ጉዳይ ስህተቶች ለማረም እንደሆነ ግልጽ ነው፡፡ በዚህ ሂደት ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት በሥር ፍርድ ቤት ያልታዩና ያልተያዙ ጭብጦች መርምሮ እንደሚወስን የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 182 ንዑስ አንቀጽ 2 ይደነግጋል፡፡ ሆኖም ለይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት በዚህ ድንጋጌ የተሰጠው ስልጣን ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ተከራካሪዎች በሥር ፍ/ቤት በመከላከያነት ሊያነሷቸው የሚችሏቸው ነገር ግን ያላነሷቸውን የመከራከሪያ ነጥቦች በራሱ አነሳሽነት በማንሣት ውሣኔ የመስጠትን ሁኔታ የሚጨምር አይደለም፡፡ በያዝነው ጉዳይ ተጠሪው የከፍተኛው ፍርድ ቤት መጥሪያና የአመልካች ክስና ማስረጃ ደርሶት ክርክር በሚያሰማበት ወቅት ባለመቅረቡ ጉዳዩ በሌለበት ታይቶ ተወስኗል፡፡ ተጠሪው በሕጉ የተቀመጡትን ሁኔታዎች በማክበር ቀርቦ በመከላከያ መልሱ ሊያነሣቸው የሚገቡ የውሉን ፎርም የተመለከቱ የመከራከሪያ ነጥቦች በራሱ ቸልተኝነት ምክንያት ባለማቅረቡ፣ ጉዳዩ በሌለበት ታይቶ ውሣኔ ተሰጥቷል፡፡ ስለሆነም ተጠሪው መከላከያ ሊያደርጋቸው የሚገባቸውን ነጥቦች በሥር ፍርድ ቤት ቀርቦ ባልተከራከረበትና ባላነሣበት ሁኔታ ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት በይግባኝ ተቀብሎና በራሱ አነሳሽነት አንስቶ መሻሩ የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 328 ንዑስ አንቀጽ 2 እና ከፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር

182 ንዑስ አንቀጽ 2 ድንጋጌዎች መንፈስና ዓላማ ጋር የማይጣጣም እና መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ነው በማለት ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 19095 ሚያዝያ 6 ቀን 1998 ዓ.ም. ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ ተሸሯል፡፡ ይፃፍ፡፡
2. የከፍተኛው ፍርድ ቤት በመዝገብ ቀጥር 16545 ጥር 14 ቀን 1997 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ ፀንቷል፡፡ ይፃፍ፡፡
3. የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሥነ ሥርዓት ሕግ ስህተት ያለበት በመሆኑ ስላተሻረ ተጠሪው የከፍተኛው ፍርድ ቤት በሰጠው ውሣኔ መሠረት በውሉ የገባውን ግዴታ የመፈፀም ኃላፊነት አለበት ብለናል፡፡
4. በዚህ ፍርድ ቤት ያወጡትን ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኙ ለየራሳቸው ይቻሉ፡፡

ይህ ፍርድ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ግንቦት 14 ቀን 2000 ዓ.ም. በሙሉ ድምጽ ተሰጠ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰበር መ/ቁ. 25890

መጋቢት 18 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

መስፍን ዕቁበዮናስ

ሂሩት መለሠ

መድህን ኪሮስ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- የኢት/መድን ድርጅት - ነ/ፈጅ ኃይሉ ተሰማ ቀረበ

መ/ሰጭ፡- እነ ዝናሽ አሰፋ /2ሰዎች/ - ቀረበች

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ጉዳይ የካሣ ክፍያን የተመለከተ ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የአሁን መ/ሰጭዎች የሥር 1ኛ ተከሣሽ /አቶ መኰንን ደበበ/ ንብረትነቱ የሥር 2ኛ ተከሣሽ /የአቅም ግንባታ ሚኒስቴር/ የሆነውን ተሽከርካሪ በቢሾፍቱ ከተማ ሲያሽከረክሩ አባታችንን ገጭተው የገደሉ ስለሆነና ሟች አባታችን አስተዳዳሪያችን ስለነበሩ ከቀን ገቢያቸው ከብር 22.00 /ሃያ ሁለት ብር/ ላይ 60% የሚሆነውን ለእኛ ይሰጡን ስለነበር በሟች ምክንያት ጉዳት ደርሶብናል፣ ስለዚህ ካሣ ይከፈለን በማለት በኦሮ/ብ/ክ/መ/ምስ/ሸ/ዞ/ ከፍ/ፍ/ቤት ባቀረቡት ክስ ነው፡፡ በወቅቱ ጣልቃ ገብ የነበረው የአሁን አመልካች አደጋው በደረሰበት ወቅት የሟች የቀን ገቢ ብር 22.00 አልነበረም፣ ሟች እስከ 65 ዓመታቸው ድረስ ይኖራሉ የተባለው ተቀባይነት የለውም፣በመ/ሰጭ የተጠየቀው ልዩ ልዩ ወጪ በማስረጃ አልተደገፈም፣ መ/ሰጪዎች ለአካለ መጠን የደረሱ ስለሆነ ካሣ ሊከፈላቸው አይገባም በማለት ተከራክሯል፡፡ ከዚህ በኋላ በቃል ክርክር ወቅት የሥር 2ኛ ተከሣሽ ቀርቦ አደጋው የደረሰው በእኛ ተሽከርካሪ መሆኑ ባይካድም በሾፌሩ ጥፋት ምክንያት አይደለም ሲል ተከራክሯል፡፡ ፍ/ቤቱም መኪናውን ሲያሽከረክር የነበረው የሥር 1ኛ ተከሣሽ /ሹፌሩ/ ጥፋተኛ መሆናቸው በትራፊክ ፖሊስ ማስረጃ ስላልተረጋገጠ ጥፋተኛ

አይደሉም፣ የሥር 2ኛ ተከሣሽ ደግሞ አደጋውን ያደረሰው የእሱ ንብረት የሆነው መኪና መሆኑን ስላመነ እና የመኪናው ባለቤት ስለሆነ ተጠያቂ ነው፣የካሣ ክፍያውን በተመለከተ የፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2095/2/ እና 807 እስከ 825 ካሣው የሚከፈለው በቀለብ መልክ እንደሆነ ከመግለጽ ውጭ ካሣ መጠየቅ የሚችሉትን ሰዎች በእድሜ ለይቶ አላስቀመጠም፣ አባት ልጆቹን እስኪያረጁ ድረስ እንኳን ቢረዳቸው የሚከለክለው ሕግ የለም፣ ስለሆነም ጣልቃ ገብ /የኢት/መድን ድርጅት/ ለመ/ሰጭዎች ብር 21,000 /ሃያ አንድ ሺህ/ ይክፈል ሲል ወሰነ፡፡

የሥር ጣልቃ ገብ /የኢት/መድን ድርጅት/ በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ለክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርቦ ፍ/ቤቱ የኢት/መድን ድርጅት የደንበኛው (የአቅም ግንባታ ሚ/ር) ተወካይ ወይም ጠበቃ እስካልሆነ ድረስ ደንበኛው ከ3ኛ ወገኖች ጋር በሚያደርገው ክርክር ጣ/ገብቶ እንዲከራከር የሚፈቅድለት ሕግ የለም፡፡ በመሆኑም የኢት/መድን ድርጅት ደንበኛውን ወክሎ ደንበኛው ሊያነሣ የሚችለውን ክርክር በማንሣት መከራከር የሚችለው ምናልባት የሚመጣውን ኃላፊነት ሙሉ በሙሉ ተቀብሎ ደንበኛውን ከክርክሩ አስወጥቶ ከቀረበ ነው፡፡ ከዚህ ውጪ ደንበኛው እየተከራከረ ሳለ አንድ ጊዜ ከደንበኛው ጋር በሌላ ጊዜ ደግሞ ከ3ኛ ወገን ጋር መከራከር የሚችልበት የሕግ አግባብ ስለሌለና ድርጅቱ ለደንበኛው ጥብቅና የመቆም መብቱ ከፖሊሲው ስለማይመነጭ እሱን የማይመለከተውን ክርክር ማቅረቡ ያለአግባብ ነው በማለት የይግባኝ ቅሬታውን ውድቅ አድርጎታል፡፡

የሰበር አቤቱታው የቀረበውም ይህንን ውሣኔ ለማስለወጥ ሲሆን የአቤቱታው አጠቃላይ ይዘትም በጣልቃ ገብነት የመከራከር መብቴን አስመልክቶ የስር ፍ/ቤት የሰጠው ውሣኔ ሕግን የተከተለ አይደለም፤ ለአካለ መጠን ለደረሱ ሰዎች የክርክሩ መነሻ የሆነው ካሣ እንዲከፈል የተሰጠው ውሣኔም ስህተት ነው የሚል ነው፡፡

ይህ ችሎት የሥር ፍ/ቤቶችን ውሣኔዎች አግባብ ካለው ሕግ ጋር አገናዝቦ መርምሯል፡፡ የአሁን መ/ሰጭዎች አስተዳዳሪያችን የነበሩት አባታችን

በተሽከርካሪ ተገጭተው በመሞታቸው ምክንያት የተቋረጠብን ገቢ ይከፈለን በማለት በክልሉ ምስ/ሸ/ዞ/ከፍ/ፍ/ቤት የአቅም ግንባታ ሚ/ርን ከነ ሾፌሩ ከከሰሱ በኋላ ፍ/ቤቱ ተገቢ ነው ያለውን ካሣ በወቅቱ ጣልቃ ገብ የነበረው የአሁኑ አመልካች ይክፈል በማለት ውሣኔ መስጠቱን፣ እንዲሁም አመልካች ይህንን ውሣኔ በመቃወም ለክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርቦ ፍ/ቤቱ አመልካች የደንበኛው ጠበቃ ስላልሆነ በጣልቃ ገብነት ቀርቦ የደንበኛውን ክርክር እያነሣ መከራከር አይችልም በማለት መወሰኑን መዝገቡ ያስረዳል፡፡

በመሠረቱ በጣልቃ ገብ /የኢት/ሙድን ድርጅት/ እና በሥር 2ኛ ተከሣሽ (የአቅም ግንባታ ሚ/ር) መካከል የመድን ውል መኖሩ አላከራከረም፡፡ የአቅም ግንባታ ሚ/ር ተሽከርካሪ ጉዳት በማድረሱ ምክንያት ክስ ቀርቦ ካሣ መክፈል እንዳለበት ከተወሰነ በመድን ውሉ ላይ እስከተገለፀው መጠን ድረስ ያለውን ካሣ የመክፈል ኃላፊነቱ የአመልካች እንደሚሆን አያጠራጥርም፡፡ ስለሆነም የክርክሩ ውጤት በአመልካች መብት ወይም ጥቅም ላይ አዎንታዊም ሆነ አሉታዊ ተጽእኖ የሚያሣድር መሆኑ ግልጽ ነው፡፡ ይህ ከሆነ ደግሞ የአቅም ግንባታ ሚ/ር ተሽከርካሪ ባደረሰው ጉዳት ምክንያት የካሣ ክፍያ ጥያቄን የያዘ ክስ ሲቀርብ ጉዳዩ አመልካችን ስለሚመለከተው በክርክሩ ውስጥ ጣልቃ በመግባት የኋላ ኋላ ሊመጣበት የሚችለውን ማንኛውንም ኃላፊነት ቢቻል ለማስወገድ ባይቻል ለመቀነስ የሚያስችለውን ክርክር ማቅረቡ ተገቢ ነው፡፡ በአንድ ክስ ሌሎች ተከራካሪ ወገኖች በክርክር ላይ ባሉበት ጊዜ በጉደዩ ያገባኛል የሚል ማንኛውም 3ኛ ወገን ከፍርድ ውሣኔ በፊት ጣልቃ ገብቶ መከራከር እንደሚችል በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 41/1/ ላይ የተደነገገ በመሆኑ አመልካች የደንበኛው ጠበቃ ስላልሆነ ጣልቃ ገብቶ መከራከር አይችልም በማለት በስር ፍ/ቤት የተሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የኦሮ/ብ/ክ/መ/ጠ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 35340 ሰኔ 1 ቀን 1998 የሰጠው ውሣኔ ተሽሯል፡፡ ይፃፍ፡፡
2. የኦሮሚያ ጠ/ፍ/ቤት የአሁን አመልካች ጣ/ገብቶ የመከራከር መብት ያለው መሆኑን ተገንዝቦ በጉዳዩ ጣልቃ አስገብቶ እንዲያከራክረውና በሕጉ መሠረት እንዲወስን ብለናል፡፡

ግራ ቀኙ ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡ መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ነ/ዓ

የሰበር መ/ቁ. 26670

ህዳር 03 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍስሐ ወርቅነህ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- አዲስዓለም ሲሣይ - ቀረቡ

ተጠሪ፡- የኢት/ልማት ባንክ - ነ/ፈጅ ቀረበ

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ጉዳይ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 428(2) ባለገንዘቡ ንብረት እንዲረከብ ሲታዘዝ በእዳውና በንብረቱ መሃከል ያለውን ልዩነት ባለገንዘቡ ለባለእዳው ተመላሽ ሊያደርግ ይገደዳል ወይ? የሚለውን ነጥብ የሚመለከት ነው፡፡

ጉዳዩ የጀመረው በደቡብ ወሎ መ/ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ነው፡፡ የአሁኑ አመልካች በመሠረቱት ክስ ለዳቦ ቤት ማስፋፊያ ከተጠሪ ባንክ የተበደሩትን ብር 43,259 (አርባ ሦስት ሺህ ሁለት መቶ ሃምሳ ዘጠኝ) ባለመክፈላቸው ተጠሪ ወለድን ሁሉ በማካተት በብር 54,718.38 (ሃምሳ አራት ሺህ ሰባት መቶ አሥራ ስምንት ከሰላሳ ስምንት) ክስ መሥርቶ ካስወሰነ በኋላ የተለያዩ ወጪዎችን ጨምሮ የብር 63,184.74 (ስልሳ ሦስት ሺህ አንድ መቶ ሰማኒያ አራት ከሰባ አራት) የአፈፃፀም ክስ አቅርቧል፡፡ ይህ ገንዘብም ባለመከፈሉ የዳቦ ቤት ድርጅት፣ መኖሪያ ቤት እና የሆቴል ቤት ድርጅት ጠቅላላ ግምታቸው 121,829.67 (አንድ መቶ ሃያ አንድ ሺህ ስምንት መቶ ሃያ ዘጠኝ ከስልሳ ሰባት) የሆኑ ንብረቶች በጨረታ ሊሸጡ ባለመቻላቸው ባንኩ በግንቦት 5 ቀን 1994 ዓ.ም በተሰጠ ትእዛዝ ተረክቧቸዋል፡፡ ስለዚህ ከቤቱ ግምት ላይ በአፈፃፀም የጠየቀው 63,184.47 (ስልሳ ሦስት ሺህ አንድ መቶ ሰማኒያ አራት

ከአርባ ሰባት) እና ለኦሮሚያ ገንዘብ ጽ/ቤት ለአመልካች የከፈለው ብር 10,222.05 (አስር ሺህ ሁለት መቶ ሃያ ሁለት ከ አምስት) ተቀንሶ ከተረፈው ብር 48,644.93 (አርባ ስምንት ሺህ ስድስት መቶ አርባ አራት ከዘጠና ሦስት) የአመልካችን ድርሻ ብር 24,322.46 (ሃያ አራት ሺህ ሦስት መቶ ሃያ ሁለት ከአርባ ስድስት) ከባንክ ወለድ ጋር እንዲከፈላቸው ጠይቀዋል፡፡

ተጠሪ ለቀረበበት ክስ አመልካች የሚፈለግባቸው ዋና እዳ፣ ወለድና የቅጣት ወለድ፣ የኢንሹራንስና ሌሎች ልዩ ልዩ ወጪዎች እንዲሁም የሽያጭ ታክስ በድምሩ 111,607.62 (አንድ መቶ አስራ አንድ ሺህ ስድስት መቶ ሰባት ከሥልሳ ሁለት) ሲሆን ይኸው እዳ ተቀንሶ ተራፊው ብር 10,222.05 (አስር ሺህ ሁለት መቶ ሃያ ሁለት ከአምስት) በአመልካች ስም በአገር ውስጥ ገቢ ለሚፈለግባቸው እዳ ገቢ የተደረገ በመሆኑ እዳቸው ተቻችሎ የቀረ ገንዘብ የለም በማለት መልስ ሰጥቷል፡፡

ጉዳዩን በመጀመሪያ የተመለከተው ፍ/ቤት አመልካች ብር 54,718.38 (ሃምሳ አራት ሺህ ሰባት መቶ አሥራ ስምንት ከሠላሳ ስምንት) እዳው ተከፍሎ አለቀ ድረስ ባልተከፈለው የገንዘብ መጠን ላይ ከሚታሰብ ወለድ ጋር እንዲከፍሉ ተወስኗል፡፡ ከዚህ በኋላ ተጠሪ ብር 63,184.74 (ስልሳ ሦስት ሺህ አንድ መቶ ሰማኒያ አራት ከሰባ አራት) እንዲከፈለው የአፈፃፀም ክስ አቅርቧል የኢንሹራንሽ ክፍያ፣ ሌሎች ልዩ ልዩ ወጪዎች፣ የሽያጭ ታክስ፣ የወለድ ወለድ ከመቼ እስከ እስከመቼ ያለው እንደሆነ አልገለፀም አልተከራከረበትም፡፡ በመሆኑም የአፈፃፀም ክስ ከቀረበበት ጊዜ ጀምሮ ቤቱን እስከተረከበበት ጊዜ ድረስ ያለውን ወለድ፣ በቤቱ ላይ የተደረገውን ጨረታ ለማስፈፀም የወጣውን ወጪ አመልካች ለተጠሪ ይክፈሉ፣ ከዚህ ውጪ ለኢንሹራንስ ለልዩ ልዩ ወጪዎች የቅጣት ወለድና የሽያጭ ታክስ ክፍያ ገንዘቡ ተቻችሏል በማለት ማስቀረት ስለማይችል ይህንን ገንዘብ ለአመልካች ተመላሽ ያድርግ በማለት ወስኗል፡፡

ጉዳዩን በይግባኝ ያየው የአማራ ጠቅላይ ፍ/ቤት ደግሞ ሕጉ በሚያዘው መሠረት ጨረታ ተካሂዶ ንብረቱን የሚገዛ ሰው ሲጠፋ ፍ/ቤቱ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 428(2) መሠረት ትእዛዝ ሲሰጥና ባለገንዘቡ ንብረቱን ሲረከብ የባለእዳው ንብረት ግምት ከፍተኛ ከሆነ ልዩነቱን የፍርድ ባለመብት ይመልሣል የሚል ነገር የለም በማለት የንብረቱ ግምት ልዩነት ለአመልካች እንዲመለስ የተሰጠውን ውሣኔ ሽሯል፡፡

የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚህ ውሣኔ ላይ ነው፡፡ ይህ ችሎትም የባለእዳውን ንብረት በጨረታ የሚገዛ ጠፍቶ ባለገንዘቡ ሲረከበው በንብረቱ ግምትና በእዳው መሃከል ያለውን ልዩነት ባለገንዘቡ ሊመልስ አይገባም ወይ? የሚለውን ነጥብ ለመመርመር አቤቱታው ለሰበር ችሎት ቀርቦ እንዲታይ አድርጓል፡፡ ግራ ቀኙም ክርክራቸውን በቃል ለችሎቱ አሰምተዋል፡፡

አንድ ውሣኔ ከተሰጠ በኋላ በተለይ ውሣኔው ገንዘብ እንዲከፈል የሚያዝ ከሆነ ፍርዱ ወይም ውሣኔውን የፍ/ባለእዳውን ንብረት በማስከበርና በማሸጥ ለማስፈፀም የሚቻል መሆኑን በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.394(1) ያስገነዝበናል፡፡ ውሣኔውን ለማስፈፀም የሚሸጠው ወይም የሚከበረው ንብረት ግምትም በተቻለ መጠን በፍርዱ ወይም በውሣኔው ላይ ከተገለፀው የገንዘብ ልክ ጋር ተመጣጣኝ ሊሆን እንደሚገባ ተከታዩ ንዑስ ቁጥር ያመለክታል፡፡ ይህም የሆነው አንድ ባለገንዘብ በአፈፃፀም ሊያገኝ የሚገባው በፍርድ የተወሰነለትን የገንዘብ መጠን ብቻ በመሆኑ ከእዳው በላይ የሚያወጣ ንብረት መሸጡ አግባብ ስለማይሆን ነው፡፡ በእርግጥ ከእዳው ጋር ተመጣጣኝ የሆነ ንብረት ባልተገኘ ጊዜ ከዕዳው በላይ ዋጋ ያለው ንብረት ሊሸጥ ይችላል፡፡ በዚህ ሁኔታ ግን ከሽያጩ ገንዘብ ላይ እዳው ተከፍሎ ተራፊው ለባለእዳው እንዲመለስ ሊደረግ ይገባል፡፡ ነገር ግን ንብረቱ ገዢ አጥቶ ባለገንዘቡ ሲረከበውና የንብረቱ ግምት ከእዳው በላይ ሲሆን ልዩነቱን ባለገንዘቡ ለባለእዳው ተመላሽ ሊያደርግ ይገባል ወይ? የሚለው ሊመለስ ይገባል፡፡ የፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 428(2) ሁለተኛ ጨረታ ወጥቶ ተጫራች ካልቀረበ ንብረቱን ባለገንዘቡ ተረክቦ እንዲይዝ ትእዛዝ ሊሰጥ የሚችል መሆኑን ከማመልከት በቀር ከፍ ሲል የተጠቀሰውን ጥያቄ የሚመልስ ግልጽ ነገር አላስቀመጠም፡፡ በተመሣሣይ በባንክ በመያዣ የተያዙ ንብረቶችን

በተመለከተ የወጣውን አዋጅ ቁ. 97/90ን ለማሻሻል የወጣው አ/ቁ.216/92 አንቀጽ 1 ባንክ ሁለት ጊዜ ጨረታ አውጥቶ ገዢ ካልተገኘ ንብረቱን ለመጀመሪያ ጨረታ መነሻ በተሰጠው የዋጋ ግምት መሠረት እንደሚረከበው ከመደንገግ አልፎ በዋጋ ግምቱና በእዳው መሃከል ልዩነት ቢኖር ሊፈፀም የሚገባውን ነገር አያመለክትም፡፡

ከፍ ሲል እንደተመለከትነው አንድ ባለገንዘብ ሊያገኝ የሚገባው የእዳውን መጠን ብቻ ነው፡፡ በመሆኑም በፍ/ሥ/ሥ/ሕጉም ሆነ በተጠቀሰው አዋጅ በዋጋው ግምትና በእዳው መሃከል ልዩነት ባለ ጊዜ ስለሚፈፀመው ነገር አልተገለፀም በሚል ባለገንዘቡ ከሚፈለገው እዳ መጠን በላይ የሚገመት ዋጋ ያለው ንብረት ተረክቦ ልዩነቱን እንዳይከፍል ማድረግ ለባለገንዘቡ ያላበደረውን ገንዘብ በማስከፈል አላግባብ ማበልፀግና ባለእዳውም ከእዳው በላይ እንዲከፍልና ጉዳት እንዲደርስበት ማድረግ ይሆናል፡፡ የሕጉ አላማም ይኼ አይደለም፡፡

በመሆኑም ባለገንዘቡ የተረከበው ንብረት ዋጋ ግምት ከእዳው በላይ ከሆነ ልዩነቱን ሊከፍል ይገባል፡፡

ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስ ተጠሪ ከአመልካች ላይ የሚፈልገው እዳ ባንኩ ከተረከበው ንብረት በታች መሆኑ አላከራከረም፡፡ በመሆኑም ባንኩ ልዩነቱን የመመለስ ኃላፊነት አለበት፡፡ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤትም በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 428(2) ላይ ይህንን አስመልክቶ በግልጽ የተመለከተ ነገር የለም በማለት ተጠሪ ልዩነቱን ሊከፍል አይገባም ብሎ የደረሰበት መደምደሚያ ስህተት ነው፡፡

ከዚህ በመቀጠል ሊታይ የሚገባው አመልካች አለብኝ የሚሉት እዳና ተጠሪ አለባቸው የሚለው የእዳ መጠን ልዩነት ነው፡፡

ከመዝገቡ እንደተረዳነው ተጠሪ አመልካች ላይ ያስወሰነው ብር 54,718.38 (ሃምሳ አራት ሺህ ሰባት መቶ አሥራ ስምንት ከሰላሳ ስምንት) እና እዳው ተከፍሎ እስከ አለቀ ድረስ ባልተከፈለው የገንዘብ መጠን ላይ የሚታሰብ የባንክ ወለድ ነው፡፡ ከዚህ ውጪ ለኢንሹራንስ፣ የቅጣት ወለድ፣ የሽያጭ ታክስ ሆነ ሌሎች ልዩ ልዩ ወጪዎች እንዲከፈለው የተሰጠ ውሣኔ

የለም፡፡ በመሆኑም ከፍተኛ ፍ/ቤቱ አፈፃፀም ክስ ከቀረበበት ጊዜ ጀምሮ ተጠሪ ቤቱን እስከተረከበበት ጊዜ ያለው ወለድ እና በቤቱ ላይ የወጣውን ጨረታ ለማስፈፀም የወጣው ወጪ አመልካች እንዲከፍሉና ተጠሪ ለኢንሹራንስና ሌሎች ወጪዎች፤ ለሽያጭ ታክስ የወለድ ቅጣት ሳለባቸው እዳ ቀንሻለሁ ያለው አግባብ ባለመሆኑ የአመልካች ድርሻ እንዲመለስላቸው መወሰኑ በአግባቡ ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. የደ/ወሎ መስ/ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 05839 ሰኔ 20 ቀን 1997 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ ፀንቷል፡፡
2. የአማራ ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ.ቁ. 58/98 ሐምሌ 17 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ ተሽሯል፡፡
3. ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ ይቻቻሉ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ለመ/ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ነ/ዓ

የሰበር ፋይል ቁ. 27739

ጥቅምት 28 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍስሐ ወርቅነህ

መስፍን ዕቁበዮናስ

ሒሩት መለሠ

አብዱራሂም አህመድ

አመልካች፡- አቶ ድንቁ ገላው

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ዋለ እሸቴ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ለዚህ የሰበር አቤቱታ መቅረብ ምክንያት የሆነው አመልካች ጽፈው ያቀረቡት ማመልከቻ ነው፡፡

የጉዳዩ የሥር አመጣጥ አመልካች ከሳሽ በመሆን በጭልጋ ወረዳ ፍርድ ቤት በተጠሪ ላይ ያቀረቡት ክስ ተጠሪ ቤት ሠርቼ ባዶ ቦታ ስላለኝ ግዛኝ ብለው በሽማግሌዎች አስማሚነት ቦታውን በብር 3500 (ሶስት ሺህ አምስት መቶ) ገዝቼ ቤት ሠርቼበታለሁ፣ በቤቱም የልብስ ስፌት ድርጅት አቋቁሜ እየሠራሁበት ነው፣ ሆኖም ተጠሪ ቤቱን በስሜ ስላላዛወሩልኝ በፍ/ብ/ሕ/ቁ.2892 መሠረት ተገደው እንዲፈጽሙ ይደረግልኝ የሚል ነው፡፡ ተጠሪም በበኩላቸው ውሉ በሚመለከተው አካል ቀርቦ ያልፀና ከመሆኑም በላይ በማታለልና በተንኮል የተፈፀመ በመሆኑ ሕጋዊነት የለውም በማለት ተከራክረዋል፡፡ ፍርድ ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ መርምሮ የሽያጭ ውሉ ይፀድቃል፣ ውሉ ለውልና ማስረጃ ቀርቦ እንዲፀድቅና ስመ ንብረቱ ለአመልካች እንዲዛወር የሚል ውሣኔ ሰጥቷል፡፡ ያሁኗ ተጠሪ በውሣኔው ቅር ተሰኝተው ለሰሜን ጎንደር መስተዳደር ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ ያቀረቡ ሲሆን ፍ/ቤቱም መሬት መሸጥ የተከለከለ በመሆኑ ውሉ ለሕግ ተቃራኒ ነው በማለት የወረዳውን ፍርድ ቤት ውሣኔ በመሻር እና አመልካች ለቤት ማሠሪያ ያወጡትን ወጭ በሕግ የመጠየቅ መብት በመጠበቅ ወስኗል፡፡ የከፍተኛው ፍርድ ቤት ውሣኔ በአመልካች ይግባኝ ባይነት ቀርቦ ከተመረመረ በኋላ ክሱ ሙሉ የባለቤትነት መብትን ለመገልገል ለመሸጥ፣ ለመለወጥ ወይም ለሶስተኛ ወገን ለማስተላለፍ እንዲቻል የቀረበ፣ በሌላም በኩል ተጠሪ ንብረቱ ያላግባብ ከእጇ ወጥቷል በማለት ባልተከራከሩበት ከፍተኛው ፍርድ ቤት ባልተጠየቀው ጉዳይ ዳኝነት ሰጥቷል በሚል ውሣኔውን በመሻር የከፍተኛው ፍርድ ቤት ስመ ንብረቱ ሊዛወር ይገባዋል ወይስ አይገባውም በሚል ጭብጥ ላይ ብቻ ተመሥርቶ በማከራከር እንዲወስን ጉዳዩን መልሶታል የፍተኛው ፍርድ ቤትና በድጋሚ ጉዳዩን አይቶ መሬት መሸጥ ሕገወጥ መሆኑን ተችቶ ተጠሪ ተገደው ለአመልካች ሊያስተላልፉ አይገባም በማለት ወስኗል፡፡ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤትም እንደገና ይግባኝ ቀርቦለት የከፍተኛውን ፍርድ ቤት ውሣኔ ካፀና በኋላ አመልካች ለቤቱ ማሠሪያ ያወጡትን ወጪ በተመለከተ መብታቸውን በመጠበቅ ቤቱን አፍርሰው ቁሣቁሱን ከወሰዱ በኋላ ቦታውን ለተጠሪ እንዲያስረክቡ በማለት በዚህ ነጥብ ላይ የከፍተኛው ፍርድ ቤት በዝምታ ያለፈውን በማሻሻል ወስኗል፡፡ አመልካች የሰበር አቤቱታውን ያቀረቡት በዚህ መነሻ ሲሆን የአቤቱታው አንኳር ነጥብ የወረዳው ፍርድ ቤት ውሣኔ ሊፀና ይገባዋል የሚል ነው፡፡

ይህ ሰበር ፍርድ ቤት በአመልካች የቀረበለትን አቤቱታ ከመረመረ በኋላ ተጠሪን አስቀርቦ ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡ ክርክራቸውንም ከሕግ ጋር በማገናዘብ መርምሯል፡፡ ፍርድ ቤቱ መዝገቡን እንደመረመረው ገና ከጅምሩም ክሱን ለማስተናገድ የሚያስችል የክስ መሠረት እንደነበርና እንዳልነበር ተመልክቷል፡፡ በዚህም መሠረት ለክርክሩ መነሻ የሆነው ጉዳይ ባዶ ቦታን የሚመለከት እንደመሆኑ የመሬት ባለቤት መንግሥት መሆኑ ግልጽ ሆኖ እያለና በአመልካችና በተጠሪ መካከል የተደረገው ውል ከመነሻውም ፈራሽ መሆኑ እየታወቀ ወይም መታወቅ ሲኖርበት ጉዳዩ የክስ መሠረት እንዳለው ተቆጥሮ መስተናገዱ ተገቢ ሆኖ አልተገኘም፡፡ ምንም እንኳ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤትም የከፍተኛው ፍርድ ቤት በሕገ ወጥ ውል ሣቢያ የአመልካችን

ክርክር ውድቅ ማድረጋቸው አግባብ ቢሆንም የአመልካችን ጥያቄ ውድቅ ማድረግ የነበረባቸው ጉዳዩን ከክስ መሠረት መኖርና አለመኖር አኳያ በማጤን ነበር፡፡ ምክንያቱም የክስ መሠረት ሣይኖር ጉዳዩ እንዲስተናገድ በመደረጉ አመልካችና ተጠሪ በየደረጃው በተሰጡ ውሣኔዎች አንዴ የፍርድ ባለመብት በሌላ ጊዜ ደግሞ የፍርድ ባለእዳ ለመሆን ተዳርገዋል፡፡ ለዚህም አመልካች በወረዳው ፍርድ በተደረገው ክርክር የፍርድ ባለመብት ሲሆኑ በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት በተሰጠው ውሣኔ የፍርድ ባለእዳ መሆናቸውን መጥቀሱ ይበቃል፡፡ ሆኖም የክስ ማመልከቻው የቀረበለት የወረዳው ፍርድ ቤት በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 231/1/ መሠረት ማመልከቻው የክስ መሠረት መኖሩን አላመለከተም በማለት ተጠሪን ሣያስቀርብ ክሱን መዝጋት ሲኖርበት ግራ ቀኙን አከራክሮ መወሰኑ ተገቢነት እንደሌለው እየታወቀ የመጨረሻ ውሣኔ የሰጠው የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይህን ነጥብ ትቶ ጉዳዩ የክስ መሠረት እንዳለው አድርጎ መወሰኑ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት በመሆኑ ውሣኔው መሻሻል ያለበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

- የአማራ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመ/ቁ. 05873 ኀዳር 11 ቀን 1999 ዓ.ም፣ እንዲሁም የሰሜን ጎንደር መስተዳደር ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ. 05220 ታህሣሥ 4 ቀን 1997 ዓ.ም በዋሉት ችሎቶች የሰጡት ውሣኔ ተሻሽሎ ክሱ ከመነሻውም የክስ መሠረት የሌለው ነው ብለናል፡፡ ይፃፍ፡፡
- በዚህ ጉዳይ ለአፈፃፀም የሚቀርብ ነገር ባለመኖሩ የጭልጋ ወረዳ ፍርድ ቤት የአፈፃፀም መዝገቡን እንዲዘጋ የዚህ ውሣኔ ግልባጭ ይድረሰው፡፡
- መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ተ.ወ

የሰ/መ/ቁ. 27808

የካቲት 7 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- አብዱልቃድር መሐመድ

ተገኔ ጌታነህ

መስፍን ዕቁበዮናስ

ሒሩት መለሠ

አብዱራሂም አህመድ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ልማት ባንክ

ተጠሪ፡- 1. ማይገነት ብርሃኑ

2. ፍሬ ሰላም በቀለች

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

<u>**ፍ ር ድ**</u>

ይህ አቤቱታ የቀረበው አመልካች ታህሣሥ 5 ቀን 1999 ዓ.ም. ጽፎ ባቀረበው የሰበር ማመልከቻ መነሻነት ነው፡፡

የጉዳዩ የሥር አመጣጥ የአሁን ተጠሪዎች በኦሮሚያ ክልል የምዕራብ ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት እነ መኮንን አስፋው ከተባሉት ጋር በነበራቸው ክርክር ምክንያት በምዕራብ ሸዋ ዞን ኤጀሬ ወረዳ አዲስ ዓለም ከተማ ቀበሌ 02 ውስጥ የሚገኘውን ቁጥሩ 447 የሆነውን ቤትና እንዲሁም በ2243 ሜትር ካሬ ላይ የሰፈረው የሆቴል ድርጅት እንዳይሸጥ እንዳይለወጥ የእግድ ትዕዛዝ መሰጠቱን አመልካች ገልፆ እነዚህን ንብረቶች አመልካች በታህሣሥ 01 ቀን 1994 ዓ.ም. በተፈረመ የብድር ውል ብር 150,000 /አንድ መቶ ሃምሣ ሺህ/ ለመኮንንና ሊሻን የእህል ንግድ ሽርክና ማኀበር ሲያበድር በመጀመሪያ ደረጃ ዋስትና መያዙን፣ ተበዳሪዎች በውሉ መሠረት ባለመክፈላቸው ባንኩ በሕግ በተሰጠው ሥልጣን መሠረት በመያዣ የተሰጡትን ንብረቶች በጨረታ አወዳድሮ አሸናፊ ለሆኑት ለወ/ሮ ጥሩነሽ ቴሶ ስመንብረቱ እንዲዛወር ለአዲስ ዓለም ከተማ አስተዳደር የፃፈው ደብዳቤ ከላይ ፍርድ ቤቱ ንብረቶቹ እንዳይሸጡ ባስተላለፈው እግድ ምክንያት ተቀባይነት አለማግኘቱን በመግለጽ

እግዱ እንዲነሣለት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 158 መሠረት እግዱን ለሰጠው ፍርድ ቤቱ አቅርቦ የአሁኑ ተጠሪዎችም እግዱ ሊሠማ አይገባውም በማለት ያቀረቡትን ተቃውሞ ከመረመረ በኋላ ፍርድ ቤቱ አመልካች በክርክሩ ወቅት ጣልቃ አለመግባቱን፣ ተጠሪዎቹ በንብረቱ ላይ ባለመብት መሆናቸው ከተወሰነ በኋላም አመልካች ተቃውሞ አለማንሣቱን ምክንያት በማድረግ እግዱ አይነሣም በማለት ወስኗል፤ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤትም ውሣኔውን አጽንቷል:: አመልካች የሰበር አቤቱታውን ያቀረበው በዚህ መነሻነት ሲሆን ይህ ፍርድ ቤት ተጠሪዎችን በማስቀረብ ግራ ቀኙን አከራክሯል:: ክርክራቸውን ከሕግ ጋር በማገናዘብም መርምሯል:: በዚህም መሠረት እግዱ አይነሣም ተብሎ በሥር ፍርድ ቤቶች የተወሰነው ባግባቡ መሆን አለመሆኑን እንደሚከተለው ተመልክቷል።

በዚህ ጉዳይ ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን እግድ የሰጠው የምዕራብ ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ሲሆን እግዱንም የሰጠው ያሁን ተጠሪዎች እነ መኮንን አስፋው ከተባሉት ጋር በነበራቸው የውርስ ንብረት ክርክር ምክንያት ሆኖ እግዱም የሚቆየው ፍርድ ቤቱ ለክርክሩ እልባት እስኪሰጥ ድረስ ነው:: በዚህ ክርክር አመልካች ተካፋይ አልነበረም:: የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 153/2/ ላይ እንደተመለከተው ከፍርድ በፊት የሚሰጥ የማገጃ ትዕዛዝ በክርክሩ ተካፋይ ያልሆነ ወገን የእግድ ትዕዛዙ ከመስጠቱ በፊት ያገኘውን መብት እንደማይነካበት ግልጽ በሆነ መልኩ ደንግጎት ይገኛል:: በተያዘው ጉዳይ አመልካች ቀደም ሲል ከነ አቶ መኮንን አስፋው ጋር የመያዣ ውል አድርጓል። ይህንን ውል መሠረት አድርጎም በአዋጅ ቁጥር 97/90 በተሰጠው ሥልጣን መሠረት የመያዣ ንብረቶቹን ፍርድ ቤት መሄድ ሣያስፈልገው በቀጥታ በራሱ መሸጥ የሚችል ቢሆንም በዚህ ጉዳይ ንብረቶቹ በሌሎች ወካዮች መካከል ባለው ክርክር ምክንያት በመታገዱ እግዱ እንዲነሣለት ሲጠይቅ የሥር ፍርድ ቤቶች ተጠሪዎች ከሌሎቹ ወራሾች ጋር በነበረው ክርክር ጣልቃ አልገባም በማለት እግዱን አለማንሣታቸውና ይልቁንም በክርክሩ ተካፋይ ያልነበረ መሆኑ ከላይ በተጠቀሰው የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 153/2/ መሠረት ተጠቃሚ መሆን

ሲገባቸው ተጎጂ እንዲሆን ማድረጋቸውን ፍርድ ቤቱ ተረድቷል። በመሆኑም የሥር ፍርድ ቤቶች ለጉዳዩ እልባት ለመስጠት የሚያስችላቸው ግልጽ ድንጋጌ እያለ እግዱን ያለ ሕጋዊ መሠረት ላለማንሣት የሰጡት ትዕዛዝ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ ተገኝቷል።

<u>**ው ሣ ኔ**</u>

- የምዕራብ ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 00033 ሐምሌ 06 ቀን 1998 ዓ.ም. እና የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመ/ቁ. 44141 ጥቅምት 24 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጡት ትዕዛዝ ተሽሯል፤ ይፃፍ።
- የምዕራብ ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በዚህ ጉዳይ የሰጠው እግድ ተነስቷል። ይፃፍ፤
- ግራ ቀኙ ወጪያቸውን ይቻሉ፤፤
- መዝገቡ ተዘግቷል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 28522

ኅዳር 3 ቀን 2000

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍስሐ ወርቅነህ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- የኢት/ ንግድ ባንክ - አልቀረበም፡፡

ተጠሪ፡- 1. ሞያሌ ከተማ አስተዳደር ጽ/ቤት፣ ዓሊ ሺዶ ቀረበ፡፡

2. ወ/ሮ ብርቄ ያደቹ፣ ዓሊ አብዱልአዚዝ - ቀረበ፡፡

3. የሐጂ አብዱላዚዝ ካሕሣይ ወራሾች

1. አቶ አሊ አብዱላዚዝ - ቀረበ፡፡

2. ወ/ት ፋሪያ አብዱላዚዝ - ቀረበች፡፡

ፍ ር ድ

ይህ ጉዳይ የተጀመረው በቦረና ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ነው፡፡ የአሁኑ አመልካች ባቀረበው ክስ ለሐጂ አብዱላዚዝ ካሕሣይ ብድር ሲሠጥ በሞያሌ ከተማ የሚገኘውን መኖሪያና ንግድ ቤት በመያዣ የያዘ ሲሆን ይህን የመያዝ መብቱን 1ኛ ተጠሪ እንዲመዘግብ ጠይቆ ተጠሪው መያዣውን መመዝገቡን ያረጋገጠለት ቢሆንም ይህንኑ ንብረት የቦረና ዞን ፋይናንስ መምሪያ ለሚፈልገው የግብር ዕዳ በሐራጅ ለመሸጥ በሂደት ላይ እንዳለ ጣልቃ ገብቶ ቢከራከርም ባንክ ብድሩን ከመስጠቱ በፊት ይህ ንብረት በፍ/ቤት ትዕዛዝ ተከብሮ የቆየ ነው በሚል ጥያቄውን አልተቀበለም፡፡

በመሆኑም አስተዳደሩ የሙያ ግዴታውን ሣይወጣ በመቅረቱ የተነሣ ገንዘባችንን ስላሣጣን ተበዳሪው ያልመለሠውን ገንዘብ ይመልስ፣ የተበዳሪው ሚስት እና ወራሾቹ ያልተከፈለውን እዳ ይክፈሉ በማለት ጠይቋል፡፡

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክር እና ማስረጃ መርምሮ ባንኩ መያዣውን ከማስመዝገቡ በፊት በሌላ እዳ የተያዘ መሆኑን ሣያጣራ እንዲመዘገብለት ብቻ

ጠይቆ አስተዳደሩም መያዣውን ባለበት ሕጋዊ ግዴታ መሠረት በቅደም ተከተል በመመዝገቡ ኃላፊነት የለበትም የተበዳሪው ሚስትና ወራሾችን በተመለከተ ሟች ከቦረና ዞን ፋይናንስ መምሪያ ጋር ሲፋለሙ ባንኩ ተከራክሮ ስለተወሰነበት ድጋሚ አዲስ ክስ ሊያቀርብ አይገባም በማለት ወስኗል፡፡

የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት የቀረበለትን የይግባኝ ቅሬታ መ/ሰጪዎችን ሣይጠራ ዘግቶታል፡፡

የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚህ ውሣኔ ላይ ነው፡፡ ይህ ችሎትም 2ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎች ላይ የቀረበው ክስ ቀደም ሲል ውሣኔ ያገኘ ጉዳይ ላይ ነው በሚል ክሱ ውድቅ መደረጉንና 1ኛ ተጠሪ ከኃላፊነት ነፃ የተደረገው በአግባቡ መሆን አለመሆኑን ለመመርመር አቤቱታው ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ አድርጓል፡፡ ግራ ቀኙም ክርክራቸውን በጽሁፍ አቅርበው ፍ/ቤቱ መዝገቡን እንደሚከተለው መርምሯል፡፡

የመጀመሪያውን ነጥብ በተመለተ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 5 መሠረት ማንኛውም ፍ/ቤት ክርክሩን ተቀብሎ የመጨረሻ የፍርድ ውሣኔ ከሰጠ በኋላ ቀድሞ በፍርድ የተወሰነው ክርክር ሥረ ነገርና የተያዘው ጭብጥ አንድ ዓይነት ከሆነ በክርክሩ ላይ የነበሩት ወይም ከተከራካሪዎቹ መብት ያገኙ 3ኛ ወገኖች በዚያው ነገር ሁለተኛ ክስ ወይም ማናቸውም ዓይነት ሌላ ክርክር ሊቀርብባቸው አይችልም፡፡ እንግዲህ ይህ የሰነ ሥርዓት ሕጉ ተፈፃሚ እንዲሆን መሟላት ካለባቸው ሁኔታዎች አንደኛው ውሣኔ የተሠጠበትና አዲስ ክስ የቀረበበት ክርክር ሥረ ነገር እና የተያዘው ጭብጥ አንድ ዓይነት መሆኑ ነው፡፡

በተያዘው ጉዳይ ባንክ ቀድም ሲል ክርክር አቅርቦ የነበረው ለፋይናንስ መምሪያው ዕዳ በሃራጅ እንዲሸጥ የተባለውን ንብረት በመያዣ የያዘው በመሆኑ በንብረቱ ላይ የቀዳሚነት መብቱን ለማረጋገጥ ነው፡፡ በመሆኑም በክርክሩ የተያዘው ሥረ ነገርና ጭብጥ ባንክ በንብረቱ ላይ የቀዳሚነት መብት አለው? የለውም? የሚለው ነው፡፡ በዚህ መዝገብ ላይ የቀረበው ክስ ደግሞ ሟች ሃጂ አብዱላዚዝ ካሕሣይ የወሠዱትን ብድር የሟቹ ባለቤትና ወራሾቻቸው ሊከፍሉ ይገባል የሚል በመሆኑ የሚያዘው ጭብጥ ተከሣሾቹ የብድሩን ገንዘብ

ሊከፍሉ ይገባል? አይገባም? የሚለው ነው፡፡ በመሆኑም የሁለቱም ክርክሮች ሥረ ነገርና የተያዘው ጭብጥ የተለያየ በመሆኑ ጉዳዩ የመጨረሻ ውሣኔ ያገኘ ነው ለማለት አይቻልም፡፡ ስለዚህ ፍ/ቤቶቹ የፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 5ን ጠቅሰው የአመልካችን ክስ ውድቅ ማድረጋቸው የሕግ ስህተት ነው፡፡

ሁለተኛው ነጥብ ደግሞ 1ኛ ተጠሪ ለክሱ ኃላፊ የመሆን አለመሆኑ ጉዳይ ነው፡፡ ከመዝገቡም እንዲሁም ይህ ችሎት ባደረገው የቃል ማጣሪያ ጥያቄ አመልካች በመያዣ የያዘውን ንብረት በመያዣነት እንዲመዘግብለት ለ1ኛ ተጠሪ ሲጠይቅ ተጠሪውም በዚሁ መሠረት ንብረቱ የተበዳሪው መሆኑን በማረጋገጥ መመዝገቡን ገልጿል፡፡ ባንኩ ይህ በመያዣ የያዘው ንብረት በሌላ እዳ የተያዘ ለመሆኑ 1ኛ ተጠሪ እንዲያረጋግጥለት ያቀረበው ጥያቄ ስለመኖሩም ሆነ ተጠሪው ንብረቱ ከሌላ እዳ ነፃ መሆኑን አረጋግጦ የሰጠው መልስ ስለመኖሩ በስር ፍ/ቤት የተረጋገጠ ፍሬ ነገር የለም፡፡ በማይንቀሳቀስ ንብረት ላይ የሚቋቋሙ መብቶች አብዛኞቹ ንብረቱ በሚገኝበት አገር ባለው የሃብትነት መዝገብ ስለሚመዘገቡ /የፍ/ሕ/ቁ. 1567 ተከታዮቹን ይመለከታል/ 3ኛ ወገን በንብረቱ ላይ ያለውን ግዴታና እዳ እንደሚያውቅ ይገመታል አመልካቹም መያዣውን ከማስመዝገቡ በፊት በንብረቱ ላይ ያለውን ግዴታ ማጣራት ይጠበቅበታል፡፡ 1ኛ ተጠሪ ባንኩ የመያዣ ውሉን እንዲመዘግብ ሲጠይቅ መመዝገቡ ሕጋዊ ተግባሩን መወጣቱን ከሚያመላክት በቀር ኃላፊነት የሚያስከትል ስራ ሠርቷል ማለት አይቻልም፡፡ አንድ የማይንቀሳቀስ ንብረት ከአንድ በላይ ለሆነ እዳ ሊያዝ ስለሚችል በንብረቱ ላይ ቀድሞ የተመዘገበ ዕዳ ወይ ግዴታ መኖሩ ንብረቱን ለተጨማሪ እዳ ልመዘግብ አልችልም የሚልበት ምክንያት የለም፡፡

በአጠቃላይ 1ኛ ተጠሪ የሟች ንብረት ላይ ዕዳ መኖሩን ቢያውቅም የባንክን መያዣ መመዝገቡ ኃላፊነት ሊያስከትልበት የሚችል ድርጊት ሆኖ አልተገኘም፡፡ የሥር ፍ/ቤቶችም 1ኛ ተጠሪ ኃላፊነት የለበትም በማለት የደረሱበት መደምደሚያ የሕግ ስህተት አለው ለማለት አይቻልም፡፡

<u>**ው ሣ ኔ**</u>

1. የቦረና ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 01107 በታህሣሥ 20 ቀን 1998 የሰጠው ውሣኔ ተሻሽሏል፡፡
2. 2ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎች ላይ የቀረበው ክስ በውሣኔ ባለቀ ጉዳይ ደግሞ የቀረበ ባለመሆኑ ወደ ፍሬ ነገሩ ገብቶ አከራክሮ እንዲወስን ጉዳዩ ለቦረና ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ተመልሷል፡፡
3. 1ኛ ተጠሪ በቀረበበት ክስ ኃላፊነት የለበትም፡፡
4. ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ ይቻቻሉ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ለመ/ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 28802

ታህሣሥ 8 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍስሐ ወርቅነህ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- እነ ወ/ሮ በየነች ይገዙ - ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- አቶ ሳሙኤል ዝቅአርጋቸው - ቀረቡ፡፡

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው ለክሱ ምክንያት የሆነው ቤት በሐራጅ ተሸጦ ግራ ቀኙ እንደየድርሻቸው ይክፋፈሉ በማለት በበታች ፍ/ቤቶች በመወሰኑ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል በማለት አመልካቾች ቅሬታ በማቅረባቸው ነው፡፡

የጉዳዩ አመጣጥም ባጭሩ ሲታይ ተጠሪ በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በአመልካቾች ላይ ባቀረቡት ክስ ከሟች አባታቸው በውርስ ተከፍሎ የሚደርሳቸውን በወረዳ 16 ቀበሌ 09 ክልል የሚገኘው ቁጥር 249 የሆነው ቤት የዋጋ ግምቱ ብር 120,000.00 (አንድ መቶ ሃያ ሺህ) ሲሆን ከዚህ ላይ የከሳሽ ድርሻ 1/6ኛ ብር 20.000 /ሃያ ሺህ/ ስለሆነ ይህንኑ ገንዘብ ተከሣሾች እንዲከፍሉኝ እንደዚሁም ሟች አባቴ ከሞቱበት ጥቅምት 1992 ዓ.ም. ጀምሮ ቤቱን ተከሣሾች ይዘው ለተጠቀሙበት ብር 2,186.87(ሁለት ሺህ አንድ መቶ ሰማኒያ ስድሥት ብር ከሰማኒያ ሰባት ሳንቲም) ጨምሮ እንዲከፍሉ ይወሰንልኝ በማለት ጠይቀዋል፡፡

የከሳሽ ክስና ማስረጃም ለተከሳሾች ደርሶ በሰጡት መልስ ከሳሽ የሟች አቶ ዝቅአርጋቸው ተካ ልጅ መሆኑን አምነው የቤቱን ግምት ለከሳሽ በድርሻው ልክ ለመስጠት እንደዚሁም የኪራይ ክፍያ ጥያቄውን በተመለከተም ለመክፈል ፈቃደኛ እንደሆኑ በመግለጽ መልስ ሠጥተዋል፡፡ የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤትም የተጠቀሰው ቤት በመሐንዲስ ተገምቶ በተገኘው ግምት ቤቱ በሐራጅ እንዲሸጥና የከሳሽ ድርሻም ከተጠየቀው የኪራይ ክፍያ ጋር እንዲከፈላቸው በማለት ውሣኔ ሠጥቷል፡፡

ተከሣሾች በዚህ ውሣኔ ቅሬታ አድሮባቸው የይግባኝ ቅሬታቸውን ለፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርበው ፍ/ቤቱም በበኩሉ ግራ ቀኙን አከራክሮ የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤትን ውሣኔ አጽንቷል፡፡

ይህም ችሎት አመልካቾችና ተጠሪ የቀረቡትን ክርክር መርምሯል፡፡

ሊፈታ የሚገባውም የጉዳዩ ጭብጥ ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ቤት በመሐንዲስ ተገምቶ በተገኘው ግምት በሐራጅ ተሸጦ የተጠሪ ድርሻ ይከፈል ተብሎ በሥር ፍ/ቤቶች የተሰጠውን ውሣኔ አግባብነት የተመለከተ ነው፡፡

በፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ከሳሽ የነበሩት የአሁን ተጠሪ ዳኝነት የጠየቁት ከላይ እንደተመለከተው ከአባታቸው በውርስ የተላለፈው የጋራ የውርስ ቤት ግምቱ ብር 120,000 /አንድ መቶ ሃያ ሺህ ብር/ መሆኑን ገልጸው ከዚህ ላይ ድርሻዬ ነው የሚሉት ብር 20,000 /ሃያ ሺህ ብር/ ይክፈለኝ በማለት ነው፡፡ ተከሣሾች የአሁን አመልካቾችም በክስ በተጠየቀው መሠረት ገንዘቡን ለመስጠት ፈቃደኞች መሆናቸውን ገልጸው መልስ ሠጥተዋል፡፡

ከሣሽ ዳኝነት የጠየቁትና የተከሳሾችም መልስ ከላይ የተመለከተው ከሆነ የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ዳኝነት በተጠየቀውና በታመነውም መሠረት ይህንኑ በክስ የተጠየቀውን ገንዘብ ተከሳሾች ሊከፍሉ ይገባል በማለት ውሣኔ መስጠት ሲገባው ከዚህ አልፎ ቤቱ በመሀንዲስ ተገምቶ በሐራጅ ተሾጦ የከሳሽ ድርሻ ይከፈላቸው በማለት ውሣኔ መስጠቱ ከፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 182/2/ ጋር ያልተጣጣመና ባልተጠየቀ ነገር ላይ የተሰጠ ዳኝነት ሆኖ ተገኝቷል፡፡ የፌዴራል ከ/ፍ/ቤትም ይህንኑ ስህተት ሳያርም መቅረቱ በአግባቡ ሆኖ አልተገኘም፡፡ ስለሆነም ቀጥሎ የተመለከተው ተወስኗል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 15166 በህዳር 21 ቀን 1997 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ እንደዚሁም የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 37786 በህዳር 20 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348 መሠረት ተሽሯል፡፡
2. ተጠሪ ዳኝነት በጠየቁት መሠረት ብር 20,000 /ሃያ ሺህ ብር/ ክስ ከቀረበበት ጊዜ ጀምሮ ተከፍሎ እስካለቀ ድረስ ከሚታሰብ 9% /ዘጠኝ በመቶ/ ወለድ ጋር አመልካቾች እንዲከፍሏቸው ተወስኗል፡፡
3. የዚህን ፍ/ቤት ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰበር መ/ቁ. 29738

ግንቦት 14 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

መስፍን ዕቁበዮናስ

መድህን ኪሮስ

ዓሊ መሐመድ

ሱልጣን አባተማም

አመልካች፡- የአፓርትማ 79/6 የመኖሪያ ቤት ኅብረት ሥራ ማኅበር እና የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት

ተጠሪ፡- ወ/ት ዘርአዳም አሰጋኸኝ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ጉዳይ የሥነ ሥርዓት ህግን የተመለከተ ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የአሁን ተጠሪ በአመልካች የሕብረት ቤት ስራ ማህበር ውስጥ በአባልነቴ ከተሰሩት ቤቶች መካከል ድርሻዬ የሆነውን ቤት የስራ አስፈጻሚ አባላት የሆኑት ግለሰቦች በወቅቱ ለእኔ ባለማስረከባቸው ምክንያት በቤቱ ላይ ለታየ ጉድለት ማሚያና ማሰሪያ ብር 80,000፣ /ሰማኒያ ሺህ ብር/ ቤቱን በወቅቱ ተረክቤ ቢሆን ኖሮ በማከራየት ላገኝ እችል የነበረውን ጥቅም ብር 24,000፣ /ሃያ አራት ሺህ ብር/ እንዲሁም ሌሎች ጉዳቶች በድምሩ 320,000/ሦስት መቶ ሃያ ሺህ ብር/ ሊከፍሉኝ የገባል በማለት በፌደ/የመጀ/ደ/ፍ/ቤት ባቀረቡት ክስ ነው፡፡ የአሁን አመልካቾች በሰጡት መልስ ክሱ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 5 የሚታገድ ከመሆኑም በላይ በይርጋ የታገደ ነው በማለት ተከራክረዋል፡፡ ክሱ የቀረበለት ፍ/ቤትም የግራ ቀኙን ክርክር ሰምቶ ክሱ በይርጋ ይታገዳል ወይስ አይታገድም? ጉዳዩ ከዚህ በፊት በውሳኔ ያለቀ ነው ወይ? የሚሉትን ጭብጦች በመያዝ ጉዳዩን ከመረመረ በኋላ የፍ/ብ/ህ/ቁ. 2143 ከውል ውጪ በሆነ ኃላፊነት ጉዳት ደረሰብኝ የሚል ወገን ክሱን ማቅረብ ያለበት ጉዳቱ በደረሰ በሁለት ዓመት ጊዜ ውስጥ መሆን

እንዳለበት ስለሚደነግግና የአሁን ተጠሪ ደግሞ ክሱን ያቀረቡት ጉዳቱ ከደረሰ ከ13 ዓመት በኂላ ስለሆነ ክሱ በይርጋ የታገደ ነው በማለት ብይን ሰጥቷል፡፡

የአሁን ተጠሪ በዚህ ብይን ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፌደ/ከፍ/ፍ/ቤት ቢያቀርቡም ፍ/ቤቱ ይግባኙ የቀረበበት ጉዳይ ከዚህ በፊት በፍርድ ቤት የታየ ስለሆነ እንደገና ዳኝነት ሊጠየቅበት ስለማይገባ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 5 ይግባኙ አያስቀርብም የሚል ብይን ሰጥቶ የስር ፍ/ቤትን ውሳኔ በማጽናት ይግባኙን ሳይቀበለው ቀርቷል፡፡

የአሁን ተጠሪ በዚህም ብይን ቅር በመሰኘት ለፌደራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርበው ይግባኝ ሰሚ ችሎቱ የፌደ/ከፍ/ፍ/ቤት ይግባኙን አያስቀርብም ለማለት የሰጠው ምክንያት የፌደ/የመጀ/ደ/ፍ/ቤት ከሰጠው ብይን ጋር የሚገናኝ አይደለም፣ በአሁን ተጠሪ የቀረበውን ቅሬታ መሰረት ያደረገም አይደለም፤ ፍ/ቤቱ መዝገቡን የዘጋው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 337 መሠረት በመሆኑ ፍርዱን የሰጠው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 342 ላይ እንደተመለከተው የነገሩን ጭብጥ በመለወጥ ወይም በማሻሻል ነው ለማለት የሚቻልበት የህግ ምክንያት የለም፣ ይግባኙ አያስቀርብም ማለትም ፍርድ መስጠት ማለት አይደለም፤ በመሆኑም ፍ/ቤቱ በአንድ በኩል ይግባኙ አያስቀርብም እያለ በሌላ በኩል ደግሞ የይግባኝ ክርክር ሰምቶ ሊሰጥ የሚችለውን ፍርድ መስጠቱ ትክክል አይደለም፤ በአጠቃላይ ፍ/ቤቱ የተከተለው አካሄድ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህጉ ከተደነገገው የክርክር አመራር ሥነ ሥርዓት የወጣ በመሆኑ ይግባኙ የቀረበለት የፌደ/ከፍ/ፍ/ቤት ተሽሯል፣ የፌደ/የመጀ/ደ/ፍ/ቤት ብይን በሰጠበት የይርጋ ጥያቄ ላይ ተመስርቶ የቀረበለትን ይግባኝ በመመርመር ተገቢ ነው የሚለውን ትዕዛዝ/ውሳኔ/ እንዲሰጥበት ጉዳዩ ለፌደ/ከፍ/ፍ/ቤት ተመልሶለታል በማለት ወስኗል፡፡

የሰበር አቤቱታው የቀረበው ይህን ውሳኔ ለማስለወጥ ሲሆን ይህ ችሎት የስር ፍ/ቤቶችን ውሳኔዎች አግባብ ካለው ህግ ጋር አገናዝቦ በመመርመር የፌደ/ከፍ/ፍ/ቤት በፌደ/የመጀ/ደ/ፍ/ቤት ውሳኔ ላይ ይግባኝ ቀርቦለት ይግባኙን መልስ ሰጭን መጥራት ሳያስፈልግ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 337 መሠረት የሰረዘው በመሆኑ በዚህ የመጨረሻ ውሳኔ ላይ ሁለተኛ ይግባኝ

ለፌደ/ጠ/ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ቀርቦ መታየቱ አግባብ መሆን አለመሆኑ ተጣርቶ መወሰን ያለበት ነጥብ ሆኖ ስላገኘው ጉዳዩ ለሰበር እንዲቀርብ አድርጓል፡፡

መዝገቡን እንደመረመርነው የፌደ/የመጀ/ደ/ፍ/ቤት የቀረበለትን ክስ በይርጋ የታገደ ነው በማለት ብይን ሰጥቶ የፌደ/ከፍ/ፍ/ቤት ደግሞ ጉዳዩን በይግባኝ ከተመለከተ በኂላ ጉዳዩ ከዚህ በፊት በፍርድ ቤት የታየ ስለሆነና እንደገና ዳኝነት ሊጠየቅበት ስለማይገባ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 5 ይግባኙ አያስቀርብም በማለት ይግባኙን በብይን ሰርዞት በዚህ ብይን ላይ የቀረበለትን ይግባኝ የፌደ/ጠ/ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ተቀብሎ በመመርመር የፌደ/ከፍ/ፍ/ቤት የሰጠውን ብይን ሽሮ የመጀ/ደ/ፍ/ቤቱ ብይን በሰጠበት የይርጋ ጥያቄ ላይ ተመስርቶ የቀረበለትን ይግባኝ በመመርመር ተገቢ ነው የሚለውን ትዕዛዝ/ውሳኔ/ ይስጥ በማለት ጉዳዩን ለከፍ/ፍ/ቤት የመለሰው መሆኑን ተገንዝበናል፡፡

በመሠረቱ አንድ ፍ/ቤት ወይም ችሎት የቀረበለትን ጉዳይ መመርመር ከመጀመሩ በፊት በጉዳዩ ላይ የዳኝነት ስልጣን ያለው መሆንና አለመሆኑን ማረጋገጥ የኖርበታል፡፡ የፌደ/ጠ/ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ተቀብሎ በማየት ውሳኔ የሰጠበት ጉዳይ በመጀ/ደ/ፍ/ቤት ብይን ተሰጥቶበት ከፍ/ፍ/ቤትም በይግባኝ አይቶ ብይን የሰጠበት በመሆኑ የመጨረሻ ውሳኔ ያገኘ ጉዳይ ነው፡፡ በፌደራል ፍ/ቤቶች አዋጅ ቁ. 25/1988 አንቀጽ 10/1/ መሠረት የፌደ/ከፍ/ፍ/ቤት በይግባኝ አይቶ የመጨረሻ ውሳኔ የሰጠባቸውን ጉዳዮች (መሠረታዊ የሕግ ስህተት ካለባቸው) አይቶ የመወሰን ሥልጣን ያለው የፌደ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት እንጂ ይግባኝ ሰሚ ችሎቱ ባለመሆኑ የስር ፍ/ቤት (የፌደ/ጠ/ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት) ይህንን የፌደ/ከፍ/ፍ/ቤት በይግባኝ አይቶ የመጨረሻ ውሳኔ የሰጠበትን ጉዳይ በይግባኝ አይቶ ውሳኔ መስጠቱ መሠረታዊ የህግ ስህተት ሆኖ ተገኝቷል፡

ው ሳ ኔ

1. የፌደ/ጠ/ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁ. 24699 ጥር 23 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ ተሽሯል፡፡
2. ግራ ቀኙ ወጪና ኪሣራቸውን የቻቻሉ፡፡
3. መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰበር መ/ቁ. 29761

ጥቅምት 14 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ
መስፍን እቁበዮናስ
ሂሩት መለሰ
ተሻገር ገ/ሥላሴ
ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- 1ኛ አቶ ዳባ ደበሌ - ቀረቡ
2ኛ .. ደምሴ በዳዳ ቀረቡ
3ኛ ወ/ሮ አለሚ ተ/ፃዲቅ ቀረቡ
4ኛ .. ደግነሽ ጫሞራ ቀረቡ
5ኛ ቄስ ኤፍሬም መኰንን ቀረቡ

መልስ ሰጭ፡- የአቶ ደበበ ተፈራ ወራሾች
1ኛ ወ/ሮ ሽዋማማሽ ደበበ } ቀረቡ
2ኛ ሻ/ቃ ጌቱ ደበበ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

የሰበር አቤቱታ የቀረበው የአዲስ አበባ ከተማ ሰበር ሰሚው ችሎት በመ/ቁጥር 03678 መጋቢት 7 ቀን 1999 ዓ.ም በሰጠው ትእዛዝ ላይ ቅር በመሰኘት ነው፡፡

ጉዳዩም ባጭሩ እንደሚከተለው ነው፡፡

የአሁን መልስ ሰጭዎች ለሰበሩ አቤቱታ መነሻ በሆነው ጉዳይ ከሣሽ የነበሩ ሲሆን ክሱን በቅድሚያ ተቀብሎ ላየው ለአዲስ አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ያቀረቡት ክስ የአውራሻችን የአቶ ደበበ ተፈራ ንብረት የሆነውን በአቃቂ ከተማ የሚገኘውን የወፍጮ ቤት ድርጅት በወቅቱ የነበሩት የቀበሌ ተመራጮች ከፋፍለው ለአምስቱም አመልካwች በመስጠታቸው እና አውራሻችን ከዚሁ ድርጅት በቀር ሌላ ያልነበራቸው መሆኑን በማረጋገጥ

በአዋጅ ቁጥር 47/67 መሠረት ይኸው ንብረት እንዲመለስላቸው ያቀረቡት አቤቱታ ተቀባይነት አግኝቶ የከተማ ልማትና የቤት ሚ/ር በቁጥር 80/ደ/2135/83 ንብረቱ እንደመለስላቸው ተወስኗል፡፡ ስለሆነም ንብረቱን ለማስረከብ ፈቃደኞች ባለመሆናቸው በፍርድ ኃይል ሊያስረክቡን ይገባል የሚል ሲሆን ለዚህም አቤቱታቸው ማስረጃዎቻቸውን ዘረዝረው አቅርበዋል፡፡

የአሁን አመልካWችም ይኸው ንብረት በአዋጅ ቁጥር 47/67 መሠረት የተወረሰ በመሆኑ ለረዥም ጊዜ ከመንግሥት ተከራይተን ለመንግሥትም ኪራይ እየከፈልን የምንኖርበት ንብረት በመሆኑ ልንከሰስ አይገባም በማለት ተከራክረዋል፡፡

የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤትም የግራ ቀኙን ክርክር ተመልክቶ ክርክር ያስነሣው ንብረት ለመልስ ሰጭዎች አውራሽ እንዲመለስላቸው የተወሰነ ለመሆኑ የሚያረጋግጥ ማስረጃ ቀርቧል፡፡ ማስረጃውም በሥራና ከተማ ልማት ሚ/ር የተሰጠ ነው፡፡ በአዋጅ ቁጥር 47/67 አንቀጽ 31 መሠረት አዋጅን የማስፈፀም ሥልጣን የተሰጠው ለዚሁ የሥራና ቤቶች ሚ/ር በመሆኑ ንብረቱ ሊመለስላቸው ይገባል፡፡ በሌላ በኩል የአሁን አመልካWች ቤቶቹ የተወረሱ ናቸው ከማለት በቀር ለመልስ ሰጭዎች እንዲመለሱ አልተወሰነም በማለት አልተከራከሩም፡፡ ያልተመለሱ ስለመሆኑም በማስረጃ አስደግፈው አላስረዱም ስለሆነም ክስ የቀረበበትን ንብረት አምስቱም አመልካWች ለመልስ ሰጭዎች ያስረክቡ ሲል ወስኗል፡፡

ይህንኑ ውሣኔ በመቃወም በየደረጃው ላሉት ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት እና ሰበር ሰሚው ችሎት ቢያቀርቡም አቤቱታው ተቀባይነት የለውም በሚል መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

ይህ የሰበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ዳኝነት ላይ ቅር በመሰኘት ይሻርላቸው ዘንድ በዝርዝር በመጠየቃቸው ነው፡፡

የቅሬታውም ፍሬ ሀሣብ በይዘቱ በሥር ፍ/ቤቶች ከተደረገው ክርክር የተለየ አይደለም፡፡

እኛም በአመልካWች በኩል የቀረበውን የሰበር አቤቱታ ለዚሁ አቤቱታ በመልስ ሰጭዎች በኩል የሰጠውን መልስ ከሥር ፍ/ቤቶች የመዝገብ ግልባጭ ጋር አገናዝበን ተመልክተናል፡፡

እንደተመለከትነውም በዚህ ጉዳይ ምላሽ ሊሰጠው የሚገባውን አከራካሪ ነጥብ ይህንን አከራካሪ የሆነውን ጉዳይ የአዲስ አበባ ከተማ ፍ/ቤቶች ተቀብለው ለማስተናገድ የሚያስችላቸው ሥልጣን አላቸው ወይስ የላቸውም የሚለው ነው፡፡

በግራ ቀኙ ከቀረበው ክርክር ይዘት እንደምንረዳው የአሁን መልስ ሰጭዎች በአዲስ አበባ ከተማ የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት ያቀረቡት ክስ እና የጠየቁት ዳኝነት የአውራሻችን ንብረት የሆነውን የወፍጮ ድርጅት በወቅቱ የቀበሌ አመራር የነበሩት ያለአግባብ ከፋፍለው ለአመልካWች የሰጡብን ስለሆነና ይህም አድራጎት ተገቢ አለመሆኑ ታውቆ ቤቱ እንዲመለስልን ሥልጣን ባለው አካል የተወሰነ ስለሆነ ንብረቱን በእጃቸው አድርገው የሚገኙት ተገልጋዮች እንዲያስረክቡን ይደረግልን የሚል ነው፡፡ አመልካWችም ይኸው ንብረት በአዋጅ ቁጥር 47/67 መሠረት መንግሥት ወርሶት በቀበሌው አስተዳደር ሥር የሚተዳደርና ከቀበሌው ተከራይተን ለረዥም ዓመታት ኪራይ እየከፈልን የምንኖርበት ስለሆነ ልናስረክብ አይገባም በማለት ተከራክረዋል፡፡ የክርክሩ አንኳር ነጥብ ይህ ስለመሆኑ በግራ ቀኙ የተካደ ጉዳይ አይደለም፡፡ ክርክሩ ይህ ከሆነ ይህንን ጉዳይ የከተማው ፍ/ቤቶች የማየት ሥልጣን ያላቸው ስለመሆኑ የአ/አበባ ከተማ ፍ/ቤቶችን የዳኝነት ሥልጣን ከደነገገው አዋጅ ከአዋጅ ቁጥር 361/95 አንፃር ሊታይ ይገባዋል፡፡ በዚሁ አዋጅ አንቀጽ 41 የእነዚሁ ፍ/ቤቶች የፍ/ብሔር ጉዳይ የዳኝነት ሥልጣን ተዘርዝሯል፡፡ በዚሁ ዝርዝር ላይ ያለአግባብ በመንግሥት የአስተዳደር አካላት ተወስዷል የተባለን ንብረት ለማስመለስ ሲባል የሚቀርበው የፍ/ብሔር ክርክር የከተማ ፍ/ቤቶች ሥልጣን ነው በሚል የተካተተ አይደለም፡፡ ምናልባትም በአንቀጽ 41 (ሀ) ሥር በተመለከተው መሠረት ሊታይ የሚችል ነው እንዳይባል ጉዳዩ የይዞታ ባለመብቶችን የሚመለከት እንጂ የተወሰደን ንብረት ለማስመለስ የሚልን ጉዳይ

የማይጨምር ከመሆኑም በላይ ይኸው የይዞታ ባለመብትነት ከከተማው መሪ ፕላን አፈፃፀም ጋር ተያይዞ የተገኘ እንደሆነ ብቻ በመሆኑ ይኸው ንዑስ ድንጋጌ ከዚህ ጉዳይ ጋር ተያያዥነት ያለው ሆኖ አይገኝም፡፡ እንዲሁም ይኸው ክርክር ያስነሣው ጉዳይ በዚሁ ድንጋጌ ንዑስ ድንጋጌ (ረ) እንደተመለከተው «የከተማው አስተዳደር ከሚያስተዳድራቸው የመንግሥት ቤቶች ጋር በተያያዘ የሚነሱ ጉዳዮች፤» በሚለው ሥርም የሚወድቅ አይደለም፡፡ የአዲስ አበባ ከተማ ፍ/ቤት የዳኝነት ሥልጣን በሚመለከተው በዚሁ ደንብ ሥር ያልተመለከተን ጉዳይ ፍ/ቤቶች ተቀብለው ለማስተናገድ ሥልጣን የላቸውም፡፡ ክስ የቀረበለት ፍ/ቤት ክሱን ተቀብሎ ለማስተናገድ በሕግ የተሰጠው ሥልጣን የሌለው መሆኑ ከተከራካሪው ወገን በመከራከሪያ ነጥብነት ባይቀርብለትም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 231(1)(ለ) በተደነገገው መሠረት በእራሱ አነሣሽነት በክሱ ላይ የተገለፀው ጉዳይ ከፍርድ ቤቱ ሥልጣን ውጭ መሆኑን በመግለጽ መዝገቡን ዘግቶ ሊያሰናብታቸው ይገባል፡፡

የአሁን መልስ ሰጭዎች ከዚህ በፊት በዚህ ጉዳይ ተመሣሣይ ዳኝነት ለመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት አቃቂ ምድብ ክስ አቅርበው በጉዳዩ ላይ ይመለከተዋል የተባለው የክፍሉ ቀበሌ በጉዳዩ ላይ ጣልቃ ገብቶ ከተከራከረ በኋላ በመ/ቁ 311/95 ታህሣሥ 21 ቀን 1995 ዓ.ም በዋለው ችሎት በግራ ቀኙ መካከል የተነሣው ክርክር የወፍጮ ቤት ድርጅት የተባለው ንብረት የተወረሰ ነው ወይስ አይደለም? በሚለው ጭብጥ ላይ ያተኮረ በመሆኑ ክርክሩን ለማየት ፍ/ቤቱ ሥልጣን የለውም በማለት መዝገቡን ዘግቶታል፡፡ እንግዲህ ከዚህ ውሣኔ በኋላ ነው የአሁን መልስ ሰጭዎች ለአዲስ አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በዚሁ ጉዳይ አዲስ ዳኝነት የጠየቁት፡፡ ጉዳዩን የአዲስ አበባ ከተማ ፍ/ቤት ለማየት የሚያስችለው ሥልጣን ያለው ስለመሆኑም የተለየ አዲስ ጉዳይ የተካተተበትም አይደለም፡፡ በመሆኑም ከላይ እንደተመለከተው መልስ ሰጭዎች ክስ ያቀረቡት ጉዳይ በአዲስ አበባ ከተማ ፍ/ቤት ሥልጣን ሥር የሚወድቅ ሆኖ ባለመገኘቱ እና ክሱ የቀረበላቸውም ፍ/ቤቶች ክርክሩ በደረሰበት ደረጃም ቢሆን ይህንኑ እንደተረዱ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 231(1) (ለ)

እንደተደነገገው ጉዳዩ ከፍ/ቤቱ ሥልጣን ውጭ ነው የሚለውን መሠረት በማድረግ መዝገቡን መዝጋት ሲገባቸው ተቀብለውና አስተናግደው በጉዳዩ ላይ ዳኝነት በመስጠታቸው በሥነ ሥርዓት ጉድለት ረገድ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የፈፀሙ መሆኑን ተረድተናል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1.የአዲስ አበባ ከተማ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 00870 በመጋቢት 25 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ የከተማው ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 03275 ሐምሌ 27 ቀን 1998 ዓ.ም እንዲሁም የአዲስ አበባ ከተማ ሰበር ሰሚው ችሎት በመ/ቁ. 03678 በመጋቢት 07 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጡት ትዕዛዞች በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348(1) መሠረት ተሽሯል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ተ.ወ

የሰበር መ/ቁ. 29780

ጥር 29 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ተገኔ ጌታነህ

መስፍን ዕቁበዮናስ

አብዱራሂም አህመድ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- እነ ወ/ሮ ሙሉነሽ አለሙ - ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ከተማሽ ቸርነት - አልቀረቡም፡፡

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው አመልካቾች በተጠሪ ላይ ያቀረቡት ክስ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ/5 መሰረት በበታች ፍ/ቤቶች ተቀባይነት ሳያገኝ በመቅረቱ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል በማለት ቅሬታ በማቅረባቸው ነው፡፡

የጉዳዩ አመጣጥም ባጭሩ ሲታይ የአሁን አመልካቾች በተጠሪ ላይ በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ባቀረቡት ክስ በአዲስ አበባ ከተማ በወረዳ 9 ቀበሌ 07 ክልል የሚገኘውን ቁጥር 1288 የሆነውን ቤት በውርስ ያገኙት መሆኑን ገልፀው ይህንኑ ቤት ቆልፈን እንደሄድን ተከሳሽ በሀይል በመክፈት ስለገቡበት እንዲያስረክቡንና ኪራይም እንዲከፍሉ ይወሰንልን በማለት ጠይቀዋል፡፡

ተጠሪም በሰጡት መልስ በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት ባነሱት ክርክር ከሳሾች በመ.ቁ. 02330 በዚሁ ቤት የሁከት ይወገድልን ክስ መስርተው ፍ/ቤቱም ውሣኔ የሰጠ ስለሆነ በተመሳሳይ ጉዳይ ድጋሚ ክስ

መቅረቡ በአግባቡ ስላልሆነ ፍ/ቤቱ ውድቅ ሊያደርገው ይገባል በማለት መልስ ሰጥተዋል፡፡

የግራ ቀኙ ክርክር በዚህ መልኩ የቀረበለትም የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ክርክሩን መርምሮ ተከሳሽ በዚህ ጉዳይ አስቀድሞ ውሣኔ መስጠቱን ለማስረዳት ያቀረቡትን የፍ/ቤት ውሣኔ ፍ/ቤቱ እንደተመለከተው ከሳሾች ወራሽነታቸውን ገልፀው ተከሳሽ ቤቱን ትልቀቅልን በማለት ክስ መስርተው ፍ/ቤቱም ውሣኔውን ሲሰጥ ይህንኑ ጭብጥ በመከተል ተከሳሿ ቤቱን በይዞታነት የምትጠቀምበት መሆኗን ከቀበሌው አረጋግጦ ከሳሾች እንደ ክሳቸው ባለማስረዳታቸው ጥያቄያቸውን ባለመቀበል መዝገቡን እንደዘጋ መረዳት የተቻለ ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ/5 መሠረት በፍርድ የተወሰነው ክርክር ሥረ-ነገርና የተያዘው ጭብጥ አንድ ዓይነት ከሆነና ፍርድ የተሰጠበት ከሆነ ተከራካሪ ወገኖች ድጋሚ ክስ ማቅረብ እንደማይችሉ ስለተደነገገ ከሳሾችም በዚህ መዝገብ ያቀረቡት ክስ አስቀድሞ ከቀረበው ጋር ተመሳሳይ ስለሆነ በአግባቡ የቀረበ አይደለም በማለት ክሱን በብይን ሳይቀበለው ቀርቷል፡፡

ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተውም የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በበኩሉ ግራ ቀኙን አከራክሮ የሥር ፍ/ቤት ውሣኔ ጉድለት የሌለው ነው በማለት አጽንቷል፡፡

ይህ ሰበር ችሎትም የቀረበለትን አቤቱታ መርምሮ አመልካቾች በድጋሜ ያቀረቡት አቤቱታ አስቀድሞ ውሣኔ ያገኘ ስለመሆኑ ተጠሪ ባሉበት ተጣርቶ ሊወሰን እንደሚገባው በማመኑ ተጠሪን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

ምላሽ ማግኘት የሚገባውም የጉዳዩ ጭብጥ ከላይ እንደተጠቀሰው ጉዳዩ አስቀድሞ ውሣኔ ያገኘ ነው? ወይንስ አይደለም? የሚለው በመሆኑ ይህንኑ ጭብጥ ይዘን አቤቱታውን እንደሚከተለው መርምረናል፡፡

በመ/ቁ. 02330 አመልካቾች በተጠሪ ላይ ክስ የመሰረቱት በወረዳ 9 ቀበሌ 07 ክልል ከወላጆቻችን በውርስ ያገኘነውና በይዞታችን አድርገን

የምንጠቀምበት የቤት ቁጥር 1288 የሆነውን ቤታችንን በቁልፍ ቆልፈነው እንዳለ እንዳንገባ፣ እንዳንወጣና እንዳንገለገልበት በማድረግ ተከሳሽ ሁከት የፈጠረችብን ስለሆነ ሁከቱ እንዲወገድና ቤታችንን ለቃ እንድትወጣ ይወሰንልን በማለት ነው፡፡

በሌላ በኩልም ለዚህ የሰበር አቤቱታ ምክንያት በሆነው መዝገቡ ላይ ያቀረቡት ክስ ደግሞ ከላይ እንደተመለከተው ይህንኑ ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ቤት ተጠሪ ቁልፉን ከፍተው በመግባት በኃይል የያዙት ስለሆነ ያስረክቡን በማለት ነው፡፡

በሁለቱም መዝገቦች ላይ አመልካቾች የጠየቁት ዳኝነት /Relief/ አቤቱታ የቀረበበትን ቤት ለመረከብ ቢሆንም በአቤቱታቸው ላይ የጠቀሱት ዝርዝር ፍሬ ነገር ሲታይ ግን በመጀመሪያው መዝገብ የተፈጠረው ሁከት ተወግዶ ቤቱን እንረከብ በማለት የጠየቁ እንደመሆኑ ሁከት አለ የለም የሚለው ነጥብ በጭብጥ ተይዞ የሚፈታ ሲሆን በሌላ በኩልም በሁለተኛው መዝገብ ባቀረቡት አቤቱታ ቤቱ ያለአግባብ የተወሰደባቸው መሆኑን በመግለጽ እንዲመለስላቸው የጠየቁ በመሆኑ በዚህ መዝገብ በጭብጥ ሊያዝ የሚችለው ፍሬ ነገር ሁከት አለ ወይንስ የለም የሚል ሳይሆን ባለቤትነት የመፋለም ክስን /petitory action/ የሚመለከት በመሆኑ በጭብጥም ተይዞ የሚፈታው ፍሬ ነገር ይሄው ባለቤትነትን አስመልክቶ የቀረበው ክስ ስለሚሆን በሁለቱ መዝገቦች ላይ የቀረበው ክርክር በጭብጥ የተለያየ ስለሆነ የሥር ፍ/ቤቶች አስቀድሞ ውሣኔ ባገኘ ጭብጥ ላይ ድጋሜ ክስ መቅረቡ ተገቢ አይደለም በማለት ሁለተኛውን ክስ ሳይቀበሉ መቅረታቸው የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 06644 ኅዳር 8 ቀን 1996 ዓ.ም የሰጠው ብይን እንደዚሁም የፌዴራል ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 26636 በመጋቢት 12 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ፍርድ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡
2. አመልካቾች በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመ.ቁ. 06644 በተጠሪ ላይ ያቀረቡት አቤቱታ አስቀድሞ በመ.ቁ. 02330 ውሣኔ ካረፈበት የተለየ በመሆኑ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ግራ ቀኙ በፍሬ ጉዳይ ረገድ ያደረጉትን መርምሮ የመሰለውን ውሣኔ እንዲሰጥ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 341 መሠረት ተመልሶለታል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ዙ/ዘ

የሰ/መ/ቁ. 30631

ኀዳር 10 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍስሐ ወርቅነህ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- ወ/ሮ ዘቢዳ ሙሣ - ጠበቃ ወርቅዬ ዓባይነህ

ተጠሪ፡- 1. ወ/ሮ አሻ የሱፍ - ቀረቡ

2. ወ/ሮ ፋጡማ የሱፍ - ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀረብ የቻለው ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ቤት የሥር 2ኛ ተከሣሽና የአሁን አመልካች ለተጠሪዎች ሊያስረክቡ ይገባል ተብሎ በበታች ፍ/ቤቶች በመወሰኑ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል በማለት አመልካች ቅሬታ በማቅረባቸው ነው፡፡

የጉዳዩ አመጣጥም ባጭሩ ሲታይ የአሁን ተጠሪዎች በአሁን አመልካችና በሥር 2ኛ ተከሣሽ በድሬዳዋ ከተማ ክፍተኛ 3 ቀበሌ 15 አስተዳደር ጽ/ቤት ላይ ባቀረቡት ክስ በድሬዳዋ ከተማ ክፍተኛ 3 ቀበሌ 15 ክልል የሚገኘውና ቁጥር 722 የሆነው ቤት ከሣሾች በውርስ የተላለፈልን ባለቤት ስንሆን አባታችን በሞት ከተለየ ጊዜ ጀምሮ 2ኛ ተከሣሽ ለ1ኛ ተከሣሽ አከራይቶ ስለሚገኝ እንዲያስረክበን በተደጋጋሚ ተጠይቆ ፈቃደኛ ያልሆነ ስለሆነ በሕገወጥ መንገድ ይዘው አከራይና ተከራይ በመሆን በእጃቸው የቆየበትን ከሳሾች ስም ካዛወርንበት ጊዜ ጀምሮ የቤቱን ኪራይ ባልተነጣጠለ ኃላፊነት እንዲከፍሉና ቤቱን እንዲያስረክቡ ይወሰንልን በማለት ጠይቀዋል፡፡

የከሳሾች ክስና ማስረጃ ለተከሳሾች ደርሶ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያና ለፍሬ ጉዳዩም ሙሉ መልስ በመስጠት ተከራክረዋል፡፡

በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት የተነሣው ክርክርም ከአዋጅ ውጭ የተወሰዱ ንብረቶችን ባለቤትነት በማጣራት የመመለስ ሥልጣን የተሰጠው ለኢትዮጵያ ፕራይቬታይዜሽን ኤጀንሲ ስልሆነ ፍ/ቤቱ ይህን ጉዳይ ለማየት ሥልጣን የለውም፡፡ እንደዚሁም ጉዳዩ በፍ/ቤት መታየት የሚችል ነው ከተባለም ሥልጣኑ የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ሳይሆን የድሬዳዋ ከተማ ነክ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ነው የሚል ነው፡፡

የመቃወሚያ ክርክር በዚህ መልኩ የቀረበለትም የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ክርክሩን መርምሮ ከሣሾች ክስ ያቀረቡት ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ቤት 2ኛ ተከሣሽ በሕገወጥ መንገድ ለ1ኛ ተከሣሽ እያከራየ ስለሆነ ሊለቁልን ይገባል በማለት እንጂ ስለመወረሱ ያነሱት ክርክር ስለሌለ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን አለው፣ የድሬዳዋ ከተማ ነክ ፍ/ቤትም ይህን ጉዳይ ለማየት ሥልጣን የለውም በማለት መቃወሚያውን ሳይቀበለው የቀረ ሲሆን ግራ ቀኙ በፍሬ ጉዳይ ረገድ ያደረጉትን ክርክር መርምሮ ለክሱ ምክንያት የሆነውን ቤት ተከሳሾች ለከሳሾች ሊያስረክቡ ይገባል በማለት ውሣኔ ሠጥቷል፡፡

ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተውም የድሬዳዋ ፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 337 መሠረት ይግባኙን ሠርዟል፡፡

የሥር 1ኛ ተከሳሽም በዚሁ ውሣኔ ቅር በመሰኘት የሰበር አቤቱታ በማቅረባቸው ፍ/ቤቱ የቀረበውን አቤቱታ መርምሮ ለክሱ ምክንያት የሆነው ቤት ለተጠሪዎች እንዲመለስ መወሰኑ አግባብነቱ ለሰበር ችሎት ቀርቦ ሊጣራ እንደሚገባ በማመኑ ተጠሪዎችን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

ምላሽ ማግኘት የሚገባውም ነጥብ ይህን ጉዳይ ለማየት የድሬዳዋ ፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ሥልጣን ነበረውን? የሚለው በመሆኑ ይህንኑ ነጥብ በጭብጥነት ይዘን አቤቱታውን እንደሚከተለው መርምረናል፡፡

ተጠሪዎች በድሬዳዋ ፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት በአመልካችና በሥር 2ኛ ተከሣሽ የቀበሌው አስተዳደር ላይ ክስ የመሠረቱት በውርስ የተላለፈልንን የግል ቤት በሕገወጥ መንገድ ይዘው ስለሚገኙ ያስረክቡን በማለት ነው፡፡ ተጠሪዎች በክሳቸው ቤቱ በአዋጅ ሳይወረስ በሕገወጥ መንገድ ተይዞብናል የሚሉ ከሆነ

በሌላ አነጋገር ቤቱ ከአዋጅ ውጭ ተወርሷል ማለት ነው፡፡ ከአዋጅ ውጭ ተወርሰዋል የሚባሉ ቤቶችን ደግሞ ባለቤትነታቸውን በማጣራት ውሣኔ ለመስጠት በአዋጅ ቁጥር 110/87 ለኢትዮጵያ ፕራይቬታይዜሽን አጀንሲ ሥልጣን ተሰጥቶታል፡፡ በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 231/1/ለ/ ላይ እንደተመለከተው ክስ የቀረበለት ፍ/ቤት በክሱ ላይ የተገለጸው ጉዳይ ከሥልጣኑ ውጭ መሆኑን ሲረዳው ተከሳሹን ሳያስጠራ የክስ አቤቱታውን በመሠረዝ ከሳሹን ማሰናበት ይኖርበታል፡፡ በዚሁ መሠረት ተጠሪዎች ባቀረቡት አቤቱታ ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ቤት በሕገወጥ መንገድ እንደተወሰደባቸው የገለጹ ስለሆነና በሕገወጥ መንገድ ተወስዷል ከተባለም በሌላ አገላለጽ ቤቱ ከአዋጅ ውጭ ተወስዷል ማለት ስለሆነ የድሬዳዋ ፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት በጉዳዩ ላይ የሥረ-ነገር ሥልጣን እንደሌለው ተገንዝቦ ከመነሻውም አቤቱታቸውን ሊሰርዝ ሲገባ አለመሰረዙ በአግባቡ ካለመሆኑም በላይ በዚህ ሁኔታ ተከሳሾችን ከጠራ በኋላ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን እንደሌለው በመግለጽ የመጀመሪያ ደረጃ መቃሚያ ሲቀርብለት መቃወሚያውን ተቀብሎ አቤቱታውን ውድቅ ማድረግ ሲገባው ሳይቀበለው መቅረቱ እንደዚሁም ጉዳዩ በይግባኝ የቀረበለት የድሬዳዋ ፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ይህንኑ ስህተት አለማረሙ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የድሬዳዋ ፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 02230 በየካቲት 26 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ፍርድ እንደዚሁም የድሬዳዋ ፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 02902 በሚያዝያ 29 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ትዕዛዝ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡
2. የድሬዳዋ ፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ይህን ጉዳይ ለማየት የሥረ-ነገር ሥልጣን የለውም ተብሎ ተወስኗል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰበር መ/ቁጥር 30704

መጋቢት 18 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ
መስፍን ዕቁበዮናስ
ሒሩት መለሠ
መድኅን ኪሮስ
ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- የኪራይ ቤቶች ኤጀንሲ - ነ/ፈጅ መሠረት የማነ ቀረበ፡፡

ተጠሪ፡- 1/ የአቶ በቀለ ወ/ማርያም ወራሽ ወ/ሮ ዘለቃወርቅ በቀለ
2/ ወ/ሮ ዘውዲቱ አርጋው
3/ አቶ ደረጀ ዘለቀ
ከጠበቃ ከሙሉጌታ ገብሩ ጋር ቀረቡ፡፡

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ ክርክር የተጀመረው በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ሲሆን፣ የአሁን ተጠሪዎች በአሁኑ አመልካች እና ኮ/ል ወንድወሰን ሠይፉ በተባሉ ግለሰብ ላይ በመስከረም 28 ቀን 1994 ዓ.ም. ጽፈው ባቀረቡት ክስ፣ የአሁኑ አመልካች ባለቤትነቱ የአውራሻችን የሟች ሙሉነሽ ወ/ማርያም የሆነው በቀድሞው ወረዳ 20 ቀበሌ 29 የቤ/ቁ. 313 የሚገኘው ቤት በአውራሻችን ተመርጦ በአዋጅ ያልተወረሰ ሲሆን የአሁን አመልካች ያለ ሕጋዊ ምክንያት ይዞ ለ2ኛው ተከሣሽ እያከራየ በመጠቀም ላይ በመሆኑ ተከሣሾቹ ቤቱን አስረክበው መስከረም 01 ቀን 1968 ዓ.ም. እስከ ጥር 08 ቀን 1994 ዓ.ም. ድረስ ያጣነውን የኪራይ ገንዘብ በወር ብር 255 ሂሣብ በአጠቃላይ 74,500 ብር /ሰባ አራት ሺህ አምስት መቶ/ እንዲከፍሉ ይወሰንልን ሲሉ ዳኝነት ጠይቀዋል፡፡

የአሁን አመልካች በግንቦት 02 ቀን 1994 ዓ.ም. በሰጠው መልስ ቤቱ በአ/ቁ. 47/67 የተወረሰ መሆኑን ገልጾ ይህንን ቤት ይዞ ማስተዳደር ከጀመረ ከሃያ አራት ዓመት በኋላ የቀረበው ክስ በይርጋ የሚታገድ መሆኑን፣ ጉዳዩን የማየት ስልጣን ያለውም የፕራይቬታይዜሽን ኤጀንሲ እንጂ ፍ/ቤት

አለመሆኑን ተጠሪዎቹ /የሥር ተከሣሾች/ ያቀረቡት ማስረጃ የቦታ ካርታ ሲሆን ይህም የተጠሪዎቹ አውራሽ ቦታውን መግዛታቸውን እንጂ የግል ቤታቸው መሆኑን እንደማያሣይ፣ በሌላ በኩል ደግሞ ቤቱ የተጠሪዎች አውራሽ ነው ቢባል እንኳን የኪራይ ገንዘቡን ለመመለስ በሕግ የተጣለበት ግዴታ አለመኖሩን በመዘርዘር ተከራክሯል፡፡

የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤትም የአመልካችን መቃወሚያዎች ውድቅ በማድረግ የቂርቆስ ክ/ከተማ የመሬት አስተዳደር ጽ/ቤትን ዋቢ በማድረግ ቤቱ ማነደር የሌለው መሆኑን ጠቅሶ ተከራካሪ ወገኖች ያቀረቡትን ማስረጃ በመመዘን ከሣሾች /የአሁን ተጠሪዎች/ አውራሻቸውን ባለቤት ሊያደርጋቸው የሚችሉ ጠቋሚ ማስረጃዎች ሲያቀርቡ አመልካች ግን በረጅም ጊዜ ቤቱን አስተዳድረዋለሁ ከማለት ውጭ ባለቤትነቱን ሊያሣይ የሚችል ማስረጃ አላቀረበም በሚል ቤቱ ለአሁን ተጠሪዎች እንዲመለስ እና የተጠየቀው የኪራይ ገንዘብ ብር 74,500 እንዲከፈላቸው ወስኗል፡፡ በዚህ ውሣኔ ላይ ይግባኝ የቀረበበት የፌ/ከ/ፍ/ቤትም ይህንን ውሣኔ አጽንቶታል፡፡

አመልካች በስር ፍ/ቤቶች ውሣኔ ቅር በመሠኘት ለዚህ ችሎት የሠበር ማመልከቻውን በግንቦት 16 ቀን 1994 ዓ.ም. ጽፎ አቅርቧል፡፡ የሰበር ማመልከቻውም ይዘት ሲጠቃለል የአሁን ተጠሪዎች በውርስ ይገባናል የሚሉት ቤት የአውራሻቸው የግል ቤት ለመሆኑና መርጠውት ምርጫቸው የፀደቀላቸው ለመሆኑ ማስረጃ ሣይቀርብ የግል ቤቴ ወይም ንብረቴ ነው ለማለት የሚቻለው አግባብ ካለው መንግሥታዊ አካል የባለቤትነት ደብተር በማቅረብ ሆኖ ሣለ የሥር ፍ/ቤቶች አመልካች ቤቱን ለተጠሪዎቹ እንዲያስረክብ እና የቤቱን ኪራይ ብር 74,500 ከነወለዱ እንዲከፍል በማለት የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ነው የሚል ነው፡፡ ይህም ችሎት የአመልካቹን አቤቱታ ተመልክቶ ተጠሪን በማስቀረብ ግራ ቀኙ የጽሁፍ ክርክራቸውን አድርገዋል፡፡ ችሎቱም የግራ ቀኙን ክርክር እና የስር ፍ/ቤቶችን ውሣኔዎች አግባብ ካላቸው ሕጎች ጋር አገናዝቦ መርምሯል፡፡ እንደተመረመረውም ከሁሉ

አስቀድሞ ምላሽ የሚሻው ጭብጥ የፌ/መ/ፍ/ቤት በተጠሪዎች የቀረበለትን ክስ መርምሮ የመወሰን ስልጣን አለው ወይ? የሚለው ሆኖ ተገኝቷል፡፡

የአሁኑ የሰበር አመልካች የክርክሩ መንስኤ የሆነው ቤት በአ/ቁ. 47/67 ተወርሶ ሲያስተዳድረው መቆየቱን በመግለጽ የተከራከረ ቢሆንም የስር ፍ/ቤቱ ስለመወረሱ ተገቢው ማስረጃ አልቀረበም በሚል ቤቱ ለአሁን ተጠሪዎች እንዲመለስ ወስኗል፡፡ በመሠረቱ አዋጅ ቁጥር 47/67ን መነሻ አድርጎ አላግባብ የምርጫ ቤቱ ተወስዷል በሚል የሚቀርቡ አቤቱታዎች አዋጁን ለማስፈፀም በተቋቋመው የሚኒስቴር መ/ቤት በኩል እየተመረመሩ ተገቢውን ውሣኔ ማግኘት ያለባቸው ስለመሆኑ በአዋጁ ተመልክቷል፡፡ በተመሣሣይ ሁኔታ ምርጫ ቤቴን በቀላጤ፣ በቃል ትዕዛዝ ወይም በመመሪያ ከሕግ ውጭ ተወሰደብኝ በሚል የሚቀርቡ አቤቱታዎችን በአ/ቁ. 110/87 መሠረት ለኢትዮጵያ ፕራይቬታይዜሽን ኤጀንሲ ቀርበው መወሰን እንደሚገባቸው በሕጉ ተመልክቷል፡፡ ከእነዚህ ክፍሎች የሚሰጡ የባለቤትነት ማስረጃዎችን መሠረት አድርገው በሚቀርቡ የባለቤትነት ጥያቄዎች ላይ ፍ/ቤቶች እንደነገሩ ሁኔታ ስልጣን ከሚኖራቸው በቀር ተወርሠዋል ተብለው በመንግሥታዊና ሕዝባዊ ተቋማት ቁጥጥር ስር ያሉ ቤቶች ይመለሱልኝ እንዲሁም ውዝፍ ኪራይ ይከፈለኝ በሚል የሚቀረቡ አቤቱታዎችን መሠረት አድርገው ፍ/ቤቶች የቤቱን መወረስና አለመወረስ ለማረጋገጥ ማስረጃዎችን መርምረው የሚደርሱባቸው መደምደሚያዎች የአስፈፃሚ አካላቱን ስልጣን እና ተግባር በግልጽ የሚቃረን ከመሆኑም በተጨማሪ ለፍ/ቤቶች በሕግ ያልተሰጠ ስልጣን ነው፡፡ በተያዘው ጉዳይ የአሁን ተጠሪዎች ክርክር በተነሣበት ቤት ላይ ከአስፈፃሚ አካላቱ የባለቤትነት ማረጋገጫ ባላቀረቡበት ሁኔታ የአሁን ተጠሪዎችን ባለቤት ሊያደርጓቸው የሚችሉ ጠቋሚ ማስረጃዎች አቅርበዋል በሚል ለፍ/ቤቶች ባልተሠጠ የስልጣን ክልል በመግባት አመልካች በአዋጅ ቁጥር 47/67 ተወርሰዋል ሲል ያቀረበውን መከራከሪያ ውድቅ በማድረግ ቤቱ ለተጠሪዎች ይመለስ ሲሉ መወሠናቸው መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ነው ብለናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. አመልካች ክርክር የተነሣበትን ቤት ለመመለስም ሆነ ውዝፍ ኪራይ ለመክፈል አይገደድም ብለናል፡፡
2. የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ክርክር ያስነሣው በቀድሞው ወረዳ 20 ቀበሌ 29 የቤት ቁጥር 313 የሆነው ቤት በአ/ቁ/ 47/67 ተወርሷል አልተወረሰም የሚለውን ጭብጥ የመመርመር ስልጣን የለኝም ብሎ ክሱን በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 231/1/ለ/ መሠረት ወድቅ ሲያደርገው ሲገባ አከራክሮ መወሰኑ መሠረታዊ የሕግ ስህተት በመሆኑ በመ/ቁ. 14806 የሰጠው ውሣኔ ተሽሯል፡፡
3. የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 41668 በሚያዝያ 24 ቀን 1994 ዓ.ም. የሰጠው ትዕዛዝ ተሽሯል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 31490

ሚያዝያ 2 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

መስፍን ዕቁበዮናስ

ሂሩት መለሰ

መድህን ኪሮስ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- የኪራይ ቤቶች ኤጀንሲ ነ/ፈጅ ቀርቧል፡፡

ተጠሪ፡- ሴርኮ እስራኤላውያን - ጠበቃ ቀርበዋል፡፡

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የተያዘው ክርክር የጀመረው በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ሲሆን የአሁን ተጠሪ ከሣሽ በመሆን በአመልካቹ ላይ ሚያዝያ 12 ቀን 1996 ዓ.ም ያቀረበው ክስ፣ የአሁን አመልካች ቤቱን ያለሕግ አግባብ ይዞ በመቆየቱ ከመጋቢት 9 ቀን 1971 ዓ.ም ጀምሮ እስከ የካቲት 9 ቀን 1994 ዓ.ም ላለው ጊዜ ያጣሁትን ጥቅም እና የደረሰብኝን ጉዳት ብር 363,931/ሦስት መቶ ስልሳ ሦስት ሺህ ዘጠኝ መቶ ሠላሳ አንድ/ ከወጪና ኪሣራ ጋር ይክፈለኝ የሚል ነው፡፡

የአሁን አመልካች ቀርቦ በሰጠው መልስ የተለያዩ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎችን ያቀረበ ሲሆን ከመቃወሚያዎቹም አንዱ በአዋጅ ቁ.193/92 አንቀጽ 2/3/ መሰረት ከአዋጅ ውጭ የተወረሱ ቤቶች በመንግስት እጅ ለቆየበት ጊዜ ለታጣ ገቢ ክፍያ መጠየቅ ስለማይቻል ክሱ ተቀባይነት የለውም የሚል ነው፡፡

የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤትም የቀረበውን መቃወሚያ ከግንዛቤ በማስገባት በሰጠው ውሣኔ ቤቱ በመንግስት እጅ የቆየው ከአዋጅ ውጭ ተወስዶ በመሆኑ አዋጅ ቁ.193/92 በዚህ ጉዳይ ተፈፃሚነት ይኖረዋል ስለዚህ ወደ ፍሬ ጉዳይ

ክርክሩ መግባት ሣያስፈልግ የተጠሪውን ክስ ውድቅ አድርጌዋለሁ በማለት መዝገቡን ዘግቶታል፡፡

ተጠሪው በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ውሣኔ ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን ለፌ/ከ/ፍ/ቤት አሰምተዋል፡፡

የፌ/ከ/ፍ/ቤትም አመልካችን አስቀርቦ ግራ ቀኙን በማከራከር መዝገቡን መርምሮ በሰጠው ውሣኔ የክፍያው ጥያቄ ከዋጅ ቁ. 193/92 አኳያ ተቀባይነት የለውም ተብሎ በስር ፍ/ቤት በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት ቢቀርብም የዚህ አይነቱ መቃወሚያ በፍ/ስ/ስ/ህ/ቁ. 244 ስር ያልተሸፈነና የፍሬ ጉዳይ ክርክር ስለሆነ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን መርምሮ ውሣኔ እስከሰጠበት ድረስ በቁጥር 341 መሰረት ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ወደ ስር ፍ/ቤት የሚመልሰው ሆኖ አልተገኘም፣ በሌላ በኩል አመልካቹ በስር ፍ/ቤት ያቀረባቸው ሌሎች የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎች ላይ ፍ/ቤቱ ብይን ሣይሰጥ በዚሁ ነጥብ ላይ ተመስርቶ የሰጠው ፍርድ አመልካቹን ረቺ ቢያደረግም በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎች ላይ ብይን ባለመስጠቱ አመልካች መስቀለኛ ይግባኝ ያላቀረበ በመሆኑ ፍ/ቤቱ በራሱ አስተያየት ሊመለከተው የሚችል ሆኖ አልተገኘም በሚል አመልካቹ አላግባብ ለበለፀገበት ብር 62,970 /ስልሣ ሁለት ሺህ ዘጠኝ መቶ ሰባ/ ከተለያዩ ወጪና ኪሣራ ጭምር ለተጠሪው እንዲከፍል ወስኗል፡፡

የፌ/ከ/ፍ/ቤት በሰጠው ውሳኔ ላይ አመልካቹ ይግባኛቸውን ለፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ቢያቀርቡም የፌ/ጠ/ፍ/ቤት ይግባኙን ሳይቀበለው ቀርቷል፡፡

የፌ/ከ/ፍ/ቤት እና የፌ/ጠ/ፍ/ቤት በዚህ ጉዳይ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ፈጽመዋል በማለት አመልካቹ ለዚህ ችሎት ሰኔ 22 ቀን 1999 ዓ.ም አቤቱታ አቅርበዋል፡፡

ይህም ችሎት የአመልካቹን አቤቱታ መሰረት በማድረግ በዚህ ጉዳይ አመልካች ለፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ካቀረባቸው የመልስ መቃወሚያዎች ውስጥ አንዱ ተቀባይነት አግኝቶ ክሱ ውድቅ ቢደረግለትም መስቀለኛ ይግባኝ ካላቀረበ በስተቀር በቀሪዎቹ ነጥቦች ላይ የቀረበው ክርክር ሊታይለት አይገባም የመባሉን

አግባብነት ለማጣራት ተጠሪን አስቀርቦ ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡ መዝገቡንም አግባበነት ካላቸው ህጐች አንፃር መርምረናል፡፡

ከመዝገቡ መረዳት እንደተቻለው አመልካች ለቀረበበት ክስ በስር ፍ/ቤት ቀርቦ በሰጠው መልስ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎች ያላቸውን አምስት ነጥቦችን እና መቃወሚያዎቹ ቢታለፉ በሚል ደግሞ ለክሱ ዝርዝር መልሱን አቅርቧል፡፡ የመ/ደ/ፍ/ቤቱም በሰጠው ውሣኔ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ከተባሉት ነጥቦች አንዱን መርምሮ፣ ወደ ፍሬ ጉዳይ ክርክር መግባት ሣያስፈልግ ክሱን ውድቅ አድርጌዋልሁ በማለት ወስኗል፡፡ ይህ ከሆነ ደግሞ ፍ/ቤቱ አመልካቹ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ሲል ያቀረበውን ነጥብ እንደመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነቱ ተቀብሎ በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ አግባብ ቀሪ መቃወሚያዎችንና የፍሬ ጉዳይ ክርክሮችን ሣይመረምር ክሱን ውድቅ ማድረጉን ለመገንዘብ ተችሏል፡፡ በማንኛውም ቀመር የክሱ ውድቅ መደረግ አመልካችን ተጠቃሚ ወይም ረቺ የሚያደርግ እንደመሆኑ አመልካቹ ቀሪ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎች እና የፍሬ ጉዳይ ክርክሮች ሊመረመሩ ይገባ ነበር ሲል ይግባኝ እንዲል የሚጠበቅበት አይሆንም፡፡

በሌላ በኩል ደግሞ የፌ/ከ/ፍ/ቤት አመልካቹ ይግባኝ ሊጠይቅ ሲችል አልጠየቀም በሚል የአመልካች መቃወሚያ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ አይደለም ለዚህ ጉዳይም አግባብነት የለውም በማለት አመልካቹ ሌሎቹን መከራከሪያዎች እንዳመነ ያህል ሌሎቹን መቃወሚያዎችና የፍሬ ነገር ክርክሮች ሣይመረመሩ ውሣኔ መስጠቱ የአመልካቹን ፍትህ የማግኘት መብት በእጅጉ የሚያጣብብ ሆኖ ተገኝቷል፡፡ በእርግጥ የፌ/ከ/ፍ/ቤት የቀረበው መቃወሚያ ከፍ/ብ/ስ/ህ/ቁ. 244 አንፃር አግባብነት የለውም ማለቱ የሚነቀፍ ባይሆንም፣ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ክሱን ውድቅ ለማድረግ የተከተለው አካሄድ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ተቀባይነት ሲያገኝ በሚፈፀመው አግባብ ከመሆኑ አንፃር ሌሎች በፍ/ቤቱ ያልተመረመሩ መቃወሚያዎችና መከራከሪያዎች መኖራቸው ግልጽ ነው፡፡ ይህ በሆነበት ሁኔታ ከፍተኛ ፍ/ቤቱ መቃወሚያው በማንኛውም ምክንያት ውድቅ ሲደረግ እንደሚፈፀመው ሁሉ

በፍ/ስ/ስ/ህ/ቁ. 341 መሰረት ቀሪ መቃወሚያዎችንና መከራከሪያዎችን መርምሮ የመሰለውን እንዲወስን ወደ ስር ፍ/ቤት ሊመልሰው ሲገባ አመልካቹ ይግባኝ አልጠየቁምና ቀሪ መከራከራያዎቻቸው አይታዩም ሲል ውሣኔ መስጠቱ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡ የፌ/ጠ/ፍ/ቤትም የፌ/ከ/ፍ/ቤት ውሣኔ ጉድለት የለበትም ሲል ይግባኙን መሰረዙ በተመሣሣይ ሁኔታ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ነው፡፡

ው ሣ ኔ

1) የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 39329 ሚያዝያ 14 ቀን 1997 ዓ.ም የሰጠው ብይን ውድቅ መደረጉን ተገንዝቦ የቀሩትን መቃወሚያዎችና መከራከሪያዎች መርምሮ የመሰለውን እንዲወስን ጉዳዩ በፍ/ስ/ስ/ህ/ቁ. 341 መሰረት ይመለስለት ብለናል፡፡
2) የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 40110 በግንቦት 30 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ ተሽሯል፡፡ ይፃፍ፡፡
3) የፌ/ጠ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 27255 መጋቢት 26 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ትእዛዝ ተሽሯል፡፡ ይፃፍ፡፡
4) ግራ ቀኙ ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡ መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/ኃ

የሰ/መ/ቁ. 31547

መጋቢት 07 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሐጐስ ወልዱ

ሂሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

ሡልጣን አባተማም

አመልካች፡- አቶ ኪዳኔ ገ/ጊዮርጊስ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ አብርሃ ተስፋሁን

መዝገቡን መርምረን ቀጥሎ የተመለከተውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ ጉዳይ የተጀመረው በትግራይ ክልል ደቡብ ወረዳ ፍ/ቤት ሲሆን የአሁን ተጠሪ የአሁን አመልካችን ጨምሮ በ7 ተከሳሾች ላይ ባቀረቡት ክስ ንብረትነቱ የሟች አባታችንና የባለቤታቸው የወ/ሮ ሮማን ቢሆን የሆነውን በመቀሌ ከተማ የሚገኘውን ቤት ከ1-6 የተጠቀሱት ተከሳሾች ያለእኔ ፈቃድ ለ7ኛ ተከሳሽ /አመልካች/ የሸጡ ስለሆነ ከሽያጩ ገንዘብ የእኔ ድርሻ ብር 9,375 ስለሚሆን ይህንኑ ገንዘብ እንዲከፍሉኝ ይወሰንልኝ በማለት ጠይቀዋል፡፡

አሁን በዚህ የሰበር ክርክር የሌሉት የሥር ከ1-6 ተከሳሾች ቀርበው የይርጋ ክርክር ያነሱ ሲሆን የአሁን አመልካችም ቀርበው ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ቤት በሕጋዊ መንገድ እንደገዙትና ውሉም በሚመለከተው መንግስታዊ አካል የተመዘገበ መሆኑን ገልፀው ክሱ ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት ተከራክረዋል፡፡

የግራ ቀኙ ክርክር በዚህ መልኩ የቀረበለትም የወረዳው ፍ/ቤት የሽያጩ ውል በሚመለከተው አካል መጽደቁን የቀረበው ማስረጃ የሚያረጋግጥ ከመሆኑን በላይ የተሸጠውም በብር 30 ሺ.ህ እንደሆነ መገንዘብ ስለተቻለ ከዚህ ላይ የሟች ድርሻ ብር 15 ሺ.ህ ስለሆነና ይህም

ለ8 ተወላጆች ሲከፋፈል የከሳሽ ድርሻ ብር 1875 ስለሚሆን ይህንኑ ገንዘብ ከ1-6 የተጠቀሱት ተከሳሾች እንዲከፍሉ በማለት ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

ከሳሽ በዚህ ውሣኔ ቅሬታ አድሮባቸው የይግባኝ ቅሬታቸውን ለመቀሌ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ከዚያም ለክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ያቀረቡ ቢሆንም በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ/ 337 መሠረት በሁለቱም ፍ/ቤቶች ይግባኙ ተቀባይነት ሳያገኝ ቀርቷል፡፡

ከዚህ በኋላም የሰበር አቤቱታ ለክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት አቅርበው ሰበር ችሎቱም በበኩሉ ግራ ቀኙን አከራክሮ የጋራ የሆነውን የውርስ ንብረት በሽያጭ ለማስተላለፍ የሁሉም የጋራ ወራሾች ፈቃድ ማግኘት አስፈላጊ ሆኖ ሳለ ነገር ግን ከ1-6 የተጠቀሱት ተጠሪዎች የአመልካችን ፈቃድ ሳያገኙ ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ቤት ለ7ኛ ተጠሪ በሽያጭ ማስተላለፋቸው አግባብ እንዳልሆነ በውሣኔው ላይ አስፍሮ ከ1-6 ከተጠቀሱት ተጠሪዎች ጋር ውሉ እንደፀና እንዲቆይ ነገር ግን አመልካችን በተመለከተ ውሉ እንዲፈርስና የቤቱ 1/6ኛ በአመልካች ስም እንዲመዘገብ በማለት ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

በክልሉ ሰበር ችሎት 7ኛ ተጠሪ የነበሩት የአሁን አመልካች በዚሁ ውሣኔ ቅሬታ አድሮባቸው የሰበር አቤቱታ ያቀረቡ ሲሆን ይህ ሰበር ችሎት የቀረበውን አቤቱታ መርምሮ ተጠሪ ከቤት ሽያጩ ውል ድርሻዋ እንዲከፈላት ባቀረበችው ክስ በእሷ ድርሻ ውሉ ሊፈርስ ይገባል ተብሎ በክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት መወሰኑ ተጠሪ ባሉበት ተጣርቶ ሊወሰን የሚገባው ሆኖ በማግኘቱ በዚሁ መሠረት ተጠሪን ጠርቶ ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

ምላሽ ማግኘት የሚገባውም የጉዳዩ ጭብጥ አቤቱታው ያስቀርባል የተባለበት ነጥብ ስለሆነ ከዚሁ አኳያ እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

ጉዳዩ በወረዳ ፍ/ቤት ሲጀመር የአሁን ተጠሪ ዳኝነት የጠየቁት ከላይ እንደተመለከተው ለክርክሩ ምክንያት ከሆነው የቤት የሽያጭ ገንዘብ ላይ ድርሻዬ ይከፈለኝ በማለት ነው፡፡ ተጠሪ ዳኝነት የጠየቁት በዚህ

መልኩ ከሆነ በጭብጥነት የሚያዘውም ነጥብ በክሱ የጠየቁት ገንዘብ ሊከፈላቸው ይገባል ወይንስ አይገባም? የሚለው ነው፡፡ ከዚህ አልፎ የቤት ሽያጭ ውሉ ሊፈርስ ይገባል የሚለው ነጥብ ዳኝነት ያልተጠየቀበት ስለሆነ በጭብጥ የሚያዝ አይሆንም፡፡ ጉዳዩን በመጀመሪያ የዳኝነት ሥልጣን የተመለከተውም የወረዳው ፍ/ቤት ውሣኔ የሰጠው ዳኝነት በተጠየቀበት ነጥብ ላይ ተመስርቶ ስለነበር ውሣኔው የሚነቀፍ አልነበረም፡፡ ምክንያቱም በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ 182 ላይ እንደተመለከተው የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ተከራካሪ ወገኖች በግልጽ ባላመለከቱት ነገር ላይ ተመስርቶ ውሣኔ መስጠት እንደማይችል ገደብ የተደረገበት ስለሆነ ውሉ ሊፈርስ ይገባል የሚለው የክርክር ነጥብ / Point of Dispute/ ስላልነበር በዚህ ላይ ተመስርቶ ጭብጥ ሊያዝ ስለማይችል በተጠየቀው ዳኝነት ላይ ተመስርቶ ለጉዳዩ ዕልባት መስጠቱ አግባብነት የነበረው ሲሆን ከዚህ በኋላም ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከቱት የክልሉ ከፍተኛና ጠቅላይ ፍ/ቤቶች ይግባኙን ሳይቀበሉ መቅረታቸው አግባብ ሆኖ ሳለ ነገር ግን ሰበር ችሎቱ ከአመልካች /ከአሁን ተጠሪ/ አንፃር ውሉ ሊፈርስ ይገባል በማለት የሰጠው ውሣኔ ከሙግት አመራር አኳያ አግባብነት የሌለውና የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. የትግራይ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በመ/ቁ. 17478 በግንቦት 10 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ፍርድ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡
2. የትግራይ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 16464 በጥቅምት 3 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ፣ የመቀሌ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 3782 በሰኔ 9 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ እንደዚሁም የወረዳው ፍ/ቤት በመ/ቁ. 02166 በሰኔ 16 ቀን 1998 ዓ.ም

የሰጠው ውሣኔ በአግባቡ ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ፀንቷል፡፡

3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡

4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መዝገብ ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ዙ/ዘ

የሰ/መ/ቁ. 31833

ግንቦት 14 ቀን 2000

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

መስፍን ዕቁበዮናስ

መድሕን ኪሮስ

ዓሊ መሐመድ

ሡልጣን አባተማም

አመልካች፡- ሀጅ አብዱልቃድር አህመድ - ጠበቃ ዘላለም ክፍሌ ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- 1. ወ/ሮ ደስታ ገ/ዮሐንስ

2. አቶ ሲሳይ ገ/ዮሐንስ - ጠበቃ ሙሉጌታ ገብሩ ቀረበ፡፡

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ነበር፡፡ መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የከፍተኛው ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 31359 ሚያዝያ 24 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔና የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰጠው ትዕዛዝ መሠረታዊ የሕግ ስህተት አለበት በማለት የሰበር አቤቱታ ስላቀረበ ነው፡፡ ፍሬ ጉዳዩ ተጠሪዎች የአመልካች ሚስት የነበሩት ወ/ሮ ሀዋ ገብረዮሐንስ ጥር 27 ቀን 1991 ዓ.ም. በሞት የተለዩ መሆኑን ገልፀው እህታችን ልጅ ያልነበራት ስለሆነ ሟች ወራሾች ነን፡፡ ስለዚህ ሟች እህታችን ከተከሣሽ ጋር ከመጋባታቸው በፊት የሠሩት በወረዳ 23 ቀበሌ 15 ቁጥሩ 435 የሆነውን ቤትና ሌሎች የጋራ ንብረቶችንና ጥሬ ገንዘብ እንዲያካፍለን ውሣኔ ይሰጥልን በማለት ለፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ክስ አቅርበው አመልካችም በተካሣሽነት ቀርበው ቤቱ ሟች እኔን ከማግባቷ በፊት የሠራችው ቢሆንም አፈር የነበረውን ወለል ሊሾ በማድረግ የቆርቆሮውን አጥር በግንብ በመቀየርና ቤቱን በማደስ በርካታ ወጭ ያወጣሁ ስለሆነ፣ የጋራ ንብረት ሊባልልኝ ይገባል በማለት ተከራክረዋል፡፡ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የግራ ቀኙን ምስክር ከሰማ በኋላ፣ ቤቱ ተከሣሹ /የአሁን

አመልካች/ ሟችን ካገባ በኋላ መሠረታዊና ዓይነታዊ ለውጥ የተደረገለት በመሆኑ፣ የሟችና የተከሣሽ የጋራ ሀብት ነው በማለት ውሣኔ ሰጥቷል፡፡ ተጠሪዎች በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለከፍተኛው ፍርድ ቤት አቅርበው ፍርድ ቤቱ የአመልካችንና የተጠሪዎችን ክርክር ከሰማ በኋላ፣ ቤቱ ሟች ከአመልካች ጋር ከተጋቡ በኋላ እድሳት የተደረገለት መሆኑ የሟችን የግል ንብረት ወደ ጋራ ንብረትነት ለመለወጥ ምክንያት ስለማይሆን፣ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ቤቱ የጋራ ንብረት ነው በማለት የሰጠው ውሣኔ ተገቢ አይደለም በማለት ሽሮታል፡፡

አመልካች ይህንን ውሣኔ በመቃወም ይግባኝ ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ያቀረቡ ሲሆን ይገባኝ ሰሚው ፍ/ቤትም የከፍተኛ ፍ/ቤት የሰጠው ውሣኔ የሕግ ወይም የፍሬ ጉዳይ ስህተት የለበትም በማለት ይግባኙን ሰርዞታል፡፡ አመልካች ይህንን በመቃወም ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ እኔና ሟች ባለቤቴ ለረዥም ጊዜ አብረን ስንኖር የቀድሞውን ጭቃ ቤት በማፍረስ በብሎኬት የሠራነው በመሆኑ ቤቱ የጋራ ንብረት ነው መባል ሲገባው የግል ንብረት ነው መባሉና ቤቱን ለማደስ ያወጣሽውን ውጭ አዲስ ክስ አቅርበህ ጠይቅ መባሌ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት ያመለከቱ ሲሆን ተጠሪዎች በበኩላቸው አመልካች ለቤቱ እድሳት ያወጣውን ወጭ ክስ አቅርቦ የመጠየቅ መብቱ ተጠብቆለት እያለ የሟች እህታችን የግል ንብረት የጋራ ንብረት ነው ተብሎ እንዲወሰንለት መጠየቁ ምንም አይነት የሕግ ድጋፍ የለውም፡፡ ስለሆነም የከፍተኛው ፍርድ ቤትና የጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የለበትም በማለት ተከራክረዋል፡፡

ከሥር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር የተደረገው ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም መዝገቡን መርምረናል፡፡ ጉዳዩን እንመረመርነው አመልካች ክርክር የተነሳበት ቤት ሟች ከእርሱ ጋር ጋብቻ ከመፈፀሟ በፊት የነበራት የግል ንብረት እንደሆነ አልካዱም፡፡ አመልካች የሚከራከሩት በፊት ሟች ሠርታው የነበረ ቤት እኔ ጋር ከተጋባን በኋላ በመጠንም ሆነ በአይነት መሠረታዊ ለውጥ የተደረገበትና እንደ አዲስ ቤት የተገነባ በመሆኑ የጋራ መሆን አለበት የሚል ሲሆን ተጠሪዎች በበኩላቸው ሟች በመጀመሪያ በሠሩት ቤት ላይ እድሳት የተደረገለት መሆኑን አምነው፣ በቤቱ ላይ የተደረገው እድሳት መሠረታዊ ለውጥ አይደለም፡፡ ስለሆነም ቤቱን እንደገና ተሰርቷል የሚያሰኝና የጋራ ንብረት የሚያደርገው ስላልሆነ፣ የሟች የግል ንብረት ነው በማለት ይከራከራሉ፡፡ ከዚህ አንፃር በቤቱ ላይ የተደረገው ለውጥ መሠረታዊና የቀድሞው ቤት በአዲስ መልክ ተሠርቷል ብሎ ለመደምደም የሚያስችል ነው ወይስ አይደለም የሚለው ጭብጥ፣ በግራ ቀኙ የሚቀርበውን ክርክር ለመፍታት አስፈላጊ ነው፡፡

የፌዴራል የመጀመሪያ ፍርድ ቤት ይህንን ነጥብ በጭብጥነት ይዞ ውሣኔ የሰጠበት ቢሆንም፣ ፍርድ ቤቱ በቤቱ ላይ የተደረገው የዓይነት እና የመጠን ለውጥ ምን ያህል እንደሆነ የባለሙያ ማስረጃ እንዲቀርብለት አላደረገም፡፡ ፍርድ ቤቱ በቤቱ ላይ የተደረገው እድሳት መሠረታዊ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን የወሰነው፤ ስለ ቤት አሠራር እና ሕንፃ ግንባታ ልዩ የሙያ ዕውቀት የሌላቸውን ምስክሮች በመስማት ነው፡፡ ስለሆነም ከዚህ አንፃር ፍርድ ቤቱ አስፈላጊውን የሙያ ምስክርነት ማስረጃ ሳይሰማ ቤቱ የጋራ ነው ብሎ የሰጠውን ውሣኔ የከፍተኛው ፍርድ ቤት መሻሩ የሚነቀፍ ሆኖ አላገኘነውም፡፡ በሌላ በኩል ከፍተኛው ፍርድ ቤት የመጀመሪያው ቤት ፈርሶ እንደ አዲስ ቢገነባም የሟች የግል ንብረት የነበረው ቤት በምንም መልኩ የጋራ ንብረት እንደማይሆን በመዘርዘር የሰጠው ውሣኔና በቤቱ ላይ የተደረገው ለውጥና እድሳት በዚሁ መዝገብ በባለሙያ አስጠንቶ መወሰን አየተቻለ አመልካች ለቤቱ ያወጡትን ወጭ በተመለከተ በሌላ ክስ ዘርዝረው ይጠይቁ በማለት የሰጠው ውሣኔ ከላይ የተገለፀውን ጭብጥ በአጭሩ ከመፍታት አንፃር ጉድለትና ስህተት ያለበት፤ ሆኖ አግኝተነዋል፡፡ በመሆኑም በቤቱ ላይ የተደረገው እድሳትና ለውጥ ምን ያሕል የመጠንና የአይነት ለውጥ እንዳመጣ፣ በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 136 መሠረት ልዩ አዋቂ መድበው በማስጠናት መወሰን ሲገባቸው፣ ስለ ቤትና የግንባታ ሥራ ዕውቀት የሌላቸው

ምስክሮች የሰጡትን ቃል መነሻ በማድረግ የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ ስህተት ያለበት ውሣኔ ነው በማለት ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 23879 ሚያዝያ 24 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ትዕዛዝ ተሽሯል፡፡ ይፃፍ፡፡
2. የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 31359 ታህሣሥ 5 ቀን 1998 ዓ.ም. ቤቱን በተመለከተ ብቻ የሰጠው ውሣኔ ተሽሯል፡፡ ይፃፍ፡፡
3. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 599 ሚያዝያ 18 ቀን 1996 ዓ.ም. ቤቱን በተመለተ የሰጠው ውሣኔ ተሽሯል፡፡ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በቤቱ ላይ የተደረገውን እድሳት ምን ያሕል ገንዘብ እንዳስወጣና በመጀመሪያው ቤት ላይ ምን ያሕል የአይነትና የመጠን ለውጥ ያደረገ መሆኑን በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 136 መሠረት በልዩ አዋቂ በማስገመት የመሰለውን ውሣኔ ይሰጥ ዘንድ ጉዳዩን በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 343 መሠረት መልሰን ልከንለታል፡፡ የውሣኔው ግልባጭ ይተላለፍ፡፡
4. ግራ ቀኙ በዚህ ፍርድ ቤት ያወጡትን ወጭና ኪሣራ ራሳቸው ይቻሉ፡፡

ይህ ፍርድ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ግንቦት 14 ቀን 2000 ዓ.ም. በሙሉ ድምጽ ተሰጠ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 32147

መጋቢት 09 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ
አብዱልቃድር መሐመድ
ሐጎስ ወልዱ
ሒሩት መለሠ
ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- አቶ መሐመድ አብዲ - ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- አቶ አብዱራሂም አብዲ - ቀረቡ፡፡

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ ጉዳይ የተጀመረው በሶማሌ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት በጅጅጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ሲሆን የአሁን ተጠሪ በአመልካች ላይ ባቀረቡት ክስ በውርስ የተላለፈልኝን መሬት ተከሣሽ በጊዜያዊነት እንዲገለገልበት ሰጥቼው ለመልቀቅ ፈቃደኛ ያልሆነ ስለሆነ እንዲያስረክብ ይወሰንልኝ በማለት ጠይቀዋል፡፡

ፍ/ቤቱም ግራ ቀኙን አከራክሮ ለክሱ ምክንያት የሆነው ቦታ የተከሣሽ ስለመሆኑ በማስረጃ የተረጋገጠ ስለሆነ በከሳሽ በኩል የቀረበው ክስ የማስረጃ ድጋፍ የለውም በማለት ሳይቀበለው ቀርቷል፡፡

ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተውም የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት በበኩሉ ግራ ቀኙን አክራክሮ የሥር ፍ/ቤትን ውሣኔ በመሻር ይግባኝ ባይ ክስ ባቀረበበት ቦታ ላይ መብት ያለው ስለመሆኑ ማስረጃው የሚያረጋግጥ ስለሆነ መ/ሰጭ ለይግባኝ ባይ ሊመልስ ይገባል በማለት ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

የሰበር አቤቱታውም የቀረበው ይህንኑ ውሣኔ በመቃወም ሲሆን ይህ ችሎትም አቤቱታው ለሰበር ሊቀርብ ይገባል ብሎ ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

በቅድሚያም ችሎቱ የተመለከተው ተጠሪ በአመልካች ላይ ያቀረቡት ክስ የክስ ምክንያት ያለው መሆኑን በተመለከተ ነው፡፡

ከላይ እንደተመለከተው ተጠሪ በጅጅጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ባቀረቡት አቤቱታ ዳኝነት የጠየቁት በውርስ የተላለፈላቸውን መሬት አመልካች በጊዜያዊነት እንዲገለገሉበት ሠጥተዋቸው ነገር ግን አመልካች መሬቱን ለመመለስ ፈቃደኛ አለመሆናቸውን ገልጸው እንዲመልሱ ይወሰንልኝ በማለት ነው፡፡

የከተማ ቦታና ትርፍ ቤትን የመንግሥት ንብረት ለማድረግ በወጣው አዋጅ ቁጥር 47/67 አንቀጽ 6 መሠረት በከተማ ባለርስትና በከተማ ጭሰኛ መካከል ያለው ግንኙነት እንደፈረሰ ጭሰኛው ለከተማ ባለርስት ከሚከፍለው ኪራይና ሌላ ክፍያ እንደዚሁም ከማንኛውም አገልግሎትና ዕዳ ነፃ እንደሆነ ከመደንገጉም በላይ ማንኛውም ጭሰኛ በያዘው የከተማ ቦታ ላይ የይዞታ መብትም እንደማይኖረው ተመልክቷል፡፡

ለክሱ ምክንያት የሆነው መሬት በአዋጅ የመንግሥት መሆኑ ከተረጋገጠ ደግሞ ተጠሪ አመልካችን ለመክሰስ የማያበቃ መነሻ ምክንያት /Cause of action/ የሌላቸው መሆኑን መገንዘብ ይቻላል፡፡

በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 231 ላይ እንደተመለከተውም ማንኛውም ፍ/ቤት የክስ አቤቱታ ሲቀርብለት ተከሣሽ የሆነው ወገን ክሱን እንዲከላከል ከመጥራቱ በፊት ከሳሹ ክሱን ለማቅረብ የሚያስችል መነሻ ምክንያት ያለው ስለመሆኑና ፍ/ቤቱም አቤቱታውን ተቀብሎ ለማየት ሥልጣን ያለው ስለመሆኑ መመርመር ይኖርበታል፡፡

በዚህም መሠረት ተጠሪ አመልካች ሊመልስልኝ ይገባል በማለት አቤቱታ ያቀረበበት መሬት በተጠቀሰው አዋጅ ቁጥር 47/67 መሠረት የመንግሥት ሀብት ስለሆነ ከመነሻው አቤቱታቸው የክስ ምክንያት እንደሌለው መገንዘብ ስለሚቻል የጅጅጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 231/1/ሀ/ መሠረት አቤቱታው ተቀባይነት የለውም ማለት ሲገባው አከራክሮ

ውሣኔ መስጠቱ የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤትም ይህንኑ ስህተት ሳያርም መቅረቱ የሕግ ስህተት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. የጅጅጋ ዞን ከፍ/ፍ/ቤት በዚህ ጉዳይ በሚያዝያ 13 ቀን 1996 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ እንደዚሁም የሶማሌ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት በዚህ ጉዳይ በሰኔ 13 ቀን 1998 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡
2. ተጠሪ በአመልካች ላይ ያቀረበው ክስ የክስ ምክንያት የለውም ተብሎ ተወስኗል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 32376

ግንቦት 19 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ዓብዱልቃደር መሐመድ

ሐጐስ ወልዱ

ታፈሰ ይርጋ

መድሕን ኪሮስ

ሱልጣን አባተማም

አመልካች፡- አቃቂ ቃሊቲ ክ/ከ/ቀ/10/11 አ/ጽ/ቤት አልቀረቡም

ተጠሪ- እነ ወ/ሮ ብዙወርቅ ሸዋንግዛው ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን ቀጥሎ የተመለከተውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ ጉዳይ የተጀመረው በአዲስ አበባ ከተማ ነክ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ሲሆን ተጠሪዎች በአመልካችና በሥር 2ኛ እና 3ኛ ተከሳሾች ላይ ባቀረቡት ክስ ከወላጅ አባታችን በውርስ የተላለፈልንን በአቃቂ ቃሊቲ ክ/ከተማ ቀበሌ 10 ክልል የሚገኝ ቤታችንን 1ኛ ተከሳሽ ከአዋጅ 47/67 ውጭ ያለአግባብ በመያዝ ለ2ኛ እና 3ኛ ተከሳሾች በማከራየት ላይ ስለሚገኝ ይህንኑ ያለ አግባብ ይዘው የሚገኙትን ቤታችንን ለቀው እንዲያስረክቡ ይወሰንልን በማለት ጠይቀዋል፡፡

1ኛ ተከሳሽ የአሁን አመልካች ቀርቦ በሰጠው መልስ ክስ የቀረበባቸው ቤቶች በአዋጅ 47/67 መሰረት የተወረሱ ወይንም ያልተወረሱ ለመሆናቸው የሚጠቁም ማስረጃ በ1983 ዓ.ም በመዘረፉ ምክንያት ማቅረብ አልቻልንም፡፡ በአሁኑ ሰአት ይህ ክስ መመስረቱ አግባብነት የሌውና ተከራዮችን የሚጐዳ ነው፡፡ ጉዳዩም መታየት ያለበት በፍ/ቤት ሳይሆን በፕራይቬታይዜሽን ኤጀንሲ በኩል ስለሆነ መዝገቡ ሊዘጋ ይገባል በማለት ተከራክሯል፡፡

የሥር 2ኛ እና 3ኛ ተከሳሾችም በበኩላቸው ባቀረቡት መልስ ከሳሾች ቁጥራቸው 204(1) እና 204/2/ የሆኑት ቤቶች ሊመለሱልን ይገባል በማለት ቀደም ሲል ለወረዳ 27 ፍ/ቤት ክስ አቅረበው ፍ/ቤቱም ጉዳዩን አይቶ ለመወሰን በሕግ ሥልጣን የተሰጠው ለኢትዮጵያ ፕራይቬታይዜሽን ኤጀንሲ ስለሆነ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን የለውም በማለት ውሳኔ የሰጠ በመሆኑ በድጋሚ ለፍ/ቤቱ ክሱ መቅረቡ ከፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 5 አኳያ ተቀባይነት ስለሌለው ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ አቅርበዋል፡፡

የግራ ቀኙ ክርክር በዚህ መልኩ የቀረበለትም የአዲስ አበባ ከተማ ነክ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ጉዳዩ አስቀድሞ ውሳኔ ያገኘ ነው ተብሎ የቀረበውን የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ በተመለከተ የወረዳ 27 ፍ/ቤት ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን ያለው የኢትዮጵያ ፕራይቬታይዜሽን ኤጀንሲ ነው ከማለት በስተቀር የፍሬ ጉዳይ ክርክሩን ተመልክቶ ውሳኔ ያልሰጠ በመሆኑ ክርክሩ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 5 ሥር ስለማይወድቅ በዚህ ረገድ የቀረበው የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ አግባብነት የለውም በማለት ሳይቀበለው ቀርቷል፡፡ ከዚህም ሌላ 1ኛ ተከሳሽ ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን ያለው ፍ/ቤት ሳይሆን የኢትዮጵያ ፕራይቬታይዜሽን ነው በማለት ያቀረበውን መቃወሚያ አስመልክቶም በአዋጅ 110/87 መሰረት ለኤጀንሲው ሥልጣን የተሰጠው በቃል ትእዛዝ፣ በቀላጤ ወይንም በመመሪያ አንድ ንብረት ተወስዶ በሚገኝበት ጊዜ እንደሆነ ስለተመለከተና ከሳሾች በዚህ መንገድ ቤቱ ተወስዶብኛል ያላሉ ስለሆነ መቃወሚያው ተቀባይነት የለውም በማለት ውድቅ አድርጓል፡፡

ከዚህ በኋላም በፍሬ ጉዳይ ረገድ የተደረገውን ክርክር ከማስረጃው ጋር አገናዝቦ መርምሮ ክስ የቀረበባቸው ቤቶች የተወረሱ ስለመሆናቸው በማስረጃ ያልተረጋገጠ ስለሆነ 1ኛ ተከሳሽ ከ2ኛ እና 3ኛ ተከሳሾች ጋር ያደረገውን የኪራይ ውል በማቋረጥ ለከሳሾች ቤቱቹን እንዲያስረክቡ በማለት ውሳኔ ሰጥቷል፡፡

ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተውም የከተማ ነክ ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት በበኩሉ ግራ ቀኙን አከራክሮ የፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 5 ሊጠቀስ የሚገባው አንድ የክስ ምክንያት በተከራካሪ ወገኖች ወይም ከእነዚህ ወገኖች ጥቅም የሚያገኙ

3ኛ ወገኖች ላይ የመጨረሻ ውሳኔ ከተሰጠ በተመሳሳይ የክስ ምክንያት ክስ በሚቀርብበት ጊዜ ሲሆን በተያዘው ጉዳይ የቀድሞ ወረዳ 27 ፍ/ቤት የቤት ይለቀቅልኝ ክርክሩን ለማየት ሥልጣን ያለው ሌላ አካል ስለሆነ ጉዳዩን አላስተናግድም በማለት በብይን መዝገቡን በመዝጋቱ በቀረበው የክስ ምክንያት ላይ የመጨረሻ ውሳኔ ካለመስጠቱም በላይ በአዋጅ ቁጥር 361/95 አንቀጽ 41/ረ/ መሰረት የከተማው የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የከተማው አስተዳደር ከያዛቸው ቤቶች ጋር የሚቀርቡ ክሶችን ለማከራከር የሥረ ነገር ስልጣን ያለው በመሆኑ የሥር ፍ/ቤት በዚህ ረገድ የቀረበውን መቃወሚያ ባለመቀበል ጉዳዩን አይቶ መወሰኑ በአግባቡ ነው በማለት የሥር ፍ/ቤትን ውሳኔ አጽንቷል፡፡

የከተማው ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ሰበር ችሎትም የሰበር አቤቱታ ቀርቦለት መሰረታዊ የሕግ ስህተት አልተፈጸመም በማለት አቤቱታውን ሳይቀበለው ቀርቷል፡፡

ለዚህ ችሎትም የሰበር አቤቱታ የቀረበው ይህንኑ ለማስለወጥ ሲሆን ይህ ችሎትም የቀረበውን አቤቱታ መርምሮ በሥር ፍ/ቤት ክርክር ሲደረግ አመልካች ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለማየት የሥረ-ነገር ሥልጣን የለውም በማለት ያቀረበው መቃወሚያ ተቀባይነት ሳያገኝ መቅረቱ ተጠሪዎች ባሉበት ተጣርቶ ሊወሰን የሚገባው መሆኑን በማመኑ ተጠሪዎችን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

የሰበር አቤቱታውም ያስቀርባል ከተባለበት ነጥብ አኳያ እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

በአዲስ አበባ ከተማ ነክ መ/ደ/ፍ/ቤት ክርክር ሲደረግ አመልካች ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለማየት የሥረ ነገር ሥልጣን የለውም በማለት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ያቀረበው ከአዋጅ ውጭ የተወሰደን ንብረት ባለቤትነት አጣርቶ ለመመለስ በአዋጅ ቁጥር 110/87 መሰረት ሥልጣን የተሰጠው ለኢትዮጵያ ፕራይቬታይዜሽን ኤጀንሲ ነው በማለት ሲሆን ፍ/ቤቱም መቃወሚያውን ሳይቀበለው የቀረው ለኤጀንሲው ሥልጣን የተሰጠው ንብረቱ በቃል ትእዛዝ በመመሪያ ወይንም በቀላጤ ተወስዶ በሚገኝበት ጊዜ እንደሆነ

በአዋጁ ላይ ስለተመለከተና ከሳሾች በዚህ መንገድ ክስ የቀረበበት ቤት ተወሰደብን ያላሉ ስለሆነ ፍ/ቤቱ ሥልጣን አለው በማለት ነው፡፡

በሌላ በኩልም ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተው ፍ/ቤት የከተማ ነክ የመ/ደ/ፍ/ቤት ጉዳዩን ለማየት ሥረ ነገር ሥልጣን አለው ያለው የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት እንዳለው ክስ የቀረበበት ቤት በቀላጤ፣ በመመሪያ ወይንም በቃል ትእዛዝ ተወስዷል ስላልተባለ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን አለው በማለት ሳይሆን የከተማው አስተዳደር ከያዛቸው ቤቶች ጋር በተያያዘ የሚቀርቡ ክሶችን ለማከራከር የሥረ ነገር ሥልጣን ያለው የአ/አበባ ከተማ ነክ ፍ/ቤት እንደሆነ በአዋጅ ቁጥር 361/95 አንቀጽ 41 ላይ የተመለከተ ስለሆነ ፍ/ቤቱ ሥልጣን አለው በሚል ነው፡፡

ይሁንና ተጠሪዎች ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ቤት በቀላጤ፣ በቃል ትእዛዝ ወይንም በመመሪያ ተወስዶብናል ያላሉ በመሆኑ በአ/ቁ. 110/87 መሰረት ጉዳዩ በኢትዮጵያ ፕራይቬታይዜሽን በኩል የሚታይ አይደለም መባሉ ተገቢነት የነበረው ቢሆንም በአዋጅ ቁጥር 361/95 አንቀጽ 41/ረ/ ስር ለከተማ ነክ ፍ/ቤት ሥልጣን የተሰጠው የአ/አበባ ከተማ አስተዳደር በባለቤትነት ከሚያስተዳድራቸው ቤቶች ጋር ተያይዘው የሚቀርቡ ጉዳዩችን በተመለከተ ስለሆነና ይህም ባለቤትነቱ የከተማው አስተዳዳር ስለመሆኑ ክርክር ሳይኖርበት ከባለቤትነት በመለስ የሚነሱ ክርክሮችን በተመለከተ እንደሆነ መገንዘብ የሚቻል ሲሆን በተያዘው ጉዳይ ተጠሪዎች ለክሱ ምክንያት የሆነው ቤት በውርስ የተላለፈልን የግል ቤታችን ነው በማለት ባለቤትነትን የመፋለም ክስ /petutory action/ ያቀረቡ በመሆኑና በቤቱ ባለቤትነት ላይም ክርክር እስከቀረበበት ድረስ ከተጠቀሰው የአዋጁ ድንጋጌ አኳያ የከተማ ነክ ፍ/ቤት የሥረ ነገር ሥልጣን ሊኖረው የማይችል በመሆኑ የሥር ፍ/ቤቶች የከተማ ነክ ፍ/ቤት ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን አለው በማለት ተመልክተው ውሳኔ መስጠታቸው ለአዋጁ የተሳሳተ ትርጉም በመስጠት እንደሆነ መረዳት የተቻለ ስለሆነ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ው ሳ ኔ

1. የአ.አበባ ከተማ ነክ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 00148 በታህሣሥ 24 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጠው ውሰኔ የከተማው ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 03006 በጥር 24 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ እንደዚሁም ሰበር ችሎቱ በመ/ቁ. 04058 በግንቦት 8 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ትእዛዝ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመት ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሰረት ተሽሯል፡፡
2. የአ.አበባ ከተማ ነክ ፍ/ቤት ይህንን ጉዳይ ለማየት የሥረ ነገር ሥልጣን የለውም ተብሎ ተወስኗል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሳራ ይቻቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች

ፊርማ አለበት

ቤ/ኃ

የሰ/መ/ቁ. 32638

መጋቢት 12 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- አብዱልቃድር መሐመድ
መስፍን ዕቁበዮናስ
ሒሩት መለሠ
መድህን ኪሮስ
ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- የቂርቆስ ክፍለ ከተማ መሠረተ ልማትና ቤቶች ጉዳይ ጽ/ቤት አቶ ተስፋዬ ዘመድኩን ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- 1ኛ/ አቶ ይርጋ ንጋኔ ቀረቡ፡፡
2ኛ/ ወ/ሮ በላይነሽ ሙሽጋ ቀረቡ፡፡
3ኛ/ የቂርቆስ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 02 አስተዳደር ጽ/ቤት
4ኛ/ አቶ ሰንበት ታደሰ - ቀረቡ፡፡

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ነበር፡፡ መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

መዝገቡ የተከፈተው አመልካቹ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 05469 መጋቢት 6 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ትዕዛዝና፣ የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 54329 ሐምሌ 25 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ትዕዛዝ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት በመሆኑ በሰበር ታይቶ ሊታረም ይገባዋል በማለት ነሐሴ 16 ቀን 1999 ዓ.ም. አቤቱታ ስላቀረበ ነው፡፡

የክርክሩን መሠረታዊ ጉዳይ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ከሰጠው ትዕዛዝና በአመልካችና በተጠሪዎች በኩል ለዚህ ፍርድ ቤት በጽሑፍ ከቀረበው ክርክር እንደተረዳነው አቶ ይርጋ ንጋኔና ወ/ሮ በላይነሽ መሽጋ የቂርቆስ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 02 አስተዳደር ጽ/ቤት እና አቶ ስንበት ታደሰ

የግል ንብረታችን የሆነውን የቤት ቁጥር 271 ያላግባብ በመያዝ የቂርቆስ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 02 አስተዳደር ጽ/ቤት አከራይ አቶ ስንብት ታደሰ ደግሞ ተከራይ በመሆን እየተጠቀሙበት ስለሚገኙ ንብረታችንን እንዲያስረክቡን በማለት ክስ አቅርበው ሶስተኛ እና አራተኛ ተጠሪ መልስና የመከላከያ ማስረጃ ካቀረቡ በኋላ በሥር ፍ/ቤት ተከሣሾች የነበሩት ሶስተኛ እና አራተኛ ተጠሪዎች ለከሳሾች ማለትም ለአንደኛና ሁለተኛ ተጠሪዎች ክስ ያቀረበበትን ቤት እንዲያስረክቡ የፌዴራል የመጀመያ ፍርድ ቤት ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

አንደኛና ሁለተኛ ተጠሪዎች የፍርድ ባለዕዳዎች ማለትም ሁለተኛ እና ሶስተኛ ተጠሪዎች እንደ ፍርዱ እንዲፈጽሙ ትዕዛዝ እንዲሰጥላቸው የአፈፃፀም ክስ አቅርበው የፍርድ አፈፃፀሙ በሒደት ላይ እያለ አመልካች የካቲት 29 ቀን 1999 ዓ.ም. በተፃፈ ማመልከቻ በአዲስ አበባ ከተማ ውስጥ ያሉ ቤቶችን አስመልክቶ የማስተዳደርና ተገቢውን ውሣኔ የመወሰን ስልጣን በአዋጅ ቁጥር 2/1995 አንቀጽ 46 መሠረት የቤቶች መሠረተ ልማት ኤጀንሲ መሆኑ እየታወቀ ኤጀንሲው በክርክሩ ውስጥ ተሣታፊ ሣይሆን በባለቤትነት የሚያስተዳድረው ቤት አንደኛና ሁለተኛ ተጠሪዎች የግል ንብረት ነው ተብሎ የተሰጠው ውሣኔ ተሰርዞ ወደ ክርክሩ ገብተን የመከላከያ ማስረጃችንንና መልሳችን እንድናቀርብ ይፈቀድልን በማለት በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 358 መሠረት የፍርድ መቃወሚያቸውን አቅርበዋል፡፡

የፍርድ መቃወሚያ ማመልከቻው የቀረበለት ፍርድ ቤትም አንድ ሰው የፍርድ መቃወሚያ ሊያቀርብ የሚችለው በክርክሩ ሣይካፈል ሲቀርና የተሰጠው ፍርድ መብቱን የሚነካበት ሆኖ ሲገኝ ነው፡፡ በዚህ ጉዳይ ቤቱን በቀጥታ ሲያስተዳድር የነበረው የቂርቆስ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 02 አስተዳደር ጽ/ቤት በተከሣሽነት ቀርቦ የተከራከረ በመሆኑ አመልካች የተሰጠው ፍርድ እንዲነሣና ወደ ክርክሩ እንደገባ ያቀረበው ጥያቄ ተገቢ አይደለም በማለት ትዕዛዝ ሰጥቷል፡፡

አመልካች የቀበሌ አስተዳደርና የአዲስ አበባ ከተማ መሠረተ ልማትና የቤቶች ኤጀንሲ ሁለት የተለያዩ የሕግ ሰውነት ያላቸው የተለያየ ሥልጣንና

ሀላፊነት በማቋቋሚያ አዋጃቸው የተሰጣቸው ሆኖ እያለ፣ የቂርቆስ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 02 አስተዳደር ጽ/ቤት በተከሳሽነት ስለተከራከረ ፍርዱን ለመቃወም አትችሉም በማለት የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የሰጠው ትዕዛዝ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ነው፡፡ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትም ይህንን ስህተት እንዲያርም ያቀረብነውን ይግባኝ የሰረዘው በአግባቡ ስላልሆነና የሥር ፍርድ ቤት የሥረ ነገር ሥልጣን ሣይኖረው የወሰነብን ስለሆነ በሰበር ሊታረም ይገባዋል በማለት የጽሑፍ ክርክር ያቀረበ ሲሆን አንደኛና ሁለተኛ ተጠሪዎች በበኩላቸው የቂርቆስ ክፍለ ከተማ 02 ቀበሌ አስተዳደር በተከሣሽነት ስለተሣተፈ አመልካቹ በክርክሩ እንደተሣተፈ ይቆጠራል፡፡ የክፍለ ከተማው አስተዳደር ነገረ ፈጆች ቀበሌውን ወክለው የተከራከሩ ስለሆነ የፍርድ መቃሚያ ማመልከቻቸውን ውድቅ መደረጉ በአግባቡ ነው በማለት የተከራከሩ ሲሆን አራተኛው ተጠሪ እኔ ተከራይ በመሆኔ ከክርክሩ ውጭ እንዲሆን በማለት መልስ ሰጥቷል፡፡

ከሥር የክርክሩ አመጣጥና በዚህ ፍረድ ቤት ያቀረቡት የመከራከሪያ ሃሣቦች ከላይ የተገለፀው ሲሆን፣ እኛም መዝገቡን መርምረናል፡፡ መዝገቡን እንደመረመርነው አመልካች መልስና የመከላከያ ማስረጃው እንዲሰማለትና በክርክሩ ተካፋይ ሣይሆን የተሰጠው ፍርድ እንዲሠረዝለት ያቀረበውን ጥያቄ ጉዳዩን ያየው የፌዴራል የመጀመሪያ ፍርድ ቤት ውድቅ ያደረገው በግባቡ ነው ወይስ አይደለም የሚለው ጭብጥ ማየት አስፈላጊ ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

የተሻሻለው የአዲስ አበባ አስተዳደር ቻርተር አዋጅ ቁጥር 361/1995 ቀበሌ ማለት የከተማው ሦስተኛ ደረጃ የአስተዳደር እርከን የሆነ የክፍለ ከተማ አካል እንደሆነ በአንቀጽ 2 ንዑስ አንቀጽ 6 ላይ የተደነገገ ሲሆን የቀበሌ አስተዳደር ስልጣንና ተግባርን የሚደነግገው የአዋጁ አንቀጽ 35 የቀበሌ አስተዳደር በከተማው አስተዳደር ሥር ያሉ ቤቶችን የመሸጥ የመለወጥ እና ከዚህ ጋር ተመሣሣይ ውጤት ሊያስከትሉ የሚችሉ ተግባራትን የማከናወን ስልጣንና ሀላፊነት ያለው ስለመሆኑ አይደነግግም፡፡ ቻርተሩ በአዲስ አበባ ከተማ ሥር ያሉ ቤቶችን የማስተዳደር የመሸጥና ሌሎች ውሣኔዎችን

የሚሰጠው ለአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ሲሆን የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር በበኩሉ ይህንን ተግባር ውጤታማ በሆነ መንገድ ለማከናወን የአዲስ አበባ የመሠረተ ልማትና የቤቶች ኤጀንሲን በዋጅ ቁጥር 2/1995 አቋቁሟል፡፡ ከዚህም የምንረዳው የቀበሌ አስተዳደር ለሕብረተሰቡ በቅርበት አስተዳደራዊ አገልግሎት ለመስጠት የተቋቋመ የከተማው አስተዳደር በሶስተኛ ደረጃ የሚገኝ ሲሆን በከተማዋ አስተዳደር ሥር ያሉ ቤቶችን አስመልክቶ በሃላፊነት የሚከታተለውና ተገቢውን ውሣኔ መስጠት የሚችለው የመሠረተ ልማትና የቤቶች ጉዳይ ኤጀንሲ ነው፡፡ ሁለቱ የቀበሌ አስተዳደርና ኤጀንሲው የተለያየ ባህሪ ስልጣንና ሀላፊነት እንዲሁም ሕጋዊ ሰውነት ያላቸው አካላት ናቸው፡፡

አንድ ወደ ክርክር መግባት ያለበት አካል በክርክሩ ተሣታፊ ሣይሆን የተወሰነው ውሣኔ መብቱን የሚነካ ሆኖ ሲገኝ ውሣኔው ከመፈፀሙ በፊት ውሣኔው እንዲነሣና ክርክሩ እርሱ ባለበት እንዲቀጥል መጠየቅ እንደሚችል የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 358 ይደነግጋል፡፡ አመልካች የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ለአንደኛና እና ሁለተኛ ተጠሪዎች እንዲመለስ ውሣኔ የሰጠበትን ቤት የማስተዳደርና በቤቱ ላይ የተሻለ መብት አለኝ የሚል ሰው ሲመጣ በሕግ አግባብ የመፋለም ስልጣንና ኃላፊነት ያለው ከቀበሌ አስተዳደር የተለየና ራሱን የቻለ የሕግ ሰውነት ያለው አካል ነው፡፡

አመልካችና የቂርቆስ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 02 አስተዳደር የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ከተማዋን ለማስተዳደር አስፈላጊ ናቸው ብሎ ያደራጃቸው የመንግሥት አካላት በመሆናቸው ብቻ ቀበሌው በክርክሩ በተከሳሽነት በመሣተፍ አመልካች በክርክሩ ተሣታፊ ሆኖ ማቅረብ የሚገባውን የመከላከያ መልስና ማስረጃ የማቅረብ እድል አግኝቷል ብሎ ለመደምደም አይቻልም፡፡

በመሆኑም አመልካች በክርክሩ ውስጥ ተሣታፊ ሣይሆን አሉኝ የሚላቸውን ማስረጃዎችና ሌሎች የመከራከሪያ ሃሣቦች ሳያቀርብ የሚያስተዳድረውን ቤት ለአንደኛ እና ሁለተኛ ተጠሪ እንዲተላለፍ የተሰጠው ፍርድ እንዲነሣና ክርክሩ እሱ ባለበት እንደገና እንዲታይ ያቀረበው ጥያቄ ተቀባይነት የለውም በማለት በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትና

በፌዴራል የከፍተኛ ፍርድ ቤት የተሰጠው ትዕዛዝ መሠረታዊ የሕግ ስህተት አለበት በማለት ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. ክርክር የተነሣበትን ቤት አስመልክቶ 05469 መጋቢት 6 ቀን 1999 ዓ.ም. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የሰጠው ትዕዛዝ ተሽሯል፡፡ ፍርድ ቤቱ አመልካች የሚያቀርበውን ማናቸውንም የሕግና የፍሬ ጉዳይ ክርክርና ማስረጃ ሰምቶ የመሠለውን ፍርድ ይሰጥ ዘንድ ጉዳዩ በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 341 መሠረት ተመልሷል፡፡ ይፃፍ፡፡
2. የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በይግባኝ መዝገብ ቁጥር 54329 ነሐሴ 16 ቀን 1999 የሰጠው ትዕዛዝ ተሽሯል፡፡
3. በዚህ ክርክር ያወጡትን ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡ ይህ ፍርድ ቤት መጋቢት 12 ቀን 2000 ዓ.ም. በሙሉ ድምጽ ተሰጠ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰበር መ/ቁ. 33606

የካቲት 20 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

መስፍን ዕቁበዮናስ

ታፈሠ ይርጋ

መድህን ኪሮስ

ሡልጣን አባተማም

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ልማት ባንክ - ነ/ፈጅ ቀረቡ፡፡

ተጠሪዎች፡- እነ አቶ ደጀኔ አበበ (5ሰዎች) - ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ ጉዳይ ለዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ሊቀርብ የቻለው አመልካች የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት መጋቢት 4 ቀን 1999 ዓ.ም በእሸት የምግብ ውጤቶችና መኖ አክሲዮን ማህበር የዱቄት ፋብሪካ ላይ ቀደም ብሎ የተሰጠው እግድ መነሳት የለበትም በማለት የሰጠውን ትእዛዝ እና የፌ/ከ/ፍ/ቤትም ሐምሌ 17 ቀን 1999 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሥር ፍ/ቤት የሰጠውን ትእዛዝ ማጽናቱን በመቃወም ነው፡፡

አመልካች ይህን መሠረት በማድረግ ጥቅምት 11 ቀን 2000 ዓ.ም ጽፎ ባቀረበው የሰበር አቤቱታ ተጠሪዎች በእሸት የምግብ ውጤቶችና መኖ አክሲዮን ማህበር ላይ የሒሣብ ይጣራልን ክስ አቅርበው የዚሁ አክሲዮን ማህበር ንብረት የሆነው ዱቄት ፋብሪካ እንዳይሸጥ እንዳይለወጥ የሚል የዕግድ ትእዛዝ በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት አሰጥተዋል፡፡ በበኩላችን ደግሞ ፋብሪካው ለአክሲዮን ማህበሩ ለሰጠነው የብር 14,569,000(አስራ አራት ሚሊዮን አምስት መቶ ስድሣ ዘጠኝ ሺ.ህ) ብድር በአንደኛ ደረጃ መያዣነት የያዝነው በመሆኑና ብድሩም እስካሁን ስላልተመለሰ ፋብሪካውን ሸጠን ገንዘባችንን ለማስመለስ እንድንችል እግዱ ይነሣልን በማለት ህዳር 12 ቀን 1999 ዓ.ም በተፃፈ ማመልከቻ ጠይቀናል፡፡

ሆኖም ጉዳዩን የያዘው የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ህዳር 28 ቀን 1999 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሒሣብ ማጣራቱ ውጤት እስከሚታወቅበት ጊዜ ድረስ የተሰጠው የዕግድ ትእዛዝ የሚነሣበትን ሁኔታ ስላላገኘን አቤቱታውን አልተቀበልንም፣ እግዱ እንዳለ ይቀጥል ሲል ትእዛዝ ሰጥቷል፡፡ እንደገና ታህሣሥ 11 ቀን 1999 ዓ.ም የተሰጠው እግድ እንዲነሣልን ብናመለክትም አሁንም ፍ/ቤቱ ራሴ የሰጠሁትን የዕግድ ትእዛዝ መልሼ የማነሣበት ምክንያት የለም በማለት ጥያቄያችንን ሣይቀበለው ቀርቷል፡፡ በዚሁ ጉዳይ ለፌ/ከ/ፍ/ቤት ይግባኝ ብናቀርብም ይህ ፍ/ቤትም የሥር ፍ/ቤቱን ትእዛዝ በማፅናት ይግባኛችንን ሰርዞብናል፡፡

የሥር ፍ/ቤት ሒሣቡ እስኪጠራ ድረስ እግዱ አይነሣም ሲል የሰጠው ትእዛዝ አመልካች በአዋጅ ቁጥር 97/90 የተሰጠውን ስልጣን እንዳይጠቀምበት ገደብ የሚጥል፣ መብት የሚነፍግ ከመሆኑም በላይ በአመልካች ባንክ ላይ ከፍተኛ ጉዳት የሚያስከትል ነው ምክንያቱም የሒሣብ ማጣራቱ ሥራ እንደተመለከተነው የጊዜ ገደብ ያልተቀመጠለት በመሆኑና የብድሩ ገንዘብ ወለድ እየጨመረ የድርጅቱ ንብረትም እየተበላሸ በመሆኑ እግዱ ባለመነሣቱ ምክንያት የሚደርሰው ጉዳት በቀላሉ የሚገመት አይደለም፡፡

የአክሲዮን ማህበሩ ንብረት የሆነው ዱቄት ፋብሪካ የታገደው ለዕዳው ተጠያቂ በሆኑ የማህበሩ አባላት በሆኑት ሰዎች በነበረው የሒሣብ ክርክር መነሻነት ሲሆን ባንኩ የሚፈለገው ብር 22,000,000(ሃያ ሁለት ሚሊዮን) ደግሞ የማህበሩ አባላትና የአክሲዮን ማህበሩ የጋራ ዕዳ ነው፡፡ ፍ/ቤቶቹ የሰጡት ትእዛዝ ደግሞ ባንኩ በአዋጅ ቁጥር 97/90 እና 98/90 የተሰጠውን በብድር የሰጠውን ገንዘብ የመሰብሰብ ሥልጣን የሚገደብና በሕዝብና መንግሥት ንብረት ላይ ከፍተኛ ጉዳት የሚያደርስ ነው፡፡

በመሆኑም ሰበር ሰሚው ችሎት የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡትን ትዕዛዝ በመሻር እግዱ እንዲነሣ እንዲወሰንልን በማለት አመልክቷል፡፡

ተጠሪዎቹ (ፋብሪካው) ታህሣሥ 4 ቀን 2000 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት መልስ እሸት የምግብ ውጤቶችና መኖ አክሲዮን ማህበር ከአባላቱ መዋጮና

ከአመልካች ባንክ በተገኘው ብድር በብር 53,000,000 የተመሠረተ የዱቄት ፋብሪካ ነው፡፡ የአክሲዮን ማህበሩ ቦርድ ከ1995 ዓ.ም ጀምሮ ለሶስት ተከታታይ ዓመታት አባላትን ባለመጥራቱና ሪፖርትም ባለማቅረቡ የተነሣ በስር ፍ/ቤት የሒሣብ ይጣራ ክስ ተመሥርቷል፡፡ ንብረቱ እንዳይባክን ፋብሪካው ሒሣቡ ተጣርቶ እስከሚያልቅ ጊዜ ድረስ እንዳይሸጥ እንዳይለወጥ ታግዶ እንዲቆይ ማድረግ አስፈላጊ በመሆኑ ባቀረብነው ጥያቄ መሠረት በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት የእግድ ትእዛዝ ተሰጥቶልናል፡፡ አመልካችም እግዱ እንዲነሣለት አመልክቶ በፍ/ቤቱ ተቀባይነት አላገኘም፡፡ በዚሁ ትእዛዝ ላይ ይግባኝ ማለት ሲገባው አመልካቹ እንደገና ተመሣሣይ የሆነ የእግድ ይነሣልኝ ጥያቄ መጀመሪያ የእግድ ትእዛዝ ለሰጠውና እግዱ እንዲነሣ ጥያቄ ቀርቦለትም እግዱ አይነሳም ላለው ፍ/ቤት አቅርቧል፡፡ ይህ ፍ/ቤት ራሱ የሰጠውን ትእዛዝ የሚያስለውጥ ሌላ ትእዛዝ መስጠት ስለማይችል የአግድ ይነሣልን ጥያቄውን ውድቅ ማድረጉ በአግባቡ ነው፡፡ ፌ/ከ/ፍ/ቤትም የቀረበለትን ይግባኝ መሠረዙ የሚነቀፍ አይደለም፡፡

እኛ የእግድ ትእዛዝ እንዲሰጥልን ያመለከትነው የማጣራት ሥራው እስኪያልቅ ጊዜ ድረስ ፋብሪካው ካልታገደ የሒሣቡ ጉድለትና የንብረቱ መባከን ሣይታወቅ ተሸፋፍኖ ይቀራል የሚል ስጋት ስላደረብን ነው፡፡ ፍ/ቤቶቹም የሰጡዋቸው ትእዛዞች ይህን ስጋት ከግምት ውስጥ በማስገባት ነው፡፡

የማጣራት ሥራው በአፋጣኝ ሊከናወን ያልቻለው አመልካች የዱቄት ፋብሪካውን በሮች በመበየድ አጣሪዎች እንዳይገቡ በመከላከሉ መክንያት ነው፡፡ ጉዳዩን እየተመለከተ ያለው ፍ/ቤት አመልካች ብይዱን እንዲያነሣና የሒሣብ ማጣራት ሥራው እንዲቀጥል ሲል ትእዛዝ የሰጠ ቢሆንም እስካሁን የፍ/ቤቱ ትእዛዝ ተግባራዊ አልሆነም፡፡

በመሆኑም አመልካች የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት መጀመሪያ እግዱ አይነሳም በማለት በሰጠው ትእዛዝ ላይ ይግባኝ ማለት ሲገባው እንደገና የእግድ ይነሣልኝ ጥያቄ ማቅረቡ አግባብ ባለመሆኑና የሥር ፍ/ቤት ደግሞ ራሴ የሰጠሁትን ትእዛዝ መልሼ ራሴ ላነሣው አልችልም ያለው በአግባቡ በመሆኑ፣ ፌ/ከ/ፍ/ቤት

የሰጠው ትእዛዝም የሚነቀፍበት ምክንያት ስለሌለ በስር ፍ/ቤቶቹ የተፈፀመ የህግ ስህተት የለም፡፡ ሰበር ሰሚው ችሎትም ይህን ተመልክቶ በሥር ፍ/ቤቱቹ የተሰጡትን ትክዛዞች እንዲያፀናልን ሲሉ አመልክተዋል፡፡

አመልካችም የመልስ መልሱን በማቅረብ በአቤቱታው የተጠቀሱትን ክርክሮች ለማጠናከር ሞክሯል፡፡

በበኩላችን ደግሞ በአመልካቹ የቀረበውን የዕግድ ይነሣልኝ ጥያቄ የሥር ፍ/ቤቶች ውድቅ ማድረጋቸው በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ጭብጥ በመያዝ መዝገቡን መርምረናል፡፡

መዝገቡን እንደመረመርነውም ተጠሪዎች ባቀረቡት መልስ የዱቄት ፋብሪካው የተመሠረተው ከአመልካች ባንክ በብድር በተገኘው ገንዘብ ጭምር መሆኑን ስላመኑና ለዚህ በብድር ለተገኘው ገንዘብም ፋብሪካው በአንደኛ መያዣነት አልተመዘገበም ብለው ስላልካዱ አመልካቹ ያቀረበው የእግድ ይነሣልኝ ጥያቄ በአግባቡ መሆኑን ተገንዝበናል፡፡

የሥር ፍ/ቤቱ መጀመሪያ የሰጠው የዕግድ ትእዛዝ ደግሞ በአክሲዮን ማህበሩ አባላት መካከል የሒሣብ ይጣራልን ክስ ቀርቦ በክርክር ላይ ባሉበት ጊዜ ከአባላቱ በአንዱ ወገን ሒሣቡ ሣይጣራ ፋብሪካ እንዳይሸጥ ለመከላል እንጂ በብድር ምክንያት በመያዣነት የያዘው ባንክ ገንዘቡን ለማስመለስ በማሰብ እንዳይሸጠው ለመከልከል እንዳልሆነ ከትዕዛዙ መንፈስ ለመረዳት ችለናል፡፡

አመልካች ባንክ በዋስትና የያዘውን ንብረት በመሸጥ በብድር የሰጠውን ገንዘብ ከነወለዱ የማስመለስ ስልጣን በአዋጅ ቁጥር 97/90 አንቀጽ 3 እና 4 መሠረት የተሰጠው በመሆኑ በዋስትና በያዘው ፋብሪካ ላይ የተሰጠው እግድ እንዲነሣለት ጥያቄ ማቅረቡ በአግባቡ ነው፡፡ ሆኖም የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት የእግድ ይነሣልኝ ጥያቄው ሲቀርብለት አመልካች በአዋጁ የተሰጠውን ሥልጣን መሠረት በማድረግ መብቱን ለማስጠበቅ እንዲችል የእግድ ትእዛዙን ሊያነሣለት ሲገባ ጥያቄውን ውድቅ ማድረጉ የሕግ ስህተት መሆኑን ተመልክተናል፡፡

መጀመሪያ እግዱ አይነሣም የሚል ትእዛዝ ተሰጥቶ እያለ በዚሁ ትእዛዝ ይግባኝ እንደማለት ተመልሶ እንደገና አመልካች ለዚሁ እግዱ አይነሣም

ላለው ፍ/ቤት እግዱ ይነሣልኝ ማለት አይችልም ተብሎ በተጠሪ የቀረበውን ክርክር ስንመለከትም የተሰጠው የእግድ ትእዛዝ ጊዜያዊ እንደመሆኑ መጠን ከጊዜ በኋላ ከሁኔታዎች ጋር በማገናዘብ ሊሻሻል፣ ሊነሣ ወይም ሊሠረዝ የሚችልበት ምክንያት ሲኖር አስቀድሞ የእግድ ትእዛዝ የሰጠው ፍ/ቤት እግዱን እንዲያነሣ ማመልከት እንደሚቻልና ፍ/ቤቱም እንደየሁኔታው እግዱን ሊያሻሽል፣ሊያነሣ ወይም ጨርሶ እንዲሰረዝ ሊያደርግ እንደሚችል በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 158 የተደነገገ በመሆኑ የተጠሪዎቹ ክርክር ተቀባይነት ያለው ሆኖ አላገኘነውም፡፡

በመሆኑም የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመጀመሪያም ይሁን በሁለተኛው ጊዜ የቀረበውን የእግድ ይነሣልኝ ጥያቄ ያለመቀበሉና የእግድ ትእዛዙን ያለማንሣቱ፣ ፌ/ከ/ፍ/ቤትም የሥር ፍ/ቤቱን ትእዛዝ ጉድለት የለበትም በማለት የቀረበለትን ይግባኝ መሠረዙ የሕግ ስህተት ያለበት በመሆኑ ትእዛዞቹ መሻር ያለባቸው ሆነው አግኝተናቸዋል፡፡

ው ሣ ኔ

1- የፌ/መ/ፌ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 31653 መስከረም 24 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው የዕግድ ትእዛዝና ህዳር 28 ቀን እና መጋቢት 4 ቀን 1999 ዓ.ም እግዱ አይነሣም በማለት የሰጣቸው ትእዛዞች እንደዚሁም የፌ/ከፍ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 55387 ሐምሌ 17 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ትእዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽረዋል፡፡ እግዱም ተነስቷል፡፡ ይፃፍ፡፡

2- ኪሣራን በተመለከተ ግራ ቀኙ ይቻቻሉ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መ/ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ተ.ወ

የሰ/መ/ቁ. 33824

ሚያዝያ 16 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

መስፍን ዕቁበዮናስ

ሂሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

መድሕን ኪሮስ

አመልካች፡- የአዲስ ከተማ ክ/ከተማ አስተዳደር የመሠረተ ልማትና የቤቶች ጉዳይ ጽ/ቤት - ነ/ፈጅ ቀረበ፡፡

ተጠሪ፡- 1ኛ የቀኛዝማች መኮንን ነጋሽ ወራሾች ከጠ. ጋር ቀረቡ፡፡

2ኛ ወ/ሮ ገነት አበራ ቀረቡ፡፡

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ክርክሩ የተጀመረው በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ሲሆን የአሁኑ 1ኛ ተጠሪ መስከረም 30 ቀን 1990 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት ክስ ቁጥሩ 953/ለ/ የሆነው በወረዳ 5 ቀበሌ 06 ውስጥ የሚገኘው ቤት የቀኛዝማች መኮንን ነጋሽ ጋራዥ ውስጥ የሚገኝና አቶ ተስፋዬ ሃይሌ የሚባሉ የጋራዡ ሠራተኛ ሲኖሩበት የነበረ የአውራሻችን የቀኛዝማች መኮንን ነጋሽ ቤት በመሆኑ ይልቀቁልን በማለት በወ/ሮ ገነት አበራ ላይ ክስ አቅርበዋል፡፡

ተከሳሺም የካቲት 8 ቀን 1991 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት መልስ የቤቱ ግምት በክሱ ላይ አልቀረበም፡፡ ዳኝነትም አልተከፈለበትም፡፡ ከሣሾች በንብረት አጣሪነት አልተሾሙም የሚሉትን ነጥቦች በመጠቃቀስ የመጀመርያ ደረጃ መቃወሚያ አቅርበዋል፡፡

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክር ካዳመጠ በኋላ ተከሳሽ በፍሬ ነገሩ ላይ ክደው ስላልተከራከሩ በክሱ የተጠቀሰውን ቤት ለከሳሾች እንዲያስረክቡ በማለት ውሣኔ ሰጥቷል፡፡ በመቀጠልም የአ/ከ/ክ/ ከተማ መሠረተ ልማትና ቤቶች ኤጀንሲ ሚያዝያ 29 ቀን 1999 ዓ.ም ጽፎ ባቀረበው አቤቱታ

ከሳሾች ክስ የመሰረቱበት በቀድሞ ወረዳ 5 ቀበሌ 06፣ በአዲስ ከተማ ክ/ከተማ ቀበሌ 10/11/12 ክልል የሚገኘው ቁጥሩ 953/ለ/ የሆነው ቤት ያረፈበት ቦታ በአዋጅ ቁጥር 47/67 መሠረት የተወረሰ ነው፡፡ ተከሳሽ የመንግስትን ቦታ ላይ ያለፈቃድ የንግድ ቤት ሠርተው ነበር፡፡ አስተዳደሩ ቦታውን ለማጽዳት ሲንቀሳቀስ ተከሳሽ ባለሃብትነታቸውን ለመንግስት አስተላልፈው የቤት ኪራይ እየከፈሉ በቤቱ ለመገልገል በመስማማታቸው ከአስተዳደሩ ጋር ውል ገብተው የቤት ኪራይ እየከፈሉ ይገኛሉ፡፡ የመቃወም አመልካች በመንግስት ባለቤትነት ሥር የሚገኙትን ቤቶች የማስተዳደርና የመቆጣጠር ሥልጣን አለው፡፡ ከሣሾች ክስ ባቀረቡበት ቤት ላይ ያቀረቡት ካርታ ወይም ደብተር የለም፡፡ ተከሳሽ ቤቱን ለከሳሽ እንዲያስረክቡ በማለት ፍ/ቤቱ የሰጠው ውሣኔ የመቃወም አመልካችን መብት የሚጋፋ ነው፡፡ ስለዚህ ፍ/ቤቱ መዝገቡን ለአዲስ አበባ ከተማ የመጀመርያ ደረጃ ፍ/ቤት ያስተላልፍልን እንደዚሁም ቤቱ የመቃወም አመልካች እያከራየ ኪራይ የሚሰበስብበት ስለሆነ ፍ/ቤቱ የሰጠውን ውሣኔ ሽሮ ኪሣራ እንዲቆርጥልን በማለት አመልክቷል፡፡

ከሣሾች ደግሞ በግንቦት 28 ቀን 1999 ዓ.ም በተፃፈ መልስ የመቃወም አመልካች ቀበሌው በከፍተኛው ፍ/ቤት በመ/ቁ. 4156፣ 24900፣ 3931 እና 24931 በፍ/ቤቱ ትዕዛዝ ጣልቃ ገብቶ ቤቶቹ ተወርሰዋል የሚለውን ክርክር አቅርቦ ክርክሩ ተቀባይነት የለውም ተብሎ ተወስኖበታል፡፡ ክ/ከተማው የቀበሌው የበላይ አካል ስለሆነ እንደገና ተቃዋሚ ሆኖ የሚቀርብበት ምክንያት የለም፡፡ ቤቶቹ አልተወረሱም እንጂ ተወርሰዋል የሚል ክርክርም ካለ መከራከር የሚችለው የኪራይ ቤቶች ኤጀንሲ ነው፡፡ ማስረጃዎችን በተመለከተ ቤቶቹ ተመን እንዲወጣላቸው በነሐሴ 6 ቀን 98 ዓ.ም የተፃፈ የተባለው የቤት መውረሻ ቅጽ አረጋጋጭ ቁጥር 2060/19/14/98 ተከሳሾች ከተፈረደባቸው በኋላ በ1998 ዓ.ም የተፃፈ ስለሆነ የቤት መውረስን አያስረዳም፡፡ የወ/ሮ ገነት አበራ ጉዳይ በሰበር ያለቀለት ነው፡፡ በመሆኑም ፍ/ቤቱ ጥያቄውን ውድቅ እንዲያደርግልን በማለት ተከራክረዋል፡፡

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ በመቃወም አመልካች ቁጥሩ 953/ለ/ የተወረሰ መሆኑን ለማስረዳት ያቀረበው ሰነድ የአዲስ አበባ ከተማ መስተዳድር ፋይናንስ ቢሮ በዞን አንድ የወረዳ 6 ፋይናንስ ቢሮ ጽ/ቤት በ13/13/91 የፃፈው ሠነድ ሲሆን ሰነዱም በቤት ቁጥር 953/2/ በሆነው ቤት 2ኛ የመቃወም ተጠሪ ይሠሩበት የነበረ መሆኑን የሚገልጽ እንዲሁም የአዲስ አበባ ከተማ መስተዳድር የወረዳ 5 ቀበሌ 6 አስተዳደር ጽ/ቤት በመስከረም 03 ቀን 1992 ዓ.ም የፃፈው ሰነድ ሲሆን ይዘቱም ከላይኛው ማስረጃ ተመሳሳይ ነው፡፡ በተጨማሪ የመቃወም አመልካች በቤት ቁጥር 953/2/ ላይ የ2ኛ የመቃወም ተጠሪ የንግድና የሥራ ፈቃድ እንዳለውና ቤቱን የክልል 14 መስተዳድር ጽ/ቤት ለ2ኛ የመቃወም ተጠሪ ያከራየበትን በጥቅምት 6 ቀን 1991 ዓ.ም የተደረገ ውል ቀርቧል፡፡ ማስረጃው ሲመረመርም ማስረጃዎቹ በዚህ መዝገብ ውሣኔ ያረፈበት ቤት 2ኛ የመቃወም ተጠሪ የያዙት መሆኑን ወይም ለ2ኛ የመቃወም ተጠሪ የተከራየ መሆኑን ሊያስረዳ ከሚችል በስተቀር የቤቱ ባለቤት ማን እንደሆነ የሚያስረዳ አይደለም፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ በአዋጅ ቁጥር 47/67 መሠረት ትርፍ የሆኑ ቤቶች ባለቤቱ የመረጠውን ቤት ከወሰደ ወይም ካስቀረ በኋላ ትርፍ ቤቶቹን ለመንግስት የሚያስረክብበት ስርዓት መኖሩ ይታወቃል፡፡ ሆኖም የመቃወም አመልካች በክሱ የተጠቀሰው ቤት በዚሁ መልኩ በትርፍነት መንግስት የተረከበው ስለመሆኑ የሚያስረዳ የቀረበ ማስረጃ የለም፡፡ በመሆኑ በመቃወም አመልካች በዚህ መዝገብ ውሣኔ ያረፈበት ቁጥር 953/2/ የተወረሰ መሆኑን ባላስረዳበት ሁኔታ ቤቱ የተወረሰ ስለሆነ ውሣኔው ይሰረዝልኝ በማለት ያቀረበው ክርክር ተቀባይነት የለውም ብሎ ክርክሩን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 360/2/ መሠረት ውድቅ አድርጎታል፡፡

ፌ/ከ/ፍ/ቤትም ይግባኝ ቀርቦለት የሥር ፍ/ቤት ፍርድ ጉድለት አላገኘሁበትም በማለት ይግባኙን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 337 መሠረት ሰርዞታል፡፡

የሥር የመቃወም አመልካች የአሁኑ አመልካች ለዚህ ፌ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የሰበር አቤቱታን ያቀረበውም የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በሰጠው ፍርድና የፌ/ከ/ፍ/ቤት በሰጠው ትዕዛዝ ቅር በመሰኘት ነው፡፡ ቅሬታውም ፍ/ቤቶቹ ክሱን በመስማት ግራ ቀኙን አከራክረው ውሣኔና ትዕዛዝ የሰጡት ክሱን የማየት ሥልጣን ሳይኖራቸው ነው፡፡ 2ኛ ተጠሪ የተከራዩት ቤት የተሰራው በአዋጅ ቁጥር 47/67 መሠረት በተወረሰ ባዶ የመንግስት መሬት ወይም ቦታ ላይ ሆኖ የተሠራውን ያለፈቃድ በመሆኑ መፍረስ የነበረበት ሲሆን በወቅቱ በነበረው መመሪያ መሠረት ከሚፈርስ ተጠሪዋ በኪራይ እንዲጠቀሙበት ተወስኖ ከ1988 ዓ.ም ጀምሮ በኪራይ እየተጠቀሙበት ቆይተዋል፡፡ ይህ ክርክር ያስነሳው ቤት 1ኛ ተጠሪ በአዋጅ ቁጥር 47/67 መሠረት አልተወረሰም እያሉ የሚያቀርቡት ክርክር ካቀረብነው መቃወሚያ ጋር ያልተገናዘበ ነው፡፡ የኛ ጥያቄ ቤቱ የተሰራው በአዋጁ መሠረት በተወረሰ የመንግስት ቦታ ላይ ነው የሚል እንጂ ቤቱ ራሱ በውርስ የተገኘ ነው የሚል አይደለም፡፡ አመልካች በሕግ በተሰጠው ስልጣን መሰረት በባለቤትነት የሚያስተዳድረውን ቤት በአዋጅ ቁጥር 47/67 መሠረት የተፈቀደላቸውና ያለአግባብ ከአዋጁ ውጪ ተወስዶብኛል የሚሉ ከሆነ ተጠሪዎች ለሚመለከተው ለፕራይቬታይዜሽን ኤጀንሲ ጥያቄያቸውን አቅርበው ማስወሰን ይጠበቅባቸዋል በዚሁ መሠረት ጥያቄያቸውን አቅርበው ባላስወሰኑበት ወይም የቤት ባለቤትነት ማረጋገጫ ደብተርም ይሁን የይዞታ ማረጋገጫ ካርታ በማቅረብ በቤቱ ላይ መብት ያላቸው መሆኑን ሳያረጋግጡ ክስ ማቅረብ አይችሉም፡፡ የሥር ፍ/ቤቶች ክሱን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 33/2/ መሠረት ውድቅ ማድረግ ሲገባቸው ክሱን ተቀብለው ማከራከራቸውና ከዚህም አልፈው ቤቱ የተወረሰ ስለመሆኑ የመቃወም አመልካች አላስረዳም በማለት ቤቱን ለ1ኛ ተጠሪዎች እንድናስረክብ መወሰናቸው ሕጉን

ያላገናዘበ ነው፡፡ በመሆኑም ውሣኔው መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ስለሆነ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤትና የፌ/ከ/ፍ/ቤት ውሣኔ ተሽሮ ጉዳዩ በሕግ ሥልጣን በተሰጠው የአዲስ አበባ ከተማ ነክ ፍ/ቤት እንዲዳኝ ተብሎ ሊወሰንልን ይገባል የሚል ነው፡፡

1ኛ ተጠሪ ጥር 29 ቀን 2000 ዓ.ም በተፃፈ መልስ አከራካሪው ቤት አዋጅ ቁጥር 47/67 ከመውጣቱ በፊት በቀኛዝማች መኮንን ነጋሽ የተሰራና አቶ ተስፋዬ ሀይሉ የተባሉ የድርጅቱ የሕግ ክፍል ሰራተኛ የሚጠቀሙበት ነበር፡፡ ወ/ሮ ገነት አበራም ከዚህ ሠራተኛ ጋር አብረው ይሰሩ ስለነበር ቤቱን ልቀቂ ሲባሉ አለቅም አሉ እንጂ ቤቱን ራሳቸው አልሰሩትም፡፡ አመልካች ቤቱን መንግስት ተረክቦት ኪራይ እየሰበሰበበት ነው የሚለው ከ1990 ዓ.ም በኋላ ከ2ኛ ተጠሪ ጋር በመስማማት ነው፡፡ ቤቱ በ1967 ዓ.ም ሆነ ከዚያ ወዲህ ተወርሶ አመልካች የሚያስተዳድረው አይደለም፡፡ አመልካች በተቃዋሚነት ልግባ ብሎ እኔ የማስተዳድረው ቤት ነው ብሎ ስለመጣ ቤቱ ስለመወረሱ አስረዳ ተባለ እንጂ ቦታው ባዶ ሆኖ ቦታውን ስለመውረሱ ማስረጃ አቅርብ አልተባለም፡፡ እኛ በግቢው ውስጥ ያሉት ቤቶች ሁሉ የቀኛዝማች መኮንን ነጋሽ ንብረት መሆናቸውን አስረድተናል፡፡ የፌ/ፍ/ቤቶች ስልጣን የላቸውም ተብሎ ለማስረዳት የተጠቀሱት ሕጐችም ለዚህ ጉዳይ አግባብነት ስለሌላቸው ክርክሩ ተቀባይነት የለውም፡፡ በመሆኑም የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሣኔ የሕግ ስህተት የሌለበት በመሆኑ እንዲፀድቅልን በማለት ተከራክረዋል፡፡

2ኛ ተጠሪ ደግሞ ጥር 29 ቀን 2000 ዓ.ም በተፃፈው መልስ በወረዳ 5 ቀበሌ 06 በአዲሱ አደረጃጀት ደግሞ በአ/ክ/ከተማ ቀበሌ 10/11/12 ክልል የሚገኘው ቁጥሩ 953/ለ/ የሆነው ቤት ቀደም ብሎ በሳጠራና በቆርቆሮ ከፍዬ የታይፕ የጽህፈት ሥራ ሳከናውንበት በነበረው ባዶ የመንግስት መሬት ላይ እኔ ራሴ የሰራሁት ቤት ነው፡፡ አመልካች ቤቱ በአዋጅ ቁጥር 47/67 መሠረት በተወረሰው ባዶ የመንግስት ቦታ ላይ የተሰራ ቤት መሆኑን ካወቁ በኋላ ቤቱን ለማፍረስ አስበው የነበረ ቢሆንም

ቤቱ ቢፈርስ እኔንና ቤተሰቤን የሚያፈናቅል ሆኖ ስላገኙት በኪራይ እንድኖርበት ተፈቅዶልኝ እየሠራሁበት እገኛለሁ፡፡ 1ኛ ተጠሪዎች ከአቶ ተስፋዬ ሃይሉ ጋር ጥገኛ ስለነበርሽ አሁን ያለሽበትም ቤት አቶ ሃይሉ ሲሰራበት የነበረው ቤት ነው በማለት ይህን ቤት ከሌሎች ቤቶች ጋር በመደመር ክስ መሰረቱብኝ እንጂ ቤቱ አቶ ተስፋዬ ሲሰሩበት የነበረው ቤት አይደለም፡፡ እንደዚሁም 1ኛ ተጠሪዎች ቤቱ የእነሱ ስለመሆኑ የሚያስረዳ የቤት ባለቤትነት ደብተርም ይሁን የይዞታ ማረጋገጫ ካርታ ሳያቀርቡ በቤቱ ላይ የባለቤትነት መብት ሳይኖራቸው ነው ክስ የመሰረቱብኝ፡፡ የሥር ፍ/ቤቶችም ቤቱን እንድለቅ የወሰኑት 1ኛ ተጠሪዎች ቤቱ የእነሱ ስለመሆኑ የሚያስረዳ ማስረጃ ሳያቀርቡ ነው፡፡ በመሆኑም የሥር ፍ/ቤቶች ውሣኔ እንዲሻርልኝ በማለት ተከራክራለች፡፡

ከዚህ በኋላም ግራ ቀኙን በቃል በማነጋገርና አንዳንድ ነጥቦች ላይ ጥያቄ በማቅረብ ተከራካሪዎቹ ተጠቃሹ ቤትና የተጠሪዎች አውራሽ ጋራዥ ያላቸውን የአቀማመጥ ግንኙነት በተመለከተ ግልጽ አድርገውልናል፡፡

በበኩላችን ደግሞ የፌ/ፍ/ቤቶች ክሱን ለማየት ሥልጣን አላቸው ወይስ የላቸውም? 1ኛ ተጠሪዎች በክሱ የተጠቀሰው ቤት የአውራሻቸው የቀኛዝማች መኮንን ነጋሽ ቤት ስለመሆኑ በማረጋገጥ ነው ክስ የመሰረቱት ወይስ አይደለም? የስር ፍ/ቤቶች አመልካች ቤቱ የተወረሰ መሆኑን ስላላስረዳ ቤቱን ለስር ከሣሾች /ለአሁን 1ኛ ተጠሪዎች/ እንዲያስረክብ ቀደም ብሎ የተሰጠው ፍርድ የሚሻርበት ምክንያት የለም በማለት የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት አለበት ወይስ የለበትም? የሚሉትን ጭብጦች በመያዝ መዝገቡን መርምረናል፡፡

መዝገቡን እንደመረመርነውም ክሱ የባለቤትነት ጥያቄን መሠረት በማድረግ የቀረበ እንጂ ከቤት ኪራይ ጋር በተያያዙ ሁኔታዎች መነሻነት የቀረበ ባለመሆኑ የፌ/ፍ/ቤቶች ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን ያላቸው መሆኑን ተገንዝበናል፡፡ በመሆኑም አመልካች የፌ/ፍ/ቤቶች ክሱን ያዩት በሌላቸው

ሥልጣን በመሆኑ ጉዳዩ በከተማ ነክ ፍ/ቤት እንዲታይ ይወሰንልኝ በማለት ያቀረበውን ጥያቄ አልተቀበልነውም፡፡

ሁለተኛውን ጭብጥ በተመለከተ ደግሞ 1ኛ ተጠሪዎች በክሱ የተጠቀሰው ቤት ያለአግባብ የተወረሰ ነው በማለት እንዲመለስላቸው ለፕራይቤታይዜሽን ኤጀንሲ በማቅረብ ቤቱ እንዲመለስላቸው የተወሰነላቸው ስለመሆኑ ወይም ቤቱ የራሳቸው ስለመሆኑ የሚያስረዳ የቤት ባለቤትነት ደብተር ወይም ደግሞ የይዞታ ማረጋገጫ ካርታ ያላቸው ስለመሆኑ ማስረጃ በማቅረብ አላሳዩም፡፡ ክሱን ያቀረቡት ለክሱ መነሻ በሆነው ቤት ላይ መብት ያላቸው መሆኑን ሳያረጋግጡ ነው:: በክርክሩ ሂደትም የባለቤትነት መብት ያላቸው ስለመሆኑ አላስረዱም፡፡ በመሆኑም ክሱ ከመጀመርያው የቀረበው መብቱ ያላቸው ስለመሆኑ ባልተረጋገጠበት ሁኔታ ስለሆነ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ/ 33/2/ መሠረት ውድቅ መሆን የነበረበት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

ሶስተኛውን ጭብጥ በተመለከተም የማይንቀሳቀስ ንብረት ባለሃብትነት የሚረጋገጠው ከአስተዳደር ክፍል የተሰጠ የምስክር ወረቀት በማቅረብ ስለመሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁ/ 1195 ተደንግጓል፡፡ አዋጅ ቁጥር 47/67 ደግሞ ከታህሳስ 11 ቀን 67 ዓ.ም ጀምሮ የከተማ ቤትን በንብረትነት የያዘ ሰው መብቱ በሚኒስትሩ ካልፀደቀ በስተቀር ንብረትነቱ አይፀናለትም ይላል፡፡ የእነዚህን ሕጐች ድንጋጌ መሠረት በማድረግ ስንመለከተው ደግሞ ማንኛውም የማይንቀሳቀስ ንብረት ባለቤት ነኝ የሚል ሰው ንብረቱ የራሱ ስለመሆኑ በአስተዳደር ክፍል ተረጋግጦ የምስክር ወረቀት ወይም ውሣኔ ካልተሰጠው በስተቀር ወይም ለአስራ አምስት ዓመት ግብር እየገበረበት በይዞታው ስር አድርጐ ካላቆየው በስተቀር የንብረቱ ባለሃብት እንደሆነ እንደማይቆጠር ለመረዳት ይቻላል፡፡ የሕጉ ድንጋጌ የሚያዘው ይህ ሆኖ ሳለ የሥር ፍ/ቤቶች ቤቱ የእኛ ነው ያስረክቡን በማለት ክስ የመሰረቱት 1ኛ ተጠሪዎች የቤቱ ባለቤትና የሃብቱም ባለመብት ስለመሆናቸው ማስረዳት ሲኖርባቸው አመልካቹ ቤቱ የተወረሰ መሆኑን ያስረዳ ማለታቸው

በአግባቡ ሆኖ አላገኘነውም፡፡ እንደዚሁም ቤቱ የተሰራው በአዋጅ ቁጥር 47/67 መሠረት በተወረሰው ባዶ ቦታ ላይ ነው በማለት አመልካች እየተከራከረ እያለ ቤቱ የተገኘው በውርስ ነው በማለት እንደተከራከረ በመቁጠር ክርክሩ ቤቱ የተገኘው በውርስ ነው ወይስ አይደለም በማለት ግራ ቀኙን ማከራከራቸው ተገቢ ያለመሆኑን ተገንዝበናል፡፡

በመሆኑም የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት የሰጠው ፍርድና የፌ/ከ/ፍ/ቤት የሰጠው ትዕዛዝ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበትና ሊታረም የሚገባው ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ው ሳ ኔ

1. የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 37819 ሕዳር 13 ቀን 1993 ዓ.ም እና በመ/ቁ. 88281 ሐምሌ 30 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔና የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 59130 ጥቅምት 12 ቀን 2000 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽረዋል፡፡ ይፃፍ፡፡
2. በአዲስ ከ/ክ/ከተማ በቀበሌ 10/11/12 ክልል የሚገኘው ቁጥር 953/ለ/ የሆነው ቤት በአዋጅ ቁጥር 47/67 መሠረት በተወረሰው ወይም በተገኘው ባዶ የመንግስት ቦታ ላይ የተሰራና አመልካች የሚያስተዳድረው የመንግስት ቤት ነው ብለናል፡፡ ይፃፍ፡፡
3. ወጪና ኪሣራን በተመለከተ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለን መዝገቡን ዘግተን ወደ መዝገብ ቤት መልሰናል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ዙ/ዘ

የሰ/መ/ቁ. 34249

በሚያዝያ 28 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ
ሐጎስ ወልዱ
ታፈሰ ይርጋ
መድኅን ኪሮስ
ሱልጣን አባተማም

አመልካች፡- እነ አቶ ዋለልኝ ንጉሴ - ወራሽ ቀረቡ።

ተጠሪ፡- እነ አቶ አለሙ ወንድሙ - ጠበቃ አቢይ ወርቁ - ቀረቡ።

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ይህ ጉዳይ የተጀመረው በአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር የከተማ ነክ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ሲሆን የአሁን ተጠሪዎች በአመልካቾች ላይ ባቀረቡት ክስ በወረዳ 7 ቀበሌ 32 ቁጥር 074 የሆነውን ቤት ከአዋጅ 47/67 በፊት የሰራነው ሲሆን በአዋጁም አልተወረሰም። በዚሁ ቤት በስማችን የንግድ ፈቃድ አውጥተን በኃይለስላሴ ጊዜ ተከሣሾችን በግል ድርጅታችን እንዲሰሩ አስጠግተናቸው ነገር ግን እንዲለቁ ተጠይቀው ፈቃደኛ ስላልሆኑ እንዲለቁ ይወሰንልን በማለት ጠይቀዋል።

ተከሳሾችም ቀርበው ክስ የቀረበበት ቤት በአዋጁ ተወርሶ የአከራይ ተከራይ ግንኙነታችን ተቋርጧል። ኪራይም ለቤቱ ባለቤት ለቀበሌው አስተዳደር እየከፈልን ስለሆነ ከሣሾች ቤቱ ይለቀቅልን በማለት ያቀረቡት ክስ ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት ተከራክረዋል።

የግራ ቀኙ ክርክር በዚህ መልኩ የቀረበለት የከተማ ነክ የመ/ደ/ፍ/ቤት ክርክር የቀረበበትን ቤት ማኅደር አስቀርቦ በመመልከት ቤቱ የተወረሰ ስለመሆኑ አልተረጋገጠም በማለት ተከሳሾች ይህንኑ ክስ የቀረበበትን ቤት ሊያስረክቡ ይገባል ሲል ውሣኔ ሠጥቷል።

ከዚህ በኋላም ጉዳዩ በይግባኝና በሰበር ለከተማው ፍ/ቤት ቀርቦ ቤቱ ሊመለስ ይገባል ተብሎ በበታች ፍ/ቤት የተሰጠው ውሣኔ በአብላጫ ድምጽ ጸንቷል፡፡

የሰበር አቤቱታው የቀረበው ይህንኑ በመቃወም ሲሆን ይህ ችሎትም በበኩሉ ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

ይህ ችሎት በቅድሚያ የተመለከተው የክርክሩን አመራር በተመለከተ ነው፡፡

የሥር ከሳሾች የአሁን ተጠሪዎች ዳኝነት የጠየቁት የግል የሆነ ቤታችን በሥር ተከሳሾች በአሁን አመልካቾች ያለአግባብ የተያዘብን ስለሆነ እንዲመለስልን ይወሰንልን በማለት ነው፡፡

ተከሳሾችም በበኩላቸው ቤቱ በመንግሥት በመወረሱ ምክንያት ከከሣሾች ጋር የነበራቸው የኪራይ ውል ተቋርጦ ከቤቱ ባለቤት የቀበሌው አስተዳደር ጋር የኪራይ ውል በመዋዋል ኪራይ እንደሚከፍሉ ገልፀው ክሱ ሊሰረዝ ይገባዋል ብለዋል፡፡

ከሳሾች በአንድ በኩል የቤቱ ባለቤት ነን የሚሉ ከሆነና በሌላ በኩልም ቤቱ በአዋጅ በመንግሥት ተወርሷል ከተባለ ክርክሩ ባለቤትነትን የመፋለም /Petitory action/ ስለሚሆን ቤቱን በውርስ ይዞ በማስተዳደር ላይ ይገኛል የተባለው የቀበሌው አስተዳደር ለክርክሩ እጅግ አስፈላጊ ወገን /Indispensable Party/ እንደሆነ መገንዘብ ይቻላል፡፡ ምክንያቱም ለክርክሩ እጅግ አስፈላጊ የሆነው ወገን በሌለበት የሚሰጥ ውሣኔ መብቱን፣ ጥቅሙን ሊነካ እንደሚችል ስለሚታመን ነው፡፡ ይህ ለክርክሩ እጅግ አስፈላጊ የሆነው ወገን በከሳሾች በኩል በተከሳሽነት እንዲጣመር ባይደረግም ፍ/ቤቱ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 40/2/ ላይ በተሰጠው ሥልጣን መሠረት ወደ ክርክሩ እንዲገባ ማድረግ ነበረበት፡፡

ስለሆነም በየደረጃው ባሉ የከተማ ነክ ፍ/ቤቶች ለጉዳዩ እልባት የተሰጠው ለክርክሩ እጅግ አስፈላጊ የሆነው የቀበሌው አስተዳደር የክርክሩ ተካፋይ ባልሆነበት ሁኔታ ስለሆነ የሕግ ስህተት ተፈፅሟል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የአዲስ አበባ ከተማ ነክ የመጀመሪያ ደ/ፍ/ቤት፣ ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤትና ሰበር ችሎት በዚህ ጉዳይ የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡ ይፃፍ፡፡
2. የሚመለከተው የቀበሌ አስተዳደር ለጉዳዩ እጅግ አስፈላጊ ወገን /indispensable party/ ስለሆነ የከተማ ነክ የመ/ደ/ፍ/ቤት ይህንኑ ወገን ወደ ክርክሩ በማስገባት አከራክሮ እንዲወስን ጉዳዩ ተመልሶለታል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 34313

መጋቢት 25 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሂሩት መለሰ

ታፈሰ ይርጋ

መድህን ኪሮስ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ መንገዶች ባለሥልጣን ነገረ ፈጅ ሣሙኤል ክፍሉ

ተጠሪ፡- ከበደ ታደሰ ተወካይ ግዛው ከበደ

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ነበር፡፡ መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

መዝገቡ የቀረበው አመልካች የኦሮሚያ ብሔራዊ ክልል የደቡብ ምእራብ ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 01253 ግንቦት 9 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ እና የኦሮሚያ ብሔራዊ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 25765 ህዳር 3 ቀን 2000 ዓ.ም የሰጠው ፍርድ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ይታረምልኝ በማለት ታህሣስ 7 ቀን 2000 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ በመጠየቁ ነው፡፡ የክርክሩ መነሻ ተጠሪው ለከፍተኛው ፍርድ ቤት ከኦሮሚያ ብሔራዊ ክልል የማዕድንና ኢነርጅ ቢሮ በተሰጠኝ ፈቃድ መሰረት አስቆፍሬ ያከማቸሁትን 10,850 /አስር ሺ ስምንት መቶ ሃምሳ/ ሜትር ኪዩብ በአስራ ዘጠኝ መኪና አስጭኖ የተጠቀመበት በመሆኑና ቦታውን በመያዝ የወደፊት ጥቅም ያስቀረብኝ ስለሆነ ብር 488,250 /አራት መቶ ሰማኒያ ስምንት ሺ ሁለት መቶ ሐምሳ ብር/ እንዲከፍል ይወሰንልኝ በማለት በሥር ተከሳሽ በሆነው የድራጋዶስ የመንገድ ሥራ ድርጅት ያቀረበው ክስ ሲሆን አመልካቹ ወደ ክርክሩ የገባው ቦታው ከማናቸውም ሰው የይገባኛል ጥያቄ ነፃ ነው በማለት ያስረከበኝ የኢትዮጵያ መንገድ ባለስልጣን ስለሆነ ቦታውን አስመልክቶ ለተነሳው ክርክር በሶስተኛ ወገን ተከሳሽነት ጣልቃ እንዲገባ ተከሳሹ በማመልከቱና ክሱን ያየው ፍርድ ቤት ትእዛዝ በመስጠቱ ነው፡፡ አመልካች በሶስተኛው ወገን ተከሳሽነት ቀርቦ ክርክር የተነሣበትን ቦታ ለተከሳሹ ያስረከበው በአዋጅ በተሰጠው ስልጣንና ሐላፊነት መሆኑንና ከሳሽም የመንግስት ሐብት ከሆነው መሬት ገረጋንቲ በማምረት የማገኘው የወደፊት ጥቅም ተቋርጦብኛል በማለት ለመክሰስ ህጋዊ መሰረት እንደሌለው ተከሳሽ ወስዷል ለተባለው ገረጋንቲ በሐላፊነት ሊጠየቅ የማይችል መሆኑን በማንሣት ተከራክሯል፡፡ ክርክሩን በመጀመሪያ ያየው የከፍተኛው ፍርድ ቤት ተከሳሹ የከሳሽን 10,400 /አስር ሺህ አራት መቶ/ ኪዩብ ሜትር ገረጋንቲ የተጠቀመ ለመሆኑ በማስረጃ ተረጋግጧል በማለት የመንገድ ስራ ድርጅቱና አመልካች የገረጋንቲው ጠቅላላ ዋጋ ብር 360,000 (ሦስት መቶ ስልሣ ሺ ብር) እንዲከፍሉ ወስኗል፡፡ አመልካች ይግባኝ አቅርበው የክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ የከፍተኛውን ፍርድ ቤት ውሣኔ በማሻሻል አመልካች ከመንገድ ሥራ ድርጅቱ ጋር በጋራ ለተጣራው ብር 150,000 /አንድ መቶ ሐምሳ ሺ ብር/ ይክፈሉ በማለት ወስኗል፡፡

አመልካች ጉዳዩን አይቶ የመወሰን ስልጣን የፍርድ ቤቶች አይደለም፡፡ መሬቱንም ለመንገድ ስራ ድርጅቱ የሰጠነው በአዋጅ ቁጥር 80/1989 ድንጋጌ መሰረት ሆኖ እያለና መሬት የመንግስት መሆኑ እየታወቀ በህገ መንግስቱ አንቀጽ 40 እና በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1460-1488 የተደነገጉት ድንጋጌዎች ታልፈው የተሰጠ ውሣኔ በመሆኑ በሰበር ሊታይ ይገባዋል የሚል አቤቱታ ያቀረቡ ሲሆን ተጠሪው በበኩሉ ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን አይቶ የመወሰን ስልጣን አለው፡፡ የእኔ ክስ በገንዘቤና በድካሜ ያመረትኩትን 10,850 /አስር ሺህ ስምንት መቶ ሀምሳ/ ኪዩብ ገረጋንቲ የአመልካች ወኪል አላግባብ ወስዶ የተጠቀመበት በመሆኑ ዋጋውን ይክፈለኝ የሚል በመሆኑ በሰበር አቤቱታው አመልካች የጠቀሰው የህገ መንግስቱ ድንጋጌም ሆነ የፍታብሔር ህግ ድንጋጌች ከተያዘው ጭብጥ ጋር ግኑኝነት የላቸውም በማለት መልስ ሰጥቷል፡፡ አመልካች መሬቱን በሚመለከት ካልሆነ በቀር የመንገድ ሥራ ድርጅቱ

አላግባብ ወስዶ ጥቅም ላይ አውሎታል ለሚለው ገረጋንቲ ተጠያቂና ሐላፊ የምንሆንበት የህግ መሰረት የለም በማለት የመልስ መልስ አቅርቧል፡፡

በከፍተኛው ፍርድ ቤት እና በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት በኩል የተሰጠው ውሣኔና ግራ ቀኙ በሰበር ያቀረቡት ክርክር ይዘት ከላይ በአጭሩ የተገለፀ ሲሆን እኛም መዝገቡን መርምረናል፡፡ መዝገቡን እንደመረመረነው አመልካች የሶስተኛ ወገን ተከሳሽነት ጣልቃ ገብ ሆኖ በተከራከረበት ጉዳይ ፍርድ ቤቱ ለወሰነው የገንዘብ መጠን በአንድነትና በነጠላ ሐላፊ ነው ተብሎ የተሰጠው ውሣኔ ህጋዊ መሰረት አለው ወይስ የለውም የሚለውን ጭብጥ ማየት አስፈላጊ ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

ከከፍተኛው ፍርድ ቤት ውሣኔ ለመረዳት እንደሚቻለው ተጠሪው በመጀመሪያ ያቀረቡት ክስ ሁለት የክስ ምክንያቶች ያሉት ነው፡፡ የመጀመሪያው በሥር ተከሳሽ የነበረው ድራጋዶስ የመንገድ ሥራ ድርጅት 10,850 /አስር ሺህ ስምንት መቶ ሃምሳ/ ኪዩብ ገራጋንቲ አምርቼ አስቀም Â እያለ ከእኔ ፈቃድ ውጭ አላግባብ ስለተጠቀመበት ዋጋውን እንዲከፍለኝ የሚል ሲሆን ሁለተኛው ተከሳሽ ስልጣን ካለው ከኦሮሚያ የማዕድንና ኢነርጅ ቢሮ ፈቃድ አውጥቼ በእጄ አድርጌ ገረጋንቲ እያመረትኩ ከምጠቀምበት ስፍራ በመግባት የምርት ሥራዬን ስላስተጓጎለ ከቦታው አገኝ የነበረው የወደፊት ጥቅም ታስቦ ካሣ ሊከፍለኝ ይገባል የሚል ነው፡፡

በሥር ተከሳሽ የሆነው የድራጋዶስ የመንገድ ሥራ ድርጅት አመልካችን በሶስተኛ ወገን ተከሳሽነት በክርክሩ ጣልቃ እንዲገቡ የጠየቀው ተጠሪው በሁለተኛ ደረጃ ላቀረበው ክስ ነው፡፡ የመንገድ ሥራ ድርጅቱ ቦታውን ገረጋንቲ እያመረትኩ እንድጠቀምበት ከማናቸውም ሰው የይገባኛል ጥያቄ ነፃ መሆኑን አረጋግጠው ያስረከቡኝ የወሊሶ ከተማ አስተዳደርና የኢትዮጵያ መንገዶች ባለስልጣን በመሆናቸው ከየቦታው አላግባብ በመግባት የወደፊት ገቢዬን አሳጥቶኛል የሚለውን የከሳሽ ክስ አስመልክቶ እነዚህ አካላት በሶስተኛ ወገን ተከሳሽነት እንዲጠሩ አመልክቷል፡፡ ከዚህ አንፃር ስንመለከተው አመልካቹ ለተከሳሹ ቦታውን ያስረከበ መሆኑን አልካደም፡፡ አመልካች ቦታውን ለመንገድ

ሥራ ድርጅት ያስረከበው በአዋጅ ቁጥር 89/1989 መሰረት መሆኑን በመጥቀስ ተከራክሯል፡፡ ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ ያየው የከፍተኛው ፍርድ ቤት ተጠሪው በቦታው ላይ ገረጋንቲ እያመረትኩ አገኝ የነበረው የወደፊት ጥቅም ስለተቋረጠ ተከሳሽ ካሣ ሊከፍለኝ ይገባል በማለት ያቀረበውን ጥያቄ በማለፍ ተጠሪው ተከሳሽ አላግባብ ወስዶ ተጠቅሞበታል ያለውንና በማስረጃ ተረጋግጧል ብሎ ፍርድ ቤቱ ያመነበትን 10,400 /አስር ሺ አራት መቶ/ ኪዩብ ሜትር ጠቅላላ ዋጋ እንዲከፍል ወስኗል፡፡ በመሆኑም የሶስተኛ ወገን ጣልቃገብ ተከሳሽ ሐላፊነት የሚመነጨው ከተከሳሹ ሐላፊነት በመሆኑና በዚህ ጉዳይ ተከሳሽ አላግባብ ቦታውን በመያዝ የከሳሽን የወደፊት ጥቅም በማስቀረትህ ካሣ ትከፍላለህ ተብሎ ያልተወሰነበት በመሆኑ አመልካች በሐላፊነት የሚጠየቅበት ህጋዊ መሰረት የለም፡፡

ሁለተኛው የተጠሪው የክስ ምክንያት ድራጋዶስ የመንገድ ሥራ ድርጅት አላግባብ እኔ ያመረትኩትን ገረጋንቲ ተጠቅሟልና ዋጋውን ይክፈለኝ የሚለው ነው፡፡ በዚህ ጉዳይ በሥር ፍርድ ቤት ተከሳሽ የሆነው የመንገድ ሥራ ድርጅት አመልካች በሶስተኛ ወገን ተከሳሽነት ጣልቃ ገብ እንዲሆን ያልጠየቀ ከመሆኑም በላይ የመንገድ ሥራ ድርጅቱ እራሱን የቻለ የህግ ሰውነት ያለው ሥራውን በሚያከናውንበት ሰአት አላግባብ በሰው ሐብትና ንብረት ላይ ጉዳት ቢያደርስ ተጠያቂ የሚሆነው የመንገድ ሥራ ድርጅቱ እንጂ ኮንትራክት ሰጭ የሆነው አመልካች ባለመሆኑ የከፍተኛው ፍርድ ቤትም ሆነ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት አመልካች ተከሳሹ አላግባብ ለተጠቀመበት ገረጋንቲ በሶስተኛ ወገን ተከሳሽነት ከተከሳሹ ጋር የአንድነትና የነጠላ ሐላፊነት አለበት በማለት የሰጡት ውሣኔ የፍታብሔር ሥነ ሥርአት ሕግ ቁጥር 43 ንኡስ አንቀጽ 1 ጋር የሚጣጣም ሆኖ አላገኘውም፡፡

የሥር ፍርድ ቤቶች በመጀመሪያ ተከሳሽ የሆነው የመንገድ ሥራ ድርጅት አመልካቹ እንዲያስረዳለትና በሐላፊነት እንዲጠየቅለት ባልጠየቀበት ጉዳይ እንደዚሁም በተከሳሽ በኩል ጥፋት እንኳን ቢኖር አመልካቹ በሶስተኛ ወገን ተከሳሽነት ቀርቦ ለጥፋቱ ተጠያቂ የሚሆንበት ከህግ ወይም ከውል

የመነጨ ግዴታ መኖሩን ሣያረጋግጡና የፍታሃብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 43 ድንጋጌዎችን በመተላለፍ መሰረታዊ የህግ ስህተት ፈጽመዋል በማለት ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የኦሮሚያ ብሔራዊ ክልል የደቡብ ምእራብ ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 01253 ግንቦት 9 ቀን 1998 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔና የኦሮሚያ ብሔራዊ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 25765 ህዳር 3 ቀን 2000 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ ተሽሯል፡፡ ይፃፍ፡፡
2. አመልካች ለተጠሪው ብር 150,000 /አንድ መቶ ሃምሳ ሺ ብር/ የመክፈል ሐላፊነት የለበትም፡፡ ለሚመለከተው ይፃፍ፡፡
3. ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኛቸው የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

ይህ ፍርድ መጋቢት 25 ቀን 2000 ዓ.ም በሙሉ ድምጽ ተሰጠ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/ኃ

የሰበር መ/ቁ. 35403

ግንቦት 14 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

መስፍን ዕቁበዮናስ

መድህን ኪሮስ

ዓሊ መሐመድ ዓሊ

ሱልጣን አባተማም

አመልካች፡- አቶ ዓብዱልነጢፍ ሙሔ ከጠበቃው ጋር ቀርቧል

ተጠሪ፡- 1/ትዕግሥት በርሃ ወኪል - ቀረበ፡፡

2/ ደምስስ ተማም ከጠበቃው ጋር ቀርቧል፡፡

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ክርክር የተነሣው በደ/ብ/ብ/ሕ/ክ/መ/ከጉራጌ ዞን የወልቂጤ አካባቢ ከፍተኛ ፍ/ቤት ሲሆን ግራ ቀኙ የንግድ መደብርን በተመለከተ ሲከራከሩ ቆይተው ፍ/ቤቱ አመልካቹን ረቺ የሚያደርግ ውሣኔ ከሰጠ በኋላ ተጠሪዎች የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 6'ን' መሠረት አድርገው ዳኝነት እንደገና እንዲታይ አቤቱታ በማቅረባቸው መዝገቡ ዳግመኛ ተንቀሣቅሶ ፍ/ቤቱ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 6/3/ መሠረት ለአመልካቹ መጥሪያ በተጠሪዎችና በቀበሌ በኩል ልኮለት ተጠሪዎቹ በመሐላ ቃል አስደግፈው አመልካቹ መጥሪያ ደርሶት ደረሰኝ አልሰጥም ብሏል በሚል በሌለበት ጉዳዩ እንዲታይ ባቀረቡት አቤቱታና የጎምሽ ቀበሌ ገ/ማ/ጽ/ቤት አመልካቹ መጥሪያው ደርሶት ለመቀበሉ ደረሰኝ ለመስጠት ፈቃደኛ አልሆነም ሲል የፃፈውን ደብዳቤ በመመርኮዝ ጉዳዩን አመልካቹ በሌለበት መርምሮ ቀደም ሲል የሰጠውን ውሣኔ በመሻር ተጠሪዎቹን ረቺ ያደረገ ውሣኔ በታህሣሥ 30 ቀን 1999 ዓ.ም ሰጥቷል፡፡

ከዚህ በኋላ አመልካቹ በወልቂጤ አካባቢ ከ/ፍ/ቤት መጋቢት 19 ቀን 1999 ዓ.ም የተፃፈ አቤቱታ ይዞ በመቅረብ፣ በፍ/ቤቱ ቀርቤ ያልተከራከርኩት

መጥሪያ ሥላልደረሰኝ በመሆኑና ይህም በቂ ምክንያት በመሆኑ የሰጠው ውሣኔ ተነስቶ በጉዳዩ ላይ መልስ ሰጥቼበት ይወሰን ሲል ፍ/ቤቱን ጠይቋል፡፡

የወልቂጤ አካባቢ ከ/ፍ/ቤትም የአመልካቹን አቤቱታ መርምሮ ሚያዝያ 16 ቀን 1999 ዓ.ም በሰጠው ትእዛዝ የተጠሪዎቹን በመሐላ ቃል ተደግፎ የቀረበ አቤቱታና የቀበሌውን ደብዳቤ በማውሣት መጥሪያ አልደረሰኝም ተብሎ የቀረበው አቤቱታ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 78/2 ድንጋጌ መንፈስ ባሟላ መልኩ የቀረበ ባለመሆኑ አቤቱታው ተቀባይነት የለውም ሲል መዝገቡን ዘግቶታል፡፡

በዚህ ትእዛዝ ቅር የተሠኙት አመልካች ቅሬታቸውን በየደረጃው ላሉ ፍ/ቤቶች ቢያቀርቡም የወልቂጤ አካባቢ ከ/ፍ/ቤት የሰጠው ትእዛዝ እስከ ክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ሠበር ችሎት ድረስ ባሉት ፍ/ቤቶች ፀንቷል፡፡

የጉዳዩ አመጣጥ ከላይ እንደተዘረዘረው ሲሆን ይህ መዝገብ ለዚህ ለፌ/ጠ/ፍ/ቤት ሠበር ችሎት ሊቀርብ የቻለውም አመልካች ጥር 29 ቀን 2000 ዓ.ም በተፃፈ የሠበር ማመልከቻ የቀበሌ ገ/ማህበሩ በቁ/027/99 በሚያዝያ 16 ቀን 1999 ዓ.ም በተፃፈ ደብዳቤ የፍ/ቤት መጥሪያ ለአሁን አመልካች እንዳልሰጠኝ እያረጋገጠ እና መጥሪያውን ተቀብዬ አልፈርምም ማለቴ በምስክር ሣይረጋገጥ የስር ፍ/ቤቶች መጥሪያ ደርሶት ለመከራከር ፈቃደኛ አልሆነም በሚል ውሣኔው ተነስቶ መከራከሪያዬን እንዳላቀርብ መከልከላቸው መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ነው ሲሉ አቤት በማለታቸው ነው፡፡

ይህም ችሎት የአመልካቹን አቤቱታ ተመልክቶ፣የስር ፍ/ቤቶች አመልካች በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 78/2/ መሠረት ያቀረበውን ጥያቄ ውድቅ ማድረጋቸው በአግባቡ መሆን አለመሆኑን ለመመርመር ተጠሪዎቹን አስቀርቦ ግራ ቀኙ የጽሁፍ ክርክራቸውን አካሂደዋል፡፡ እኛም ጉዳዩን እንደሚከተለው መርምረናል፡፡

በመሠረቱ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.78/2/ ተከሣሹ መጥሪያ በሚገባ ያልደረሰው መሆኑን ገልፆ ሲያመለክት እና ፍ/ቤቱም ተከሣሹ ቀርቦ መልስ ያልሰጠው በበቂ ምክንያት መሆኑን የተረዳው ሲሆን ትእዛዙን ወይም ብይኑን በማንሣት ክርክሩ እንደገና እንዲሰማ እንደሚያደርግ ይደነግጋል፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ ማንኛውም ግለሰብ ለቀረበበት ክስ መልስ የመስጠት መብት እንዳለው ይታወቃል፡፡ ይህ ከሆነ ደግሞ አንድ ፍ/ቤት የአንደኛውን ተከራካሪ መከራከሪያ ላለመስማት በተቻለው መጠን ይኸው ተከራካሪ በቀነ ቀጠሮው ያልቀረበው በቂ ባልሆነ ምክንያት መሆኑን የቀረቡለትን ማስረጃዎች በሚገባ መርምሮ ማረጋገጥ እንደሚኖርበት መገንዘብ አያዳግትም፡፡ በተያዘው ጉዳይ የሥር ፍ/ቤት አመልካቹ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 78 መሠረት መጥሪያ እንዳልደረሰው ገልፆ አቤቱታ ሲያቀርብም ቀድሞ ከተጠሪዎቹ በቀረበለት በመሐላ ቃል የተደገፈ ማመልከቻ ላይ አመልካቹ መጥሪያ ተቀብሎ ደረሰኝ አልሰጥም ሲል አይተዋል ተብለው የቀረቡትን ምስክሮችም ሆነ መጥሪያው በቀበሌው በኩል ሲሰጥ የነበሩት ምስክሮች እንዲሰሙ አላደረገም፡፡ እንደውም ከዚህ በኋላ ቀደም ሲል የጎምሽ ቀበሌ ገ/ማ/አስ/ጽ/ቤት የላከውን ደብዳቤ ፃፉ የተባሉት የቀበሌው ሠራተኛ እራሣቸው በሚያዝያ 16 ቀን 1999 ዓ.ም በተፃፈ ሌላ ደብዳቤ ክስም ሆነ መጥሪያ ደርሶን የሰጠነው ነገር የለም ሲሉ በቀበሌው ስም የሰጡት ማረጋገጫ መኖሩን ለመገንዘብ ተችሏል፡፡ ይህ በሆነበት ሁኔታ ደግሞ አመልካቹ መጥሪያ ደርሶት ያለበቂ ምክንያት ስላለመቅረቡ ተረጋግጧል ለማለት አይቻልም፡፡ ከዚህ ይልቅ ቀበሌው ሚያዝያ 16 ቀን 1999 ዓ.ም የፃፈው ደብዳቤ የሚያረጋግጠው አመልካቹ ቀርቦ ያልተከራከረው መጥሪያው ሣይደርሰው መሆኑን ነው፡፡ በመሆኑም አመልካቿ በሥር ፍ/ቤት በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 78 መሠረት ያቀረበው ማመልከቻ ተቀባይነት ሊያገኝ ይገባው የነበረ መሆኑን ተረድተናል፡፡ በአጠቃላይ የሥር ፍ/ቤቶች አመልካቹ ቀርቦ ያልተከራከረው መጥሪያ ደርሶት ነው ሲሉ በደረሱበት መደምደምያ የአመልካቹን ጥያቄ ውድቅ ማድረጋቸው መሠረታዊ የሕግ ስህተት ነው ብለናል፡፡

ው ሣ ኔ

1/ አመልካች በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 78 መሠረት ያቀረቡት አቤቱታ ውድቅ መደረጉ አግባብ ባለመሆኑ በደ/ብ/ብ/ሕ/ክ/መ/ የወልቂጤ አካባቢ

ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ/ 01871 ሚያዝያ 16 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ትእዛዝም ሆነ የክልሉ ጠ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 17917 ሠኔ 13 ቀን 1999 ዓ.ም እና የክልሉ ጠ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 18594 ጥር 2 ቀን 1999 ዓ.ም የከ/ፍ/ቤቱን ትእዛዝ በማጽናት የሠጧቸው ትእዛዞች ተሽረዋል፡፡ ይፃፍ፡፡

2/ የወልቂጤ አካባቢ ከ/ፍ/ቤት አመልካች ቀርበው ያልተከራከሩት በበቂ ምክንያት ማለትም መጥሪያ ሣይደርሳቸው መሆኑን ተገንዝቦ ውሣኔውን በማንሣት የአመልካችን መከራከሪያዎች ተቀብሎ ግራ ቀኙን አከራክሮ የመሰለውን እንዲወስን ጉዳዩ ተመልሶለታል፡፡

3/ ግራ ቀኙ ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡

4/ እግዱ ተነስቷል፡፡ ለሚመለከተው ይፃፍ፡፡

5/ መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ወደ መ/ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ተ.ወ

የንብረት ህግ

የሰ/መ/ቁ/22008

ሐምሌ 3 ቀን 1999 ዓ.ም.

ዳኞች:- መንበረፀሐይ ታደሰ
አሰግድ ጋሻው
ሂሩት መለሰ
ተሻገር ገ/ሥላሴ
ታፈሰ ይርጋ

አመልካች:- የኪራይ ቤቶች አ/ድርጅት አልተጠሩም

ተጠሪ:- 1. አቶ ኦላና ጥርቅና
2. አቶ ኃይሉ ወ/ሰማያት
3. ኮ/ል እስጢፋኖስ ቡሽን
} ጠበቃ ወንድም አገኘሁ ገ/ሥላሴ

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል::

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው አመልካች በተጠሪዎች ላይ ያቀረበው ክስ በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤትና በፌ/ከ/ፍ/ቤት ተቀባይነት ሳያገኝ በመቅረቱ ነው::

ጉዳዩ የተጀመረው በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ሲሆን የአሁን አመልካች በተጠሪዎች ላይ ባቀረበው ክስ በወረዳ 18 ቀበሌ 27 ክልል ቁጥር 545 የሆነውን ቤት 1ኛ ተጠሪ የግል ቤታቸው በማስመሰል በወረዳ 18 ቀበሌ 41 ክልል በሚገኝ እና ንብረትነቱ የአቶ በላይ ተወልደ ከሆነ የቤ.ቁ 035 ጋር ተለዋውጠናል በማለት ይህንኑ ሕገወጥ ውል ለከሳሽ በማቅረብ በወኪሎቻቸው 2ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎች አማካይነት አመልካች ቤቱን በአደራ ለማስተዳደር ከተረከበበት ጊዜ ጀምሮ ከሰበሰበው የቤት ኪራይ ገንዘብ ብር 20,542.20 (ሃያ ሺህ አምስት መቶ አርባ ሁለት ከሃያ) ያለአግባብ የከፈለ ስለሆነ ይህንኑ ገንዘብ ከነወለዱና ክሱ ካስከተለው ወጪ ጭምር ተጠሪዎች በአንድነትና በነጠላ እንዲከፍሉ ይወሰንልኝ በማለት ጠይቆ ክሱን ያስረዳልኛል ያላቸውን ማስረጃዎች አቅርቧል::

የአመልካች ክስና ማስረጃ ለተጠሪዎች ደርሶም የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያና ሙሉ መልስም በመስጠት ተከራክረዋል::

ተጠሪዎች በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት ያነሱት ክርክርም ክሱ የቀረበው ከ17 ዓመት በኃላ ስለሆነ በይርጋ ይታገዳል፣ ከሳሽ የቤቱ ባለቤት ወይም ሌላ ቤቱ ይገባኛል የሚል 3ኛ ወገን ወኪልም አይደለም:: ስለዚህ መብት ሳይኖረው ያቀረበው ክስ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ 33/2/ መሠረት ውድቅ ሊደረግ ይገባል:: እንደዚሁም 2ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎች የ1ኛ ተጠሪ ወኪሎች ስለሆኑ በእነሱ ላይ ክስ ሊቀርብ አይገባም የሚል ሲሆን በፍሬ ጉዳይ ረገድም 1ኛ ተከሳሽ /ተጠሪ/ የእራሳቸውን ቤት አሁን ለክርክሩ መነሻ ከሆነው ቁጥር 545 ቤት ጋር ከአቶ በላይ ተወልደ ጋር የቤት ልውውጥ ውል አድርገዋል:: ይህ ውል በተዋዋይ ወገኖች መካከል አስገዳጅና እንደ ሕግ የሚቆጠር ነው:: ከሳሽም በወቅቱ ውሉን አምኖ ተቀብሎ ክፍያ የፈጽመ ስለሆነ ሕጋዊውን ውል አስመልክቶ ክርክር ሊያቀርብ አይችልም በማለት ተከራክረዋል:: ክርክሩንም ይደግፍልናል ያሏቸውን ማስረጃዎች አቅርበዋል::

ከዚህም ሌላ 1ኛ ተጠሪ የተከሳሽ ከሳሽነት አቅርበዋል:: የተከሳሽ ከሳሽነት ክሱ ተቀባይነት ሳያገኝ የቀረ ቢሆንም ከዚህ ጋር በተያያዘ ለዚህ ሰበር ችሎት የቀረበ አቤቱታ ስለሌለ ዝርዝሩን መመዝገቡ ባለማስፈለጉ ታልፏል::

የግራ ቀኙ ክርክር በዚህ መልኩ የቀረበለትም የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ተጠሪዎች ክሱ ባይርጋ ቀሪ ሆኗል እንደዚሁም አመልካች ክስ ባቀረበበት ነገር ላይ መብትና
ጥቅም የለውም በማለት ያቀረቡትን የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ውድቅ ካደረገ በኃላ 2ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎች በክሱ መካተት በተመለከተ ግን 2ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎች የ1ኛ ተጠሪ ወኪሎች መሆናቸው ክርክር ያላስነሳ ስለሆነና ተወካይ ሆኖ የሚሠራ ሰው የሚሰራቸው ሕጋዊ ሥራዎች አስገዳጅነታቸው ወካዩን እንደሆነ በፍ/ሕግ ስለ እንደራሴነት የተደነገጉት ድንጋጌዎች ስለሚያስረዱ አመልካች በ2ኛ እና በ3ኛ ተጠሪዎች ላይ ያቀረበው ክስ በአግባቡ አይደለም በማለት ከክሱ አሰናብቷቸዋል::

በፍሬ ጉዳይ ክርክር ረገድም ሕጋዊ የቤት ልውወጥ ውል ነበር ወይንስ አልነበረም? ነበር ከተባለ ውጤቱ ምን ይሆናል? የሚሉትን ጭብጦች መስርቶ መዝገቡን መርምሯል::

በዚህም መሠረት ለክርክሩ መነሻ የሆነው ቁጥር 545 ቤት የአቶ በላይ ተወልደ የነበረውን የ1ኛ ተጠሪ ቤት ከሆነው ቁጥር 035 ቤት ጋር የልውውጥ ውል ነሐሴ 7 ቀን 1971 ዓ.ም ተደርጓል፡፡ ይህ ውል በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1731 መሠረት በተዋዋይ ወገኖች መካከል እንደ ሕግ የሚቆጠርና አስገዳጅነት ያለው ውል ነው፡፡ በዚህ ውል መሠረት ቁጥር 545 የሆነ ቤት የ1ኛ ተጠሪ ሲሆን ቁጥር 035 ቤት ደግሞ የአቶ በላይ ተወልደ ነው፡፡ በ1ኛ ተጠሪና በአቶ በላይ ተወልደ መካከል የተደረገውን ውል አመልካች ያውቀው የነበረ ሲሆን ይህንኑ ውል መሠረት በማድረግም የ1ኛ ተጠሪ ወኪሎች ለሆኑት 2ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎች ክፍያውን ፈጽሟል፡፡ ይህም 1ኛ ተጠሪ የቤ.ቁ 545 ባለቤት መሆናቸውን አመልካች ዕውቅና መስጠቱን ስለሆነ አሁን ይመለስልኝ በማለት ያቀረበው ክስ ተቀባይነት የለውም በማለት ክሱን ውድቅ አድርጓል፡፡

ጉዳዩ በይግባኝ የቀረበለትም የፌ/ከ/ፍ/ቤት ይግባኙን መርምሮ መልስ ሰጭዎችን ሳይጠራ ይግባኙን ሠርዟል፡፡

ከዚህ በኋላም የሰበር አቤቱታ ለዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ቀርቦ ችሎቱም ያቀረበውን አቤቱታ መርምሮ 1ኛ ተጠሪ በለውጥ ያገኙት ቤት የህብረት አምባ መኖሪያ ቤት ኅ/ሥ/ማህበር መሆኑ ተረጋግጦ ቤቱን ይሄው ማኅበር እንዲረከብ ከተወሰነ 1ኛ ተጠሪ ከአመልካች ሲቀበሉ የቆዩትን የኪራይ ማካካሻ ገንዘብ ሊመልሱ አይገባም መባሉ ተገቢ መሆኑ ሊጣራ እንደሚገባ በመታመኑ አቤቱታው ለሰበር ችሎት ያስቀርባል በማለት ትዕዛዝ ሠጥቷል፡፡

ሆኖም የግራ ቀኙን የቃል ክርክር ለመስማት በተቀጠረበት ቀን ተጠሪዎች ስላልቀረቡ ክርክር ለማቅረብ እንዳልፈለጉ በመቁጠር አቤቱታው እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

አመልካች በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በተጠሪዎች ላይ ክስ ያቀረበው ከፍ ብሎ እንደተመለከተው 1ኛ ተጠሪ የእራሴ ነው በማለት በአደራ እንዳስተዳድርላቸው ያስረከቡኝ ቤት በፍ/ቤት ውሳኔ የእሳቸው ሳይሆን የሕብረት አምባ መኖሪያ ቤት ኅ/ሥ/ማህበር መሆኑ በመረጋገጡ ቤቱን ለዚሁ ማኅበር ያስረከብኩኝ ስለሆነ በኪራይ ማካካሻነት የ1ኛ ተጠሪ ወኪሎች ለሆኑት 2ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎች የከፈልኩት ብር 20,542.20 /ሃያ ሺህ አምስት መቶ አርባ ሁለት ከሃያ/ ከወለድ፣ ከወጭና ኪሣራ ጋር ተጠሪዎች በአንድነትና በነጠላ እንዲከፍሉ ይወሰንልኝ በማለት ነው፡፡

የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት 2ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎችን ከክሱ በማሰናበት የክፍያ ጥያቄውን በተመለከተ አመልካች ከአቶ በላይ ተወልደ ጋር ባደረጉት የቤት ልውውጥ ውል በወረዳ 18 ቀበሌ 27 ክልል ቁጥር 545 የሆነው ቤት ባለቤት ስለሆኑና አመልካችም ይህንኑ ውል ተቀብሎ የኪራይ ማካካሻውን ለ1ኛ ተጠሪ ወኪሎች የከፈለ በመሆኑ ይመለስልኝ ሊል አይችልም በማለት ክሱን ሳይቀበል ቀርቷል፡፡

እኛም ጉዳዩን እንደመረመርነው ምላሽ ማግኘት የሚገባቸው ጭብጦች፡-

- 2ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎች ከክሱ መሰናበታቸው በአግባቡ ነው አይደለም?
- አመልካች ያቀረበው የክፍያ ጥያቄ በአግባቡ ነው አይደለም? የሚሉት በመሆናቸው እነዚህን ጭብጦች በመያዝ አቤቱታውን መርምረናል፡፡

የመጀመሪያውን ጭብጥ በተመለከተም 2ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎች የ1ኛ ተጠሪ ወኪል ስለመሆናቸው ግራ ቀኙን አላከራከረም፡፡ አንድ ተወካይ በተሰጠው የውክልና ሥልጣን ሥር ሆኖ የሚያከናውናቸው ማናቸውም ተግባራት የአስገዳጅነት ውጤት የሚኖራቸው በተወካዩ ላይ ሳይሆን በወካዩ ላይ እንደሆነ በውክልና ሕግጋት ሥር ከተደነገገው ከፍ.ብ.ሕ.ቁ 2199 እና ተከታታዮቹ ድንጋጌዎች መገንዘብ ይቻላል፡፡

2ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎች ክስ የቀረበበትን ገንዘብ ከአመልካች ሲቀበሉ የነበሩት ከ1ኛ ተጠሪ በተሰጣቸው የውክልና ሥልጣን ስለመሆኑም በአመልካች ታምኗል፡፡ ይህም ክፍያው እንደተፈጸመ የሚቆጠር ለተወካዮቹ ሳይሆን ለወካዩ ለ1ኛ ተጠሪ ነው፡፡

ስለሆነም አመልካች 2ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎች የ1ኛ ተጠሪ ወኪል መሆናቸውን እየተገነዘበ ያለአግባብ ተከፍሏል የሚለው ገንዘብ እንዲመለስለት ስለሆነ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት 2ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎችን የከሰሰው ያለአግባብ የቀረበውን ክስ መሰረዙና የፌ/ከ/ፍ/ቤትም ይህንኑ ማጽናቱ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የሌለበት በመሆኑ አመልካች በዚህ ረገድ ያቀረበውን አቤቱታ አልተቀበልነውም፡፡

አመልካች ያቀረበው የክፍያ ጥያቄን በተመለከተም 1ኛ ተጠሪ የቤ.ቁጥር 545 የሆነውን ቤት በለውጥ ያገኙት መሆኑን የሚያረጋግጥ ውል

በማቅረብ ቤቱን አመልካች እንዲያስተዳድርላቸውና በኪራይ ከሚሰበስበውም ገንዘብ ማካካሻው ለ2ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎች እንዲከፍልላቸውና ውክልና ቢሰጡም ይሄው ቤት የ1ኛ ተጠሪ ሳይሆን የሕብረት አምባ የመኖሪያ ቤት ኅ/ሥ/ማህበር እንደሆነና አመልካችም ቤቱን ለማኀበሩ እንዳስረከበ ቤቱም በባንክ ብድር ተሰርቶ የነበረ በመሆኑ ለባንክ መከፈል የነበረበትን ዕዳ አመልካች ከቤቱ የሰበሰበውን የኪራይ ገቢ በማኀበሩ ስም ለባንክ ስለመክፈሉ የሚያረጋግጡ ማስረጃዎችን በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ክርክር ሲያደርግ አመልካች አቅርቧል፡፡ የቤት ቁጥር 545 የሆነው ቤት በፍርድ ጭምር የ1ኛ ተጠሪ አለመሆኑ ከተረጋገጠ የእራሳቸው ያልሆነን ቤት አመልካች በአደራ እንዲያስተዳድርላቸው በማስረከብ የኪራይ ማካካሻ በወኪሎቻቸው አማካይነት ያለአግባብ ሲቀበሉ እንደነበር መገንዘብ አያዳግትም፡፡ ይህም አመልካች መክፈል የማይገባውን ክፍያ ሲፈጽም እንደነበር የሚያሳይ ሲሆን ሊከፍል የማይገባውን የከፈለ ደግሞ እንዲመለስለት መጠየቅ እንደሚችል በፍ.ብ.ሕ.ቁ 2164 ላይ ተመልክቷል፡፡

ስለሆነም የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤትና የፌ/ከ/ፍ/ቤት አመልካች ገንዘቡ ይመለስልኝ በማለት መጠየቅ አይችልም በማለት የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ስላለበት በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡

ው ሳ ኔ

- አመልካች ክስ ያቀረበበት ብር 20,542.20 (ሃያ ሺህ አምስት መቶ አርባ ሁለት ከሃያ) በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ክስ ከቀረበበት ቀን ጀምሮ ተከፍሎ እስካለቀ ድረስ ከሚታሰብ 9% (ዘጠኝ በመቶ) ወለድ ጋር 1ኛ ተጠሪ ለአመልካች እንዲከፍሉ ተወስኗል፡፡
- ውሳኔው የተሻረ መሆኑ እንዲታወቅ ለሥር ፍ/ቤቶች ይተላለፍ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ

አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 22297

ሐምሌ 24 ቀን 1999 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

መስፍን ዕቁበዮናስ

አሰግድ ጋሻው

ተሻገር ገ/ሥላሴ

ብርሃኑ አመነው

አመልካች፡- የጅማ ከተማ የአካባቢ አስተዳደር ጽ/ቤት ተወካይ ቲጃኔ አባቡልጉ ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- አቶ ሸዋረገድ አባድር ቀረቡ፡፡

መዝገቡን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

የሰበር አቤቱታ የቀረበው የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚው ችሎት በሰጠው ትዕዛዝ ላይ ነው፡፡

የአሁን ተጠሪ በወረዳው ፍ/ቤት ከሳሽ አመልካች ደግሞ ተከሣሽ በመሆን ተከራክረዋል፡፡

ተጠሪ የተፈጠረው ሁከት ይወገድልኝ በማለት በጠየቀው ዳኝነት መነሻ አድርጎ ያቀረበው ምክንያት እናቴ በካርታ ቁጥር 928 1392 ካሬ ሜትር በሆነው ቦታ ላይ የቤት ቁጥር 156 የሆነ ቤት አላቸው የእናቴ ወራሽ መሆኔን አረጋግጫለሁ ሆኖም ተከሣሽ የአሁን አመልካች ለሌላ ግለሰብ ስለሸጠብኝ ሁከት ተፈጥሮብኛል የሚለውን ነው፡፡

አመልካችም ይህ በካርታ ቁጥር 928 የተመዘገበው ካርታ የተሰጠው በ1954 ዓ.ም. ነው፡፡ የከተማ ቦታ እና ትርፍ ቤትን ለመንግሥት ባደረገው አዋጅ ቁጥር 47/67 መሠረት ይህ ክስ የቀረበበት ንብረት የተወረሰ ነው፤ የተፈጠረ ሁከት የለም በማለት ተከራክሯል፡፡

የሥር የወረዳ ፍ/ቤትም በውርስ አግኝቼ የእራሴ ሆኗል በማለት ከሳሽ ይከራከር እንጂ ይህ ስለመሆኑ ማስረጃ አላቀረበም፡፡ ንብረቱ በአዋጅ ቁጥር

47/67 የተወረሰ ስለሆነ የተፈጠረ ሁከት የለም በማለት ወስኗል። ይህም ውሣኔ በከፍተኛው ፍ/ቤት ፀንቷል።

የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ግራ ቀኙን በይግባኝ ካከራከረ በኋላ የአሁን አመልካች ተወርሷል ይበል እንጂ ስለመወረሱ ማስረጃ አላቀረበም። ንብረቱ በከሳሽ በአሁን ተጠሪ ስም መሆኑን አልካደም የወራሽነት ማስረጃ ቀርቦ እያለ የሥር ፍ/ቤት መልስ ሰጭ የባለቤትነት ማስረጃ የለውም ማለቱ ተገቢ አይደለም ስለሆነም ካርታ እና ፕላን ያለውን ንብረት በሊዝ መሸጡ ተገቢ አይደለም በማለት በሥር ፍ/ቤቶች የተሰጠውን ውሣኔ ሽሮታል።

የሰበር አቤቱታ የቀረበለት የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ይኸው የጠቅላይ ፍ/ቤት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የለበትም በማለት አመልካችን አሰናብቷል።

የሰበር አቤቱታ የቀረበውም የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት እና ሰበር ሰሚ ችሎት በጉዳዩ ላይ የሰጡት ዳኝነት መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ስለሆነ ሊታረምልን ይገባል በማለት ነው።

ግራ ቀኙም በዚህ ሰበር ችሎት የቃል ክርክር አድርገዋል።

እኛም ጉዳዩን ተመልክተናል። እንደተመለከትነውም ተጠሪ ሁከት ተፈጠረበት በተባለው ንብረት መብት ወይም ጥቅም ያለው መሆኑን ለማሣየት መሠረት ያደረገው ወራሽ ነኝ በማለት ነው። ንብረቱም የአውራሽ የእናቴ ነው ለማለት ያበቃው በካርታ ቁጥር 928 የተመዘገበው ካርታ ነው። ይሁን እንጂ ይህ ካርታ በ1954 ዓ.ም. የተሰጠ ነው በማለት አመልካች ላቀረበው ክርክር ማስተባበያ አላቀረበበትም። ክዶም አልተከራከረም። አመልካች ይህ የንብረቱ የባለቤትነት ማረጋገጫ የተሰጠው አዋጅ ቁጥር 47/67 ከመውጣቱ በፊት ሲሆን ይህ አዋጅ ከወጣ በኋላ ግን ተወርሷል በማለት ይህንኑ ሕግ መሠረት አድርጎ ለቀረበው ክርክር ተጠሪ አልተወረሰም በማለት ተከራክሯል የቤቱ ካርታ የተሰጠበትን ጊዜ እና አዋጁ የወጣበትን ጊዜ እንደ መነሻ ፍሬ ነገር በመያዝ ንብረቱ የተወረሰ መሆኑን የግምት መነሻ በመስጠት አመልካች ያስረዳ ሲሆን ተጠሪ በበኩሉ ይህ ንብረት ያልተወረሰ መሆኑን በሚያመለክት ሁኔታ የፍሬ

ነገር ክርክርም ሆነ ማስረጃ በማቅረብ አላረጋገጠም ይልቁንም በቃል በተደረገው ክርክር አዋጅ ቁጥር 47/67 ሲወጣ እኔ እስር ቤት ነበርኩኝ፤ የደርግ መንግሥት በአምባገነንነት በቀበሌ አማካኝነት ለሌሎች ሰዎች በኪራይ ሰጠብኝ የሚለውን መግለፁ ንብረቱ በእርግጥም የተወረሰ መሆኑን የሚያመለክት ነው።

ስለሆነም ንብረቱ ተወርሷል ወይስ አልተወረሰም የሚለውን ነጥብ በሚመለከት ማን ክርክሩን መጀመርና ማስረዳት እንዳለበት የሚያመለክተውን ድንጋጌ ባለመከተል እና ይህም ሥርዓት ቢዛነፍም እንኳ ከግራ ቀኙ ማን የተሻለ ማስረጃ አቅርቧል የሚለውን ነጥብ የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ከግምት ውስጥ ሳያስገባ የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ አግኝተነዋል።

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. አመልካች ክርክር ባስነሳው ንብረት ላይ የፈፀመው ሁከት የለም ብለናል።
2. የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 22312 በሐምሌ 14 ቀን 1997 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ እና የሰበር ሰሚው ችሎት በሰበር መ/ቁ. 32640 በህዳር 21 ቀን 1998 ዓ.ም. የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ቁ 348 /1/ መሠረት ተሽሯል።
3. የወረዳው ፍ/ቤት በ/መ/ቁ 532/96 በጥቅምት 18 ቀን 1997 ዓ.ም. እንዲሁም የከፍተኛው ፍ/ቤት በመ/ቁ 05349 በታህሣሥ 21 ቀን 1997 ዓ.ም. የሰጡት ውሣኔ ፀንቷል።

መዝገቡ ተዘግቷል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ነ/ዓ

የሠ/መ/ቁ.22469

ሐምሌ 05 ቀን 1999 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

አሠግድ ጋሻው

ሒሩት መለሰ

ተሻግር ገ/ሥላሴ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- የጅጅጋ ደብረ መዊዕ ቅዱስ ሚካኤል ቤ/ክርስትያን አልቀረበም

ተጠሪ፡- እነ አዳነች መንግስቱ (7 ሰዎች) የቀረበ የለም

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የተያዘው ጉዳይ የህዝብ የሆኑ የማይንቀሳቀሱ ንብረቶች ባለቤትነት የሚረጋገጥበትን መንገድ የሚመለከት ነው፡፡፡

የአሁን/የአሁኗ አመልካች በጅጅጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ባቀረበችው ክስ ለክርክር ምክንያት የሆነውና በ06 ቀበሌ ክልል ውስጥ የሚገኘው 6 ክፍል ቤት ቀድሞ የቤ/ክርስትያኗ የነበረና ከአዋጅ ቁ. 47/67 በኂላ ቀበሌው ቤቱን የያዘ ቢሆንም ቤቱ እንዲመለስላት ስለተወሠነ ተጠሪዎቹ ቤቱን ለቀው እንዲያስረክቡ ጠይቃለች፡፡

ተጠሪዎች በሠጡት መልስ ቤ/ክርስትያኗ የቤቱ ባለቤት ለመሆኗ ያቀረበችው የባለቤትነት ማረጋገጫ ደብተር ባለመኖሩ ክሱ ውድቅ እንዲሆን ጠይቀዋል፡፡ ጉዳዩን ያየው ፍ/ቤትም ይህንኑ ክርክር ተቀብሎ አመልካች ባለቤት ለመሆኗ አላረጋገጠችም በማለት ክሷን ውድቅ አድርጎታል፡፡ ይግባኝ የቀረበለት የሶማሌ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤትም ይህንኑ ውሣኔ አፅንቶታል፡፡

የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበው የህዝብ የሆነ የማይንቀሣቀስ ንብረት ባለቤትነት የሚረጋገጠው እንዴት ነው የሚለውን ለመመርመር አቤቱታው ለሠበር ችሎት ቀርቦ ለተጠሪዎች መጥሪያ ቢላክም ባለመቅረባቸው ጉዳዩ በሌሉበት እንዲታይ ታዟል፡፡

ፍ/ቤቱም መዝገቡን መርምሯል፡፡ ከፍ ሲል እንደተገለፀው የአመልካች ክስ ውድቅ የተደረገው እንዲመለስላት ለጠየቀችው ቤት ባለቤትንቷን የሚያርጋግጥ የባለቤትነት ምስክር ወረቀት አላቀረበችም በሚል ነው የማይንቀሳቀስ ንብረት ባለሃብትነትን በማረጋገጥ በተገቢው አስተዳደር ክፍል ለአንድ ሰው የተሠጠው የባለሃብትነት የምስክር ወረቀት ይህ ሰው የዚሁ የማይንቀሣቀስ ንብረት ባለሃብት እንደሆነ እንደሚያስቆጥረው በፍ/ህ/ቁ 1195(1) የተመለከተ በመሆኑ አንድ ሰው የማይንቀሣቀስ ንብረት ባለቤት መሆኑን ለማረጋገጥ ይህንኑ ምስክር ወረቀት እንዲያቀርብ ይጠበቅበታል፡፡ ነገር ግን ይህ የማይንቀሣቀስ ንብረት ባለህብትነት ማረጋገጫ መንገድ የግል ሃብት የሆነውን ንብረት የሚመለከት ነው፡፡ የግል ሀብት ያልሆነው እና ለህዝብ የሚያገለግል የማይንቀሣቀስ ንብረትን በተመለከተ ህጉ የተለየ ሁኔታን አስቀምጧል፡፡ ለህዝብ የሚያገለግል የማይንቀሣቀስ ንብረት፤ እሱን የሚመለከት ግዙፍ መብቶች ከሌሉበት በቀር፤ በማይንቀሳቀስ ንብረት መዝገብ ውስጥ መመዝገብ እንደማያስፈልገው የፍ/ህ/ቁ 1578 ያመለክታል፡፡ በመሆኑም ለህዝብ አገልግሎት የሚውሉ የማይንቀሳቀሱ ንብረቶች ባለሃብትነት ለማረጋገጥ የግድ መዝገብ የገባ የባለቤትነት ማረጋገጫ ምስክር ወረቀት እንዲቀርብ ህጉ አያዝም፡፡ በሌላ አነጋገር እነዚህን ንብረቶችን በተመለከተ ባለህብትነት በሌላ ሁኔታ ወይም ማስረጃ ሊረጋገጥ ይችላል ማለት ነው፡፡

ወደ ተያዘው ጉዳይ ስናመራ ቤቶቹ የቤተክርስትያኗ በመሆናቸው ለህዝብ አገልግሎት የሚውሉ እንጂ የግል ሃብት ስላልሆኑ የንብረቶቹ ባለሃብትነት የግድ በባለቤትነት የምስክር ወረቀት መረጋገጥ የለበትም፡፡ በመሆኑም በሚቀርቡ ሌሎች ማስረጃዎች ታይቶ ሊወሠን ይችላል፡፡ በዚህ ጉዳይም ቢሆን መዝገቡ እንደሚያስረዳው ቀበሌው ራሱ በሠጠው መልስ በማዕከላዊ መንግስት ቤቱ ለአመልካች እንዲመለስ መታዘዙንና የጅጅጋ ማዘጋጃ ቤትም ቤቱን ለአመልካች እንዲያስረክብ ያዘዘ መሆኑን ገልጿል፡፡ ከዚህ በተጨማሪ ይህ ችሎት ጉዳዩ የሚመለከታቸው የተለያዩ የመንግስት አካላት ከፃፉት ደብዳቤ ቤቱ ለአመልካች የተመለሠ መሆኑን ተገንዝቧል፡፡ ከላይ እንደተገለፀው ቤቱ

ለህዝብ አገልግሎት የሚውል እንጂ የግል ሃብት ባለመሆኑ ቤ/ክርስቲያኗ ባለቤትነትን ለማረጋገጥ የባለቤትነት የምስክር ወረቀት አንድታቀርብ ስለማትገደድ የሥር ፍ/ቤቶች የባለቤትነት ማረጋገጫ ምስክር ወረቀት አልቀረበም በማለት የሠጡት ውሣኔ የህግ ስህተት አለበት፡፡

ው ሣ ኔ

1) የጅጅጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በሰኔ 09 ቀን 1996 ዓ.ም. የሠጠው ውሣኔና የሶማሌ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁ 05/1/134/96 በጥቅምት 12 ቀን 1998 ዓ.ም. የሠጠው ውሣኔ ተሽሯል፡፡
2) ክርክር የቀረበበትን 6 ክፍል ቤት ተጠሪዎች ለአመልካች ያስረክቡ፡፡
3) የጅጅጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በዚህ ውሣኔ መሠረት እንዲያስፈፅም የዚህ ትዕዛዝ ግልባጭ ይድረሠው፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/ኃ

የሰ/መ/ቁ. 22719

ጥቅምት 14 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ
ሐጎስ ወልዱ
ተገኔ ጌታነህ
ተሻገር ገ/ሥላሴ
ብርሃኑ አመነው

አመልካች፡- የአ/አ/ከተማ አስተዳደር ሥራና ከተማ ልማት ቢሮ ተተኪ የመሬት ልማትና አስተዳደር ባለሥልጣን አልቀረቡም

ተጠሪ፡- አቶ ነጋሽ ዱባለ - ጠበቃ አቶ መኮንን ኪዳኔ ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል

ፍ ር ድ

መዝገቡ ለሰበር ችሎት ሊቀርብ የቻለው የፌ/ከ/ፍ/ቤት በይግባኝ መ/ቁ 35928 ላይ ታህሳስ 5 ቀን 1998 ዓ.ም በሰጠው ፍርድ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት የሰጠውን ውሳኔ በማፅናቱ የሥር ፍ/ቤቶች ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስሕተት አለበት እና እንዲታረም ሲል አመልካች ጥር 15 ቀን 1998 ዓ.ም የተፃፈ አቤቱታ በማቅረቡ ነው፡፡

በአቤቱታው መሠረት ሰበር ችሎት መዝገቡን ከመረመረ በኃላ የተሰረዘው የቤት ባለቤትነት ደብተር እና ካርታ ተፈፃሚነት እንዲቀጥል ሲል የሥር ፍ/ቤት የሰጠውን ውሳኔ አግባብነት ለመመርመር ተጠሪ እንዲቀርብ አዞ/አዝዞ ግራ ቀኙ ክርክራቸውን አሰምተዋል፡፡ የሰበር ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኂላ መዝገቡን ከሥር ፍ/ቤት ክርክርና ውሳኔ አንፃር አግባብነት ካለው ሕግ ጋር አገናዝቦ መርምሯል፡፡

የጉዳዩ መነሻ በአጭሩ ሲታይ በወረዳ 17 ቀበሌ 20 የሚገኙ በቁጥር 1304፣1305 እና 1306 ቤቶች በካርታ ቁጥር 32221 እና በቤት ባለቤትነት ደብተር ቁጥር 17/3/91 ማረጋገጫ መሠረት የተጠሪ መሆናቸው ተረጋግጦ በፍ/መ/ቁ. 503/88 እና በአፈጻጸም መ/ቁ 90/92 ተጠሪ እንዲረከብ ከተደረገ

በኋላ አመልካች እና የመ/ቤቱ የሥራ ሐላፊዎች / በሥር ፍ/ቤት 1ኛ እና 2ኛ ተከሳሾች/ ይህንን የባለቤትነት ማረጋገጫ እንዲመክን በማድረጋቸው ለዚህ ሕገወጥ ተግባራቸው ተጠያቂ እንዲሆኑ እና የሰነዶቹ ትክክለኛነት ተረጋግጦ ካርታ እና ደብተሩ ተዘጋጅቶ ለተጠሪ /ለሥር ከሳሽ/ እንዲሰጥ ይወሰንልኝ ሲል ባቀረበው ክስ የሥር ፍ/ቤት ከአከራከና የግራ ቀኙን ማስረጃ ከመረመረ በኋላ የአመልካች ድርጊት ሕገወጥ ነው በማለት የቤት ባለቤትነት ማረጋገጫ ሰነዶቹ ተፈፃሚነት እንዲቀጥል ሲል ውሳኔ ሰጥቷል፡፡

ከዚህ ውሳኔ እና ለሰበር ከቀረበው ክርክር አንፃር በመሠረታዊነት ሊታይ የሚገባው ነጥብ የተጠሪ /የሥር ከሳሽ/ የባለቤትነት ማረጋገጫ ሰነዶች በአስተዳደር አካል ከተሰረዘ ክስ ለማቅረብ የክስ ምክንያት አለን? የሚለውን የሕግ ጥያቄ አግባብ ካለው ሕግ ጋር በማገናዘብ መርምረናል፡፡ በመሠረቱ አመልካች መሥሪያ ቤት የቤት ባለቤትነት ማረጋገጫ ደብተር የመስጠትም ሆነ የመሰረዝ መብት በሕግ ተሰጥቶታል፡፡ ተጠሪም በሥር ፍ/ቤት እንዳረጋገጠው በቤት ቁጥር 1304፣1305 እና 1306 ላይ የተሰጠው የካርታ ቁጥር 32221 እና የቤት ባለቤትነት ደብተር ቁጥር 17/3/91 ተሰርዟል፡፡ ይህንን ያደረገው አካል በሕግ በተሰጠው ሥልጣንና ሃላፊነት መሆኑ እንደተመለከተ ሆኖ ይህ አካል በሥልጣኑ በወሰነው ጉዳይ ጉድለት ካለበት መታረም የሚችለው የሥልጣን ተዋረዱን ጠብቆ ባለው የአስተዳደር አካል መሆኑ ይታወቃል፡፡

ይህ እንዳለ ሆኖ የአሁን ተጠሪ በፍ/ቤት ክስ ለማቅረብ በመጀመሪያ በሕጉ አግባብ መሠረት ለክርክሩ መነሻ ወይም መሠረት በሆነው ሀብት ላይ መብት ወይም ጥቅም ያለው መሆኑን ማረጋገጥ አለበት፡፡ ይህ መብት ወይም ጥቅም ሊረጋገጥ የሚችለውም በምኞት ወይም በፍላጐት ብቻ ሳይሆን በሕግ ፊት ተቀባይነት ያለውን አረጋጋጭ ማስረጃ በማቅረብ መሆን እንዳለበት ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ አንቀጽ 33/2/ መንፈስ መረዳት ይቻላል፡፡ በዚህ ረገድ ይህ የሕግ ክርክር በሥር ፍ/ቤት የተነሳ ቢሆንም የሥር ፍ/ቤት አፅንኦት ሰጥቶት አልተመለከተውም፡፡

አሁን በተያዘው ጉዳይ ላይ አመልካች የተጠሪን የባለቤትነት ማረጋገጫ ሰነዶች ከሰረዘ ተጠሪ አስቀድሞ በተጠቀሱት ቤቶች ላይ ባለመብት መሆኑን የሚያረጋግጡ ማስረጃዎችን በእጁ ማስገባት ይኖርበታል፡፡ ይህ መሠረታዊ ማረጋገጫ ሰነድ ወይም ማስረጃ ሳይኖረው ፍ/ቤት ሰነድ እንዲሰጠው እንዲወሰንለት መጠየቅ አይቻልም፡፡ በመሆኑም የተጠሪ መብትና ጥቅም የሚረጋገጠው የአስተዳደር አካላት በሚሰጡት የባለቤትነት ማረጋገጫ ሰነዶች እንደሆነ በፍ/ብ/ህ/ቁ.1195/1/ ተመልክቷል፡፡ የአሁን ተጠሪ በዚህ አካል የተረጋገጠ ማስረጃ ሳይኖረው ለክርክሩ መነሻ በሆኑ ቤቶች ላይ መብት እንዳለው የሚያርጋግጥ ማስረጃ ሳያቀርብ ክስ ማቅረቡ በሕግ ተቀባይነት የለውም፡፡

ስለዚህ የተጠሪ ክስ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ አንቀጽ 33/2/ የተመለከተውን አሟልቶ ያልቀረበ ሆኖ ሳለ የሥር ፍ/ቤቶች ይህንን ወደ ጐን በመተው ወደ ጉዳዩ ገብተው በማከራከር አመልካች ለተጠሪ ሰጥቶ የነበረውን የባለቤትነት ማረጋገጫ ሰነዶች መሰረዙ አግባብ ስላልሆነ የሰነዶቹ ተፈፃሚነት እንዲቀጥል በማለት የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስሕተት ያለው ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

ው ሳ ኔ

1/ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ 30467 ጥቅምት 25 ቀን 1997 ዓ.ም የሰጠው ፍርድ እና የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ.35928 ታህሳስ 5 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጠው ፍርድ ተሽሯል፡፡ ይፃፍ፡፡

2/ የዚህን ችሎት ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡

መዝገቡን ዘግተን ወደ መዘገብ ቤት መልሰናል፡፡

የማይነበብ አምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/ኃ

የሰበር መ/ቁ. 23608

ኅዳር 3 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍስሐ ወርቅነህ

ሐጎስ ወልዱ

ሂሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ፕራይቬታይዜሽንና የመንግሥት ልማት ድርጅቶች ተቆጣጣሪ

ኤጄንሲ ነ/ፈጁ መስፍን በሻህ

ተጠሪ፡- የአቶ ኑር በዛ ተረጋ ወራሾች

ጠበቃ ስንታየሁ ባህሩ

መዝገቡን መርምረን ቀጥሎ የተመለከተውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

<u>ፍ ር ድ</u>

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው የአሁን ተጠሪዎች አውራሽ በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ባቀረቡት ክስ መነሻነት ሲሆን የክሱም ይዘት ባጭሩ በወረዳ 18 ቀበሌ 34 ክልል ቁጥራቸው ከ001 -007 የሆኑት ቤቶች ያለአግባብ በመንግሥት የተወሰዱ መሆናቸው ታምኖበት በሥራና ከተማ ልማት ሚኒስቴር በኩል እንዲመለስልኝ ተወስኖ በዚሁ ውሣኔ መሠረት ቤቶቹን እንድረከብ ታህሣሥ 3 ቀን 1988 ዓ.ም በተፃፈ ማመልከቻ ለከተሣሽ (ለአሁን አመልካች) አመልክቼ እንዳለሁ በኅዳር ወር 1991 ዓ.ም አካባቢ በቤቶቹ ውስጥ የነበሩት ተከራዮችን ሲለቁ ከሣሽ ቤቶችን የተረከብኩኝ ቢሆንም ያቀረብኩት አቤቱታ አስቀድሞ ቤቶቹ ሊመለሱልኝ እንደሚገባ ታምኖበት በተሰነልኝ መሠረት እንዲመለሱልኝ የሚል ሆኖ ሳለ አቤቱታዬን በትክክል ባለመረዳት ለቤቶቹ የቤት ባለቤትነት መብት እንዲሰጠኝ እንዳመለከትኩኝ ቆጥሮ የሚመለሱት ቤቶች በሙሉ ሣይሆን በከፊል ብቻ ነው በማለት በመወሰኑ ይህንኑ ውሣኔ በመቃወም ለኤጀንሲው የሥራ አመራር ቦርድ ይግባኝ ያቀረብኩ ቢሆንም ቦርዱ የኤጀንሲውን ውሣኔ በመሻር መዝገቡን የዘጋ ስለሆነ የኤጀንሲውም ሆነ የቦርዱ ውሣኔ ከሥልጣናቸው ውጭ ስለሆነ በፍርድ ሊሰረዝልኝ ይገባል የሚል ነው፡፡

የከሣሽ ክስና ማስረጃ ለተከሣሽ (ለአሁን አመልካች) ደርሶ በሰጠው መልስ ከሣሽ በክስ አቤቱታቸው በጠቀሷቸው ቤቶች ትርፍነታቸው ተረጋግጦ በአዋጅ ቁጥር 47/67 መሠረት የተወረሱ ንብረቶች ናቸው በመሆኑም በመጀመሪያ የኤጀንሲው ሥራ አስኪያጅ በመቀጠልም የኤጀንሲው ሥራ አመራር ቦርድ ይህን ጉዳይ ለማየት ሥልጣን እንደሌለው በመግለጽ የመጨረሻ ውሣኔ በመስጠት መዝገቡ እንዲዘጋ ወስኗል፡፡ በአዋጁ ቁጥር 110/87 መሠረት ተከሣሽ የሚሰጣቸውን ውሣኔዎች በፍ/ቤት እንደገና ሊታዩ /Review/ እንደሚችሉ የተደነገገ ድንጋጌ ስለሌለ ፍ/ቤቱ ይህንን አቤቱታ ተቀብሎ የማየት ሥልጣን የለወም፡፡ በማለት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ያቀረበ ሲሆን በፍሬ ጉዳዩም ሙሉ መልስ በመስጠት ክሱ ከበቂ ኪሣራ ጋር ሊሰረዝ ይገባል በማለት ተከራክሯል፡፡

የግራ ቀኙ ክርክር በዚህ መልኩ የቀረበለትም የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ክርክሩን መርምሮ በተከሣሽ በኩል የፍ/ቤቱን ሥልጣን አስመልክቶ የቀረበውን የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ በተመለከተ ኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገመንግሥት በአንቀጽ 79(1) ላይ የዳኝነት ሥልጣን የፍ/ቤቶች ብቻ እንደሆነ በአንቀጽ 37(1) ላይ ደግሞ ማንኛውም ሰው በፍርድ ሊወሰን የሚገባውን ጉዳይ (Justicable matter) ለፍ/ቤት የማቅረብና ውሣኔ የማግኘት መብት አለው የተደነገገ ከመሆኑም በላይ በአስተዳደር አካላት የተሰጡ ውሣኔዎችን ፍ/ቤቶች እንደገና ለማየት ተፈጥሯዊ /inherent/ የሆነ ሥልጣን ያላቸው ስለሆነ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን የለውም ተብሎ በተከሣሽ በኩል የቀረበው መቃወሚያ በአግባቡ የቀረበ አይደለም በማለት ውድቅ አድርጎ በፍሬ ጉዳይ ረገድ ግራ ቀኙ ያደረጉትን ክርክር መርምሮ በአዋጅ ቁጥር 110/87 አንቀጽ 4(1) እና አንቀጽ 3(2) መሠረትና ይህን አዋጅ ለማስፈፀም በወጣው መመሪያ ቁጥር 001/88 አንቀጽ 3(1) እና (2) መሠረት ከአዋጁ ቁጥር 47/67 ውጭ የተወሰዱ

ንብረቶች ይመለሱልኝ የሚሉ አቤቱታዎችን እንደዚሁም ከአዋጅ ውጭ በተወረሰ ንብረት ላይ አዋጅ ቁጥር 110/87 ከመጽናቱ በፊት በሌላ አካል የመጨረሻ አስተዳደራዊ ውሣኔ የተሰጠ ቢሆንም ይህ ውሣኔ እንደገና እንዲመረመር አቤቱታ ሲቀርብ ኤጂንሲው ከዚያም ቦርዱ የማየት ሥልጣን ተሰጥቷቸዋል፡፡

ሆኖም በአዋጁና በመመሪያው መሠረት ከእነርሱ በፊት ሌላ የአስተዳደር ባለሥልጣን ከአዋጁ ወጭ የተወረሱ ናቸው የተባሉ ንብረቶች ላይ የሰጠውን የመጨረሻ አስተዳደራዊ ውሣኔ ኤጀንሲውም ሆነ ቦርዱ በመመርመር ተገቢውን ውሣኔ ለመስጠት የሚችሉት አቤቱታ ሲቀርብላቸው እንጂ በገዛ ፈቃዳቸውና በእራሣቸው ጊዜ አይደለም በማለት በውሣኔው ላይ አስፍሮ፤ በተያዘው ጉዳይ የኤጀንሲው ሥራ አስኪያጅና የሥራ አመራር ቦርድ ከላይ የተጠቀሱትን የአዋጁንና የመመሪያውን ድንጋጌዎች ጥሰው ከሥልጣናቸው በማለፍ ከሣሽ ቤቶቹን ለመረከብ በተወሰነልኝ መሠረት ርክክቡ ይፈፀምልኝ በማለት ያቀረቡትን አቤቱታ ያለአግባብ የተወረሱ ቤቶች ይመለስልኝ በማለት አዲስ አቤቱታ ያቀረቡ በማስመሰል ውሣኔ የሰጡ ስለሆነ የኤጂንሲው ሥ/አስኪያጅም ሆነ ቦርዱ ከሥልጣናቸው ውጭ ውሣኔ ስለሰጡ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2121 ??መሠረት ተሰርዟል በማለት ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

ጉዳዩ በይግባኝ የቀረበለትም የፌ/ከ/ፍ/ቤት በበኩሉ ግራ ቀኙን አከራክሮ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን የሌለው መሆኑን አስመልክቶ የቀረበውን የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ሣይቀበለው የቀረው በአግባቡ እንደሆነና በዚህ ረገድ የቀረበው የይግባኝ ቅሬታ ተቀባይነት የሌለው ነው ካለ በኂላ በፍሬ ጉዳይ ክርክር ረገድም ኤጀንሲውም ሆነ የኤጀንሲው የሥራ አመራር ቦርድ የሰጡት ውሣኔ ከአዋጁም ሆነ ከመመሪያው አኳያ ሲታይ ከሥልጣናቸው ውጭ ስለሆነ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ውሣኔው ሊሰረዝ እንደሚገባ የሰጠው ውሣኔ የሚነቀፍ እንዳልሆነ ነገር ግን የኤጂንሲው ሥራ አስኪያጁ ውሣኔ በቦርዱ ተሽሮ ባለበት ሁኔታ ፍ/ቤቱ በድጋሚ የኤጀንሲውን

ሥራ አስኪያጅ ውሣኔ መሻሩ በአግባቡ አይደለም በማለት በዚህ መልኩ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤትን ውሣኔ በማሻሻል አጽንቷል፡፡

የሰበር አቤቱታውም የቀረበው ይህንኑ በመቃወም ሲሆን ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት የቀረበውን አቤቱታ መርምሮ የፕራይቬታይዜሽን ኤጂንሲ የሰጠው ውሣኔ እንደገና ለማየት ፍ/ቤቶች ተፈጥሯዊ /inherent/ ስልጣን አላቸው በማለት ኤጀንሲው የሰጠውን ውሣኔ የሥር ፍ/ቤቶች በድጋሚ አይተው ውሣኔ መስጠታቸው አግባብነቱ ለሰበር ቀርቦ ሊጣራ እንደሚገባ በማመኑ ተጠሪዎችን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

በአጠቃላይ የክርክሩ ነጥብ ከላይ የተመለከተው ሲሆን የሰበር አቤቱታውም እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

የተጠሪዎች አውራሽ በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ባቀረቡት ክስ የጠየቁት ዳኝነት /Relief/ ኤጂንሲውም ሆነ ቦርዱ የቀረበላቸው አቤቱታ ከአዋጁ ውጭ የተወሰደ ቤት እንዲመለስልኝ ይወሰንልኝ የሚል ባልሆነበት ሁኔታ ከተጠየቀው ውጭ ሌላ ጭብጥ በመያዝ ውሣኔ የሰጡ ስለሆነ ይሄው ውሣኔ ሊሰረዝ ይገባል በማለት ነው፡፡

ከአዋጅ ውጭ ስለተወሰዱ ንብረቶች በወጣው አዋጁ ቁጥር 110/87 አንቀጽ 4(1) እና (2) መሠረት ከአዋጅ ውጭ የተወሰዱ ንብረቶችን የባለቤትነት ሁኔታ የማጣራትና የማስወሰን ሥልጣን ለአመልካች የተሰጠ ሲሆን የባለቤትነትን ጥያቄ በሚመለከት ኤጀንሲው በሚሰጠው ውሣኔ ላይ ቅሬታ ያለው ወገን አቤቱታውን ለኤጀንሲው የሥራ አመራር ቦርድ ማቅረብ እንደሚችል በዚሁ አዋጅ በአንቀጽ 5/3/ ላይ ተመልክቷል፡፡

በእርግጥ የተጠሪዎች አውራሽ ታህሣሥ 3 ቀን 1988 ዓ.ም ለአመልካች ያቀረቡት አቤቱታ ለክርክሩ ምክንያት የሆኑት ቤቶች ከአወጁ ውጭ የተወሰዱ ስለሆነ ይመለስልኝ በማለት ሣይሆን የቤቶቹ ባለቤትነቱ በሥራና ከተማ ልማት ሚኒስቴር ዓማካይነት ተረጋግጦ ተወስኖልኝ ርክክቡ የዘገየ ስለሆነ ቤቶቹን እንድረከብ ይወሰንልኝ በማለት ነው፡፡

የተጠሪዎች አውራሽ ለክርክሩ ምክንያት የሆኑት ቤቶች እንዲመለሱልኝ በሌላ አካል ተወስኖልኛል የሚሉ ከሆነ ቀድሞውንም ቢሆን ቤቶቹን ለመረከብ አቤቱታ ማቅረብ የነበረባቸው ለፍ/ቤት እንጂ ለኤጀንሲው አልነበረም፡፡

በሌላ በኩልም ለኤጀንሲው የቀረበው አቤቱታ ይዘቱ ምንም እንኳን የቤቶቹን ርክክብ የሚመለከት ቢሆንም ኤጀንሲው የተቋቋመው ከአዋጁ ውጭ የተወሰዱ ንብረቶችን የባለቤትነት ሁኔታ አጣርቶ ለመወሰን እስከሆነ ድረስ የእነዚህንም ቤቶች የባለቤትነት ሁኔታ ከአዋጁ አኳያ መርምሮ ውሣኔ ቢሰጥ ከሥልጣኑ ውጭ በማለፍ ውሣኔ ሰጥቷል ወደሚል ድምዳሜ ሊወሰድ አይችልም፡፡ ይልቁንም ኤጀንሲው የተቋቋመበትን አ/ቁ/110/87 ለማስፈፀም በወጣው መመሪያ ቁጥር 001/88 መሠረት ከአዋጅ ቁ. 110/87 መውጣት በፊት ከአዋጅ ቁጥር 47/67 ውጭ በተወሰደ ንብረት ላይ በሌላ አስተዳደራዊ አካል የመጨረሻ አስተዳደራዊ ውሣኔ ተሰጥቶ ባለበት ሁኔታም የውሣኔው አግባብነት እንዲመረመር አቤቱታ ሲቀርብ ኤጀንሲውም ሆነ ቦርዱ መርምረው ውሣኔ መስጠት እንደሚችሉ የተመለከተ እንደመሆኑ መጠን የተጠሪዎች አውራሽ በዚህ መልኩ ያቀረቡትን አቤቱታ ኤጀንሲውም ሆነ ቦርዱ መርምረው ውሣኔ መስጠታቸው ከስልጣናቸው ውጭ ነው ሊባል አይችልም፡፡

ከዚሁ ጋር በተያያዘም በሕገ መንግሥታችን አንቀጽ 37/1/ ላይ ማንኛውም ሰው በፍርድ ሊወሰን የሚገባውን ጉዳይ ለፍ/ቤት ወይም ለሌላ በሕግ የዳኝነት ሥልጣን ለተሰጠው አካል የማቅረብና ውሣኔ ወይም ፍርድ የማግኘት መብት እንዳለው ተመልክቷል፡፡

ከዚህ የሕገመንግሥቱ ድንጋጌ በግልጽ መገንዘብ የሚቻለው ፍ/ቤቶች አንድን አቤቱታ ተቀብለው ውሣኔ መስጠት የሚችሉት ዳኝነት የተጠየቀበት ጉዳይ በሕግ ለሌላ አካል ያልተሰጠ ጉደይ በሚሆንበት ጊዜ እንደሆነ ነው፡፡

የተያዘውም ጉዳይ በተጠቀሰው አ/ቁጥር 110/87 መሠረት የዳኝነት ሥልጣኑ በግልጽ ለሌላ አካል ማለትም ለአመልካች የተሰጠ ስለሆነና ኤጀንሲውም በሰጠው ውሣኔ ቅር የተሰኘ ወገን ቅሬታውን ለኤጀንሲው የሥራ

አመራር ቦርድ ማቅረብ እንደሚችልና የቦርዱም ውሣኔ የመጨረሻና አስሪ /Final and binding/ እንደሆነ በአዋጁ ላይ ስለተመለከተ አቤቱታው ይህንን ሥርዓት ካለፈ በኋላ በኤጀንሲውም ሆነ በቦርዱ የተሰጠው ውሣኔ ከሥልጣን ውጭ ስለሆነ ውሣኔው ሊሰረዝ ይገባል የሚለው የተጠሪዎች አቤቱታ በአንድ በኩል በዚህ መልኩ የተሰጠው ውሣኔ በፍ/ቤት በድጋሚ ለማየት የሚያስችል የሕግ ማዕቀፍ /legal frame work/ በሌለበት ሁኔታ ከመሆኑም በላይ በሌላም በኩል የፍ/ቤቶች የዳኝነት ሥልጣን በእኛ አገር ሁኔታ ከሕግ የመነጨ እንጂ ተፈጥሯዊ /inherent/ ባልሆነበት ሁኔታ ስለሆነ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት የፍ/ቤቱን ሥልጣን አስመልክቶ በቀረበለት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ ተመስርቶ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን የለውም በማለት መመለስ ሲገባው የፌ/ከ/ፍ/ቤትም ይህንኑ ስህተት ሣያርም መቅረቱ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመ.ቁ. 48/93 በመጋቢት 16 ቀን 1994 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ እንደዚሁም የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ.ቁ. 13021 በታህሣሥ 5 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/ለ/ መሠረት ተሽሯል፡፡ ይፃፍ፡፡
2. ተጠሪዎች ያቀረቡት አቤቱታ የፍ/ቤት ሥልጣን አይደለም በማለት ተወስኗል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ነ/ዓ

የሰበር መ/ቁ. 24269

ኅዳር 24 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍስሐ ወርቅነህ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- የአዲስ አበባ ከተማ መስተዳደር ታረቀኝ ሞላ ቀረበ፡፡

ተጠሪ፡- ተክለማርያም መኮንን ቀረበ፡፡

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ለአቤቱታው መነሻ የሆነው ጉዳይ ተጠሪ ባቀረበው የቤት ይለቀቅልኝ ጥያቄ ላይ የተመሠረተ ክርክር የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ በተጀረመበት የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ተጠሪ የከሰሰው አዳነ ገብሩ እና ወ/ሮ ፈትለወርቅ ጌታቸው የተባሉትን ሰዎች ሲሆን፣ አመልካች ክርክሩ ውስጥ የገባው ለክርክሩ መነሻ በሆነው ቤት ላይ የተነሣው ጥያቄ ይመለከተዋል ስለተባለ ጣልቃ እንዲገባ ታዞ ነው፡፡ ተጠሪው ክስ የመሠረተውም በወረዳ 17 ቀበሌ 15 ክልል የሚገኝ ቁጥር 367/ለ/ የሆነው ቤት የግል ንብረቴ ሲሆን አዳነ ገብሩ በተባለው ተከሣሽ በውል አከራይቼው ሲጠቀምበት ቆይቶአል፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ ከኔ ፈቃድ ውጪ ለወ/ሮ ፈትለወርቅ ጌታቸው አከራይቶታል፡፡ ስለዚህ ተከሣሾች ኪራዩን እንዲከፍሉና ቤቱን እንዲያስረክቡኝ ሊወስንልኝ ይገባል በማለት ነው፡፡ ፍ/ቤቱም ከተከሣሾች እና ከጣልቃ ገቡ የቀረቡትን የመከራከሪያ ነጥቦች ከሰማ በኋላ፣ 1ኛ ተከሣሽ እና ጣልቃ ገቡ ቤቱን ለከሣሽ ያስረክቡ፣ ከመስከረም ወር 1993 ዓ.ም. ጀምሮ እስከ ሰኔ 30 ቀን 1994 ዓ.ም. ድረስ ያለውን የኪራይ ገንዘብም በአንድነትና በነጠላ ይክፈሉ ሲል ወስኖአል፡፡ በዚህ ውሣኔ ላይ ከአሁኑ አመልካች ይግባኝ የቀረበለት የፌ/ከ/ፍ/ቤትም ውሣኔው ጉድለት

የለበትም በማለት ይግባኙን ሳይቀበለው ቀርቶአል፡፡ የሰበር አቤቱታ የቀረበው በዚሁ ላይ ነው፡

የሰበር ችሎቱ አመልካች ሚያዝያ 4 ቀን 1998 ዓ.ም. በፃፈው ማመልከቻ የቀረበውን አቤቱታ መሠረት በማድረግ ተጠሪን አስቀርቦ ክርክሩን ሰምቶአል፡፡ አቤቱታው በሰበር ችሎት እንዲታይ የተወሰነው ተጠሪ ለክርክሩ መነሻ የሆነውን ቤት የሠራው ባልተፈቀደለት የከተማ ቦታ ላይ ነው እየተባለ ቤቱን ሊረከብ ይገባል የመባሉን አግባብነት ለመመርመር ነው፡፡ በዚህ መሠረትም በጭብጥነት የተያዘው ነጥብ ከግራ ቀኝ ወገኖች ክርክር፣ አቤቱታ ከቀረበበት ውሣኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝበን መርምረናል፡፡

ከሥር ጀምሮ ከተደረገው ክርክር ይዘት መገንዘብ እንደቻልነው ተጠሪ ቤቱን ሠርቻለሁ በሚል ለሌላ ሰው በውል አከራይቶ ከመገኘቱ በቀር በቦታው ላይ ቤት እንዲሠራ አግባብ ካለው ባለስልጣን የተፈቀደለት ወይም በቦታው የመጠቀም መብት ያገኘ መሆኑን ለማስረዳት ያቀረበው ማስረጃ የለም፡፡ የሥር ፍ/ቤቶችም አቤቱታ የቀረበበትን ውሣኔ የሰጡት ማስረጃ አግኝተናል በማለት ሳይሆን፣ አመልካች ቤቱ ያረፈበት የከተማ ቦታ ለመወረሱ /የመንግሥት ንብረት ለመሆኑ/ ማስረጃ አላቀረበም የሚል ምክንያት በመስጠት እና ቤቱ በሕገ ወጥ መንገድ የተሠራ ነው ከተባለም የሚመለከተውና ሥልጣን ያለው አካል ነው ተገቢውን እርምጃ የሚወስደው የሚል ትችት በማከል ብቻ ነው፡፡

ለሁሉም ግልጽ እንደሆነው የከተማ ቦታና ትርፍ ቤትን የመንግሥት ንብረት ለማድረግ የወጣው አዋጅ ቁ. 47/67 ከታወጀ ወዲህ የከተማ ቦታ የመንግሥት ሃብት ሆኖአል፡፡ ይህ ማለት በግል የሚያዝ የከተማ ቦታ የለም ማለት ነው፡፡ ግለሰቦች በከተማ ቦታ የመጠቀም /የመያዝ/ መብት የሚኖራቸው አግባብ ባለው የመንግሥት አካል /ባለስልጣን/ ሲሰጣቸው ነው፡፡ በተያዘው ጉዳይ የምናየው ግን ተጠሪ በቦታው ላይ ይጠቀም ዘንድ /ቤቱን እንዲሠራ/ ሳይፈቀድለት ነው ቤት ሠርቼ አከራየሁ የሚል ክርክር ያቀረበው፡፡ የከተማ ቤት አሠራርና አጠቃቀምን በተመለከተ በወጣው አዋጅ ቁ. 292/78 በአንቀጽ 7/1/ እንደተደነገገው ከሚመለከተው ባለስልጣን ፈቃድ ሳይኖር የተሠራ የከተማ

ቤት ሕጋዊነት አይኖረውም። ቤቱ እንዲወረስ ወይም እንዲፈርስ እንደሚደረግም ሕጉ ያመለክታል። ከዚህ አንፃር የተጠሪ ክርክር ሲታይ ተቀባይነት ያለው አይደለም። አቤቱታ የቀረበበት ውሣኔም እነዚህን ሁኔታዎች እና ሕጉን ያላገናዘበ በመሆኑ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል።

ው ሣ ኔ

1. አቤቱታ የቀረበባቸው የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 20911 ታህሣሥ 22 ቀን 97 ዓ.ም. የሰጠው እና የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 37803 መጋቢት 13 ቀን 98 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽረዋል።
2. ተጠሪ ያቀረበው የቤት ልረከብ ጥያቄ ተቀባይነት የለውም ብለናል። ወጪና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ።

መዝገቡ ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 26130

የካቲት 4 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሐጎስ ወልዱ

ሂሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- አቶ ገ/እግዚአብሔር ከበደው - ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ት ሠላዊት ወ/ገብርኤል - ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ይህ ክርክር የተጀመረው በትግራይ ክልል በመቀሌ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ሲሆን የአሁን ተጠሪ በአመልካች ላይ ባቀረቡት ክስ የሟች እናቴ ወ/ሮ ድንቅነሽ ድምጹ ወራሽ ስሆን በአውራሽ ስም የተመዘገበውንና በመቀሌ ከተማ የሚገኘውን 10 ክፍል ቤት እኔ በማላውቀው ሁኔታ ተከሣሽ ይዞ በማከራየት ላይ ስለሚገኝ የ13 ወር የቤት ኪራይ በጠቅላላው ብር 35,000 /ሠላሳ አምስት ሺህ/ በመክፈል ቤቱን እንዲያስረክበኝ ይወሰንልኝ በማለት ጠይቀዋል።

ተከሣሽም ቀርበው ለክሱ በሰጡት መልስ ከሳሽ የሟች ወ/ሮ ድንቅነሽ ድምጹ ልጅ መሆኗን እንደማይክዱ ነገር ግን ከሟች ጋር በ1977 ዓ.ም. ተጋብተን አብረን ስንኖር ልጆች የወለድን ከመሆኑም በላይ ክስ የቀረበበትንም ቤት አብረን ሠርተናል። የሚያከራክረው ቤትና ቦታ ግማሹ የራሴ ሲሆን ግማሹ ደግሞ የሟች ወ/ሮ ድንቅነሽ ድምጹ ስለሆነ ከሣሽ ከሌሎች ወራሾች ጋር በመሆን ድርሻዋን ብትካፈል አልቃወምም ብለው የቤት ኪራይን በተመለከተ ቤቱ በወር ብር 2000 /ሁለት ሺህ/ ይከራይ እንደነበረ አምነው ነገር ግን ከሰኔ 29 ቀን 1995 ዓ.ም. እስከ ሕዳር 1997 ዓ.ም. ድረስ ያለውን ሟች በሕይወት እያለች በጋራ የተጠቀምንበት ሲሆን ቀሪውንም ከከሳሽ ጋር

በጋራ ስለተጠቀምንበት ክሱ ያለአግባብ ስለቀረበ ሊሰረዝ ይገባል በማለት ተከራክረዋል፡፡

የግራ ቀኙ ክርክር በዚህ መልኩ የቀረበለትም የዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት የግራ ቀኙን ማስረጃ ሰምቶ ክስ ከቀረበበት ቤት መካከል 5 ክፍል ቤት የከሳሽ እናትና ተከሣሽ በ1977 ዓ.ም. ከተጋቡ በኋላ በ1994 ዓ.ም. የተሰራ መሆኑ ስለተረጋገጠ ግማሹ የተከሳሽ ሆኖ ግማሹ ደግሞ ከሳሽን ጨምሮ ወራሾች እንዲካፈሉት ቀሪው 4 ክፍል ቤት ደግሞ ከመጋባታቸው በፊት መሠራቱ ማስረጃ ስለተረጋገጠ ከሣሽና ሌሎች የሟች ወራሾች እንዲከፋፈሉት በማለት ውሣኔ ሠጥቷል፡፡

እንደዚሁም ቤቱ ያረፈበትን የቦታ ይዞታ በተመለከተ የቦታው ስፋት በማዘጋጃ ቤት ደንብ መሠረት ለሁለት ለማካፈል የሚቻል ከሆነ ግማሹን ከሳሽና ሌሎች ወራሾች እንዲወሰዱ ቀሪውን ግማሽ ደግሞ ተከሣሽ እንዲወስዱ የማዘጋጃ ቤት ደንብ ቦታውን ለሁለት ለማካፈል የማይቻል ከሆነም ቤቱና ቦታው ተሸጦ ከላይ በተመለከተው ዓይነት ወራሾችና ተከሣሽ እንዲከፋፈሉ በማለት በአብላጫ ድምጽ ውሣኔ ሠጥቷል፡፡

የአነስተኛው ድምጽ ደግሞ ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ቤት የተሰራበት ቦታ የከሳሽ እናት ወ/ሮ ድንቅነሽ ድምጹ ተከሣሽን ከማግባቸው በፊት የነበራቸው ይዞታ ስለሆነ ተከሳሽ መብት የሚኖራቸው በዚህ ቦታ ላይ ከጋብቻ በኋላ ለተሠራዉ ቤት ግማሹን በተመለከተ ስለሆነ የዚህን ቤት ግምት ይዞ እንዲሄድ ከሚወሰን በስተቀር ከጋብቻ በፊት የከሳሽ እናት ባረጋገጡት ቦታና ቤት ላይ መብት ሊኖረው አይገባም የሚል ነው፡፡

ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተውም የትግራይ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት በበኩሉ ግራ ቀኙን አከራክሮ በአብላጫ ድምጽ የተሰጠውን የከፍተኛ ፍ/ቤት ውሣኔ በመሻር የአነስተኛውን ድምጽ አጽንቷል፡፡

አመልካች በዚሁ ውሣኔ ቅሬታ አድሮባቸው የሰበር አቤቱታ ለክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት ቢያቀርቡም መሠረታዊ የሕግ ስህተት አልተፈጸመም በማለት ችሎቱ አቤቱታውን ሳይቀበለው ቀርቷል፡፡

ይህ ሰበር ሰሚ ችሎትም የቀረበለትን የሰበር አቤቱታ መርምሮ ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ቤትና የቦታ ይዞታን ክፍፍል አስመልክቶ በትግራይ ክልል ጠ/ፍ/ቤት የተሰጠው ውሣኔ አግባብነት ተጣርቶ ሊወሰን የሚገባው መሆኑን በማመኑ ተጠሪን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

በአጠቃላይ የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን የሰበር አቤቱታውም እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ቤት የተሰራበትን ቦታ የተጠሪ እናት ወ/ሮ ድንቅነሽ ድምጹ ከአመልካች ጋር ከመጋባታቸው በፊት ይዘውት እንደነበር በዚሁ ቦታም ላይ አመልካችን ከማግባታቸው በፊት 5 ክፍል ቤት ሠርተው እንደነበር ቀሪው 4 ክፍል ቤት ደግሞ ከአመልካች ጋር ከተጋቡ በኋላ እንደተሰራ በዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት ክርክር ሲደረግ በማስረጃ ተረጋግጧል፡፡

በሌላ በኩልም በፌዴራሉ የቤተሰብ ሕግም ሆነ በአዋጅ ቁጥር 33/91 በታወጀው የትግራይ ክልል የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 85 መሠረት ከጋብቻ በፊት የነበረ የባልና ሚስት ንብረት የግል ንብረት እንደሚሆን የተመለከተ ቢሆንም የከተማ ቦታን የመንግሥት ንብረት ለማድረግ በወጣው አዋጅ ቁጥር 47/67 መሠረት የከተማ ቦታ በግል ባለቤትነት ሊያዝ እንደማይችል ከመደንገጉም በላይ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገመንግሥት አንቀጽ 40/3/ ላይ መሬት የመንግሥትና የሕዝብ ንብረት እንደሆነ ስለተደነገገ ግለሰቦች በመሬት ላይ የይዞታ መብት እንጂ የባለቤትነት መብት ሊኖራቸው ስለማይችል የተጠሪ እናት ቤቱ በተሰራበት ቦታ ላይ አመልካችን ከማግባታቸው በፊት የነበራቸው የይዞታ መብትም ቢሆን ከተጠሪ ጋር ከተጋቡ በኋላ በነበራቸው የቦታ ይዞታ ላይ ተጨማሪ ቤት እንዲሰራ በፈቀዱት መሠረት አራት ክፍል ተጨማሪ ቤት በጋራ ስለመስራታቸው የተረጋገጠ በመሆኑ ጋብቻው በሞት ምክንያት ሲፈርስ አመልካች ከሚደርሳቸው ቤት በተጨማሪ በቦታው ላይ የይዞታ መብትም የሚገባቸው በመሆኑ በዚሁ መሠረትም የዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት ቦታውን ወራሾችና አመልካች በማዘጋጃ ቤት ደንብ መሠረት እኩል ለመካፈል የሚችሉ ከሆነ እኩል እንዲካፈሉት እኩል ለማካፈል ካልተቻለም ተሸጦ ገንዘቡን

በውሣኔው መሠረት እንዲካፈሉ በማለት የሰጠው ውሣኔ በአግባቡ ሆኖ ሳለ የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይህንን ውሣኔ በመሻር በጋብቻ ጊዜ የተሰራውን ቤት የግማሹን የዋጋ ግምት አመልካች ሊወስድ ይገባል በማለት የሰጠው ውሣኔ በአግባቡ ካለመሆኑም በላይ የክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎትም ይህንኑ ስህተት ሳያርም መቅረቱ የሕግ ስህተት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የትግራይ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በመ/ቁ. 14635 በግንቦት 25 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 11460 በኀዳር 30 ቀን 1998 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡
2. የመቀሌ ዞን ማዕከላዊ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 1498 በሐምሌ 14 ቀን 1997 ዓ.ም. በአብላጫ ድምጽ የሰጠው ውሣኔ በአግባቡ ስለሆነ በፍ/ብ/ሕግ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ጸንቷል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰበር መ.ቁ. 27506

ሐምሌ 19 ቀን 1999 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ
ፍስሐ ወርቅነህ
አብዱልቃድር መሐመድ
አብዱራሂም አህመድ
ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- እነ ሣሙኤል ውብሸት - ቀረቡ

ተጠሪ፡- ብዙነህ በላይነህ - አልቀረበም

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀረብ የቻለው አመልካቾች ተጠሪ በይዞታችን ላይ የፈጠረው ሁከት ይወገድልን የሚል አቤቱታ ለጅጅጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርበው ፍ/ቤቱም ግራ ቀኙን አከራክሮ ተጠሪ በአመልካቾች ላይ የፈጠረው ሁከት ሊወገድ ይገባል በማለት ውሣኔ ሰጥቶ ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተው የሶማሌ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት የከፍተኛ ፍ/ቤቱን ውሣኔ በመሻር ሁከት የለም በማለት ውሣኔ በመስጠቱ አመልካቾች መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል በማለት ቅሬታ በማቅረባቸው ነው፡፡

ጉዳዩ ለሰበር ችሎት እንዲቀረብ በተሰጠው ትእዛዝ ተጠሪ የአመልካቾች አቤቱታ ደርሷቸው መልስ የሰጡ ሲሆን አመልካቾችም የመልስ መልስ በመስጠት አቤቱታቸውን አጠናክረው ተከራክረዋል፡፡

የጉዳዩ አመጣጥም ባጭሩ ሲታይ አመልካቾች በጅጅጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ባቀረቡት ክስ በጅጅጋ ከተማ ቀበሌ 06 የሚገኝና የምንኖርበት ቤት በአዋጅ ቁጥር 47/67 ተወርሶ ቀበሌው የሚያስተዳድረውና ላለፉት 20 ዓመታት በተከራይነት ኖረንበታል፡፡ ይሁን እንጂ ተከሣሽ ይሄው ቤት የአውራሼ የሟች ወ/ሮ ተዋበች ዘርፉ ነው በማለት እኛ በሌለንበት ይህንኑ

ከቀበሌው አስተዳደር በኪራይ የያዝነውን ቤት እየተገለገለበት ስለሆነ የተፈጠረው ሁከት ይወገድልን በማለት ጠይቀዋል፡፡

ተጠሪም በበኩሉ በሰጠው መልስ ለክሱ መነሻ ምክንያት የሆነው ቤት ከአክስቱ በውርስ የተላለፈለት ንብረት መሆኑን በመግለጽ አቤቱታው ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት ተከራክሯል፡፡

የግራ ቀኙ ክርክር በዚህ መልኩ የቀረበለትም የዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት ለክርክሩ ምክንያት የሆኑት ቤቶች የጅጅጋ ከተማ አስተዳደር መሆናቸውን ከሣሾችም በእነዚሁ ቤቶች በሕጋዊ መንገድ እየኖሩ እንደሆነ ከቀረበው ማስረጃ ማረጋገጥ የተቻለ ስለሆነ በተከሣሽ በኩል የተፈጠረው ሁከት በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1149(3) መሠረት እንዲወገድ በማለት ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

ክርክሩን በይግባኝ የተመለከተውም የሶማሌ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ግራ ቀኙን አከራክሮ ለክርክሩ ምክንያት የሆኑት ቤቶች በአዋጅ ያልተወረሱ ስለመሆናቸው የሚመለከተው የቀበሌ አስተዳደር ያረጋገጠ ከመሆኑም በላይ ይግባኝ ባይ (ተጠሪ) የቤቱ ባለንብረት የነበሩት ግለሰብ ወራሽ መሆናቸው ባቀረቡት ማስረጃ ስለተረጋገጠ የዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት በተጠሪ በኩል የተፈጠረው ሁከት ሊወገድ ይገባል በማለት የሰጠው ውሣኔ ከጭብጡ ያፈነገጠ ነው በማለት ሽሯል፡፡

ይህ ሰበር ሰሚ ችሎትም አቤቱታው ለሰበር ቀረቦ መታየት አለበት በማለት ትእዛዝ የሰጠው ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ቤት የቀበሌው አስተዳደር እያከራየ ገቢ ይሰበስብ ነበር ከተባለ በአዋጅ አልተወረሰም በሚል የተጠሪ የውርስ ሀብት ነው የመባሉን አግባብነት ለማጣራት ሲሆን ከዚሁ አኳያም አቤቱታው እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

አመልካቾች በጅጅጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በተጠሪ ላይ ክስ የመሠረቱት ከጅጅጋ ከተማ ቀበሌ አስተዳደር በተከራይነት የምንኖርበትን ቤት ተጠሪ ወራሽ ነኝ በማለት ያለአግባብ ይዘው የሚገኙ ስለሆነ የተፈጠረው ሁከት ይወገድልን በማለት ነው፡፡

ሁከት ይወገድልኝ የሚል አቤቱታ የሚያቀርብ ወገን በንብረቱ ላይ የይዞታ መብት እንዳለውና በእርግጥም የሚያዝበት መሆኑን ማረጋገጥ እንደሚገባው ከፍ/ብ/ሕ/ቁ/1140 ድንጋጌ መገንዘብ ይቻላል፡፡

በተያዘው ጉዳይ አመልካቾች ሁከት ተፈጥሮብናል የሚሉበትን ቤት በኪራይ ውል መነሻነት ይዘው እንደሚገኙና የይዞታ መብት እንዳላቸው በጅጅጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ክርክር ሲደረግ በማስረጃ አረጋግጠዋል፡፡

የአመልካቾች አቤቱታ ሁከት ይወገድልን የሚል ከሆነ ክርክሩ የይዞታ መብትን /possessory action/ የሚመለከት በመሆኑ በጭብጥ ተይዞ ዕልባት ሊሰጠው የሚገባው ነጥብ ሁከት ተፈጥሯል ወይስ አልተፈጠረም የሚለው ነው፡፡

ይሁንና ተጠሪ በዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት ያቀረቡት ክርክር ለክሱ ምክንያት የሆነው ቤት በውርስ የተላለፈልኝ የግል ቤቴ ስለሆነ የአመልካቾች አቤቱታ ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት እንጂ ሁከት አልፈጠርኩም በማለት አይደለም፡፡

ተጠሪ በባለቤትነት ረገድ የሚያነሱት ክርክር ሁከት ተፈጥሯል ወይስ አልተፈጠረም ተብሎ ለሚያዘው ጭብጥ ተገቢነት የሌለውና እራሱን የቻለ ባለቤትነትን የመፋለም ክስ /petitory action/ በሚመለከተው ላይ አቅርበው ከሚታይ በስተቀር ሁከት እንዲወገድ በቀረበ ክስ የባለቤትነት ክርክር ማንሣት አግባብነት አይኖረውም፡፡ ስለሆነም የሶማሌ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት በተጠሪ በኩል ባለቤትነትን የመፋለም ክስ ባልቀረበበትና አመልካቾች ሁከት ይወገድልን በማለት ባቀረቡት ክስ ተጠሪ የቤቱ ባለቤት ናቸው በማለት ውሣኔ መስጠቱ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. የጅጅጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 149/97 በየካቲት 16 ቀን 1998 ዓ.ም. ተጠሪ በአመልካቾች ላይ የፈፀመው ሁከት ይወገድ በማለት የሰጠውን ውሣኔ በማጽናት የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት

በመ/ቁ. 05/1/91/99 በኅዳር 2 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ስላለበት በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348(1) መሠረት ተሽሯል፡፡ ይፃፍ፡፡

2. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡
3. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማየነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ተ.ወ

የሰ/መ/ቁ. 27600
ታህሣሥ 8 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ
ፍስሐ ወርቅነህ
ሐጎስ ወልዱ
ሒሩት መለሠ
ታፈስ ይርጋ

አመልካች፡- ሕብረት ባንክ አክሲዮን ማኀበር ነ/ፈጅ ንጉሴ ኪዳኔ

ተጠሪ፡- 1. አቶ ጀማል መሐመድ - አልቀረበም፡፡
2. ወ/ሮ ማይሙና ሼህ አብዱልሰመድ - አልቀረቡም፡፡

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው አመልካች በተጠሪዎች ላይ የፈጠረው ሁከት ይወገድ በማለት የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡትን ውሣኔ በመቃወም ነው፡፡

የጉዳዩ አመጣጥም ባጭሩ ሲታይ ተጠሪዎች በአመልካች ላይ በአዳማ ልዩ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ባቀረቡት ክስ ከአመልካች ላይ ገንዘብ ስንበደር በካርታ ቁጥር 045/91 በተመዘገበና በ2500 ካሬ ሜትር ክልል ውስጥ የተሠራን መጋዘን ብቻ ለብድሩ አከፋፈል ዋስትና የሰጠን ሲሆን ከ2500 ካ.ሜትር ውጭ የተሠራና በዋስትና ያልተያዘ ቤት ጨምሮ በአዋጅ ቁጥር 97/90 መሠረት አመልካች በሽያጭ ለ3ኛ ወገን በማስተላለፍ ላይ ስለሚገኝ የተፈጠረው ሁከት እንዲወገድ ይወሰንልን በማለት ጠይቀዋል፡፡

ተከሣሽ /የአሁን አመልካች/ ቀርቦ በሰጠው መልስ በዋስትና የተያዘው ይዞታ የማይነጣጠል መሆኑን፣ ውሉም መኖሪያ ቤትና መጋዘን በሚል እንዳልተከፋፈለ የተመዘገበውም ይዞታ 2500 ካ.ሜትር እንደሆነና የብድር ውሉ ሲፈረም መኖሪያ ቤቱ በጅምር እንደነበርና በኋላ የተሰራ ነው ቢባል

እንኳን የመያዣው አካል መሆኑ እንደማይቀር በመግለጽ ክሱ ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት ተከራክሯል፡፡

የግራ ቀኙ ክርክር በዚህ መልኩ የቀረበለትም የአዳማ ልዩ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ለክሱ ምክንያት የሆነውና ሁከት ተፈጥሮበታል የተባለው ቤት የብድርና የመያዣ ውሉ ከተፈረመ በኋላ የተሰራ ስለመሆኑ የተረጋገጠ ከመሆኑም በላይ ውሉም ሲፈረም ከሳሾች በካርታ ይዞታ ከነበራቸው 2500 ካ.ሜትር ቦታ በመጨመር በአሁኑ ጊዜ ይዞታቸው ወደ 3200 ካ.ሜ ከፍ ብሎ ቤቱም በተጨማሪ ባገኙት ቦታ ላይ ስለመሠራቱ የተረጋገጠ ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 3066 መሠረት ይሄው ቤት የመያዣው አካል ሊሆን ስለማይችል ተከሣሽ መያዣ ያላደረገውን ንብረት ሊሸጥ አይችልም በማለት ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

ተከሣሽ በዚህ ውሣኔ ቅሬታ አድሮበት የይግባኝ ቅሬታውን ለኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ያቀረበ ቢሆንም በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 337 መሠረት ፍ/ቤቱ ይግባኙን ሳይቀበል ቀርቷል፡፡

ይህ ሰበር ችሎትም የቀረበውን አቤቱታ መርምሮ ተጠሪዎችን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

ምላሽ ማግኘት የሚገባውም የጉዳዩ ጭብጥ አመልካች በተጠሪዎች ላይ ሁከት ፈጥሯል? ወይንስ አልፈጠረም? የሚለው ነው፡፡

በአመልካችና በ1ኛ ተጠሪ መካከል በተደረገው የብድርና የመያዣ ውል ለብድሩ አከፋፈል በአዳማ ከተማ ቀበሌ 16 ክልል በባለቤትነት ማረጋገጫ ካርታ ቁጥር 045/91 በተመዘገበው የሊዝ ይዞታ ላይ የሠፈረውን ንብረት 1ኛ ተጠሪ በዋስትና መስጠታቸውን ከውሉ በግልጽ መገንዘብ ይቻላል፡፡ በውሉም ላይ መያዣው መጋዘኑን ብቻ እንጂ ሌላ ንብረትን እንደማይመለከት አልተገለጸም፡፡

ተጠሪዎች አጥብቀው የሚከራከሩት በዋስትና የተያዘው መጋዘን አመልካች በዋስትና በያዘው 2500 ካ.ሜትር የቦታ ይዞታ ላይ የተሰራ ሲሆን ሁከት የተፈጠረበት ቤት ግን ከዚህ ይዞታ ክልል ውጭ በሚገኝ በቀሪው 800

ካ.ሜትር ይዞታችን ላይ የተሰራ ስለሆነና ይህ ይዞታ ደግሞ በመያዣው ውስጥ ያልተካተተ ስለሆነ ይህንን ቤት ጨምሮ አመልካች መሸጥ ስለማይችል ሁከቱ ሊወገድ ይገባል በማለት ነው፡፡

ይሁንና ግራ ቀኙ ባቋቋሙት የብድርና የመያዣ ውል ከላይ እንደተጠቀሰው መያዣው ተፈፃሚነት የሚኖረው በመጋዘኑ ላይ ብቻ እንደሆነ ካለመስማማታቸውም በላይ የአዳማ ከተማ ማዘጋጃ ቤትም ለዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት በፃፈው ደብዳቤ መጋዘኑም ሆነ መኖሪያ ቤቱ አመልካች ለዋስትና በያዘው በካርታ ቁጥር 045/91 ተመዝግቦ በሚገኘው 2500 ካ.ሜትር ቦታ ላይ እንደተሰራ አረጋጦ ከዚህ የካርታ ይዞታ ውጭ ተጨማሪ 784 ካ.ማትር ቦታ እንደሚገኝና ይህንኑ ቦታ በሊዝ ለማግኘት 1ኛ ተጠሪ ጠይቀው ተፈቅዶላቸው ነገር ግን ግብር ሳይከፍሉበት በአጥር ከልለውት እንደሚገኝ የገለጸ በመሆኑ ሁከት ተፈጥሮበታል የተባለው ቤት አመልካች ለዋስትና በያዘው የተጠሪዎች የካርታ ይዞታ ሥር እንደሚገኝ ተረጋግጧል፡፡ ከዚሁ ጋር በተያዘም ይሄው ቤት የተሰራው የብድርና የመያዣ ውሉ ከተፈረመ በኋላ ነው ቢባል እንኳን ውሉ ሲፈረም በ2500 ካ.ሜትር ይዞታ ላይ የሰፈረን ንብረት እንደሚመለከት ስምምነት ላይ የተደረሰ ከሆኑም በላይ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 3066 መሠረትም በመያዣ በተያዘ የማይንቀሳቀስ ንብረት ላይ በማሻሻልም ሆነ ሌሎች አዳዲስ የሚሠሩ ሥራዎችን መያዣው እንደሚያጠቃልልላቸው የተመለከተ ስለሆነ ይህም ቤት በመያዣው ውሉ የማይጠቃለልበት ምክንያት ስለሌለ የአዳማ ልዩ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በአንድ በኩል ቤቱ የተሰራው ተጠሪዎች አስቀድሞ ከነበራቸው የካርታ ይዞታ ውጭ ነው ማለቱ ከቀረበው ማስረጃ ጋር የማይጣጣም ከመሆኑም በላይ በሌላም በኩል ቤቱ የተሰራው ውሉ ከተፈረመ በኋላ ስለሆነ በመያዣ ውሉ አይጠቃለልም ማለቱ እርስ በርሱ የማይጣጣምና የፍ/ብ/ሕ/ቁ. 3066ን ያለአግባብ በመተርጎም የተሰጠ ውሣኔ ሆኖ ተገኝቷል፡፡ በአጠቃላይ የዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት በዚህ መልኩ የሰጠው ውሣኔ እንደዚሁም የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይህንኑ ስህተት ሳያርም የሰጠው ውሳኔ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የአዳማ ልዩ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 04032 በመጋቢት 24 ቀን 1998 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ እንደዚሁም የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 40698 በኅዳር 7 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ትዕዛዝ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል።
2. ተጠሪዎች ሁከት ተፈጥሮበታል የሚሉት ቤት አመልካች ለብድሩ አከፋፈል በዋስትና በያዘው በካርታ ቁጥር 045/91 ይዞታ ውስጥ የሚገኝ ስለሆነ ይህንን ቤት ጨምሮ ለመሸጥ ስለሚችል ሁከት አልተፈጠረም ተብሎ ተወስኗል።
3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ።
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ነ/ዓ

የሰበር መ/ቁጥር 29005

ሚያዝያ 14 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሠ

ሡልጣን አባተማም

አመልካች፡- አቃቂ ቃሊቲ ክፍለ ከተማ መሬት አስተዳደር ጽ/ቤት

ተጠሪዎች፡- 1. ግርማቸው ይላላ ቀረበ።

2. አዲስ አበባ ከተማ የመሬት ልማትና አስተዳደር ባለስልጣን

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ለሰበር አቤቱታው መነሻ የሆነው ጉዳይ የግንባታ ፈቃድ እና ካርታ ይሰጠኝ በሚል 1ኛ ተጠሪ ያቀረበውን ክስ መሠረት ያደረገ ክርክር የሚመለከት ነው። ተጠሪው ክስ የመሠረተው በ2ኛው ተጠሪ ላይ ነበር። ክሱ የቀረበለት የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤትም በሁለቱ መካከል የተሰማውን ክርክር ከመረመረ በኋላ፣ 2ኛ ተጠሪ የተጠየቀውን የግንባታ ፈቃድ እና ካርታ ለ1ኛ ተጠሪ ይስጥ በማለት ውሣኔ ሰጥቶአል። የአሁኑ አመልካች ክርክሩ የእኔን መብት የሚነካ ነው በማለት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ ሕግ ቁጥር 358 መሠረት መቃወሚያ ያቀረበው ከዚህ በኋላ ነው። ፍ/ቤቱም መቃወሚያውን የተመለከተ ቢሆንም፤ በመጨረሻ ግን ተቃዋሚው /የአሁኑ አመልካች/ ተጠሪነቱ ለ2ኛ ተጠሪ በመሆኑ ቀደም ሲል በተደረገው ክርክር ተካፋይ አልነበረም የሚባል አይደለም የሚል ምክንያት በመስጠት መቃወሚያውን ውድቅ አድርጓል። በዚህ ላይ ይግባኝ የቀረበለት የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትም ውሣኔውን አጽንቶአል። የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚህ ላይ ነው።

እኛም አመልካች የካቲት 14 ቀን 1999 ዓ.ም. በፃፈው ማመልከቻ ያቀረበውን አቤቱታ መሠረት በማድረግ ተጠሪዎችን አስቀርበን ክርክሩን

ሰምተናል፡፡ አቤቱታው በሰበር ችሎት እንዲታይ የተወሰነው አመልካች በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 358 መሠረት ያቀረበው መቃወሚያ ተቀባይነት የለውም የመባሉን አግባብነት ለመመርመር ነው፡፡ በመሆኑም ይህን ነጥብ፣ ከግራ ቀኝ ወገኖች ክርክር፣ አቤቱታ ከቀረበበት ውሣኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝበን መርምረናል፡፡

እንደምንመለከተው አመልካች በአቃቂ ክፍለ ከተማ ስር የተደራጀ አስፈፃሚ አካል ነው፡፡ በተሻሻለው የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ቻርተር አዋጅ ቁ. 361/95 አንቀጽ 10/2/ እንደተመለከተው በአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ያሉት ክፍለ ከተሞች የየራሳቸው ምክር ቤት፣ ዋና ሥራ አስፈፃሚ እና ቋሚ ኮሚቴ ኖሯቸው የተደራጁ ሕጋዊ ሰውነት ያላቸው አካላት ናቸው፡፡ በአዋጁ አንቀጽ 30 እንደተደነገገውም ክፍለ ከተሞች ባልተማከለ የስልጣን ክፍፍል መርህ በተሰጠው የቦታ ክልል ማዘጋጃ ቤት በመሆንና ከከተማው ማዕከል ጋር በመቀናጀት ይሰራሉ፤ በሥራቸው የሚገኙትን ቀበሌዎችም ያስተዳድራሉ፡፡ በአጠቃላይ በአዋጁ አንቀጽ 10 በተመለከተው አይነት የከተማው አስተዳደር የስልጣን አካላት የተደራጁ ሲሆን፣ ከነዚህ አንዱ ክፍለ ከተማ ነው፡፡ ከዚህ እንግዲህ መገንዘብ የሚቻለው እያንዳንዱ ክፍለ ከተማ የራሱ የሕግ ሰውነት ያለው እና በሕግ በተሰጠው የስልጣን ክልል ውስጥ በራሱ ኃላፊነት የሚንቀሳቀስ እንደሆነ ነው፡፡

በዚህ መዝገብ በሁለተኛ ተጠሪነት የተመዘገበው አካል ለሰበር አቤቱታው በሰጠው መልስ ክፍለ ከተሞች ካርታ እና የግንባታ ፈቃድ የመስጠት ስልጣንና ተግባር በቻርተሩ እና ቻርተሩን መሠረት በማድረግ በወጡት የከተማው አስተዳደር አዋጆች እንደተሰጣቸው አረጋግጦአል፡፡ በዚህ ረገድ የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ካወጣቸው አዋጆች አንዱ በአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር የክፍለ ከተማዎችና የቀበሌዎች አስተዳደር" ለማቋቋም የወጣውን አዋጅ ቁ. 1/95ን ለማሻሻል የወጣው አዋጅ ቁ. 18/97 ሲሆን፣ ይህ አዋጅ በክፍለ ከተማው ውስጥ ያለውን ቦታ የማስተዳደር ስልጣን የክፍለ ከተማው እንደሆነ ያመለክታል፡፡ ቦታ ማስተዳደር ደግሞ ለአሁኑ ክርክር መነሻ

የሆነውንም እንደሚያጠቃልል በአዋጁ አንቀጽ 2 ተመልክቶአል፡፡ አመልካች በተጠሪዎች መካከል በተደረገው ክርክር መነሻነት ውሣኔ የተሰጠበት ጉዳይ እኔን የሚመለከት ነው በማለት መቃወሚያ ያቀረበውም በዚህ ምክንያት ነው፡፡ ነገሩን አጠቃለን ስንመለከተው አመልካች የራሱ የሆነ ሕጋዊ ሰውነት ያለው ነው፡፡ ለክርክሩ መነሻ የሆነው ጉዳይም በሱ የስልጣን ክልል ውስጥ የሚከናወን ነው፡፡ በመሆኑም አያገባህም የሚባልበት የሕግ ምክንያት የለም፡፡ የስር ፍ/ቤቶች እነዚህን ሁኔታዎች ሳያገናዝቡ የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ ተገኝቶአል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. አቤቱታ የቀረበበት በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 48511 ሚያዝያ 11 ቀን 1998 ዓ.ም. ተሰጥቶ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 47682 ጥር 23 ቀን 1999 ዓ.ም. በሰጠው ፍርድ የፀናው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡
2. አመልካች ጉዳዩ እሱን በቀጥታ የሚመለከት በመሆኑ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 358 መሠረት ያቀረበውን መቃወሚያ የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ተቀብሎ ክርክሩን በመስማት ይወስን ብለናል፡፡ ይፃፍ፡፡

መዝገቡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 30101

ኀዳር 24 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍስሐ ወርቅነህ

ሐጎስ ወልዱ

ሂሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- አቶ ገዛኸኝ አድነው ጠበቃ ደሴ ሙላት

ተጠሪ፡- እነ ወ/ሮ ዳሳሽ ባይነሳኝ /3 ሰዎች/ ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ ጉዳይ ክርክሩ የተጀመረው በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ሲሆን የአሁን ተጠሪዎች በአሁን አመልካች ላይ ባቀረቡት ክስ የ1ኛ ተጠሪ ባለቤትና የሌሎቹ ተጠሪዎች አባት የሆኑት አቶ አድነው አወቀ በልደታ ክ/ከተማ ቀበሌ 02 ክልል የቤት ቁጥር 560/ሀ/እና /ለ/ የሆኑ ቤቶች የነበራቸው ሲሆን ተከሣሽ የቤ/ቁ. 560/ለ/ የሆነውን ቤት በኃይል ገብቶ እየተጠቀመበት ስለሚገኝ ይህንኑ ቤት እንዲያስረክበን ይወሰንልን በማለት ጠይቀዋል፡፡

አመልካችም በሰጠው መልስ ክስ የቀረበበት የቤት ቁጥር 560/ለ/ እራሴ የሰራሁትና በስሜ የተመዘገበ ስለሆነ ክሱ ከኪሣራ ጋር ሊሰረዝ ይገባዋል በማለት ተከራክረዋል፡፡

የግራ ቀኙ ክርክር በዚህ መልኩ የቀረበለትም የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ማስረጃ ከሰማ በኋላ ተከሣሽ ለክሱ መነሻ ወደሆነው ቤት በኃይል እንዳልገባ ነገር ግን 1ኛ ተጠሪ ባለበት የ2ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎች ደግሞ አውራሽ የነበሩት አቶ አድነው አወቀ ፈቅደውለት ቤቱን ለመስራቱ መገንዘብ የተቻለ በመሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1179 መሠረት ተጠሪዎች ቤቱ የተሠራበትን ዋጋ ከፍለው ቤቱን መረከብ ይችላሉ ካለ በኋላ ግምቱ መሰላት ያለበት በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1180

በተደነገገው መሠረት መሆን ስለሚገባው ከዚሁ አኳያ የቤቱን ዋጋ ¼ኛ ከሳሾች ለተከሳሽ ከፍለው ቤቱን ይረከቡ በማለት ውሣኔ ሠጥቷል፡፡

ይግባኝ የቀረበለትም የፌ/ከ/ፍ/ቤት በበኩሉ ግራ ቀኙን አከራክሮ ይግባኙን ባለመቀበል የሥር ፍ/ቤትን ውሣኔ አጽንቷል፡፡

የሰበር አቤቱታውም የቀረበው ይህንኑ ውሣኔ በመቃወም ሲሆን ይህ ሰበር ችሎት አቤቱታው ለሰበር ቀርቦ መጣራት እንደሚገባው በማመኑ ተጠሪዎችን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

ምላሽ ማግኘት የሚገባውም የጉዳዩ ጭብጥ አመልካች ክስ የቀረበበትን ቤት ሊያስረክብ ይገባል? ወይንስ አይገባም የሚለው በመሆኑ ይህንኑ ጭብጥ በመያዝ አቤቱታው እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

በፍ/ብሔር ሕጉ ስለ ንብረት በጠቅላላው በሚደነግገው ሶስተኛ መጽሐፍ ሥር በአንቀጽ 1178/1/ ባለመሬቱ በግልጽ እየተቃወመው ማንም ሰው በሌላ ሰው መሬት ላይ ሕንጻ የሠራ እንደሆነ በህንፃው ላይ አንዳችም መብት ሊኖረው እንደማይችል የተመለከተ ሲሆን ነገር ግን ባለመሬቱ ሳይቃወም በመሬቱ ላይ ሕንፃ የሠራ ሰው የዚሁ ሕንጻ ባለሀብት ሊሆን እንደሚችል ቀጥሎ በሚገኘው በቁጥር 1179/1/ ላይ ተመልክቷል፡፡ እንዲህ በሆነ ጊዜም ባለመሬቱ ከባለ ሕንፃው ጋር የተስማሙበትን ግምት በመክፈል ወይም በግምቱ ያልተስማማ እንደሆነ በቁጥር 1180 በተመለከተው መሠረት የሕንፃውን ግምት በመክፈል ሕንፃውን ማስለቀቅ እንደሚችል ተደንግጓል፡፡

ሕጉም በዚህ መልኩ የተቀረጸ ሲሆን በተያዘው ጉዳይ አመልካች ለክሱ ምክንያት የሆነውን ቤት የ1ኛ ተጠሪ ባለቤት የ2ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎች ደግሞ አባትና አውራሽ የሆኑት አቶ አድነው አወቀ በነበራቸው መሬት ላይ አመልካች ቤት እንዲሰሩ ፈቅደውላቸው ቤቱን የሰሩ መሆኑን የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በውሳኔው ላይ አስፍሯል፡፡

ከላይ በተቀጠሰው የፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1179/2/ መሠረት በሌላ ሰው መሬት ላይ ቤት /ሕንፃ/ የሰራ ሰው የሕንፃውን ግምት ተቀብሎ ሕንፃውን ለባለመሬቱ ለማስረከብ የሚገደደው ባለመሬቱ ሳይቃወም ሕንፃውን የሰራ በሚሆንበት ጊዜ

ነው፡፡ ነገር ግን በተያዘው ጉዳይ አመልካች ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ቤት የሰራው የ1ኛ ተጠሪ ባለቤትና የቀሪዎቹ ተጠሪዎች አውራሽ የሆኑት ሟች አቶ አድነው አወቀ ሳይቃወሙ በቀሩበት ሁኔታ ሳይሆን ይልቁንም ፈቃዳቸውን ሠጥተዋል በተባለበት ሁኔታ ከመሆኑም በላይ ሕጉ በወጣበት ዘመን ግለሰቦች በመሬት ባለቤትነት ረገድ መብት የነበራቸው ቢሆንም አሁን ባለው ሁኔታ ደግሞ በኢ.ፌ.ዴ.ሪ. ሕገ መንግሥት መሬት በግል ባለቤትነት መያዙ ቀርቶ የመንግሥትና የሕዝብ ሀብት እንዲሆን የተደረገ ስለሆነ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ተጠሪዎች የመሬቱ ባለቤት ስለሆኑ አመልካች በመሬቱ ላይ የሰራውን ቤት የዋጋ ግምቱን ¼ኛ ከተጠሪዎች ተቀብለው ቤቱን ያስረክቡ በማለት የሰጠው ውሣኔ በዚህ ረገድ ከነበረው ሕግም ሆነ ከሕገ መንግሥታችን ጋር የተጣጣመ ሆኖ አልተገኘም፡፡ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትም ይህንኑ ሳያርም መቅረቱ የሕግ ስህተት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 05950 በሕዳር 9 ቀን 1998 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔና የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ 43119 በሕዳር 9 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ፍርድ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡
2. አመልካች ለክሱ ምክንያት የሆነውን ቤት ለተጠሪዎች ሊያስረክቡ አይገባም ተብሎ ተወስኗል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 30461

ህዳር 3 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ
ፍስሐ ወርቅነህ
ሐጎስ ወልዱ
ሂሩት መለሰ
ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ መንገዶች ባለሥልጣን ነ/ፈጁ መስፍን ታዬ

ተጠሪ፡- አቶ ኢሳ መሐመድ ጠበቃ ከፍያለው በላቸው

መዝገቡን መርምረን ቀጥሎ የተመለከተውን ፍርድ ሠጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ ሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው ተጠሪ በአመልካችና በሥር 2ኛ ተከሳሽ ላይ በኢሉባቦራ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት አሸዋ አውጥቼ ለመነገድ ከዞኑ ንግድ ኢንዱስትሪና ቱሪዝም መምሪያ ፈቃድ እንደዚሁም ከዞኑ የሥራና ከተማ ልማት መምሪያ በመሐንዲስ ቦታው ተለክቶ ካርታ የተሰጠኝ ሲሆን ተከሳሾች ወደ ይዞታዬ ገብተው አሸዋዬን እንዳይወስዱ ብከለክላቸውም ፈቃደኛ ባለመሆን ከመጋቢት 7 ቀን 1996 እስከ መጋቢት 12 ቀን 1996 ዓ.ም. ድረስ በአራት መኪና አሸዋዬን ተመላልሰው የወሰዱብኝ ስለሆነ ጠቅላላ ዋጋውን ብር 30,000 /ሰላሳ ሺህ/ ክሱ ካስከተለው ወጭና ኪሳራ ጋር እንዲከፍሉ ይወሰንልኝ የሚል ክስ በማቅረባቸው ነው፡፡ ፍ/ቤቱም ግራ ቀኙን አከራክሮ ከሳሽ ለክሱ ምክንያት በሆነው ቦታ ላይ የንግድ ፈቃድና ካርታ የተሰጠ ስለመሆኑ የተረጋገጠ ከመሆኑም በላይ 1ኛ ተከሳሽ /አመልካች/ አሸዋ የሚወጣበት ቦታ የእኛ ነው ከማለት በስተቀር ያቀረበው ማስረጃ ስለሌለና 2ኛ ተከሳሽም አሸዋውን መጫኑን ስላልካደ ኃላፊ ናቸው ብሎ በክሱ የተጠየቀውን ገንዘብ እንዲከፍሉ በመወሰኑና ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተውም የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት በበኩሉ ግራ ቀኙን አከራክሮ የዞኑን ከፍተኛ ፍ/ቤት ውሳኔ በማጽናቱ አመልካች መሠረታዊ

የሕግ ስህተት ተፈጽሟል በማለት ቅሬታ በማቅረቡ ጉዳዩ ለሰበር እንዲቀርብ ታዟል፡፡

ይህ ሰበር ችሎትም በአመልካች በኩል የቀረበውን ቅሬታ መርምሮ አመልካች ክስ በቀረበበት ጉዳይ ኃላፊ ነው ተብሎ በክስ የተጠየቀውን ገንዘብ ለተጠሪ እንዲከፍል መወሰኑ ከአዋጅ ቁጥር 80/89 አኳያ የሰበር አቤቱታው ሊጣራ የሚገባ ሆኖ በማግኘቱ ተጠሪን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

ምላሽ ማግኘት የሚገባውም የክርክሩ ነጥብ አመልካች ለተጠሪ ክስ የቀረበበትን ገንዘብ ለመክፈል ይገደዳል ወይ የሚለው በመሆኑ ከሕጉ አኳያ እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

የሥር ፍ/ቤቶች ለውሳኔያቸው መሠረት ያደረጉት ለክርክሩ መነሻ ምክንያት በሆነው የአሸዋ ማምረቻ ቦታ ላይ ለተጠሪ ከሚመለከተው መንግሥታዊ አካል የንግድ ፈቃድና ካርታ የተሰጠ ስለሆኑና አመልካች በዚሁ የአሸዋ ማምረቻ ቦታ ባለመብት መሆኑን የሚያረጋግጥ ማስረጃ ያላቀረበ ስለሆነ ከተጠሪ ይዞታ ለተወሰደው አሸዋ በክስ የተጠየቀውን ገንዘብ ለመክፈል ይገደዳል በማለት ነው፡፡

በሌላ በኩልም የአመልካች መ/ቤትን እንደገና ለማቋቋም በወጣው አዋጅ ቁጥር 80/89 አንቀጽ 6/18/ መሠረት ለአውራጎዳናዎች ግንባታና ጥገና እንደዚሁም ለመኖሪያ ለመሣሪያ ማሳረፊያና ለሌሎች አገልግሎቶች የሚያስፈልገውን መሬትና ድንጋይ ነክ ሀብቶች ያለክፍያ በነጻ እንደሚጠቀምና በሚጠቀምበት መሬት ላይ ለሚገኙ ንብረቶች በሕግ መሠረት ካሳ እንደሚከፍል ተመልክቷል፡፡ የአመልካች መ/ቤትም የተቋቋመው አውራጎዳናዎችን ለማልማትና ለማስተዳደር እንደዚሁም በመንገዶች ሥራ ወጥነትን ለማረጋገጥና የመንገድ አውታር በተቀናጀ መልኩ የሚያድግበትን አመቺ ሁኔታ መፍጠር እንደሆነ በዚሁ አዋጅ በአንቀጽ 5 ላይ ተመልክቷል፡፡

አመልካች የተቋቋመበትን አላማ ለማሳካት መሬትና ድንጋይ ነክ ሀብቶች በነፃ መጠቀም እንደሚችል በተጠቀሰው አዋጅ የተፈቀደለት እንደመሆኑ መጠን ይህንኑ አዋጅ በመጥቀስ በኢሉባቡር ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ክርክር ያቀረበ ቢሆንም በዝምታ የታለፈ ሲሆን በኦሮሚያ ጠ/ፍ/ቤት በይግባኝ ክርክር ሲደረግ ፍ/ቤቱ በውሳኔው ላይ እንዳሰፈረው በይ/ባይ የተጠቀሰው ይሄው ሕግ አሸዋና ድንጋይ ሊጠቀም የሚችል መሆኑን የሚገልጽ እንጂ በይዞታነት ለሌላ ሰው በተሰጠ የአሸዋ ማምረቻ መጠቀም እንደሚችል ስለማይገልጽ ሕጉ ለጉዳዩ አግባብነት የለውም በማለት ሳይቀበለው ቀርቷል፡፡

ይሁንና የአመልካች መ/ቤት የተቋቋመበት አጠቃላይ አላማ ለሀገርና ለጠቅላላው ሕዝብ ጥቅም መሠረት ልማትን በመላ ሀገሪቱ ለማስፋፋት እንደመሆኑ መጠን መሬትና ድንጋይ ነክ ሀብቶችን በነፃ መጠቀም እንደሚችል በሕግ ተፈቅዶለታል፡፡

አመልካች መሬትና ድንጋይ ነክ የሆኑ ሀብቶችን በነፃ ሲጠቀም በመሬቱ ላይ የሰፈረ ንብረት ካለ ለዚሁ ንብረት ካሳ እንደሚከፍል በተጠቀሰው አ/ቁ. 80/89 አንቀጽ 6(18) ላይ ከመመልከቱ በስተቀር ለድንጋዩም ሆነ ለአሸዋው ገንዘብ መክፈል እንዳለበት አልተመለከተም፡፡

ከዚህም መገንዘብ የሚቻለው መሬትም ሆነ ድንጋይ ነክ ሀብት የተፈጥሮ ሀብት እንደመሆኑ መጠን የተፈጥሮ ሀብት ባለቤትነት ደግሞ መንግስትና ሕዝብ እንደሆኑ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ.ም ሆነ በክልል ሕገ መንግስታት በግልጽ የተንጸባረቀ ስለሆነ በተፈጥሮ ሀብት አጠቃቀም ረገድ መንግስትና ሕዝብ ባለቤት ከመሆናቸው አኳያ በነጻ የመጠቀም መብት ያላቸው መሆኑን ነው፡፡

ስለሆነም ተጠሪ ለክርክሩ ምክንያት የሆነው አሸዋ የሚገኝበት ቦታ የንግድ ፈቃድና ካርታ ከሚመለከተው መንግስታዊ አካል የተሰጠው ቢሆንም አሸዋ የተፈጥሮ ሀብት ከመሆኑ አኳያ በዚህ የተፈጥሮ ሀብት የባለቤትነት መብት የማይኖረው ከመሆኑም በላይ በክሱም የጠየቀው አሸዋውን ለመሰብሰብ የወጣ ወጭ ሳይሆን የአሸዋውን ዋጋ ስለሆነ ይህም የሕግ መሠረት ስለሌለው የኢሉባቡር ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤትም ሆነ የኦሮሚያ ጠ/ፍ/ቤት የአሸዋውን ዋጋ አመልካች ለተጠሪ ሊከፍል ይገባል በማለት የሰጡት ውሳኔ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ው ሳ ኔ

1. የኢሉባቡር ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ.ቁ. 01451 በሚያዝያ 6 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ እንደዚሁም በይግባኝ የተመለከተው የኦሮሚያ ጠ/ፍ/ቤት በመ.ቁ. 42157 በመጋቢት 20 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ስላለበት በፍ.ብ.ሕ.ሥ.ሥ.ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል። ይፃፍ።
2. አመልካች መሬትና ድንጋይ ነክ ሀብቶችን በነፃ ለመጠቀም በአዋጅ ቁጥር 80/89 አንቀጽ 6/18/ ላይ የተፈቀደለት ስለሆነ ለመንገድ ሥራ ለተጠቀመበት አሸዋ ለተጠሪ ካሳ ሊከፍል አይገባም ተብሎ ተወስኗል።
3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሳራ ይቻቻሉ።
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 33499

መጋቢት 25 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

መድኀን ኪሮስ

አመልካች፡- አዋሣ እርሻ ልማት ድርጅት

ተጠሪ፡- አቶ ዶቶሮ ደሌቦ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ክርክሩ በመጀመሪያ የቀረበው ለአዋሳ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት ሲሆን ሊቀርብ የቻለውም የአሁኑ አመልካች ተጠሪው በአዋሳ ከተማ በታቦር ቀበሌ ክልል በሚገኘው በገኛ ካምፕ በድርጅቱ ይዞታ ሥር ካለው ቦታ እንዲኖርበት ተብሎ በጊዜያዊነት ከተሰጠው ቤት ቅጥር ግቢ ከፍሎ ሌላ ቤት ሰርቶበታል። የሰራውን ቤትና አጥር በራሱ ወጪ አፍርሶ ግቢውን ወደነበረበት ሁኔታ እንዲመልስ እንዲወሰንበት የሚል ክስ ስላቀረበ ነው።

የአሁን ተጠሪ ለቀረበበት ክስ በሰጠው መልስ ቤቱን እኔ በግሌ ለግል ጥቅሜ ልገለገልበት የሰራሁት ሳይሆን እንደሌሎቹ የእርሻ ልማት ሠራተኞች መኖሪያ ካምፖች ምዕመናን የአካባቢው አስተዳደር የማምለኪያ ቤት መስሪያ ቦታ እስከሚሰጥ ጊዜ ድረስ ጊዜያዊ መጠለያ ሠርተው እንዲያመልኩ ታስቦ ነው። ቤቱንም የሠሩት የአካባቢው ምዕመናን በመሆናቸው እኔ ልጠየቅበት የምችል ጉዳይ አይደለም በማለት ተከራክሯል።

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ማስረጃ ከተመለከተ በኋላ ቤቱ ለተጠሪው /የአሁኑ ተጠሪ የሥር ተከሣሳሽ/ በድርጅቱ ከተሰጠው ቤት ግቢ ቦታ ላይ የተሰራ ስለመሆኑ በማስረጃ ቢረጋገጥም ቤቱን የሰራው ተከሣሽ /ተጠሪ/

ሳይሆን የአካባቢው ምዕመናን መሆናቸው የተጠሪው /ተከሣሽ/ ምስክሮች ስላስረዱ ቤቱ ለቤተክርስቲያንነት እንጂ ለተከሳሽ /ተጠሪ/ የግል ጥቅም ነው ለማለት አይቻልም። በመሆኑም ተከሣሹ /ተጠሪው/ የሚጠየቅበት ምክንያት የለም በማለት ወስኗል።

የአሁኑ የሰበር አቤቱታም የቀረበው ይህን ከዚህ በላይ የተገለፀለውን ውሳኔ በመቃወም ነው። የአቤቱታው ቅሬታም ይህ ክርክር እየተካሄደበት ያለው ቤት የተሰራው ለተጠሪው ለጊዜው እንዲኖርበት ተብሎ በድርጅቱ ከተሰጠው ቤት ክልል ላይ ነው። ይህ ለፀሎት ማከናወኛ ተብሎ የተሰራው ቤት በድርጅቱ ለተጠሪው እንዲኖርበት ተብሎ በተሰጠው ቤት ቅጥር ክልል ስለመሆኑ ተጠሪው ሳይክድና በተሰሙት የግራ ቀኞችን ምስክሮችም ተነግሮ እያለ ቤቱ የተሰራው ለፀሎት ማከናወኛ እንጂ ለተከሣሹ /ተጠሪው/ ለግል ጥቅም ተብሎ አይደለም በማለት የሥር ፍ/ቤት ክሱን ውድቅ በማድረግ ተጠሪውን በነፃ ማሰናበቱ መሠረታዊ የሕግ ስህተት አለበት። በመሆኑም ተጠሪው ከድርጅቱ በጊዜያዊነት ተረክቦ በይዞታው ስር ያደረገውን ቦታ የመጠበቅና የመንከባከብ ግዴታ ስላለበት የሥር ፍ/ቤት ውሣኔ ተሽሮ ተጠሪው የሰራው ወይም የተሰራውን ቤትና አጥር አፍርሶ እንዲያነሳ ተብሎ እንዲወስንልን የሚል ነው።

ይህ ሰበር ሰሚ ችሎትም የቀረበውን አቤቱታ እንደተመለከተው የአመልካች ይዞታ በሆነው መሬት ላይ ከሕግ ውጪ በሆነ ሁኔታ ተሰርቷል የተባለውን ቤት ተጠሪው አፍርስ ሊባል አይገባም መባሉ አግባብ መሆን አለመሆኑን መመርመር በማስፈለጉ ተጠሪው ቀርቦ መልሱን እንዲሰጥበት ሲል ትዕዛዝ ሰጥቷል።

ተጠሪም ቤቱ ለምዕመናን የፀሎት ማከናወኛ በየወቅቱ በነበሩት የስራ ኃላፊዎች ፈቃድና እውቅና የተሰራ ሆኖ ሳለ ላንተ የግል ጥቅም አገልግሎት መስጫ ነው መባሉ ትክክል አይደለም። ድርጅቱ የሰጠኝንና ለፀሎት ማከናወኛ የምንጠቀምበት ቤት በጊዜያዊነት የምንጠቀምበት ነው። የከተማው አስተዳደር ሌላ ቦታ ይስጠንና ምትክ የፀሎት ቤት ስንሰራ ይህን የድርጅቱን ቦታ

እንለቃለን ብዬ ለድርጅቱ መልስ መስጠቴ ድርጅቱ በንፁህ ህሊና ሊመለከተው ሲገባ አሁኑኑ ቤቱን ካላፈረስክ ማለቱ አግባብ አይደለም። የፀሎት ቤት የተሰራው በዚህ ካምፕ ብቻ ሳይሆን በሁሉም ካምፖች ነው። አሁን ደግሞ መስጊድም ሳይቀር እየተሰራ ነው የኛን የፀሎት ቤት እንዲፈርስ ክስ ማቅረቡም ከአድሏዊነት ተለይቶ የሚታይ አይደለም። የስር ፍ/ቤትም ተከሣሽ በዚህ ቤት በግሉ የሚጠቀምበት ነገር ባለመኖሩ በቀረበበት ክስ ተጠያቂ የሚሆንበት ምክንያት የለም በማለት መወሰኑ አንዳችም የሕግ ስህተት የለበትም በመሆኑም ውሣኔ ሊፀናልኝ ይገባል ሲል ተከራክሯል።

አመልካችም የመልስ መልሱን ከመዝገቡ ጋር አያይዟል።

በበኩላችን ደግሞ ተጠሪው ለጊዜው እንዲኖርበት በአመልካች በተሰጠው ቤት ቅጥር ግቢ ላይ የተሰራውን ቤት ሊያፈርስ ይገባል ወይስ አይገባም የሚለውን ጭብጥ በመያዝ መዝገቡን መርምረናል።

መዝገቡን እንደመረመርነውም ክርክር ያስነሳው ቤት የተሰራው በማን እንደሆነ በግልጽ በማስረጃ ባይረጋጥም የተሰራበት ቦታ ግን የድርጅቱ ይዞታ በሆነውና ለተጠሪው ለጊዜው እንዲኖርበት ተብሎ በተሰጠው ቤት ቅጥር ግቢ ውስጥ ስለመሆኑና ተጠሪውም በዚሁ ቤት ውስጥ ተጠቃሚ ስለመሆኑ ራሱ ለድርጅቱ በፃፈው ደብዳቤና በሌሎችም ምስክሮች የተረጋገጠ መሆኑን ተገንዝበናል። ይህ ቤት የተሰራው በድርጅቱ ፈቃድ ስለመሆኑም ተጠሪ አላስረዳም። እንደዚሁም ለጊዜው እንዲኖርበት በተሰጠው ቤት ቅጥር ግቢ ላይ ሌሎች ሰዎች ቤት እየሠሩ ናቸው ብሎም ለድርጅቱ በወቅቱ ሪፖርት በማቅረብ የተከላከለ ስለመሆኑም ያስረዳው ነገር የለም። ከዚህ ሁሉ መረዳት የሚቻለው ተጠሪው ራሱ ፈልጎና ፈቅዶ ከሌሎች ሰዎች ጋር በመሆን በድርጅቱ በተሰጠው ቤት ቦታ ላይ የፀሎት ቤቱን የሠራ መሆኑ ነው። አመልካች ድርጅት ለጊዜው እንድትኖርበት በሰጠሁህ ቦታ ላይ ሳይፈቀድልህ ሌላ ቤት መሥራት አትችልም፤ የሰራኸውን ቤት አፍርስ ብሎ ማስጠንቀቂያ እየተሰጠው የከተማው አስተዳደር ለፀሎት ቤት መስሪያ የሚሆን ቤት እስኪሰጠን ጊዜ ይሰጠን በማለት ተጠሪው መጠየቁ አንድ ነገር ሆኖ ድርጅቱ ካልፈቀደ ተጠሪው ቤቱን

አላፈረስም ማለቱ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1178 ላይ የተደነገገውን የሚተላለፍ ድርጊት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

የሥር ፍ/ቤትም ቤቱ የተሰራው ለተጠሪው ለጊዜው እንዲኖርበት ተብሎ በድርጅቱ በተሰጠው ቤት ቅጥር ግቢ መሆኑንና ቤቱን በመስራት ተግባርም ተጠሪው የተሳተፈና ቤቱንም በመጠቀም ተሳታፊ መሆኑን በማስረጃ ተረጋግጦ እያለ ተጠሪው ቤቱን ሠርቶ ለግል ጥቅሙ ስለማዋሉ ማስረጃው አያስረዳም፡፡ የተሰራውን ቤት እንዲያፈርስ አይገደድም በማለት የሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1178/2/ መሠረት ባለህንፃው በራሱ ኪሣራ ቤቱን አፍርሶ እንዲሄድ ማድረግ ይችላል ተብሎ ባለይዞታው ማለትም ለድርጅቱ የተሰጠውን መብት የሚጋፋ በመሆኑ ውሣኔው መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት መሆኑ ተረጋግጧል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የአዋሳ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ 02133 የካቲት 29 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፤ ይፃፍ፡፡
2. ተጠሪው በአዋሳ ከተማ በታቦር ቀበሌ ክልል በሚገኘው በ7ኛ ካምፕ በአመልካች ይዞታ ላይ የሠራውን ቤት ከነአጥሩ እንዲያፈርስ ተወስኗል፤ ይፃፍ፡፡
3. ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁጥር 33711

መጋቢት 23 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- አብዱልቃድር መሐመድ

ደስታ ገብሩ

ሂሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

ሡልጣን አባተማም

አመልካች፡- በቀድሞ ወረዳ 3 ቀበሌ 07 አስተዳደር ጽ/ቤት ነ/ፈጅ ገ/ፃዲቅ ቀረቡ

ተጠሪዎች፡- እነ ወ/ሮ ክብርነሽ ቀደመ ወኪል እመቤት ሣህለማርያም

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ጉዳይ የጀመረው በአ/አ ከተማ ነክ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ነው፡፡ ተጠሪዎች በዚሁ ፍ/ቤት ባቀረቡት ክስ የ1ኛ ተጠሪ ባለቤትና የተቀሩት ተጠሪዎች አባት በወረዳ 5 ቀበሌ 07 መስተዳድር ክልል ውስጥ ባዶ ቦታ ተከራይተው አፈር ኪራይ እየከፈሉ በቦታው ላይ ቤት ሠርተው በማከራየት ሲጠቀሙ ቆይተዋል፡፡ እሣቸው በ1968 ዓ.ም ከሞቱ በኋላም ወራሽነታችንን አረጋግጠን ለኪራይ ቤቶች አስተዳደር ድርጅት የአፈር ግብር እየከፈልን በኋላም ለቀበሌው መስተዳደር በዚሁ መልክ እየከፈልን በውርስ ባገኘነው ሱቅ ስንጠቀም ቆይተናል፡፡ የቀበሌው መስተዳደር ቤቱን የ1ኛ ተጠሪ ባለቤት እና የተቀሩት ተጠሪዎች አባት የሠሩት መሆኑን እያወቀ በየወሩ ብር 6,160.00 (ስድስት ሺህ አንድ መቶ ስልሣ) እንድንከፍል ውል አስፈርሞናል፡፡ በመጨረሻም ነሐሴ 1 ቀን 1993 ዓ.ም. አዲስ የኪራይ ውል ለ1 ዓመት ካልፈረማችሁ እያለን ስለሆነ ቀድሞ ስንከፍል የነበረውን ብር 55.00 የአፈር ግብር ብቻ እየከፈልን በገንዘባችን በሠራነው ቤት ኪራይ እንድንከፍል ሁከት ይወገድልን፡፡ አላግባብ ያስከፈለንን ብር 24,844.48 (ሃያ አራት ሺህ ስምንት መቶ አርባ አራት ብር ከአርባ ስምንት ሣንቲም) ተመላሽ እንዲያደርግልን ይወስንልን ሲሉ ጠይቀዋል፡፡

አመልካችም ለቀረበበት ክስ መቃወሚያና በፍሬ ጉዳዩ ላይ መልስ የሰጠ ሲሆን በበኩሉም የተከሣሽ ከሣሽነት ክስ አቅርቧል። በክሱም ተጠሪዎች በነበራቸው የተሻሻለ የቤት ኪራይ ውል መሠረት ብር 6,160/ስድስት ሺህ አንድ መቶ ስልሳ/ እየከፈሉ ቢቆዩም ከጥር 1994 ዓ.ም. እስከ አሁን ድረስ መክፈል ስላቆሙ ውዝፍ ኪራይ ከወለድ ጋር ታስቦ ይክፈሉ። በመሃከላችን ያለው ውል ከነሐሴ 1994 ዓ.ም ስላለቀ ቤቱን ልረከብ በማለት ጠይቋል። ተጠሪዎችም ለቀረበባቸው የተከሣሽ ከሣሽነት ክስ መልስ ሰጥተው ተከራክረዋል።

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክር ተመልክቶ ቤቱን የ1ኛ ተጠሪ ባለቤትና የቀሪዎቹ አባት የሠሩት መሆኑ ተረጋግጧል። በመሆኑም ቀድሞውኑ በግል ቤት ላይ አስተዳደሩ የኪራይ ውል መዋዋል አይገባውም ነበር። ስለዚህም ውሉ ሕገ ወጥ ነው። ውሉ ሕጋዊ ባለመሆኑ አመልካች ተጠሪዎች ኪራይ ይክፈሉ ብሎ ማስገደዱ ሁከት በመሆኑ ሁከቱ ይወገድ። ተጠሪዎች ከመስከረም 1994 ዓ.ም. እስከ ታህሳስ 1994 ዓ.ም እንዲከፍሉ የተደረገው ሕገ ወጥ በመሆኑ ይኸው ገንዘብ ይመልስ በማለት ወስኗል።

በዚህ ውሣኔ አመልካች ቅር ተሠኝቶ ይግባኙን ለከተማ ነክ ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ይግባኝ ቢያቀርብም ፍ/ቤቱ የመጀመሪያውን ውሣኔ አጽንቷል። የአ/አ ከተማ ነክ ሰበር ሰሚ ችሎትም ውሣኔው መሠረታዊ የሕግ ስህተት የለበትም በማለት የአመልካችን የሰበር አቤቱታ ውድቅ አድርጐታል።

የሰበር አቤቱታውም የቀረበው የሥር ፍ/ቤቶች ውሣኔ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል በሚል ነው። ይህ ችሎትም የኪራይ ውሉ እንዲፈርስና የኪራይ ገንዘቡ እንዲመለስ የተሰጠውን ውሣኔ አግባብነት ለመመርመር አቤቱታው በሰበር ችሎት ቀርቦ እንዲታይ አድርጓል። ተጠሪዎችም አቤቱታው ደርሷቸው መልስ የሰጡ ሲሆን ችሎቱም ጉዳዩን እንደሚከተለው መርምሯል።

ከፍ ሲል እንደተገለፀው በከተማ ነክ መ/ደረጃ ፍ/ቤት ክስ የተመሠረተው ሟች አቶ ሣህለማሪያም ፈርዳ ባዶ ቦታ ተከራይተው የአፈር ኪራይ እየከፈሉ በገንዘባቸው በሠሩት ቤት ላይ አመልካች ኪራይ እንዲከፍሉ

በማድረግ የፈጠረው ሁከት እንዲወገድ እና ቀደም ሲል የከፈሉት ገንዘብ እንዲመለስላቸው ነው። ከክርክሩ ሂደት ተጠሪዎች ከ1988 ዓ.ም ጀምሮ ከአመልካች ጋር የኪራይ ውል ፈጽመው በቤቱ ኪራይ እየከፈሉ ይኖሩ እንደነበር ተረድተናል። ተጠሪዎች ክስ ለማቅረብ ምክንያት የሆናቸውም አመልካቹ ነሐሴ 1993 ዓ.ም በአንድ ዓመት ውል እንዲፈጽሙ መጠየቁ ነው። በፍ/ሕ/ቁ 1149/1/ መሠረት ይዞታ የተወሰደበት ወይም በይዞታው ላይ ሁከት የተነሣበት ሰው የተወሰደበት ነገር እንዲመለስ ወይም በሠላማዊ ይዞታው ላይ የተነሣው ሁከት እንዲወገድለት ክስ ለማቅረብ ይችላል። በተያዘው ጉዳይ ተጠሪዎች ቀድሞውኑ ከአመልካች ጋር የኪራይ ውል ፈጽመው በቤቱ ኪራይ እየከፈሉ ረጅም ጊዜ ኖረዋል። በመሆኑም የቀድሞ ግንኙነቱ እንዲቀጥል ተጠሪዎች የኪራይ ውል እንዲፈርሙ መጠየቁ በተጠሪዎች ሠላማዊ ይዞታ ላይ ሁከት መፍጠር ነው አያሰኝም።

በሌላ በኩል ተጠሪዎች ለአመልካች የከፈሉት ገንዘብ እንዲመለስላቸው ጠይቀዋል። ከመዝገቡ እንደተመለከትነው ተጠሪዎች ይህንን ጥያቄ ያቀረቡት የቤቱ ባለሃብት ነን በማለት መሆኑን ለመገንዘብ ችለናል። ነገር ግን የማይንቀሣቀስ ንብረት ባለሃብት ለመሆን የቤቱ ባለቤትነት ምስክር ወረቀት መቅረብ አለበት። ተጠሪዎች የቤቱ ባለሃብት ለመሆናቸው የባለቤትነት የምስክር ወረቀት አላቀረቡም ወይም በቤቱ ላይ በስማቸው ከ15 ዓመት በላይ ግብር እየከፈልን የቤቱ ባለሃብት ሆነናል በማለት ያቀረቡትም ክርክር የለም። በመሆኑም ተጠሪዎች የቤቱ ባለሃብት ናቸው ለማለት የሚያስችል ሁኔታ አላገኘንም፤ በዚህም ምክንያት ተጠሪዎች የቤቱ ባለቤት ስለሆኑ የከፈሉት የኪራይ ገንዘብ እንዲመለስላቸው ያቀረቡት ጥያቄ ተቀባይነት ማግኘቱ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ሆኖ አግኝተነዋል።

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. የከተማ ነክ ይግባኝ ሠሚ ፍ/ቤት ሠበር ችሎት በመ/ቁ 04230 በሐምሌ 20 ቀን 1999 ዓ.ም የከተማ ነክ ይግባኝ ሠሚ ፍ/ቤት

በመ/ቁ 02605 በታህሣሥ 24 ቀን 1990 ዓ.ም. እንዲሁም የአ/አ ከተማ የመ/ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 00366 ግንቦት 30 ቀን 1997 ዓ.ም የሠጡዋቸው ውሣኔዎች ተሽረዋል፡፡

2. ተጠሪዎች ያቀረቡት ክስ ተቀባይነት የለውም፡፡
3. ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ ይቻቻሉ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

የሰ/መ/ቁ. 33831

ሚያዝያ 14 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሠ

ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሐጐስ ወልዱ

ሂሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- ሀሰን ኢብራሂም

ተጠሪ፡- ኢብራሂም ይመር ሐሰን

መዝገቡን መርምረን ቀጥሎ የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ ያለአግባብ የተያዘብኝ ቤት ይለቀቅልኝ በሚል አመልካች ባቀረበው ክስ መነሻነት የተደረገውን ክርክር የሚመለከት ነው፡፡ ክሱን ያስተናገደው የደሴ ወረዳ ፍ/ቤት ተጠሪን በማስቀረብ የግራ ቀኝ ወገኖችን ክርክር ሰምቷል፡፡ በመጨረሻም ከሳሽ የቤቱ ባለሀብት መሆኑን በማስረጃ አረጋግጧል በማለት ተጠሪ ቤቱን እንዲለቅና ለአመልካች እንዲያስረክብ ወስኖአል፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ ተጠሪ ውሣኔውን በመቃወም ለደቡብ ወሎ መስተዳድር ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ በማቅረቡ ክርክሩ በድጋሚ ተሰምቶአል፡፡ በመቀጠልም ፍ/ቤቱ ተጠሪ በቤቱ ላይ የተሻለ መብት ስላለው ለአመልካች ሊያስረክብ አይገባም በማለት የወሰነ ሲሆን፣ በዚህ ላይ ይግባኝ የቀረበለት የአማራ ብ/ክ/መ/ጠ/ፍ/ቤትም ውሣኔው ጉድለት የለበትም ብሎአል፡፡ የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚሁ ላይ ነው፡፡

ይህ የሰበር ችሎትም አመልካች ህዳር 9 ቀን 2000 ዓ.ም በፃፈው ማመልከቻ ያቀረበውን አቤቱታ መሠረት በማድረግ ተጠሪን አስቀርቦ ክርክሩን ሰምቶአል፡፡ አቤቱታው በሰበር ችሎት እንዲታይ የተወሰነው ክርክር የተነሳበት ቀደም ሲል ፍ/ቤት በሰጠው ውሣኔ መሠረት በአመልካች ስም ስለመመዝገቡ ማስረጃ ቀርቦአል እየተባለ በቤቱ ላይ የተሻለ መብት

ያለው ተጠሪ ነው የመባሉን አግባብነት ለመመርመር ነው፡፡ በዚህ መሠረትም ይህን ነጥብ ከስር ጀምሮ ከተደረገው ክርክር፣ አቤቱታ ከቀረበበት ውሣኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝበን መርምረናል፡፡

በመዝገቡ ከሰፈረው የግራ ቀኝ ወገኖች ክርክር እና የስር ፍ/ቤቶች ከሰጡአቸው ውሣኔዎች ይዘት መገንዘብ እንደቻልነው ለክርክሩ መነሻ የሆነው ቤት በሚመለከተው የአስተዳደር ክፍል ተመዝግቦ የሚገኘው በአመልካቹ ስም ነው፡፡ ወደኋላ ያለውን የቤቱን ታሪክ ስንመለከትም ቀደም ሲል ብርሃኔ አድማሱ፣ ጣይቱ አድማሱ እና አበበ ፋሪስ የተባሉት ሰዎች ንብረት እንደነበረ፣ እነዚህ ሰዎች ከአመልካች ብር 12,000(አስራ ሁለት ሺህ) በመበደራቸው ቤቱን ለ15 ዓመት በመያዣ ለአመልካች መስጠታቸውን በተባለው 15 ዓመት ውስጥ ገንዘቡን ካልመለሱ አመልካች ቤቱን በስሙ ለማዞር እንዲችል መስማማታቸውን አመልካችም በተባለው 15 ዓመት ውስጥ ገንዘቡ ስላልተመለሰልኝ በውላችን መሠረት ቤቱ በኔ ስም እንዲመዘገብ ይወሰንልኝ በማለት ለፍ/ቤት ክስ አቅርቦ ማስወሰኑን፣ በዚህ ረገድ የተሰጠው የፍ/ቤት ውሣኔም በይግባኝ ቀርቦ አለመሻሩን ለመገንዘብ ችለናል፡፡ ይህ እንግዲህ ከአመልካች አንፃር ያለው ሁኔታ ሲሆን፣ ተጠሪ ደግሞ ቤቱ እኔም ከተባሉት ሰዎች በይዞታ ተሰጥቶኛል በማለት ነው የተከራከረው፡፡ ክርክሩን በይግባኝ የሰሙት ፍ/ቤቶች በወረዳ ፍ/ቤት የተሰጠውን ውሣኔ በመለወጥ የወሰኑትም ተጠሪ አለኝ ለሚለው የመያዣ ውል ከፍተኛ ግምት በመስጠት እና አመልካች ቤቱን በስሙ ያስመዘገበው ያለአግባብ ነው የሚል ምክንያት በመስጠት እንደሆነ ከውሣኔው ይዘት ለመገንዘብ ችለናል፡፡

በበኩላችን እንደምናየው ክርክሩ ውስብስብነት የሌለው እጅግ ግልጽ ቀላልም ነው፡፡ አመልካችም ሆነ ተጠሪ ከቀድሞ የቤቱ ባለቤቶች ጋር የመያዣ ውል ማድረጋቸውን በተመሳሳይ ሁኔታ የገለፁ ቢሆንም፤ አመልካች ግን አንድ እርምጃ ወደፊት በመሄድ የመያዣ ውል ነው ያለውን መሠረት በማድረግ ክስ መስርቶ ቤቱ በሱ ስም እንዲመዘገብ አስወስኖአል፡፡ ይህ ውሣኔ በማንኛውም ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ያልተሻረ ሲሆን፣ አመልካችም በውሣኔው መሠረት በሚመለከተው የአስተዳደር አካል ቤቱን በስሙ አስመዝግቦ የባለቤትነት ማረጋገጫ ማስረጃ አግኝቶአል፡፡ ከዚህ እንግዲህ በግልጽ መገንዘብ የሚቻለው በአሁኑ ደረጃ የቤቱ ባለቤት ሊባል የሚችለው አመልካች እንደሆነ ነው /በፍ/ብ/ሕግ ቁ. 1195 የተቀመጠው ድንጋጌ ይመለከቷል/፡፡ ይግባኙን የሰሙት ፍ/ቤቶች ተጠሪ አለኝ የሚለውን የመያዣ ውል በፍ/ብ/ሕግ ቁ. 3052 በተደነገገው መሠረት የተመዘገበ እና በሕግ የሚታወቅ ስለመሆኑ እንኳን ሳያረጋግጡ በቤቱ ላይ ከአመልካች የተሻለ መብት አለው ወደሚለው መደምደሚያ መድረሳቸው አግባብ አይደለም፡፡ የመያዣ ውሉ በሕግ የታወቀ ቢሆን እንኳን ተጠሪን በቀጥታ የቤቱ ባለቤት የሚያደርገው አይደለም፡፡ ከሁሉ በላይ ደግሞ አመልካች ቤቱን በስሙ ያስመዘገበው በፍ/ቤት ባሰጠው ውሣኔ መሠረት በመሆኑና ይህ ውሣኔም በበላይ ፍ/ቤት ያልተሻረ በመሆኑ በአሁኑ ደረጃ የስም ዝውውሩ ትክክል አልነበረም ወደሚለው ነጥብ መግባት የሚቻልበት ምንም የሕግ ምክንያት የለም፡፡ ሲጠቃለል በሕግ በግልጽ የተረጋገጠ የባለቤትነት መብት ያለው አመልካች ሆኖ ሳለ ከዚህ ውጪ በሆነ ሁኔታ /በሕሊና ግምት ላይ በመመስረት/ ፍርድ መስጠቱ በማንኛውም መለኪያ ተቀባይነት ሊኖረው አይችልም፡፡ ስለዚህም አቤቱታ የቀረበበት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት ችለናል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. አቤቱታ የቀረበበት በአማራ ብ/ክ/መ/በደቡብ ወሎ መስተዳድር ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ተሰጥቶ የአማራ ብ/ክ/መ/ጠ/ፍ/ቤት በፍ/ብ/ይ/መ/ቁ. 15/2000 ጥቅምት 11 ቀን 2000 ዓ.ም በሰጠው ትዕዛዝ የፀናው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሮአል፡፡

2. አከራካሪው ቤት የአመልካች ንብረት መሆኑን በማስረጃ በማረጋገጥ የደሴ ከተማ ወረዳ ፍ/ቤት በፍ/ብ/መ/ቁ. 13033 የካቲት 30 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ ፀንቶአል፡፡
3. ወጪና ኪሣራ በተመለከተ ግራ ቀኝ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡ ውሣኔው ለስር ፍ/ቤቶች ይተላለፍ፡፡

መዝገቡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ዙ/ዘ

የሰ/መ/ቁ. 33924

ሚያዝያ 16 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

መስፍን ዕቁበዮናስ

ሒሩት መለሰ

ታፈሰ ይርጋ

መድሕን ኪሮስ

አመልካች፡- ወ/ሮ ገብርኤላ ሂኮላቶማስ - ጠ/አስቴር አርአያ ቀረቡ

ተጠሪ፡- የኪራይ ቤቶች ኤጀንሲ - ነ/ፈጅ ቤዛ አስራት ቀረቡ

ፍ ር ድ

ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ክስ የጀመረው በፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት ነው፡፡

የአሁን አመልካች ለፍ/ቤቱ ባቀረቡት ክስ ከአባቴ በውርስ የተላለፈልኝን ቤት ተጠሪው በአደራ ተረክቦ እያስተዳደረ ቢቆይም ቤቱን እንዲያስረክበኝ ብጠይቀው ፈቃደኛ ባለመሆኑ ቤቱን እንዲያስረክበኝና ከ1973 ዓ.ም ጀምሮ የሰበሰበውን የኪራይ ገንዘብ እንዲመልስልኝ በማለት ጠይቀዋል፡፡

ተጠሪም ለክሱ በሰጠው መልስ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን የለውም፣ አመልካች ክሱን ለማቅረብ መብት ወይም ጥቅም የላቸውም፣ ክሱ በይርጋ ቀሪ ይሆናል በማለት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ አቅርቧል፡፡

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክር መርምሮ አመልካች ቤቱ የአባታቸው የግል ቤት ለመሆኑ የሚያስረዳ በህጉ መሰረት የተሰጠ የቤት ባለቤትነት ማረጋገጫ አላቀረቡም ወይም ቤቱ ከአዋጅ ውጪ የተወረሰ ተብሎ ከሚመለከተው አካል እንዲመለስላቸው የተፈቀደ ማስረጃ አላቀረቡም በመሆኑም ክስ በተመሰረተበት ንብረት ላይ ጥቅም ወይም መብት የላቸውም በማለት ክሱን ውድቅ አድርጓል፡፡

በዚህ ውሳኔ ላይ ይግባኝ የቀረበለት የፌ/ጠቅላይ ፍ/ቤትም ይግባኙን ሣይቀበለው ቀርቷል፡፡

የአሁኑ የሰበር አቤቱታ ይህንን ውሣኔ ለማስለወጥ የቀረበ ነው ይህ ችሎትም አመልካች የመክሰስ መብት የላቸውም መባሉ በአግባቡ መሆን አለመሆኑን ለመመርመር አቤቱታው ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ አድርጓል፡፡ በዚሁ መሰረት ተጠሪ ቀርቦ ክርክሩን በጽሁፍ አቅርቧል፡፡ ችሎቱም መዝገቡን እንደሚከተለው መርምሯል፡፡

ከላይ እንደተገለፀው አመልካች ክስ የመሰረቱት ተጠሪ በአደራ ሲያስተዳድረው የቆየውን የአባታቸውን ቤት እንዲያስረክባቸው ነው፡፡ አንድ ከሣሽ ክስ እንዲያቀርብ የሚፈቀድለት ለክሱ ምክንያት በሆነው ነገር ወይም ክሱ በተመሰረተበት ሃብት ላይ ጥቅም ወይም መብት ያለው መሆኑን ካረጋገጠ እንደሆነ በፍ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ. 33/2/ ሥር ተመልክቷል፡፡ ስለሆነም አመልካች ለመረከብ ክስ በመሰረቱት ቤት ላይ መብት ወይም ጥቅም ያላቸው መሆኑን ሊያረጋግጡ ይገባል፡፡ የሥር ፍ/ቤቶች የአመልካችን ክስ ወድቅ ያደረጉት የቤቱ የባለቤትነት ማረጋገጫ ባለመቅረቡ አመልካች በንብረቱ ላይ መብት ያላቸው መሆኑን አላረጋገጡም በማለት ነው፡፡

እኛ እንዳየነው ግን አመልካች ክስ የቀረበበት ቤት የሚች አባታቸው ቤት ለመሆኑ የቤት ባለቤትነት ማረጋገጫ ባያቀርቡም በስራና ከተማ ልማት ሚ/ር የተፃፈ ደብዳቤና የቤቱን የቦታ ካርታ አቅርበዋል በማስረጃነት የቀረበው ደብዳቤ ክርክር የተነሣበት ቤት የአመልካች አባት የነበረና እሳቸው ሲሞቱ ቤቱን ተረክቦ የነበረው የግሪክ ኤምባሲ ቤቱን ለስራና ከተማ ልማት ያስረከበ በመሆኑ ግሪክ አገር አሉ የተባሉት የሚች ልጆች ባለመብቶች መሆናቸው ከተረጋገጠ ቤቱን እንዲረከቡ የሚያሣስብ መሆኑን ያመለክታል፡፡ የከተማ ቤቶችን ባለቤትነት ለመወሰን ስልጣን ያለው አካል የፃፈው ይህ ደብዳቤ ቤቱ የአመልካች አባት መሆኑን የሚጠቁም ሆኖ አግኝተነዋል፡፡ አመልካች ደግሞ የሚች አባታቸው ወራሽ መሆናቸውን አረጋግጠው የቀረቡ በመሆኑ በቤቱ ላይ ጥቅም ወይም መብት ያላቸው መሆኑን አላረጋገጡም ለማለት የሚያስችል

ሁኔታ አላየንም፡፡ የፍ/ህ/ቁ. 1195/1/ም ቢሆን ለአንድ ሰው የተሰጠው የቤት ባሃብትነት ምስክር ወረቀት ይህ ሰው የዚሁ ቤት ባለሃብት እንደሆነ ግምት ከሚወሰድ በቀር የቤቱ ባለሃብትነት በሌላ ሰነድ ሊረጋገጥ አይችልም የሚል እንድምታ የለውም፡፡ በእርግጥ አመልካች ቤቱን ሊረከቡ ይገባል አይገባም የሚለው ከግራ ቀኙ ክርክርና ማስረጃ አንፃር ተመርምሮ የሚወሰን ቢሆንም አመልካች ግን ክስ በቀረበበት ቤት ላይ መብት ወይም ጥቅም ያላቸው መሆኑን አላረጋገጡም ማለት ስለማይቻል የሥር ፍ/ቤቶች የቤቱ የባለቤትነት ማረጋገጫ ምስክር ወረቀት አለመቅረቡን ብቻ መሰረት አድረገው ሌሎቹን የአመልካች ማስረጃዎች ሳያገናዝቡ አመልካች በንብረቱ ላይ መብት ወይም ጥቅም የላቸውም ማለታቸው ስህተት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 48823 በሰኔ 27 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ብይን እንዲሁም የፌ/ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 31862 ህዳር 03 ቀን 2000 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ ተሽረዋል፡፡
2. አመልካች ክስ በተመሰረተበት ንብረት ላይ ጥቅም ወይም መብት ስላላቸው የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት ግራ ቀኙን አከራክሮ የመሰለውን እንዲወስን ጉዳዩ በፍ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ. 341 መሰረት ተመልሷል፡፡
3. ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ ይቻቻሉ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ለመ/ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/ኃ

የሰ/መ/ቁ. 34406

ሚያዚያ 07 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሐጐስ መልዱ

ሒሩት መለሰ

ታፈሰ ይርጋ

ሡልጣን አባተማም

አመልካች፡- ወ/ሮ መገርቱ ነጋሣ- አልቀረቡም

ተጠሪ፣ እነ ወ/ሮ ፀሃይ ልጋ አልቀረቡም

ፍ ር ድ

ለሰበር አቤቱታው መነሻ የሆነው ጉዳይ የጀመረው በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ነው፡፡

የአሁኑ ተጠሪዎች ለፍ/ቤቱ ባቀረቡት ክስ የ1ኛ ተጠሪ ባለቤት የቀሪዎቹ ተጠሪዎች አባት በህይወት በነበሩበት ጊዜ ክስ የቀረበበትን ቤት ለአቶ ደረጀ መንግስቱ አከራይተው የነበረ ሲሆን ተከራዩ አመልካችን ቤቱ ውስጥ አስገብተው አካባቢውን ለቀው ጠፍተዋል፡፡ አመልካችንም የግል ቤታችንን ለቀው እንዲወጡ ጠይቀን ፍቃደኛ አልሆኑም፡፡ለሚመለከተዉ ቀበሌም አመልክተን አመልካችም ቤት ሲያገኙ ለቀው የሚወጡ መሆኑን በእማኞች ፊት አረጋጠው የፈረሙ ቢሆንም ቤቱን ስላለቀቁ ቤቱን እንዲያስረክቡን፣ ያለምንም ክፍያ ከመጋቢት 26 ቀን 1991 ዓ.ም ክስ እስከቀረበበት ድረስ ስለኖሩ በወር ብር 150(አንድ መቶ ሃምሳ) ታስቦ በድምሩ ብር 11,250 (አስራ አንድ ሺህ ሁለት መቶ ሃምሳ) እንዲከፈሉ ይወሰንልን ብለው ጠይቀዋል፡፡

አመልካችም ለቀረበባቸው ክስ በሰጡት መልስ ክስ የቀረበበት ቤት ተጠሪዎች በሚኖሩበት ቤት ይዞታ ስር የሚጠቃለል ለመሆኑ ማስረጃ አላቀረቡም፣ ቤቱ ለአቶ ደረጀ መንግስቱ የተከራየበት ማስረጃ አልቀረበም፣ ቤቱን በወረራ ይዛለች ካሉ ይህን ካወቁ 10 ዓመት በላይ ስለሆነ በይርጋ ይታገዳል፣ የደረሰባቸው የጥቅም ጉዳት ከውል ውጪ እንደመሆኑ መጠን የኪራይ ማስከፈል ጥያቄአቸው ሁለት አመት ካለፈው በይርጋ ይታገዳል በማለት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ካቀረቡ በኋላ ለፍሬ ጉዳዩ በሰጡት መልስ ቤቱን የተጠሪዎች አውራሽ አልሰሩትም ለአቶ ደረጀም አላከራዩም፣ ቤቱ የአቶ ደረጀ ሲሆን ለአመልካች አከራይተውኛል፣ ቤቱን ለማስረከብ ቃል ገብታለች የተባለው ተገድጄ የፈረምኩት ስለሆነ አልገደድበትም በማለት ተከራክረዋል፡፡

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ መርምሮ የአመልካችን መቃወሚያዎች ውድቅ ካደረገ በኋላ አመልካች ይዘውት የሚገኘው ቤት የ1ኛ ተጠሪ ባለቤትና የቀሪዎቹ አባት ይዞታ ስር የሚካተት መሆኑ ተረጋግጧል በማለት አመልካች ቤቱን ለተጠሪዎች እንዲያስረክቡና አመልካች ቤቱን አለቃለሁ ብለው ከፈረሙበት ጊዜ ጀምሮ በወር ብር 150.00 (መቶ ሃምሣ) እየታሰበ ክሱ እስከቀረበበት ጊዜ ድረስ ብር 11,250 (አስራ አንድ ሺህ ሁለት መቶ ሃምሣ) ይክፈሉ በማለት ወስኗል፡፡ ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተው የፌ/ከ/ፍ/ቤትም ውሣኔውን አጽንቷል፡፡

የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ውሣኔው የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል በማለት ነው፡፡ ይህ ችሎትም አመልካች ከመጋቢት 26 ቀን 1991 ዓ.ም እስከ ሐምሌ 19 ቀን 1997 ዓ.ም ድረስ ያለውን የተጠሪዎችን ቤት ያላግባብ የያዙበትን ብር 11,250(አስራ አንድ ሺህ ሁለት መቶ ሃምሳ) እንዲከፍሉ የተሰጠውን ውሣኔ አግባብነት ለመመርመር አቤቱታው ለሰበር ችሎት ቀርቦ እንዲታይ አድርጐ ተጠሪዎች ክርክራቸውን በጽሁፍ አቅርበዋል፡፡ ፍ/ቤቱም መዝገቡን መርምሯል፡፡

ተጠሪዎች አመልካች ቤታቸውን ያለአግባብ ስለያዙ እንዲያስረክቧቸውና በቤቱ ያለአግባብ ለተገለገሉበት ካሣ እንዲከፍሉ ጠይቀዋል፡፡ አመልካች በበኩላቸው ቤቱ የተጠሪዎች አለመሆኑንና ቤት እንዲለቁም ሆነ ካሣ እንዲከፍሉ የቀረበው ክስ በይርጋ ቀሪ የሚሆን ነው ሲሉ ተከራክረዋል፡፡

ከክርክሩ ክስ የቀረበበት ቤት የተጠሪዎች መሆኑ በማስረጃ መረጋገጡን የተገነዘብን በመሆኑ አመልካች የቤቱን ባለቤትነት በተመለከተ ማስረጃ ላይ ተንተርሰው ያቀረቡትን ክርክር ይህ ችሎት አልተቀበለውም፡፡ ሌላው አመልካች ያነሱት ክርክር ቤት እንዲያስረክቡ የቀረበው ክስ በይርጋ ቀሪ ነው የሚል ነው፡፡ አመልካችዋ ክሱ በይርጋ ቀሪ ነው ያሉት ክሱ ሁከት ይወገድልኝ በማለት የቀረበ ስለሆነ ነው በማለት ነው፡፡ ነገር ግን ተጠሪዎች ይዞታችን በሃይል ተወስዷል ወይም በይዞታችን ላይ ሁከት ተፈጥሯል በማለት ያቀረቡት ክስ የለም፡፡ ክሳቸው በኪራይ ለአቶ ደረጀ ያስረከቡትን ቤት አመልካች መብት ሣይኖራቸው ገብተው አልወጣም ብለዋልና ያስረክቡን የሚል ነው፡፡ ስለሆነም አመልካች አለአግባብ የያዙትን ንብረት እንዲለቁ የቀረበ ክስ ስለሆነ የአመልካች ተቃውሞ ተቀባይነት የለውም፡፡

በመጨረሻ አመልካች ያቀረቡት ክርክር የቀረበው የካሣ ጥያቄም ቢሆን በይርጋ ቀሪ ይሆናል የሚል ነው፡፡ ክስ የቀረበበት ቤት የተጠሪዎች በመሆኑ ቤቱን ያላግባብ ይዘው ለተጠቀሙበትና ያላግባብ ለበለፀጉበት ካሣ እንዲከፍሉ ክስ ቀርቧል:: በሌላ ሰው የስራ ድካም ወይም በሌላ ሰው ሃብት በሆነ ነገር በመገልገል በቂ ባልሆነ ምክንያት ጥቅም ያገኘ ሰው ጥቅም ባገኘበት መጠን ለባለሃብቱ ወይም ጉልበቱ ለደከመው ሰው ኪሣራ መክፈል እንዳለበት በፍ/ህ/ቁ. 2162 ሥር ተመልክቷል፡፡ በመሆኑም አመልካች በቤቱ አላግባብ በበለፀጉበት መጠን ኪሣራ እንዲከፍሉ መጠየቃቸው ህጉን መሰረት ያደረገ ነው፡፡ በሌላ በኩል ግን ይህ የካሣ ጥያቄ ሊቀርብ የሚገባበትን የጊዜ ገደብ በተመለከተ ክርክር ቀርቧል፡፡ ያለአግባብ ስለመበልፀግ የሚናገረው ምዕራፍ የካሣ ጥያቄ የሚቀርብበትን የጊዜ ገደብ አይናገርም፡፡ ነገር ግን አላግባብ ስለመበልፀግና ከውል ውጪ ስለሚደርስ ሃላፊነት የሚናገሩት ድንጋጌዎች በአንድ አንቀጽ ውስጥ ተካትተው መገኘታቸው እንዲሁም ያለአግባብ መበልፀግም ከውል ውጪ የሚደርስ ሃላፊነት በመሆኑ ከውል ውጭ በሚደርስ ሃላፊነት ሥር የተመለከተው የይርጋ ዘመን በተመሣሣይ አላግባብ መበልፀግን በሚመለከቱ ጉዳዮች ላይ ተፈፃሚነት ሊኖረው ይገባል፡፡ በዚህ መሰረት ከውል ውጭ

ሃላፊነትን በተመለከተ ተበዳዩ ክስ ማቅረብ የሚችለው ካሣ የሚጠይቅበት ጉዳት ከደረሰበት ጊዜ ጀምሮ እስከ 2 አመት ድረስ መሆኑ በፍ/ህ/ቁ 2143/1/ ሥር ተመልክቷል፡፡

በተያዘው ጉዳይ አመልካች ቤቱን ያለማቋረጥ ለረዥም ጊዜ ይዘው እየተገለገሉበት በመሆኑ ክስ ከቀረበበት ጊዜ ጀምሮ ወደ ኌላ ላሉት ሁለት አመታት አላግባብ በቤቱ በተገለገሉበት መጠን እንዲከፈሉ የተጠየቁት ካሣ በይጋ የሚታገድ አይሆንም:: ከዛ በፊት ያሉት ግዜያት ግን በይርጋ ቀሪ የሚሆኑ ናቸው፡፡ በመሆኑም የሥር ፍ/ቤቶች የ6 አመት ካሣ እንዲከፍሉ የሰጡት ውሣኔ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ነው ብለናል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 13468 በሐምሌ 27 ቀን 1999 የሰጠው ውሣኔ፣ የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 58602 በኀዳር 30 ቀን 2000 ዓ.ም የሰጡት ውሣኔዎች ተሻሽለዋል፡፡
2. አመልካች ክስ የቀረበበትን ቤት ያስረክቡ፡፡ ከሐምሌ 20 ቀን 1995 ዓ.ም እስከ ሐምሌ 19 ቀን 1997 ዓ.ም ላለው ጊዜ ብቻ በቤቱ አላግባብ ለተጠቀሙበት በወር ብር 150.00(አንድ መቶ ሃምሣ) ታስቦ በድምሩ ብር 3,600(ሦስት ሺህ ስድስት መቶ) ለተጠሪ ይክፈሉ፡፡
3. ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ ይቻቻሉ ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ለመዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/ኃ

ይ ር ጋ

የሰ/መ/ቁ/ 20295

ሐምሌ 5 ቀን 1999 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

አሰግድ ጋሻው

ተሻገር ገ/ስላሴ

ታፈሰ ይርጋ

ብርሃኑ አመነው

አመልካች፡- አቶ ደጀኔ ስገሠ - ቀረቡ

ተጠሪ፡- እነ አቶ መላኩ ጌታቸው - ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው አመልካች የውርስ ሀብት ለመረከብ በተጠሪዎች ላይ ያቀረቡት ክስ በይርጋ ቀሪ ሆኗል ተብሎ በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃና ከፍተኛ ፍ/ቤት ተቀባይነት ሳያገኝ በመቅረቱ ነው፡፡

የጉዳዩ አመጣጥም ሲታይ አመልካች በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በተጠሪዎች ላይ ባቀረቡት ክስ ከሳሽ በእናታቸው በወ/ሮ የልፍኝ እጅጉ ተተክተው የወ/ሮ ያምሮት እጅጉ ወራሽ መሆናቸውን ሰኔ 30 ቀን 1996 ዓ.ም በፍ/ቤት ውሳኔ አረጋግጠዋል፡፡ የተከሳሾች አያት ወ/ሮ ታደለች አርጋው ከወ/ሮ ምንትዋብ ሙሴ ጋር በመሆን የአክስቴ የወ/ሮ ያምሮት እጅጉ ወራሽ ናቸው ተብሎ የካቲት 29 ቀን 1981 ዓ.ም በፍ/ቤት የተሰጠውን ውሳኔ መቃወሚያ አቅርቤ ሰኔ 30 ቀን 1991 ዓ.ም ተሰርዟል፡፡ ከዚያም ቤት ለማስለቀቅ ሚያዚያ 10 ቀን 1992 ዓ.ም በተከሳሾች እናትና በወ/ሮ ምንትዋብ ሙሴ ላይ ክስ ብመሠርትም ተከሳሾች በሞት በመለየታቸው መጥሪያ ሳይደርሳቸው ክሱ ተቋርጧል፡፡

በአጠቃላይ ተከሳሾች ከወ/ሮ ያምሮት እጅጉ የሚደርሰኝን የውርስ ሀብት ያስረክቡኝ በማለት ጠይቀዋል፡፡

ተጠሪዎችም በሰጡት መልስ ከሳሽ የወ/ሮ ያምሮት እጅጉ ሕጋዊ ወራሾች መሆናቸውን ያረጋገጡት ሐምሌ 14 ቀን 1986 ዓ.ም ተከሳሾች

ይዘውብኛል የሚሉትን ቤት ላለፉት ዘጠኝ ዓመታት ያልጠየቁ ስለሆነ ክሱ በፍ/ብ/ሕ/ቁ/1000 (1) መሠረት በ3 ዓመት ይርጋ ይታገዳል በማለት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያና በፍሬ ጉዳዩም ሙሉ መልስ በመስጠት ተከራክረዋል፡፡

ክርክሩ በዚህ መልኩ የቀረበለትም የፌዴራሉ መ/ደ/ፍ/ቤት የከሳሽ ክስ በይርጋ ይታገዳል ወይስ አይታገድም የሚለውን ጭብጥ መሥርቶ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ክርክሩን መርም [ል፡፡

በዚህም መሠረት ከሳሽ የወ/ሮ ያምሮት እጅጉ ወራሽ መሆናቸውን ያረጋገጡት ሐምሌ 14 ቀን 1986 ዓ.ም ነው፡፡ ከዚህም በኋላም በተከሳሶቹ እናት ላይም ሆነ በተከሳሾች ላይ የውርስ ሀብት ይልቀቁልኝ በማለት ክስ ለማቅረብ የሚያስችል መብት እንዳገኙ ይቆጠራል፡፡

ይህ የይርጋ ጊዜ ሊቋረጥ ከሚችልባቸው ምክንያቶች አንዱ ክስ ቀርቦ በሆነ ጊዜ ሲሆን ከሳሽ በመ/ቁ 3311/81 የካቲት 29 ቀን 1981 ዓ.ም የተከሳሾች ወላጅ እናትና ወ/ሮ ምንትዋብ ሙሴ ወራሾች ናቸው ተብሎ የተሰጠን ውሳኔ በመቃወም አቤቱታ ያቀረቡ ቢሆንም ይህ የመቃወሚያ ክርክር የወራሽነት መብት ላይ ብቻ ያነጣጠረ በመሆኑና የውርስ ንብረት

ይሰጠኝ በሚል የቀረበ ባለመሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1851(ለ) መሠረት ይርጋው ተቋርጧል ለማለት አይችልም፡፡

ስለሆነም ከሳሽ የወራሽነት መብታቸውን ካረጋገጡና የውርሱ ንብረቶች በተከሳሾች መያዛቸውን ካወቁ በ3 ዓመት ጊዜ ውስጥ በተከሳሾች ላይ ክሱን ያላቀረቡ ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ ቁጥር 1000(1) መሠረት በ3 ዓመት ይርጋ ይታገዳል በማለት ክሱን ሳይቀበለው ቀርቷል፡፡

ጉዳዩን በይግባኝ የመረመረው የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትም ግራ ቀኙን አከራክሮ ተመሳሳይ ጭብጥ በመያዝ የፍ/ብ/ሕ ቁ.1000(1) ተፈፃሚነቱ አንድ የወራሽነት ማስረጃ ያለውና ነገር ግን ይህ ማስረጃው በሕግ ዓይን ተቀባይነት የሌለው ሆኖ ውርሱን ወይም የውርሱን አንድ ክፍል የያዘ ከሆነ በሕጉ ዓይን

ተቀባይነት ያለው ማስረጃ የያዘው ወራሽ ወራሽነቱ እንዲታወቅለትና የተወሰዱበት የውርስ ንብረቶች እንዲመለሱለት በሚጠየቅበት ጊዜ እንደሆነ በውሳኔው ላይ አስፍሮ በተያዘው ጉዳይ ግን መ/ሰጭዎች ተጠቃሹን ንብረት የያዙት ምንም ዓይነት የወራሽነት ማስረጃ ሳይኖራቸው ስለሆነ ለጉዳዩ አግባብነት ያለው ድንጋጌ የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1000 ሳይሆን ቁጥር 1845 ነው ካለ በኋላ ከዚሁ አኳያ ሲታይም የይ/ባይ/የተጠሪ አውራሽ በ1978 ዓ.ም መሞታቸው የተረጋገጠ ሲሆን ተጠሪም በመብታቸው መሥራት የሚችሉት ከዚህ ጊዜ በኋላ ስለሆነ ቤት ይለቀቅልኝ በማለት ክስ የመሠረቱት ምንም እንኳን መጥሪያው ለመ/ሰጭዎች አውራሽ ያልደረሰ ቢሆንም በ1992 ዓ.ም ከ14 ዓመት በኋላ ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1845 ላይ በተቀመጠው የ10 ዓመት ጊዜ ክሱ ያልቀረበ ስለሆነ በይርጋ ቀሪ ሆኗል በማለት ምክንያቱን ቀይሮ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ውሳኔን አጽንቷል፡፡

የሰበር አቤቱታውም የቀረበው ይህንኑ በመቃወምና መሠረታዊ የሕግ ስህተት አለበት በማለት ሲሆን ይህ ሰበር ሰሚ ችሎትም የቀረበውን አቤቱታ መርምሮ የመ/ሰጪዎች አውራሽ የሟች ወ/ሮ ያምሮት እጅጉ ልጅ ነኝ በማለት ያወጡትን የወራሽነት ማስረጃ አመልካች ጥር 20 ቀን 1987 ዓ.ም በተፃፈ ማመልከቻ መቃወሚያ በማቅረብ እንዲሰረዝ ካደረገ፣ የወራሽነት ማስረጃ ያሰረዘበት ውሳኔ ከግምት ሳይገባ ንብረቱን ለመረከብ የጠየቀው አውራሹ ከሞቱ ከ10 ዓመት በኋላ ነው ተብሎ ክሱ በይርጋ ቀሪ የመደረጉን አግባብነት ለማጣራት ሲሆን ተጠሪዎች ቀርበው ክሱ በይርጋ ተቀባይነት ሳያገኝ መቅረቱ አግባብነት በመዘርዘር አቤቱታው ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት ተከራክረዋል፡፡

በአጠቃላይ የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን በሥር ፍ/ቤቶች በተጠሪ በኩል የቀረበው ክስ በይርጋ ቀሪ ሆኗል ተብሎ የተሰጠው ውሳኔ አግባብነት ከሕጉ አኳያ እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

አመልካች በፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት በተጠሪዎች ላይ ያቀረቡት ክስ ባጭሩ ከአክስቴ ከወ/ሮ ያምሮት እጅጉ በውርስ የተላለፈልኝን ቤት ይዘው የሚገኙ ስለሆነ ያስረክቡኝ በማለት ነው፡፡

ተጠሪዎች የአመልካች አክስት የሆኑት የወ/ሮ ያምሮት እጅጉን ንብረት በመውረስ ረገድ የቅድሚያ መብት እንደሌላቸው ቢረጋገጥም ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ቤት ይዘው የተገኙት ወራሽ ነን በማለት ነው፡፡ ተጠሪዎች ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ቤት በመውረስ ረገድ ከአመልካች የቀደመ መብት ባይኖራቸውም ንብረቱን ይዘው የሚገኙት የመውረስ መብት ሳይኖራቸው ነው ለማለት ግን የሚያስችል አይሆንም፡፡

ተጠሪዎች ቤቱን ይዘው የሚገኙት በወራሽነት መብት ነው ከተባለ ደግሞ የፍ/ብ/ሕ/ቁ 1000(1) በዚህ ጉዳይ ተፈፃሚነት አለው ማለት ነው፡፡ ስለሆነም የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት የተጠቀሰው ድንጋጌ ለዚህ ጉዳይ ተፈፃሚነት የለውም በማለት የይርጋ ክርክሩን ከቁጥር 1845 ድንጋጌ ጋር አያይዞ በዚሁ ድንጋጌ መሠረት ክሱ በይርጋ ተቋርጧል የሚል ውሳኔ የሰጠው ሕጉን በተገቢው ካለመተርጐም እንደሆነ ታምኖበታል፡፡በሌላ በኩልም አመልካች ተጠሪዎች የያዙትን የውርስ ንብረት ያስረክቡኝ በማለት በተጠሪዎች ላይ ክስ የመሰረቱት ሰኔ 30 ቀን 1996 ዓ.ም ሲሆን የአክስታቸው ወራሽነታቸውን ያረጋገጡት ደግሞ ሐምሌ 14 ቀን 1986 ዓ.ም ነው፡፡

አመልካች ወራሽነታቸውን ካረጋገጡ በኋላ በፍ.ብ.ሕ.ቁ. 1000(1) ላይ የተቀመጠው የ3 ዓመት የይርጋ ጊዜ ከማለፋ በፊት በተጠሪዎች ተይዞብኛል የሚሉት ንብረት እንዲመለስላቸው መጠየቅ ይገባቸው እንደነበር የሚታመን ከመሆኑም በላይ የተጠሪዎች አውራሽ የአመልካች አክስት ወራሽ ናቸው ተብሎ የተሰጠውን ውሳኔ አመልካች ለማሰረዝ አቤቱታ አቅርበው ክሱን ማቅረብ የሚችሉት ውሳኔው ከተሰረዘ በኋላ ነው ቢባል እንኳን ይሄው ውሳኔ በ1991 ዓ.ም ተሰርዞ ክሱን ግን ያቀረቡት የ3 ዓመቱ የጊዜ ገደብ ካለፈ በኋላ በ1996 ዓ.ም ስለሆነ ከተጠቀሰው የፍ.ብ.ሕ.ቁ 1000(1) አኳያ በይርጋ የማይታገድበት ምክንያት አልተገኘም፡

ው ሳ ኔ

(1) የሥር ፍ/ቤቶች የቀረበው ክስ በይርጋ ተቋርጧል በማለት የሰጡት ውሳኔ ከውጤት አኳያ በአግባቡ ሆኖ ስለተገኘ በፍ.ብ.ሕ.ሥ.ሥ.ቁ. 348 (1) መሠረት ፀንቷል፡፡

(2) የፍርዱ ግልባጭ ለሥር ፍ/ቤቶች ይተላለፍ

(3) ግራ ቀኙ ወጭና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ

(4) መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

ተጨማሪ ትዕዛዝ

በአራዳ ክ/ከተማ ቀበሌ 03/09 የቤት ቁጥር 507 የሆነው ቤት እንዳይሸጥ እንዳይለወጥ ባለበት ሁኔታ ተከብሮ እንዲቆይ በዚህ ፍ/ቤት በግንቦት 22 ቀን 1998 ዓ.ም የተሰጠው የዕግድ ትዕዛዝ በዚህ ትዕዛዝ ተነስቷል፡፡ ይፃፍ፡፡

የማይነበብ አምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 25567

ኀዳር 12 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍስሐ ወርቅነህ

መስፍን ዕቁበዮናስ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

አብዱራሂም አህመድ

አመልካች፡- ወ/ት አይናለም አበበ - ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- አቶ ደገፋ ጉርሙ - ጠበቃ ቀረቡ፡፡

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ የቀረበው በአመልካች ሰኔ 16 ቀን 1998 ዓ.ም. በተፃፈ ማመልከቻ መነሻነት ነው፡፡

ጉዳዩ የተጀመረው በፌዴራሉ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በቀረበ ክርክር ሲሆን ፍሬ ነገሩም ያሁኑ ተጠሪ የሥር ከሣሽ በመሆን በሥር 1ኛ በመቃወም በተጠሪ ወ/ሮ ደስታ ይመር /በዚህ መዝገብ የሌሉበት/ እና ባሁኗ አመልካች የሥር 2ኛ በመቃወም ተጠሪ ላይ ባቀረቡት ክስ ሟች ወንድማቸው አቶ አበበ ጉርሙ ልጅ አለመውለዱ እየታወቀ አመልካች የሟች ልጅ ናት ተብሎ ወራሽነቱ የተረጋገጠው ባግባቡ ስላልሆነ ውሣኔው ይሻር የሚል ነው፡፡ ለክሱም 1ኛ የመቃወም ተጠሪ በርግጥ አመልካች ከኔም ሆነ ከሟች አትወለድም ልጄ ነች ብዬ ውሣኔ ያሰጠሁት ከሕፃንነቷ ጀምሮ ስላሳደኳትና እንደ ልጅ ስለምቆጥራት ነው ሲሉ አመልካችም በበኩሏ ተጠሪ ሕፃን ሆኜ ውሣኔ ሲሰጥ ቀርበው መቃወም ሲችሉ ከ21 ዓመት በኋላ መቅረባቸው በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1000 መሠረት ተቀባይነት የለውም በማለት በየበኩላቸው መልስ ሰጥተዋል፡፡ ፍርድ ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ ከሰማ በኋላ የፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1000 የሚሠራው የፈረሰ ንብረት ይገባኛል ለሚል ክርክር እንጂ ወራሽ ናት አይደለችም ለሚል ክርክር አይደለም በሚል የይርጋ መቃወሚያውን ውድቅ አድርጎ አመልካች ከሟች የማትወለድ በመሆኑ ስለ ኑዛዜ ወራሽ ልትሆን አትችልም በማለት ወስኗል፡፡ ጉዳዩ በይግባኝ የቀረበለት የፌዴራሉ ከፍተኛው ፍርድ ቤትም በበኩሉ የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ ከመረመረ በኋላ ሟችና 1ኛ የመቃወም ተጠሪ በቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 143/ሠ/ መሠረት አመልካችን ወደ ቤት በመውሰድ፣ በማንከባከብና በማስተማር እንደ አባት በመሆን የተሣተፉ በመሆኑ አመልካች የሟች ልጅና የመጀመሪያ ደረጃ ወራሽ ነች በማለት ወስኗል፡፡

ያሁኑ ተጠሪ በዚህ ውሣኔ ቅር ተሰኝተው ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ አቅርበው ፍርድ ቤቱም የከፍተኛው ፍርድ ቤት ውሣኔ ሽሮ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትን ውሣኔ አጽንቷል፡፡

አመልካች ይህን የሰበር አቤቱታ ያቀረቡት በዚህ መነሻነት ሲሆን ፍርድ ቤቱም አቤቱታውን መርምሮ ተጠሪን በማስቀረብ ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡ ክርክሩንም ከሕጉ ጋር በማገናዘብ መርምሯል፡፡

በዚህም መሠረት አመልካች ኀዳር 5 ቀን 1993 ዓ.ም. የወራሽነት ማስረጃ ካገኙ በኋላ የሟች የመጀመሪያ ደረጃ ወራሽ መሆናቸውን በመግለጽ በቤቱ ላይ ያገኙት የጋራ ባለሀብትነት መብት /ከሥር 1ኛ የመቃወም ተጠሪ ጋር/ ተቀባይነት ያጣው ባግባቡ መሆን አለመሆኑን ፍርድ ቤቱ እንደሚከተለው ተመልክቷል፡፡ አመልካች በሥር ፍርድ ቤቶች ያቀረቡት ክርክር ባንድ በኩል የሟች የመጀመሪያ ደረጃ ወራሽ ነኝ፣ በሌላ በኩል ደግሞ ተጠሪ ከ20 ዓመት በላይ ቆይተው በቤቱ ላይ አለኝ የሚሉት የወራሽነት መብት በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1000 መሠረት የሚታገድ ነው የሚል ሲሆን የፌዴራሉ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት አመልካች በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ የጠቀሱት የፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1000 ተፈፃሚነት ያለው የውርስ ንብረት ይገባኛልና ይሰጠኝ ለሚል ክርክር እንጂ ወራሽ ናት አይደለምችም ለሚል ክርክር አይደለም በማለት የሰጠውን ውሣኔ እንደተመለከትነው ድንጋጌው ባግባቡ አለመፈጸሙን ተረድተናል፡፡ ያሁኑ ተጠሪ በሥር ፍርድ ቤት ያቀረቡት ክስ በራሱም ሲታይ ይዘቱ ወንድሜ ልጅ አለመውለዱ እየታወቀ አመልካች በሐሰት ልጅ ነኝ ብላ የወራሽነት ማስረጃ

የወሰደች ስለሆነ ትመልስ እንዲሁም በቤቱ ላይ ያለው የሟች ድርሻ ለኔ ይሰጠኝ የሚል ሲሆን አመልካችም በበኩሏ የሟች ልጅ መሆኗን እና ንብረቱም እንደሚገባት መከራከራቸው ከክርክሩ ትክክለኛ ገጽ ታይቷል፡፡ /ከክርክሩ ትክክለኛ ገጽ/ ይህ ሆኖ እያለ የሥር ፍርድ ቤት አመልካች ክሱን ያመኑ ይመስል ገና ከጅምሩ ድንጋጌውን አጥብቦ በመተርጎም የልጅነት ጥያቄ ቢነሣ ድንጋጌው ተፈፃሚነት የለውም ማለቱ ተቀባይነት ያለው ሆኖ አልተገኘም፡፡ ይህ ድንጋጌ መገኛው አንቀጽ 999 ሆኖ እውነተኛ ወራሽ እኔ ነኝ ከሚል ጥያቄ ጀምሮ የውርስ ንብረት ያላግባብ ተወስዷልና ይመለስልኝ በማለት የሚቀርቡትን ክሶች /ጥያቄዎች/ የሚያካትት ለመሆኑ አንቀጽ 999ን መመልከቱ ይበቃል፡፡ በዚህ ረገድ አመልካች ክርክሩን ባስነሳው ቤት ላይ ከ20 ዓመት በላይ የቆየ የባለሀብትነት ድርሻ ማግኘታቸው እየተመለከትም፤ ተጠሪም ድርሻቸውን ለመጠየቅ ከሚያስችላቸው ጊዜ በላይ ቆይተው ክስ ለማቅረባቸው አመልካች ያቀረቡት የይርጋ ክርክር ተቀባይነት ያጣው ድንጋጌው በጠባቡ በሥር ፍርድ ቤት በመተረጎሙ ሳቢያ መሆኑን ይህ ፍ/ቤት ተገንዝቧል፡፡ በመሆኑም የመጨረሻ ውሣኔ የሰጠው ጠቅላይ ፍርድ ቤት የይርጋውን ነጥብ አልፎ ውሣኔ መስጠቱ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

የከፍተኛው ፍርድ ቤት ምንም እንኳ የአመልካችን ልጅነት ተቀብሎ የሥር ፍ/ቤቱ ውሣኔ የሻረ ቢሆንም ፍ/ቤቱ ለይርጋው ጥያቄ በቅድሚያ ምላሽ ቢሰጥ ኖሮ ወደዚህ ነጥብ መግባት የሚያስፈለገው እንዳልነበር ተገንዝበናል፡፡ ስለሆነም ክሱ በይርጋ ታግዷል ብለናል፡፡

ው ሣ ኔ

- የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመ/ቁ. 21679 ግንቦት 23 ቀን 1988 ዓ.ም. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁ 03562 ጥር 19 ቀን 1996 ዓ.ም. የሰጧቸው ውሣኔዎች ተሽረዋል፤ ይፃፍ፡፡
- የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ. 28193 ሐምሌ 27 ቀን 1997 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ ተሽሯል፤ ይፃፍ፡፡

- የከፍተኛ ፍርድ ቤት መ/ቁ. 28193 በመጣበት አኳኋን በመሸኛ ተመልሶ ይላክ፡፡
- መዝገቡ ተዘግቷል፡፡
- ክሱ በይርጋ ይታገዳል ተብሏል፡፡
- መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁጥር 25664

ግንቦት 07 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ተገኔ ጌታነህ

መድኅን ኪሮስ

ዓሊ መሐመድ

ሡልጣን አባተማም

አመልካች፡- አቶ ተገኝ ይማም አልቀረቡም

ተጠሪዎች፡- እነ አቶ ካሣሁን ደሳለኝ ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ክርክሩ የተጀመረው በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ሲሆን የአሁን ተጠሪዎች ነሐሴ 7 ቀን 1996 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት የክስ ማመልከቻ እህታችን ወ/ሮ ያልጋ ደሳለኝ እና አቶ ተገኝ ይማም ተጋብተው እየኖሩ ሳሉ እህታችን ጥቅምት 11 ቀን 1982 ዓ.ም ከዚህ ዓለም በሞት ስለተለየች አብረው የሠሩትን ቤትና አብረው ያፈሩትን ሌላ ንብረት ለእኛው ለሟች ወራሾች ግማሹን እንዲሰጡን እንዲወሰንልን በማለት ክስ አቅርበዋል፡፡

የአሁኑ አመልካች ደግሞ በታህሳስ 23 ቀን 1996 ዓ.ም ጽፈው ያቀረቡት መልስ ክሱ በፍ/ብ/ሕ/ቁ/1000(2) እና 1845 መሠረት በይርጋ ቀሪ ሊሆን የሚገባው ነው፡፡ ከሟች ጋር ከጋብቻ ሥጋ ግንኙነት በስተቀር የጋብቻ ግንኙነት አልነበረንም፡፡ ቤቱ የግል ንብረቴ ነው፤ የሌሎቹን ንብረቶች ግምትም የተጋነነ ነው፡፡ በመሆኑም ክሱ ውድቅ ሆኖ ልሰናበት ይገባል በማለት ተከራክረዋል፡፡

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክር ካዳመጠ በኋላ ክሱ በይርጋ ቀሪ አይሆንም፡፡ ተከሣሾቹ የሟችን ግማሽ ንብረት ለከሣሾች እንዲያስረክቡ በማለት ወስኗል፡፡ የፌ/ከ/ፍ/ቤትም የቀረበለትን ይግባኝ ከተመለከተ በኋላ የሥር ፍ/ቤቱን ውሣኔ አጽንቶታል፡፡

የሰበር አቤቱታውም የቀረበው የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡትን ውሣኔ በመቃወም ሲሆን አመልካች ያቀረቡት ቅሬታ ክሱ የቀረበው ሟች ከዚህ ዓለም በሞት ከተለየች ከአሥራ ሦስት ዓመት በኋላ በመሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁ/1000(2) እና 1845 መሠረት በይርጋ ቀሪ መሆን ያለበት ነው፡፡ የሥር ፍ/ቤቶች የይርጋ ክርክሬን ውድቅ በማድረግ በእኔ ላይ የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት በመሆኑ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት የሰጠው ውሣኔና ፌ/ከ/ፍ/ቤት የሰጠው ትዕዛዝ እንዲሻሩልኝ የሚል ነው፡፡

ይህ የፌ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትም አቤቱታውን ከመረመረ በኋላ ክሱ በይርጋ አይታገድም መባሉ በአግባቡ መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር እንዲቻል አቤቱታው ያስቀርባል የሚል ትዕዛዝ ሰጥቷል፡፡

ተጠሪዎች ደግሞ ባቀረቡት መልስ እህታችን ከሞተች አሥራ አምስት ዓመት ሳያልፍ ነው ክስ የመሠረትነው በመሆኑም ክሱ በፍ/ብ/ሕ/ቁ/1000(2) መሠረት በይርጋ ቀሪ የሚሆንበት የሕግ ምክንያት የለም፡፡ የፍ/ብ/ሕ/ቁ/1845 ደግሞ ተግባራዊ የሚሆነው ውልን መሠረት በማድረግ በሚቀርቡት ክርክሮች ላይ እንጂ የውርስ ክርክርን በሚመለከት አይደለም፡፡ በዚሁ ምክንያት ክሱ በይርጋ የሚታገድበት ምክንያት ሊኖር አይችልም፡፡ ክሱን በጊዜው ለማቅረብ ያልቻልነውም ከተጠሪዎቹ አንዱ የሆነው አቶ ካሣሁን ደሳለኝ በሻዕቢያ መንግሥት የተከፈተብንን ወረራ ለመመከት በመዝመቱ ምክንያት ሳይሰማ በመቅረቱ ምክንያት ነው፡፡ የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሣኔም የሚነቀፍበት መሠረታዊ የሕግ ስህተት የሌለው በመሆኑ የሥር ፍ/ቤት ውሣኔ እንዲፀና እንዲወሰንልን በማለት ተከራክረዋል፡፡

በበኩላችን ደግሞ ክሱ በይርጋ ቀሪ ሊሆን ይገባል ወይስ አይገባም የሚለውን ጭብጥ በመያዝ መዝገቡን እንደመረመርነው በፍ/ብ/ሕ/ቁ/1000(2) መሠረት የይርጋ ጥያቄ የሚነሳው ክርክሩ እየተደረገ ያለው በወራሾች መካከል ሲሆን በመሆኑና በዚህ ጉዳይ ክስ የቀረበው በወራሽ ላይ ባለመሆኑ ክሱ በዚሁ የሕግ ቁጥር መሠረት በይርጋ ቀሪ ሊሆን የሚችልበት ምክንያት የለም ብለናል፡፡

በሌላ በኩል ደግሞ ክርክሩ እየተካሄደ ያለው በወራሾችና ወራሽ ባልሆኑ ሰዎች መካከል በመሆኑ ተጠሪዎች የእህታቸውን ንብረት የያዙትን አመልካች ንብረቱን እንዲያካፍላቸው ለመጠየቅ የሚከለክላቸው ወይም በጊዜ እንዳይጠይቁ የሚያደርጋቸው ሕጋዊ ምክንያት በሌለበት ሁኔታ ክስ ሳይመሠርቱ ከአሥር ዓመት በላይ የቆዩበትን ሁኔታ ስንመለከት ጥያቄው የይርጋ ክርክር ሊያስነሣ የሚችል ሆኖ አግኝተነዋል፡፡ በመሆኑም አመልካች ያነሱትን የይርጋ መቃወሚያ አግባብነት ከፍ/ብ/ሕ/ቁ/1677 እና 1845 አንፃር መታየት የሚገባው መሆኑን ተገንዝበናል፡፡ በፍ/ብ/ሕ/ቁ/1677(1) እንደተመለከተው ግዴታው ከውሉ የተገኘ ባይሆንም በፍትሐብሔር ሕጉ አራተኛ መፀሐፍ በአንቀጽ 12 ሥር የተመለከቱት ስለ ውሎች በጠቅላላው የተቀመጡት ድንጋጌዎች በግዴታው ላይ ተፈጻሚ ይሆናሉ፡፡ በእርግጥ የአንዳንድ ግዴታዎችን አመጣጥ ወይም ዓይነት በመመልከት ከተጠቀሰው አንቀጽ ሥር ከተመለከቱት ደንቦች የተለዩ ድንጋጌዎች በሕግ ተመልክቶ ከተገኘ እነዚህ በተለይ የተመለከቱት ድንጋጌዎች አግባብነት እንደሚኖራቸው በተጠቀሰው ቁ.1677(2) ተመልክቷል፡፡

ወደያዝነው ጉዳይ ስንመለስ ተጠሪዎች የመሠረቱትን ክስ በተመለከተ በተለይ አግባብ ያለው የይርጋ ደንብ የለም፡፡ የግዴታውን አመጣጥ ወይም አይነት በሚመለከት አግባብ ያለው የይርጋ ደንብ ከሌለ ደግሞ በፍ/ብ/ሕ/ቁ1845 የተደነገገው የአሥር አመት ገደብ/ይርጋ/ ሊፈፀምበት እንደሚገባ ግልጽ ነው፡፡ ክሱ የቀረበው ሟች ከዚህ ዓለም በሞት በተለዩ ከአሥራ ሦስት ዓመት በኋላ በመሆኑም በዚሁ የይርጋ ደንብ ተቋርጧል ማለት ነው፡፡ እውነታው ይህ ከሆነ ደግሞ የሥር ፍ/ቤቶች በይርጋ ረገድ የቀረበውን የአመልካች መቃወሚያ ውድቅ ያደረጉት ያለአግባብ ከሕጉ ውጪ ነው፡፡ ከዚህ የተነሣም አቤቱታ የቀረበበት ውሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ነው ለማለት ችለናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. አቤቱታ የቀረበበት የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ/31726 ህዳር 1 ቀን 1997 ዓ.ም የሰጠውና የፌ/ከ/ቤት በመ/ቁ/34855 ግንቦት 8 ቀን 1998 ዓ.ም ያፀናው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ/348(1) መሠረት ተሽሯል፡፡ ይፃፍ፡፡
2. ተጠሪዎች በአመልካች ላይ የመሠረቱት ክስ በይርጋ ቀሪ ሆኗል በማለት ወስነናል፡፡ ይፃፍ፡፡ ውሣኔው የተሰጠው በድምጽ ብልጫ ነው፡፡
3. ወጪና ኪሣራን በተመለከተ ግራ ቀኙን ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ ብለን መዝገቡን ዘግተን ወደ መ/ቤት መልሰናል፡፡

የማይነበብ የአራት ዳኞች ፊርማ አለበት

የልዩነት ውሣኔ

እኔ በአራተኛ ተራ ቁጥር የተሰየምኩት ዳኛ አብላጫው ድምጽ ተጠሪዎች የሟች እህታቸው ወ/ሮ ያልጋ ደሣለኝ ከተጠሪው ጋር በጋብቻ በነበረችበት ወቅት አፍርታ የነበረውን ቤትና ሌሎች የጋራ ንብረቶች ተጠሪው እንዲያካፍላቸው ያቀረቡት ጥያቄ በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1677 ንዑስ አንቀጽ 1 እና በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1845 መሠረት በይርጋ ስለሚታገድ ተቀባይነት የለውም የማለት በሰጠው ውሣኔ ያልተስማማሁ በመሆኑ በሀሳብ ተለይቻለሁ፡፡

የክርክሩ ፍሬ ጉዳይ ከላይ በግልጽ እንደተቀመጠው የተጠሪዎች አውራሽ የሆነችው ወ/ሮ ያልጋ ደሣለኝ ከዚህ ዓለም በሞት የተለየችው ጥቅምት 11 ቀን 1982 ዓ.ም ነው፡፡ ተጠሪዎች አመልካች የሟችን የውርስ ንብረት እንዲያካፍላቸው ለፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ክስ ያቀረቡት ነሐሴ 7 ቀን 1995 ዓ.ም ነው፡፡ ተጠሪዎች የሟች ውርስ በአመልካች እጅ መሆኑን ያወቁት በሐምሌ ወር 1993 ዓ.ም እንደሆነ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት መጋቢት 7 ቀን 1996 ዓ.ም በሰጠው ብይን በግልጽ ተመልክቷል፡፡ ይኸም ሲሰላ፤ ተጠሪዎች የወራሽነት ጥያቄያውን በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 999 መሠረት ያቀረቡት ሟች ከሞተች ከአሥራ

ሦስት ዓመት ከአሥር ወር ውስጥ የሟች ንብረት በአመልካች እጅ መሆኑን ካወቁበት ሁለት ዓመት እንደሆነ ያመለክታል።

ከላይ የተመለከቱት ፍሬ ጉዳዮች ሲመዘኑ ተጠሪዎች ክስ ያቀረቡት በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1000 ንዑስ አንቀጽ 1 የተመለከተው የሦስት ዓመት የይርጋ ገደብም ሆነ የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1000 ንዑስ አንቀጽ 2 የተደነገገው የአሥራ አምስት ዓመት የይርጋ ገደብ ከማለፉ በፊት ቢሆንም አብላጫው ድምጽ ከላይ የተገለፀውን ውሳኔ የሰጠው በፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1000 ንዑስ አንቀጽ 2 የተደነገገው የይርጋ የጊዜ ገደብ የሚያገለግለው ክርክሩ በሟች ወራሾች መካከል በሚደረግበት ጊዜ እንጂ የሟች ወራሾች ወራሽ ካልሆነ ሰው ጋር በሚከራከሩበት ጊዜ ተጠቃሽነትም ሆነ ተፈፃሚነት የለውም የሚል የሕግ ትርጓሜ በመስጠት ነው። ተጠሪዎች ያቀረበት ክስ በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1677/1/ እና በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1845 መሠረት በይርጋ ይታገዳል የሚል ውሣኔ ሰጥቷል። በእኔ በኩል ይህ አበላጫው ድምጽ በሰጠው የህግ ትርጓሜና ውሣኔ የማልስማማው በሚከተሉት ምክንያቶች ነው።

1. በሟች ወራሾች መካከል የሚነሱ ክርክሮችን በመሠረታዊነት በሁለት ክፍሎ ማየትና በእነዚህም ክርክሮች ላይ ተፈፃሚነት የሚኖራቸውን፣ የይርጋ ድንጋጌዎች ለመረዳት ይቻላል። የሟች ያለኑዛዜ ወራሾች፣ በሟች ጠቅላላ የኑዛዜ ወራሾችና በሟች ልዩ የኑዛዜ ስጦታ ተቀባዮች መካከል በመጀመሪያ ክርክር የሚነሣው በውርስ ማጣራት ሂደት ውስጥ የውርስ አጣሪው የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 971 እና በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 972 መሠረት የሟችን የኑዛዜና ያለኑዛዜ ወራሾች እንደዚሁም የውርስ ንብረቱ የሚከፋፈልበትን ሁኔታ ሲያሣውቃቸው ነው። የሟች ወራሾች የውርስ አጣሪ ሀሣቡን ከገለፀ በኋላ የሟች ኑዛዜ ነው ተብሎ በአጣሪው እውቅና የተሰጠውን የኑዛዜ ሰነድ በመቃወም ወይም አጣሪው ስለውርሱ ንብረት አከፋፈል ያቀረበውን የውሣኔ ሀሣብ በመቃወም እርስ በርሳቸው ወይም ከውርስ አጣሪው ጋር የሚራከሩበት ሁኔታ ይኖራል።

የሟች ወራሾች ከላይ በተገለፁት የሕግ ድንጋጌዎች መሠረት የውርስ አጣሪውን የውሣኔ ሀሣብ የሚቃወሙ ከሆነ ሀሣቡን የሚቃወሙበት የጊዜ ገደብና የአጣሪው ውሣኔ ፈራሽ እንዲሆን ክስ የሚያቀርቡበት የይርጋ የጊዜ ገደብ በፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 973 እና በፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 974 ተደንግጓል። ሕግ አውጪው በሟች የኑዛዜና ያለ ኑዛዜ ወራሾች መካከል ውርሱ እየተጣራ ባለበት ሂደት በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 973 እና የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 974 መሠረት ይፈታል በሚል እምነት የይርጋ የጊዜ ገደቦችን አስቀምጧል የሚል እምነት አለኝ። ሕግ አውጪው በሟች ውርስ አወራረስ ሥርዓት ውስጥ መሠረታዊና ቁልፍ የሥራ ሂደት አድርጐ የሚመለከተው የውርስ ማጣራት ሒደትን ሲሆን የሟችን ውርስ በአግባቡ ለማጣራት ይቻል ዘንድ አንድ መቶ ዘጠኝ የሚሆኑ ድንጋጌዎችን ማለትም በፍትሐብሔር ሕግ ቀጥር 942 እስከ ፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1051 ደንግጓል። ሆኖም የሟች ውርስ በእነዚህ ድንጋጌዎች መሠረት በአግባቡ የማይጣራ በመሆኑ በሟች ወራሾች መካከል በፍርድ ቤቶች የሚካሄዱ ክርክሮች ይታያሉ። ስለሆነም በሟች ወራሾች መካከል የሚደረገው ክርክር ባህሪ በመለየት በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 973 እና በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 974 የተደነገጉት የይርጋ ድንጋጌዎች ተፈፃሚ በሚሆኑበት አግባብ ለሕጉ ትርጓሜ መስጠት ሲገባ በወራሾች መካከል ውርሱ በሚጣራበት ጊዜም ሆነ ከዚያ በኋላ ለሚነሱ ክርክሮች የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1000/2/ የይርጋ ገደብ ተፈፃሚነት ያለው መሆኑን የሚያሣይ ትርጓሜ መስጠቱ ተገቢነት ያለው አይደለም።

2. በሁለተኛ ደረጃ በሟች ወራሾች መካከል ክርክር የሚነሣው የሟችን ውርስ የማጣራት ሂደት ከተዘጋ በኋላ በተለይም የሟች ንብረት ክፍፍል ከተደረገ በኋላ ነው። የሟች ውርስ ንብረት በወራሾች መካከል መከፈል ያለበት ሁሉም የሟች ወራሾች ወይም ወኪላቸው በተገኙበት መሆን እንዳለበትና የሟች ውርስ ክፍያ አንደኛው ወራሹ ወይም ወኪሉ በሌለበት የተፈፀመ

እንደሆነና ክፍያውን ዳኞች ካላፀደቁት በቀር ፈራሽ እንደሚሆን የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1080 ንዑስ አንቀጽ 1 ይደነግጋል፡፡

የሟች አንደኛው ወይም ከአንድ በላይ የሆኑ ህጋዊ ወራሾቹ በሌሉበት ወይም ወኪላቸው ባልተኙበት ሁኔታ ይልቁንም ሟች ሌላ ወራሽ እንደሌለው በመቁጠር የሟች ውርስ ሲከፈል የነበሩት የሟች ወራሾች የሟችን ንብረት ተከፋፍለው ቢወስዱ የሟች ውርስ ሲከፈል ያልነበረው ወራሽ ክፍያው ፈራሽ እንዲሆንና እሱ ባለበት እንደገና የውርስ ንብረቱ ተከፍሎ ድርሻው እንዲሰጠው መጠየቅ እንደሚችል የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1080 ንዑስ አንቀጽ 2 ይደነግጋል፡፡ እሱ በሌለበት ሌሎች የሟች ወራሾች የሟችን ንብረት ተከፋፍለው የደረሰ የሟች ወራሽ በፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1080 ንዑስ አንቀጽ 2 መሠረት የተደረገው የውርስ ንብረት ክፍያ እንዲፈርስና የእሱ ድርሻ እንዲሰጠው መጠየቅ የሚችልበትን የይርጋ የጊዜ ገደብ በተመለከተ በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1080 ንዑስ አንቀጽ 3 ተደንግጓል፡፡ ይኸውም የውርስ ክፍያ ሲከናወን ያልነበረው ወራሽ ክፍያውን ካወቀበት በአንድ ዓመት ጊዜ ውስጥ ወይም በማናቸውም ሁኔታ ቢሆን ሟች ከሞተበት ቀን አንስቶ በአሥር ዓመት ጊዜ ውስጥ ካልቀረበ ጥያቄው ውድቅ እንደሚሆን በግልጽ ተደንግጓል፡፡

ስለሆነም በሟች ወራሾች መካከል የሟች ውርስ ከተዘጋ በኋላ የሚኖረው ክርክር የውርስ ሀብቱን ያካፍለኝ የሚል መሆኑና እንደዚህ አይነት ጥያቄ ሊቀርብ የሚችለው የሟች ውርስ ክፍያ መደረጉን ካወቀበት በአንድ ዓመት ውስጥ ወይም ሟች ከሞተበት ቀን አንስቶ ደግሞ በአሥር ዓመት ውስጥ ካልቀረበ ተቀባይነት እንደሌለው የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1080 ንዑስ አንቀጽ 3 በግልጽ በሚደነግግበት ሁኔታ የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1000 የይርጋ ድንጋጌዎች በወራሾች መካከል ለሚደረግ ክርክር ተፈፃሚነት ያላቸው ናቸው በማለት አብላጫው ድምጽ የሰጠው ትርጉም አሣማኝ ሆኖ አላገኘሁትም፡፡

3. ከላይ በተራ ቁጥር አንድና ሁለት ለመግለጽ እንደሞከርኩት የሟች ወራሾች የሟች ውርስ በመጣራት ሒደት ላይ እያለም ሆነ የሟች ውርስ ከተዘጋና የውርስ ክፍያ ከተፈፀመ በኋላ የሚያቀርቡትን ክርክር በምን ያህል ጊዜ ውስጥ ማቅረብ እንደሚባቸው ለፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 973፣ በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 974 እና በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1080 ንዑስ አንቀጽ 3 ላይ ተደንግጓል፡፡ እነዚህ የይርጋ የሕግ ድንጋጌዎች ባሉበት የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1000 በሟች ወራሾች መካከል ያለን የይርጋ የጊዜ ገደብ ለመወሰን ነው የተቀመጠው የሚለው ትርጓሜ ከመያዙ በፊት የእነዚህን ድንጋጌዎች ዓላማና የተፈፃሚነት ወሰን በትኩረት ማየት ይጠይቃል፡፡

በእኔ በኩል ከላይ የተገለፁትን የይርጋ ድንጋጌዎች ህግ አውጪው በወራሾች መካከል የሚነሳውን ክርክር ለመዳኘት አስቦ የደነገገ ሲሆን የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1000 የይርጋ ድንጋጌዎች ግን የሟች ሕጋዊ ወራሽ በሆነ ሰውና የሟች ወራሽ ባልሆነ ሰው መካከል የሟችን ውርስ ንብረት አስመልክቶ የሚደረገውን ክርክር የጊዜ ገደብ ለመወሰን የደነገጋቸው ናቸው ብዬ አምናለሁ፡፡ ሕግ አውጪው የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1000 ድንጋጌዎች የሟች ወራሾች ያልሆኑ ሰዎች በሚያደርጉት ክርክር ተፈፃሚነት እንዲኖረው በማሰብ የደነገገ መሆኑን ከፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 999 እስከ ፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1002 ያሉትን ድንጋጌዎች ያስቀመጠበትን አግባብ በማየት ለመረዳት ይቻላል፡፡ የእነዚህን ድንጋጌዎች ርዕስና አቀማመጥ ስንመለከት

- የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 999 የወራሽነት ጥያቄ /1/ መሠረቱ
- የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1000 /2/ ጥያቄው ለማቅረብ የተወሰነ ጊዜ
- የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1001 /3/ ውጤቱ
- የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1002/4/ ልዩ የኑዛዜ ስጦታ የተደረገላቸው ሰዎች በማለት ከአንድ እስከ አራት ተከታታይ ቁጥር በመስጠት ደንግጓቸዋል፡፡ ይህንንም በማድረግ ሕግ አውጪው ከፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 999 እስከ 1002 የተደነገጉት ድንጋጌዎች ተከታታይና ተያያዥነት

ያላቸው በተለይም ከፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1000 እስከ ፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1002 የተደነገጉት ድንጋጌዎች በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 999 የተደነገገውን መሠረታዊ መርህ ለማስፈፀም የሚረዱ ዝርዝር ድንጋጌዎች መሆናቸውን የሕግ አቀራረጽ ጥበብንና የድንጋጌዎች አደረጃጀትን በመጠቀም ለማሣየት ሞክሯል፡፡

ስለሆነም የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1000 ድንጋጌዎች በራሳቸው ተነጥለው የሚቆሙና የሚተረጎሙ ሳይሆኑ ሕግ አውጪው መሠረታዊ መርህ ነው በማለት በግልጽ ካስቀመጠው የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 999 ጋር ተያያዥነት ያላቸውና በይዘትም ሆነ በትርጓሜያቸው ከዚሁ ጋር መታየት ያለባቸው የወራሽነት ጥያቄ መሠረታዊ መርህ እንደሆኑ በግልጽ በርዕሱ ላይ በማመልከት ሕግ አውጪው የደነገገው የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 999 አንድ ሰው ዋጋ ያለው የወራሽነት ማስረጃ ሣይኖረው ውርስን ወይም ከውርሱ አንዱን ክፍል ብቻ በእጁ ያደረገ እንደሆነ እውነተኛው ወራሽነቱ እንዲታወቅለት እና የተወሰዱት የውርስ ንብረቶች እንዲመለስለት በዚህ ሰው ላይ የወራሽነት ጥያቄ ክስ ለማቅረብ እንደሚችል የሚደነግግ ሲሆን የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1000 ደግሞ እውነተኛው ወራሽ፣ ወራሽ ካልሆነው ሰው ላይ የውርስ ንብረቱ እንዲመለስለት ክስ የሚያቀርብበትን የይርጋ የጊዜ ገደብ የሚደነግግ ነው፡፡

ስለሆነም በእኔ በኩል የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1000 ድንጋጌዎች የሟች እውነተኛ ወራሽ የሆነ ሰው የሟች ወራሽ ካልሆነ ማናቸውም ሰው ላይ የውርሱን ንብረት ለማስመለስ የሚያቀርበውን ክስ የይርጋ የጊዜ ገደብ የሚይደነግጉ መሆናቸው አከራካሪ አይደለም፡፡ አከራካሪው ጉዳይ የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1000 ንዑስ አንቀጽ 1 እና የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1000 ንዑስ አንቀጽ 2 የተፈፃሚነት ወሰንና አተረጓጎም ነው፡፡ ስለሆነም የሟች ውርስ ንብረት ክፍያና ከሟች ውርስ ሊደርሰኝ የሚገባው ድርሻ አልደረሰኝም በማለት የሟች ወራሾች በሌሎቹ ውርሱን በተካፈሉት ወራሾች ላይ የሚያቀርቡት ክስ የይርጋ የጊዜ ገደብ በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1080 ንዑስ አንቀጽ 3 የተደነገገ

በመሆኑና የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1000 ንዑስ አንቀጽ 2 የሟች ወራሽ የሟች ወራሽ ካልሆነ ሰው የውርሱን ንብረት ለማስመለስ የሚያቀርበውን የይርጋ የጊዜ ገደብ የሚደነግግ በመሆኑ ተጠሪዎች ያቀረቡት የወራኝነት ጥያቄ አሥራ አምስት ዓመት ያልሞላው በመሆኑ በይርጋ አይቋረጥም የሚል የሀሣብ ልዩነት አለኝ፡፡

4. ከላይ በዝርዝር ያስቀመጥናቸው የውርስ ሕግ ልዩ የይርጋ ድንጋጌዎች ባሉበት ሁኔታ አብላጫው ድምጽ የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1845ን ለመጠቀም መሞከሩ የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1845 ድንጋጌን የሚቃረን ነው፡፡ ምክንያቱም የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1845 ተፈፃሚነት የሚኖረው "ሕግ በሌላ አኳኋን ካልወሰነ በስተቀር; እንደሆነ በግልጽ ይደነግጋል፡፡ በያዝነው ጉዳይ በሟች ወራሾች መካከል የሚደረገውን ክርክር የይርጋ የጊዜ ገደብ የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 973 የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 974 እና በፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1080 ንዑስ አንቀጽ 3 ተደንግጓል፡፡ የእነዚህን ድንጋጌዎች መሠረታዊ ዓላማና የተፈፃሚነት ወሰን በመተርጎም በሟች ወራሾች መካከል የሚነሣውን ክርክር የይርጋ የጊዜ ገደብ መወሰን በሚቻልበት ሁኔታ ሕግ አወጪው አንድ ወራሽ ወራሽነቱ እንዲታወቅለትና የውርስ ንብረት እንዲመልስለት ወራሽ ባልሆነ ሰው ላይ የሚያቀርበውን ክስ ለመዳኘት በማሰብ የደነገገውን የፍትሐብሔር ሕግ አንቀጽ 1000፣ በወራሾች መካከል ባለ ክርክር ተፈፃሚነት ያለው ድንጋጌ ነው የሚል ትርጓሜ መስጠትና በወራሾችና ወራሽ ባልሆኑ ሰዎች መካከል የሚደረገውን ክርክር የይርጋ የጊዜ ገደብ የሚደነግግ የውርስ ሕግ ድንጋጌ ስለሌለ የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1845 ተፈፃሚነት ሊኖረው ይገባል በማለት አብላጫው ድምጽ የሰጠው መደምደሚያ ከላይ ባነሣኋቸው ምክንያቶች ተገቢ ናቸው ብዬ ስለማላስብ የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1000 ንዑስ አንቀጽ 1 እና 2 ድንጋጌዎች በአመልካችና በተጠሪዎች ጉዳይ ተፈፃሚነት ያላቸው ናቸው፡፡ የተጠሪዎችም የወራሽነት ክስ በይርጋ የሚታገድ አይደለም በማለት በልዩነት ወስኛለሁ፡፡

የማይነበብ የአንድ ዳኛ ፊርማ አለበት

ቤ/ኃ

የሰ/መ/ቁ. 26422

ጥቅምት 28 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድ መሐመድ

ሐጐስ ወልዱ

መስፍን ዕቁበዮናስ

ተሻገር ገ/ስላሴ

ብርሃኑ አመነው

አመልካች፣ ወ/ሮ ስንልሽ ማዘንጊያ - ጠበቃ ቀረበ

ተጠሪ፣ እነ አቶ ተስፋ ማዘንጊያ - ቀርበዋል

መዝገቡን መርምረን የሚተለውን ፍርድ ሰጥተናል፣

ፍ ር ድ

በዚህ ጉዳይ የአሁኖቹ ተጠሪዎች በአመልካች ላይ ኀዳር 20 ቀን 1998 ዓ.ም ባቀረቡት ክስ፣የአሁኗ አመልካች ግምቱ ብር 190,850 (የአንድ መቶ ዘጠና ሺ ስምንት መቶ ሃምሳ) የሆነና ከአውራሻችን ከወ/ሮ የንጉሤ ማዘንጊያ የሚደርሰንን የውርስ ንብረት የያዘች ስለሆነ የውርስ ንብረት ታካፍለን የሚል ነው፡፡ የአሁን አመልካች ለክሱ ከሰጠችው መልሶች መካከል፣አሁን የተጠየቀውን የውርስ ንብረት ወራሽ መሆኔ በፍ/ቤት ተረጋግጦ ላለፉት 10 ዓመታት በእጄ የቆየ ስለሆነ ተጠሪዎች በይርጋ ቀሪ የሆነን ጉዳይ አንስተው ሊጠይቁኝ አይገባም የሚል ይገኝበታል፡፡ አቤቱታ የቀረበለት የሰሜን ጎንደር መስተዳደር ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት የአሁኗን አመልካች የይርጋ ጥያቄ ውድቅ በማድረግ የውርስ ንብረቱን ከሳሽና ተከሳሾች እኩል ይካፈሉ ብሏል፡፡ ጉዳዩን በይግባኝ የቀረበለት የአ/ብ/ክ/መ/ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኙን በፍ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 337 ውድቅ በማድረግ መዝገቡን ዘግቶታል፡፡

የሰበር አቤቱታው በዚህ ላይ የቀረበ ሲሆን ፣ይህ ችሎት የካቲት 13 ቀን 1999 በዋለው ችሎት የሥር ፍ/ቤት የይርጋ ጥያቄውን ያለፈው በአግባቡ መሆን አለመሆኑን

ለመመርመር ሲባል መዝገቡ ለሰበር እንዲቀርብ ትዕዛዝ ሰጥቶ የግራ ቀኙን የቃል ክርክር ሰኔ 26 ቀን 1999 ሰምቷል፡፡

በዚህ ጉዳይ የሥር ፍ/ቤት የይርጋውን ጥያቄ ውድቅ ያደረገበት ዋነኛ ምክንያት የአሁኗ አመልካች ለክርክሩ ምክንያት የሆኑትን የውርስ ንብረቶች የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1000 /2/ በሚደነግገው መሠረት ከ15 ዓመት በላይ በይዞታዋ ስር ስላላደረገች ክሱ በይርጋ ቀሪ አይሆንም በሚል ነው፡፡

በመሠረቱ አውራሽ የተባሉት ወ/ሮ የንጉሤ ማዘንጊያ መጋቢት 7 ቀን 1988 ዓ.ም ከዚህ ዓለም በሞት የተለዩ መሆኑ ታውቋል፡፡ የአሁኗ አመልካች ግንቦት 15 ቀን 1989 ዓ.ም የሟች ሕጋዊ ወራሽ መሆኗ ተረጋግጦ ንብረቱን ይዛ ስትገለገልበት ስለመቆየቷም ከፍርድ ቤቱ ውሳኔ መረዳት ተችሏል፡፡ የአሁኖቹ ተጠሪዎች ደግሞ በዚሁ ከተማ እየኖሩ ላለፉት 10 ዓመታት በተከሳሽ የተያዙትን የውርስ ንብረቶች ሳይጠይቁ መቆየታቸው ታውቋል፡፡ በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1000 /1/ መሠረት ከሳሽ መብቱንና የውርስ ንብረቶች በተከሳሹ መያዛቸውን ካወቀ ሦስት ዓመት በኋላ ስለወራሽነት ጥያቄ የሚቀርበው ክስ ተቀባይነት ለማግኘት አይችልም በሚል ተደንግጓል፡፡ የሥር ፍ/ቤት ይህን መሠረታዊ የይርጋ ሕግ ወደ ጐን በመተው ግራ ቀኙ እየተከራከሩበት ያለው የውርስ ንብረት ከዘር የወረደ ርስት እንደሆነ በመቁጠር ለጉዳዩ አግባብ ያልሆነ ሕግ ጠቅሶ የይርጋ ጥያቄውን ውድቅ ማድረጉ መሠታዊ የሕግ ስህተት ነው ብለናል፡፡

ው ሣ ኔ

- የተጠሪዎች የውርስ ንብረት ጥያቄ በይርጋ ቀሪ ሆኗል ብለናል፣
- የአ/ብ/ክ/መ የሰሜን ጎንደር መ/ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ሰኔ 15 ቀን 1998 ቁጥር 13047 በሆነ መዝገብ የሰጠው ውሳኔ እና የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት በፍ/ይ/መ/ቁ. 09867 በሐም 17 1998 ዓ.ም የሰጧቸው ትዕዛሁች ተሽረዋል፡፡
- የዚህን ፍ/ቤት ወጭና ኪሳራ ግራ ቀኙ ይቻቻሉ፣
- መዝገቡ ያለቀለት ስለሆነ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፣

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/ኃ

የሰ/መ/ቁ. 28686

ኅዳር 24 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡-

መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍስሐ ወርቅነህ

ሐጐስ ወልዱ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- ኪራይ ቤቶች ኤጀንሲ- ነ/ፈጅ አቶ ዓለሙ ኢብሳ

ተጠሪ፡- አቶ ግዛው መንጀታ - ጠበቃ አቶ ማርቆስ ወ/ሰንበት

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ ጉዳይ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው አመልካች በፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት በተጠሪ ላይ ባቀረበው ክስ በወረዳ 5 ቀበሌ 07 ክልል ቁጥር 1354 የሆነውን ቤት ጥቅምት 1 ቀን 1977 ዓ.ም በተፈረመ ውል ለመኖሪያ አገልግሎት ተከራይቶ የነበረ ሲሆን ያለ አከራዩ ፈቃድ ወደ ምግብ ቤት በመለወጥ የንግድ ሥራ እየሠራበት ስለሚገኝ የኪራይ ውል ተሰርዞ ቤቱን እንዲያስረክብ በማለት ጠይቆ ፍ/ቤቱም ግራ ቀኙን አከራክሮ ተከሳሽ ለመኖሪያነት የተከራዮትን ቤት ወደ ንግድ ቤት መቀየራቸውን ከሳሽ ያወቀው በ1979 ዓ.ም ሲሆን ክሱን በ10 ዓመት ጊዜ ውስጥ ማቅረብ ሲገባው ጊዜው ካለፈ በኋላ ያቀረበ ስለሆነ በይርጋ ቀሪ ሆኗል በማለት ውሳኔ በመስጠቱና ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተውም የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ/337 መሠረት ይግባኙን በመሠረዙ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል በማለት አመልካች ቅሬታ በማቅረቡ ነው፡፡

ይህ ሰበር ችሎቱም በአመልካች በኩል የቀረበው ክስ በይርጋ ቀሪ ሆኗል በማለት ተቀባይነት ሳያገኝ መቅረቱ ተጠሪ ባለበት ተጣርቶ ሊወሰን እንደሚገባው በማመኑ ተጠሪን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

ምላሽ ማግኘት የሚገባውም የጉዳዩ ጭብጥ ክሱ በይርጋ ቀሪ ሆኗል? የሚለው በመሆኑ ከሕጉ ጋር ተገናዝቦ ተመርምሯል፡፡

ውል ባለመፈጸሙ ምክንያት እንዲፈጸም በመጠየቅ ወይም በውል አለመፈጸም ምክንያት የጉዳት ኪሣራ በመጠየቅ የሚቀርብ ክስ ወይንም እንዲሰረዝ በመጠየቅ የሚቀርብ ክስ በ10 ዓመት የጊዜ ግደብ ካልቀረበ በይርጋ ቀሪ እንደሚሆን በፍ/ብ/ሕ/ቁ/ 1845 ላይ የመለከተ ሲሆን የይርጋው ጊዜ መቆጠር የሚጀምረውም ግዴታውን ለመጠየቅ ተገቢ ከሆነው ወይም ውሉ የሚሰጠው መብት ከተሠራበት ቀን ጀምሮ እንደሆነ በቁጥር 1846 ላይ ተመልክቷል፡፡

በተያዘው ጉዳይ አመልካች በተጠሪ ላይ ክስ የመሠረተው ለመኖሪያ ቤት የተከራየውን ቤት ወደ ንግድ ቤትነት የቀየረ ስለሆነና ይህም ውሉን መጣስ ስለሆነ ውሉ በፍርድ ተሰርዞ ቤቱን እንድረከብ ይወሰንልኝ በማለት እንደመሆኑ መጠን የውል መጣስ ተግባሩ በዚህ ቀን ተጀምሮ በዚህ ቀን ቆሟል ለማለት ከውሉ ባህሪይ አኳያ የማይቻል ከመሆኑም በላይ አሁንም እየቀጠለ ያለ ተግባር በመሆኑ በእንደዚህ ዓይነት ሁኔታ ከፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1846 መሠረት በማናቸውም ጊዜ ግዴታውን ለመጠየቅ ተገቢ ስለሚሆን ተጠሪ የመኖሪያ ቤቱን ወደ ንግድ ቤት ከቀየሩበት ጊዜ ጀምሮ 10 ዓመት በመቁጠር የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ክሱ በይርጋ ቀሪ ሆኗል በማለት ሳይቀበለው መቅረቱና የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትም ይህንኑ ማጽናቱ ከውሉ ባህርይም ሆነ ከሕጉ ጋር ያልተገናዘበ ሆኖ ተገኝቷል፡፡ ስለሆነም ቀጥሎ የተመለከተው ተወስኗል፡፡

ው ሳ ኔ

1. የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት በመ.ቁ 34077 መጋቢት 1 ቀን 1998 ዓ.ም እንዲሁም የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ.ቁ 46125 ኅዳር 29 ቀን 1999ዓ.ም አመልካች በተጠሪ ላይ ያቀረበው ክስ በይርጋ ቀሪ ሆኗል በማለት የሰጧቸው ውሳኔዎች መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመባቸው ስለሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ 348 (1) መሠረት ተሽረዋል፡፡
2. አመልካች በተጠሪ ላይ ያቀረበው ክስ በይርጋ ቀሪ ያልሆነ ስለሆነ የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ግራ ቀኙ በፍሬ ጉዳይ ረገድ ያቀረቡትን ክርክር መርምሮ የበኩሉን ውሳኔ እንዲሰጥ በፍ.ብ.ሕ.ሥ.ሥ.ቁ 341 መሠት ተመልሶለታል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተገዝቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 28997

ታህሳስ 1 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍስሐ ወርቅነህ

ሐጐስ ወልዱ

ሒሩት መለሰ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- ስለአሶሳ ዞን ግብርና እና ትምህርት መምሪያዎች የቤኒሻንጉል ጉምዝ ክልል መንግሥት ፍትህ ቢሮ፣

ተጠሪ፡- - በላይ ወርቁ ቀረበ።

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ፡-

ጉዳዩ ይዞታዬ በተከሣሾች በመወሰዱ በላዩ ላይ (በመሬቱ ላይ) የነበሩትን ልዩ ልዩ ተክሎች ግምት በካሣ መልክ ይክፈለኝ በሚል ተጠሪ በመሠረተው ክስ መነሻነት የተጀመረውን ክርክር የሚመለከት ነው። ክርክሩ የተጀመረው በቤኒሻንጉል ብ/ክ/መ በአሶሳ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ሲሆን ፍ/ቤቱ ከሣሽና ተከሣሾች ያቀረቡትን ክርክር ከሰማ በኋላ ተከሣሾች ብር 148,600 (መቶ አርባ ስምንት ሺ ስድስት መቶ) ለከሣሽ ይክፈሉ ሲል ወስኗል። በሌላ በኩል ደግሞ የሥር ተከሣሾች ውሣኔውን በመቃወም ለክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ይግባኝ በማለታቸው ክርክሩ በድጋሚ ተሰምቶአል። በመጨረሻም ፍ/ቤቱ የኃላፊነቱን መጠን ብቻ በማሻሻል ብር 75,000 (ሰባ አምስት ሺ.ህ) እንዲከፈል በአብላጫ ድምጽ ወስኗል። አቤቱታው የቀረበው በዚሁ ላይ ነው።

እኛም አመልካች የሥር ተከሣሾችን በመወከል የካቲት 9 ቀን 99 ዓ.ም በጻፈው ማመልከቻ ያቀረበውን አቤቱታ መሠረት በማድረግ ተጠሪውን አስቀርበን ክርክሩን ሰምተናል። አቤቱታው በሰበር ችሎት እንዲታይ የተወሰነው

የሥር ተከሣሾች በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት ያቀረቡት የይርጋ ክርክር የመታለፉን አግባብነት ለመመርመር ነው፡፡ በዚህ መሠረትም ይህን ነጥብ ከሥር ጀምሮ ከተደረገው ክርክር፣ አቤቱታ ከቀረበበት ውሣኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝበን መርምናል፡፡

ከመዝገቡ መገንዘብ እንደቻልነው ተጠሪ ላቀረበው የካሣ ጥያቄ መነሻ የሆነው መሬት ተወሰደ የተባለው በ1984 ዓ.ም ሆኖ ተጠሪ የካሣ ይከፈለኝ ክሱን ለፍ/ቤት ያቀረበው ደግሞ በ1998 ዓ.ም ነው፡፡ አመልካች የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ያቀረበውም ከውል ውጭ የደረሰን ኃላፊነት መሠረት በማድረግ የቀረበው የካሣ ክፍያ ጥያቄ በፍ/ብ/ ሕግ ቁ 2143 መሠረት በሁለት ዓመት ይርጋ ቀሪ ሆኖአል በማለት ነው፡፡ የሥር ፍ/ቤቶችም ጉዳቱ ደረሰ የተባለበትን ጊዜ እና ክሱ የቀረበበትን ጊዜ በማስመልከት የቀረበው የፍሬ ነገር ክርክር ትክክል መሆኑን ግንዛቤ ወስደዋል፡፡ የአመልካችን የይርጋ ክርክር ውድቅ ያደረጉትም ክርክሩን በማስረጃ አላስደገፉም በማለት ሳይሆን፣ ተጠሪ ክሱን ከመመስረቱ በፊት ለከተማው ማዘጋጃ ቤት ጥያቄ አቅርቦ ስለነበር የይርጋው አቆጣጠር በፍ/ብ/ሕግ ቁ. 1851 በተደነገገው መሠረት ተቋርጦኦል የሚል ምክንያት በመስጠት ነው፡፡

እንደምንመለከተው ተጠሪ ከ1998 ዓ.ም ዓ.ም በፊት በየትኛውም ፍ/ቤት ክስ አልመሠረተም፡፡ ይህም ማለት በፍ/ብ/ሕግ ቁ. 1851(ለ) እንደተመለከተው መብቱ እንዲታወቅለት በፍ/ቤት ክስ አቅርቦ ካሣ ሊከፍሉኝ ይገባል ለሚላቸው ሰዎች (አካላት) አስታውቆ አልተገኘም፡፡ ተከሣሾችም ቢሆኑ እዳውን አምነው ተገኝተዋል አልተባለም፡፡ እነዚህ በሕጉ የተመለከቱት ሁኔታዎች ተሟልተው ባልተገኙበት ጊዜ በሕጉ የተቀመጠው የይርጋ አቆጣጠር ተቋርጦአል ለማለት የሚቻል አይደለም፡፡ ተጠሪ መሬቱን ወስዷል ወይም አስወስዷል ላለው የከተማው ማዘጋጃ ቤት ጥያቄ አቅርቦ ሊሆን ይችላል፡፡ ይህ ግን የይርጋ ማቋረጫ ሁኔታ ተደርጎ በሕጉ የተቀመጠ ባለመሆኑ ተጠሪ መከራከሪያ ሊያደርገው አይችልም፡፡ የሥር ፍ/ቤቶችም ይህንኑ መከራከሪያ በመቀበል

መወሰናቸው ትክክል አይደለም፡፡ በመሆኑም አቤቱታ የቀረበበት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

<u>**ው ሣ ኔ**</u>

1. አቤቱታ የቀረበባቸው የቤኒሻንጉል ጉምዝ ብ/ክ/መ/የአሶሳ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ.ቁ 1359 ሐምሌ 21 ቀን 98 ዓ.ም የሰጠውና የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ.ቁ.916 ጥር 21 ቀን 99 ዓ.ም በአብላጫ ድምጽ የሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ ሕግ ቁ. 348(1) መሠረት ተሽረዋል፡፡
2. ተጠሪ ያቀረበው የካሣ ጥያቄ በይርጋ ቀሪ ሆኖአል ብለናል፡፡
3. ወጭና ኪሣራ ግራቀኝ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡ መዝገቡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት የዳኞች ፊርማ አለበት

ነ/ዓ

የሰበር መ/ቁ. 29920

ጥቅምት 26 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ
ፍስሐ ወርቅነህ
ሐጎስ ወልዱ
ሂሩት መለሠ
ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- የባህርዳር ጨ/ጨ/አ/ማኀበር - ነ/ፈጅ ኃ/የሱስ ደምሴ - ቀረበ፡፡

ተጠሪ፡- አቶ አመሸ ሰይድ - አልቀረቡም፡፡

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው በባህርዳር ወረዳ ፍ/ቤት ከነበርኩበት የሥራ ደረጃ ያለአግባብ ዝቅ የተደረግሁ ስለሆነ በደረጃዬ እንድመደብ ይወሰንልኝ የሚል ክስ የአሁን ተጠሪ በአሁን አመልካች ላይ አቅርቦ ፍ/ቤቱም ግራ ቀኙን አከራክሮ በአመልካች በኩል የቀረበን የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ውድቅ በማድረግ ተጠሪ የኋላ ክፍያ ሣይጠይቅ በጠየቀው የሥራ መደብ ተመድቦ እንዲሰራ በማለት ውሣኔ ሠጥቶ በዚህ ውሣኔ ላይ ግራ ቀኙ ተከራካሪ ወገኖች ቅሬታ አድሮባቸው በየበኩላቸው የይግባኝ ቅሬታቸውን ለምዓራብ ጎጃም ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርበው ፍ/ቤቱም በበኩሉ ግራ ቀኙን አከራክሮ ሁለቱም የይግባኝ መዝገቦች ተጣምረው እንዲታዩ ትእዛዝ ከሰጠ በኋላ ተጠሪ ያቀረበውን ይግባኝ በተመለከተ የወረዳውን ፍ/ቤት ውሣኔ አሻሽሎ ይ/ባይ በደረጃ 9 ከተመደበበት ቀን ጀምሮ ያለውን ክፍያ መ/ሰጭ ሊከፍለው ይገባል የሚል ውሣኔ በመስጠቱና አመልካች በበኩሉ ያቀረበው የይግባኝ ቅሬታ ምንም ሣይባል በመታለፉ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል በማለት ቅሬታ በማቅረቡ ነው፡፡

ይህ ሰበር ሰሚ ችሎትም የቀረበውን አቤቱታ መርምሮ ተጠሪ ቀደም ሲል ክሱን ለወረዳ ፍ/ቤት አቅርቦ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን ያለው

የአሠሪና ሠራተኛ ወሣኝ ቦርድ ነው በማለቱ ክሱን ለአሠሪና ሠራተኛ ወሣኝ ቦርድ አቅርቦ ጉዳዩ እስከ ፌዴራል ሰበር ሰሚ ችሎት ደርሶ ቦርዱ ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን የለውም ተብሎ ከተወሰነ በኋላ ተጠሪ በድጋሚ ክሱን ለወረዳ ፍ/ቤት ሲያቀርብ አመልካች ያነሣው የይርጋ ክርክር ተቀባይነት ሣያገኝ መቅረቱ ተጠሪ ባለበት ተጣርቶ ሊወሰን እንደሚገባ በማመኑ ተጠሪን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

በአጠቃላይ የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን ምላሽ ማግኘት የሚገባው ጭብጥ ክሱ በይርጋ ቀሪ ሆኗል ወይንስ አልሆነም? የሚለው በመሆኑ ይህንኑ ጭብጥ ይዘን ከሕጉ አኳያ እንደሚከተለው መርምረናል፡፡

ተጠሪ ከላይ የተመለከተውን ክስ ለባህርዳር ወረዳ ፍ/ቤት ሲያቀርብ አመልካች ለክሱ ምክንያት የሆነው ነገር የተፈፀመው በ1994 ዓ.ም ሲሆን ክሱ ግን የቀረበው በ1998 ዓ.ም ከ4 ዓመት በኋላ ስለሆነ በይርጋ ቀሪ ሆኗል በማለት የመጀመያ ደረጃ መቃወሚያ አቅርቧል፡፡ የወረዳው ፍ/ቤትም ጉደዩ ለፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ቀርቦ ክርክሩ የግል የሥራ ክርክር እንጂ የወል የሥራ ክርክር ስላልሆነ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን አይቶ ውሣኔ የመስጠት ሥልጣን አለው በማለት ውሣኔ የሰጠ ስለሆነ መቃወሚያው በአግባቡ አልቀረበም በማለት ሣይቀበለው ቀርቷል፡፡

ከሣሽ የሆነ ወገን ክሱን ለፍ/ቤት ከማቅረቡ በፊት የትኛው ፍ/ቤት ክሱን ለማየት የግዛትና የሥረ ነገር ሥልጣን እንዳለው አጣርቶ ማቅረብ እንዳለበት ይታመናል፡፡ በዚሁ መሠረትም ተጠሪ ክሱን በቅድሚያ ለባህርዳር ወረዳ ፍ/ቤት አቅርቦ ነበር፡፡ ሆኖም ፍ/ቤቱ ጉደዩን ለማየት የሥረ ነገር ሥልጣን የለኝም ሲል ከሣሹ/ተጠሪ/ የመረጠው ይግባኝ ማለትን ሣይሆን ክሱን ለአሠሪና ሠራተኛ ወሣኝ ቦርድ ማቅረብን በመሆኑ በዚሁ መሠረት ክሱን ለቦርዱ አቅረቦ ክርክሩ ቀጥሎ መጨረሻ ጉዳዩ ለፌዴራል ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ቀርቦ ችሎቱም የዚህ ዓይነት ክርክር በወል የሥራ ክርክር ሊሸፈን ስለማይችል ቦርዱ ይህን ጉዳይ ተመልክቶ ውሣኔ የሰጠው ሥልጣን ሣይኖረው ነው በማለት የበኩሉን ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

ከዚህ በኋላ ተጠሪ ክሱን ለባህርዳር ወረዳ ፍ/ቤት ሲያቀርብ ክሱ በይርጋ ቀሪ መሆኑን በመግለጽ አመልካች የይርጋ መቃወሚያ አቅርቧል፡፡

ከሥራ ክርክር ጋር በተያያዘ የሚቀርብ ክስ የይርጋ ጊዜ ከፍተኛው 1 ዓመት እንደሆነ በአሠሪና ሠራተኛ አ/ቁጥር 377/96 አንቀጽ 162 ላይ የተመለከተ ሲሆን ይህ የይርጋ ጊዜ ከማለፉ በፊት ተጠሪ በቅድሚያ ክሱን ለወረዳ ፍ/ቤት አቅርቦ ነበር፡፡ ሆኖም ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን የለኝም በማለት ክሱን ሣይቀበል ሲቀር ክርክሩ የግል የሥራ ክርክር ከመሆኑ አኳያ በይግባኝ ሥነ ሥርዓት በመጠቀም ይህንኑ ውሣኔ ተጠሪ ማስለወጥ ሲገባው ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን ለሌለው ለአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ ወሳኝ ቦርድ ክሱን ማቅረብ አልነበረበትም፡፡

የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትም በመ/ቁ 15722 ግራ ቀኙን አከራክሮ የአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ ወሣኝ ቦርድ ከአዋጅ ቁጥር 377/96 አንፃር ይህንን ጉዳይ ለማየት የሥረ - ነገር ሥልጣን የለውም በማለት ውሣኔ ከመስጠቱ በስተቀር አስቀድሞ ክርክሩ በተጀመረበት በባህርዳር ወረዳ ፍ/ቤት ክርክሩ ይቀጥል በማለት ውሣኔ አልሰጠም፡፡

ስለሆነም ለባህርዳር ወረዳ ፍ/ቤት ድጋሚ ክስ ሲቀርብ በሕጉ ላይ የተመለከተው የይርጋ ጊዜ ካለፈ ከ4 ዓመት በኋላ ቀርቦ ባለበት ሁኔታ ፍ/ቤቱ የይርጋ መቃወሚያውን ሊቀበለው ሲገባ ውድቅ ማድረጉ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

አመልካች በዚሁ ውሣኔ ቅሬታ አድሮበት የይግባኝ ቅሬታውን ለምዕራብ ጎጃም ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርቦ ፍ/ቤቱ ሁለቱም ተከራካሪ ወገኖች ያቀረቡት ይግባኝ ተጣምሮ እንደሚታይ ትእዛዝ የሰጠ ቢሆንም በተጠሪ በኩል የቀረበውን ይግባኝ መርምሮ ከመወሰኑ በስተቀር የአመልካችን የይግባኝ ቅሬታ ሣይመለከተው አልፎታል፡፡

ዳኝነት የተጠየቀበት ነገር ተቀባይነት ሣያገኝ የታለፈ እንደሆነ እንደተከለከለ እንደሚቆጠር በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 5(3) ላይ የተመለከተ ስለሆነ

በዚህም ጉዳይ ይርጋን አስመልክቶ አመልካች ለምዕራብ ጎጃም ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ያቀረበው ቅሬታ ስለታለፈ እንደተከለከለ የሚቆጠር ሆኖ ተገኝቷል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. የባህርዳር ወረዳ ፍ/ቤት ይህን ጉዳይ አስመልክቶ ሐምሌ 17 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ እንደዚሁም የምዕራብ ጎጃም ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤትም በዚሁ ጉዳይ መጋቢት 24 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡
2. ተጠሪ በአመልካች ላይ ክሱ ያቀረበው በሕጉ ላይ የተቀመጠው ጊዜ ካለፈ በኋላ ስለሆነ ክሱ በይርጋ ቀሪ ሆኗል ተብሎ ተወስኗል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ተ.ወ

የሰ/መ/ቁጥር 31185

ግንቦት 12 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ታፈሰ ይርጋ

መድሕን ኪሮስ

ዓሊ መሐመድ

ሡልጣን አባተማም

አመልካች፡- የኢትዮጵያ መድን ድርጅት ነ/ፈጅ ቀረቡ

ተጠሪ፡- የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ነ/ፈጅ ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል

ፍ ር ድ

ይህ ጉዳይ በመድን ውል ላይ የተመሠረተን ይርጋ የሚመለከት ሲሆን የአሁን ተጠሪ በአዳማ ልዩ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በአሁን አመልካችና በሥር 1ኛ እና 2ኛ ተከሣሾች ላይ ባቀረበው ክስ 1ኛ ተከሣሽ በሚያዝያ 13 ቀን 1989 ዓ.ም በተፈረመ ውል ከከሣሽ ብር 3000 ሺህ ሲበደር በ2ኛ ተከሣሽ ስም የተመዘገበች መኪና በዋስትና አስይዟል፡፡ በብድሩ ውል መሠረት 1ኛ ተከሣሽ ዕዳውን አጠናቆ ሳይከፍል በዋስትና የተያዘችው መኪና ጉዳት የደረሰባት ስለሆነና ከሣሽ በመድን ውሉ መሠረት 3ኛ ተከሣሽ ለ1ኛ ተከሣሽ ሊከፍለው የሚገባው ገንዘብ ቅድሚያ መብት ስላለው 3ኛ ተከሣሽም ለመክፈል ፈቃደኛ ሆኖ ነገር ግን ዛሬ ነገ በማለት ክፍያውን ሳይፈጽም ስለቀረ ሦስቱም ተከሣሾች ክስ የቀረበበትን ገንዘብ እንዲከፍሉ ይወስንልን በማለት ጠይቋል፡፡

የሥር 3ኛ ተከሣሽ የአሁን አመልካችም ቀርቦ በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት ባነሣው ክርክር በዋስትና ተይዛለች የተባለችው መኪና በአደጋ ጉዳት የደረሰባት በነሐሴ 2 ቀን 1988 ዓ.ም ሲሆን ክሱ የቀረበው መስከረም 24 ቀን 1997 ዓ.ም ነው፡፡ 3ኛ ተከሣሽ ዕዳውን አምኗል የተባለው ደግሞ የካቲት 11 ቀን 1989 ነው፡፡ ከዚህ ጊዜ ጀምሮ ክሱ እስከቀረበበት ድረስ ያለው ሲታሰብ 7 ዓመት ከ7 ወር ከ10 ቀን ነው፡፡ ይህም በንግድ ሕግ ቁጥር 674 ላይ እንደተመለከተው ጉዳቱ በደረሰ በ2 ዓመት ጊዜ ወስጥ ክሱ መቅረብ ሲገባው እንደዚሁ ተቋርጧል ቢባል ከተቋረጠበት ጊዜ ጀምሮ በሁለት አመት መቅረብ ሲኖርበት በዚህ ጊዜ ውስጥ ክሱ ያልቀረበ ስለሆነ በይርጋ ቀሪ ስለሚሆን ፍ/ቤቱ ክሱን ውድቅ ሊያደርግ ይገባል በማለት ተከራክሯል፡፡

የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት በዚህ ረገድ የቀረበውን ክርክር መርምሮ በፍ/ብ/ሕ/ቁ/1852/2/ መሠረት ይርጋ ከተቋረጠ በኋላ ድጋሚ የሚኖረው የይርጋ ጊዜ 10 ዓመት እንደሆነ መገንዘብ የሚቻል በመሆኑና ይህ የ10 ዓመት የይርጋ ጊዜም ከመጠናቀቁ በፊት ክሱ ስለቀረበ 3ኛ ተከሣሽ ክሱ በይርጋ ቀሪ ሆኗል በማለት ያቀረበው የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ተቀባይነት የለውም ካለ በኋላ ግራ ቀኙ በፍሬ ጉዳይ ረገድ ያቀረቡትን ክርክር ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

3ኛ ተከሣሽ የአሁን አመልካች በዚህ ውሣኔ ቅሬታ አድሮበት የይግባኝ ቅሬታውን ለኦሮሚያ ጠ/ፍ/ቤት አቅርቦ ፍ/ቤቱም በበኩሉ ግራ ቀኙን አከራክሮ ይርጋ ከተቋረጠ በኋላ ድጋሚ የይርጋ ጊዜ የሚታሰበው አስቀድሞ በነበረው የይርጋ ጊዜ ልክ እንደሆነ ከፍ/ብ/ሕ/ቁ 1852 ድንጋጌ መረዳት የሚቻል እንደመሆኑ መጠን በዚህም ጉዳይ ይግባኝ ባይ ዕዳውን አምኗል ከተባለበት ጊዜ ጀምሮ የ2 ዓመት የይርጋ ጊዜ ከሚታሰብ በስተቀር 10 አመት ሊሆን ስለማይችል ይርጋው ከተቋረጠም በኋላ በዚህ የሁለት አመት ጊዜ መልስ ሰጪ ክሱን ያላቀረበ በመሆኑ የሥር ፍ/ቤት ክሱ በይርጋ ቀሪ አልሆነም በማለት መቃወሚያውን ውድቅ ማድረጉ በአግባቡ አይደለም ብሎ ይህንኑ የከፍተኛውን ፍ/ቤት ውሣኔ ሽሮ ክሱ በይርጋ ቀሪ ሆኗል በማለት ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

የአሁን ተጠሪም በዚህ ውሣኔ ቅሬታ አድሮበት የይግባኝ ቅሬታውን ለፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት አቅርቦ ጠቅላይ ፍ/ቤቱም በበኩሉ ግራ ቀኙን አከራክሮ ክሱ በይርጋ ቀሪ ሆኗል በማለት የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰጠውን ውሣኔ በመሻር በይርጋ አልተቋረጠም ሲል ዋናው ክርክር በኦሮሚያ

ጠቅላይ ፍ/ቤት እንዲታይ ብሎ ጉዳዩን ወደ ኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት መልሷል፡፡

የሰበር አቤቱታው የቀረበው ይህንኑ ውሣኔ ለማስለወጥ ሲሆን ይህ ችሎትም አቤቱታውን መርምሮ ጉዳዩ በንግድ ሕግ ቁጥር 674/1/ ላይ የተመለከተው የ2 ዓመት ጊዜ ተቋርጧል ከተባለ አዲሱ የይርጋ ጊዜ የሚታሰበው በንግድ ሕግ መሠረት ወይንስ በፍትሐበሔር ሕግ የሚለው ተጣርቶ ሊወሰን እንደሚገባው በማመኑ ተጠሪን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

በአጠቃላይ የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን የሰበር አቤቱታው ያስቀርባል ከተባለበት ነጥብ አኳያ እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

በኢንሹራንስ ውል ላይ ተመስርቶ የሚቀርብ ማንኛውም ክስ ጉዳቱ በደረሰ በ2 ዓመት ጊዜ ውስጥ መቅረብ እንዳለበት የኢንሹራንስን ጉዳይ በተለይ በሚገዛው በንግድ ሕጉ በቁጥር 674/1/ ላይ ተመልክቷል፡፡ በሌላ በኩልም በሕጉ ላይ የተመለከተው የይርጋ ጊዜ ሲቋረጥ እንደ አዲስ ስለሚቆጠረው የይርጋ ጊዜ በንግድ ሕጉ ላይ አልተመለከተም፡፡ ይህ ነጥብ በልዩ ሕጉ ማለትም በንግድ ሕጉ ካልተሸፈነ ወደ ጠቅላላ ሕግ መሄድ ከሕግ አተረጓጎም መርህ አኳያ ተቀባይነት ያለው ስለሆነ በዚሁ መሠረት ጠቅላላ ሕጉን መመልከት አግባብነት ይኖረዋል፡፡ ለጉዳዩ አግባብነት የሚኖረውም ድንጋጌ የፍ/ብ/ሕ/ቁ/1852 ሲሆን በዚህ ድንጋጌ መሠረትም ይርጋ በተቋረጠ ጊዜ ከተቋረጠበት ጊዜ ጀምሮ እንደገና አዲስ የይርጋ ዘመን መቁጠር እንደሚጀምር በዚሁ ድንጋጌ በንዑስ ቁጥር /1/ ሥር ተመልክቷል፡፡

ከዚህ ድንጋጌ በግልጽ መረዳት የሚቻለው ይርጋው በተቋረጠ ጊዜ ቀድሞ የነበረው የይርጋ ጊዜ እንደ አዲስ መቁጠር የሚጀምር መሆኑን ነው፡፡

በእርግጥ በዚሁ ድንጋጌ በንዑስ ቁጥር /2/ ሥር ይርጋው ተቋርጦ በሚገኝበት ጊዜ የይርጋ ዘመኑ አቆጣጠር ሁልጊዜ 10 ዓመት እንደሆነ ተመልክቷል፡፡ ይሁንና ይህ ድንጋጌ የሚገኘው ጠቅላላ የውሎች ሕግ በሚለው ክፍል ከመሆኑም በላይ ውልን አስመልክቶ የሚቀርብ ክስ በ10 ዓመት ይርጋ

ቀሪ እንደሚሆን በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1845 ላይ ስለተመለከተ ከዚሁ ከጠቅላላ ውል ጋር በተያያዘ አንድ የይርጋ ጊዜ ሲቋረጥ ሌላ አዲስ የ10 አመት የይርጋ ጊዜ ሊኖር እንደሚችል ከሚያስገነዝብ በስተቀር በልዩ ሕግ የይርጋ ጊዜው ከ10 ዓመት ዝቅ ብሎ የሚኘው ሁሉ ተቋርጦ በሚገኝበት ወቅት አዲሱ የይርጋ ጊዜ 10 ዓመት ነው ማለት ሕግ አውጪው ለተለያዩ ክሶች የተለያየ የይርጋ ጊዜ የሰጠውን እንደመለወጥ የሚቆጠር ነው፡፡

ስለሆነም የፌዴራል ጠ/ፍ/ቤት ክሱ በይርጋ አልተቋረጠም በማለት የሰጠው ውሣኔ ለድንጋጌው ተገቢውን ትርጉም ባለመስጠት ስለሆነ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተሰጥቷል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. የፌዴራል ጠ/ፍ/ቤት በመ.ቁ 24495 በሚያዝያ 10 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡
2. ተጠሪ የይርጋ ጊዜው ከተቋረጠ በኋላ ክሱን በንግድ ሕግ ቁጥር 674/1/ ላይ እንደተመለከተው በ2 ዓመት ጊዜ ማቅረብ ሲገባው ይህ ጊዜ ካለፈ በኋላ ያቀረበው ክስ በይርጋ ቀሪ ስለሚሆን የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት በዚሁ መሠረት ክሱ በይርጋ ቀሪ ሆኗል በማለት የሰጠው ውሣኔ በአግባቡ ስለሆነ አጽንተነዋል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/ኃ

የሰበር መ/ቁ. 31217

ግንቦት 14 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

አሰግድ ጋሻው

መድሕን ኪሮስ

ዓሊ መሐመድ

በላቸው አንሺሶ

አመልካች፡- ቴሌኮሚኒኬሽን ኮርፖሬሽን ቀረቡ

ተጠሪ፡- አቶ ጫሊ ሐሰን ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ክርክሩ የተጀመረው በጉራጌ ዞን ወልቂጤ ከተማ መጀመርያ ደረጃ ፍ/ቤት ሲሆን የአሁኑ ተጠሪ ባቀረቡት የክስ ማመልከቻ ድርጅቱ ከ1997 ዓ.ም ጀምሮ ያደረገውን የደመወዝ ጭማሪ በድምሩ ብር 4736፣ ከሐምሌ ወር 1998 ዓ.ም ጀምሮ የተደረገውን የደመወዝ ጭማሪ በድምሩ ብር 1132፣ ከሚያዝያ 1998 - ሰኔ 1998 ያልተከፈለኝ የትራንስፖርት አበል ብር 300 በድምሩ ብር 8159 ከወለድ ጭምር እንዲከፍለኝ ይወሰንልኝ በማለት ክስ አቅርበዋል፡፡

የአሁኑ አመልካች ደግሞ በሰጠው መልስ ከሣሽ ያቀረቡት የክፍያ ጥያቄ 6 ወር ያለፈበት በመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀፅ 162/3/ መሠረት በይርጋ ይታገዳል፡፡ ቦነሱና ሌላው ጥቅማጥቅምን በተመለከተም ከሣሽ ክፍያው እንዲከፈላቸው የጠየቁት በሥራ ላልነበሩበት ጊዜ በመሆኑ ጥያቄው ተቀባይነት የለውም፡፡ በመሆኑም ክሱ ውድቅ ሊሆን የሚገባው ነው በማለት ተከራክረዋል፡፡

ፍ/ቤቱም ግራ ቀኙን ካከራከረ በኋላ አንድ ሠራተኛ ለስድስት ወር የሥራ ከሆነ ለበጀት ዓመቱ የተፈቀደውን ጭማሪና ቦነስ እንደሚያገኝ በሕብረት ስምምነቱ የተደነገገ በመሆኑ ድርጅቱ በክሱ የተጠቀሰውን ገንዘብ

ለከሣሽ ይክፈል በማለት ወስኗል፡፡ በድርጅቱ ስለቀረበው የይርጋ ጥያቄ ግን ምንም ሣይል አልፎታል፡፡

ይግባኝ የቀረበለት በጉራጌ ዞን የወልቂጤ አካባቢ ከፍተኛ ፍ/ቤትም የግራ ቀኙን ክርክር ከተመለከተ በኋላ ከሣሽ በሌሉበትና ለኮርፖሬሽኑ እድገትና ብልጽግና ያደረጉት አስተዋፅኦ ሣይኖር ሊከፈላቸው የሚገባ የደመወዝ ጭማሪም ሆነ የቦነስ ክፍያ የለም፡፡ በ1998 ዓ.ም በጀት ዓመት የተደረገው የደመወዝ ጭማሪም ሆነ የቦነስ ክፍያ ሊከፈላቸው አይገባም፡፡ በሌላ በኩል ግን ከሣሽ ከድርጅቱ ከመሰናበታቸው በፊት በ1997 ዓ.ም ለአሥራ አንድ ወራት ያክል በድርጅቱ የሠሩ በመሆኑ የሥር ፍ/ቤት ድርጅቱ በዚሁ ዓመት ለሌሎች ሠራተኞች የከፈለውን የደመወዝ ጭማሪና ጥቅማጥቅም ለከሣሽም እንዲከፍል በማለት የሰጠው ውሣኔ በአግባቡ ነው፡፡ በመሆኑም ድርጅቱ የ1997 ዓ.ም የደመወዝ ጭማሪና ቦነስ ለከሣሽ እንዲከፍል በማለት የመ/ደ/ፍ/ቤቱን ውሣኔ በማሻሻል ወስኗል፡፡ በአመልካች ስለቀረበው የይርጋ ክርክር ደግሞ ምንም ሣይል አልፎታል፡፡

አመልካች ያቀረበው የሰበር አቤቱታም ይህን በጉራጌ ዞን የወልቂጤ አካባቢ ከ/ፍ/ቤት የሰጠውን ውሣኔ ለማስለወጥ ሲሆን ቅሬታውም ፍ/ቤቱ የይርጋ ክርክሬን ወደጎን በመተው የ1997 ዓ.ም የደመወዝ ጭማሪና ቦነስ ለአሁን ተጠሪ እንድከፍል የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት አለበት፣ የ1997 ዓ.ም ክፍያ ተከፍሎ የተጠናቀቀው በጥቅምት ወር 1998 ዓ.ም ሲሆን ክሱ ደግሞ የቀረበው ጥቅምት 21 ቀን 1999 ዓ.ም ልክ በዓመቱ ነው ክሱ የስድስት ወር ጊዜ ሣያልፍ መቅረብ ሲገባው የቀረበው በዓመቱ በመሆኑ ጥያቄው በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀፅ 162/3/ መሠረት በይርጋ ቀሪ መሆን አለበት፡፡ በመሆኑም የሥር ፍ/ቤት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት በመሆኑ ሊሻር ይገባዋል የሚል ነው፡፡

ተጠሪው ደገሞ በሰጡት መልስ በጊዜው ክስ ላቀርብ ያልቻልኩት ያለአግባብ ተሰናብቻለሁ፡፡ ወደሥራ ልመለስ ይገባል የሚል ክስ አቅርቤ ስለነበረ ነው፡፡ ወደሥራ ከተመለስኩኝ በኋላም ክፍያው እንዲከፈለኝ በተደጋገሚ ጥያቄ

እያቀረብኩኝ ስለነበር ክሱ በይርጋ አይታገድም፡፡ የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሣኔም መሠረታዊ የሕግ ስህተት የለበትም፡፡ በመሆኑም ውሣኔው ሊፀናልኝ ይገባል በማለት ተከራክረዋል፡፡

በበኩላችን ደግሞ ክሱ በይርጋ ቀሪ መሆን የሚገባው ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ጭብጥ በመያዝ መዝገቡን መርምረናል፡፡ መዝገቡን እንደመረመርነውም የ1997 ዓ.ም የደመወዝ ጭማሪ የተከፈለው ጥቅምት 1998 ዓ.ም በመሆኑና ክሱ ደግሞ የቀረበው በጥቅምት ወር 1999 ዓ.ም በመሆኑ ጥያቄው በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 162/3/ መሠረት በይርጋ ቀሪ መሆን ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡ በወቅቱ ክስ ልመሠርት ያልቻልኩት ወደሥራ ልመለስ የሚል ክስ አቅርቤ ስለነበረ ነው በማለት ተጠሪ ያቀረቡትን ክርክር በተመለከተም ወደ ሥራ ልመለስ የሚለው ክስ የይርጋ ጊዜውን ሊያቋርጥ የሚችል ባለመሆኑ ክርክሩ ተቀባይነት የለውም፡፡ ወደ ሥራ ከተመለስኩም ከግንቦት 15 ቀን 1998 ዓ.ም ጀምሮ እንዲከፈለኝ እጠይቅ ነበር ያሉትም ቢሆን በድርጅቱ ጥያቄው ተቀባይነት ያላገኘ በመሆኑ የይርጋ ጊዜውን የሚያቋርጥ አይደለም፡፡ በመሆኑም የሥር ፍ/ቤቶቹ ክሱ በይርጋ የሚታገድ ሆኖ እያለ የ1997 ዓ.ም የደመወዝ ጭማሪና ቦነስ ለተጠሪው እንዲከፈል በማለት የሱጡት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበትና መታረም የሚገባው መሆኑን ተገንዝበናል፡፡ የ1998 ዓ.ም እና የ1999 ዓ.ም ክፍያን በተመለከተ ደግሞ ተጠሪው መስቀለኛ የሰበር አቤቱታ ያቀረቡበት ባለመሆኑ እንዲሁ መታለፍ የሚገባው ሆኖ ተገኝቷል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1- የጉራጌ ዞን የወልቂጤ ከተማ አካባቢ ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 02327 ግንቦት 15 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔና የወልቂጤ ከተማ መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 00700 የካቲት 1 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽረዋል፡፡ ይፃፍ፡፡

2- የሥር ፍ/ቤቶች ክሱ በይርጋ ቀሪ ሊሆን የሚገባው ነው በማለት መወሰን ሲገባቸው በቀረበው የይርጋ ጥያቄ ምንም ሣይሉ ማለፋቸውና ክፍያው እንዲፈፀም በማለት የሰጡት ውሣኔ በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 162/3/ ሥር የተደነገገውን የይርጋ ሕግ የሚጋፋ በመሆኑ ክሱ በይርጋ ቀሪ ሆኗል በማለት ወስነናል፡፡ ይፃፍ፡፡

3- ወጪና ኪሣራን በተመለከተ ግራ ቀኙ እንዲቻቻሉ ብለን መዝገቡን ዘግተን ወደ መዝገብ ቤት መልሰናል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ተ.ወ

የሰ/መ/ቁ. 31857

መጋቢት 17 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- አብዱልቃድር መሐመድ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

መድህን ኪሮስ

አሊ መሐመድ

አመልካች፡- መሐመድ አብደላ - ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- የድሬደዋ ኢትዮ ጅቢቲ ም/ባቡር - አልቀረበም፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው አሠሪው የሥራ ውሉን ለማቋረጥ ያለው መብት የሚቋረጥበት የጊዜ ገደብን የሚመለከት ጉዳይ ነው፡፡

ተጠሪ በፌ/መ/ደረጃ ፍ/ቤት ያላግባብ ከሥራ መሰናበታቸውን ጠቅሰው ለስንብቱ ምክንያት የሆነው ጉዳይም ከታወቀ አንድ ወር ያለፈው በመሆኑ ስንብቱ ሕገወጥ ነው በማለት ወደ ሥራቸው እንዲመለሱ ክስ አቅርበዋል፡፡ ፍ/ቤቱም አመልካች ፈፀሙት የተባሉው ድርጊት ከታወቀ ከ30 ቀናት በኋላ የተወሰደው የሥራ ውል ማቋረጥ እርምጃ በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 27/3/ መሠረት ተቀባይነት የለውም ሲል አመልካች ወደ ሥራቸው እንዲመለሱ ወስኗል፡፡

ጉዳዩ በይግባኝ ለፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት ቀርቦ ፍ/ቤቱ ችግሩ መኖሩ ከተረጋገጠበት ቀን ጀምሮ የሥራ ውሉ እስከተቋረጠበት ቀን ድረስ 30 የሥራ ቀናት ስለማያልፍ የአሠሪው መብት በይርጋ አይቋረጥም ሲል የሥር ፍ/ቤትን ውሣኔ ሽሮ በፍሬ ጉዳዩ ላይ አከራክሮ የመሠለውን እንዲወስን ጉዳዩን ለሥር ፍ/ቤት መልሷል፡፡

የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚህ ውሣኔ ላይ ነው፡፡ የአመልካችም ቅሬታ በተጠሪ ድርጅት ቅዳሜ ቀን የሥራ ቀን በመሆኑ የጊዜ ገደቡ አልፏል የሚል ነው፡፡

ይህ ችሎትም መዝገቡን እንደሚከተለው መርምሯል፡፡ በዚህ ጉዳይ ክርክር ያስነሣው አመልካች ፈፀሙ የተባለውን ድርጊት ምክንያት በማድረግ ተጠሪ ከሥራ ለመባረር ያለው መብት በይርጋ ቀሪ ሆኗል አልሆነም የሚለው ነጥብ ነው፡፡ የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት አመልካች ፈፀሙ የተባለው ድርጊት የታወቀው እ.ኤ.አ. በፌብሩዋሪ 26 ቀን 2005 ዓ.ም ቅዳሜ ወይም በኢትዮጵያውያን አቆጣጠር የካቲት 19 ቀን 1997 ዓ.ም መሆኑንና አመልካች ከሥራ የተሰናበቱት እ.ኤ.አ. ኤፕሪል 8 ቀን 2005 ዓ.ም መሆኑን አረጋግጧል፡፡ ከዚህም በመነሣት ድርጊቱ ከታወቀበት ቀን ጀምሮ የስንብት ደብዳቤው እስከተሰጠበት ቀን ድረስ ያለው ቅዳሜና እሁድን እንዲሁም የበዓላትን ቀን ሳይጨምር 29 ቀን ብቻ ስለሆነ አሠሪው የስንብት እርምጃ የመውሰድ መብቱ በይርጋ አይቋረጥም ብሏል፡፡ ይህ ችሎት ለግራ ቀኙ ባደረገው የቃል ክርክር የተጠሪ ሠራተኞች በሣምንት 48 ሰዓት የሚሠሩ መሆኑን አረጋግጧል፡፡ በቀን 8 ሰዓት እየተሠራ በሣምንት 48 ሰዓት ሊሠራ የሚችለውም በሣምንት 6 ቀናት ሲሠራ መሆኑን መገንዘብ ይቻላል፡፡ በመሆኑም የተጠሪ መ/ቤት የሥራ ቀን ቅዳሜንም የሚጨምር መሆኑን ተገንዝበናል፡፡ ስለሆነም ድርጊቱ ተፈፀመ ከተባለበት እ.ኤ.አ. ፌብርዋሪ 26 ቀን 2005 ዓ.ም ጀምሮ የስንብት ደብዳቤው እስከተሰጠበት እ.ኤ.አ. እስከ ኤፕሪል 8 ቀን 2005 ዓ.ም የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት ባረጋገጠው መሠረት አርባ ሁለት ቀናት ያሉ ሲሆን ከነዚህ ውስጥ 12 ቅዳሜና እሁዶች እንዲሁም አንድ የበዓል ቀን ነበር፡፡ ስለሆነም ካሉት 42 ቀናቶች ውስጥ በተጠሪ መሥሪያ ቤት የነበረው የሥራ ቀን 35 መሆኑን ተገንዝበናል፡፡ በዚህም ምክንያት አመልካች ፈፀሙ የተባሉት ድርጊት ከታወቀበት ቀን ጀምሮ ተጠሪው የሥራ ውሉን የማቋረጥ መብቱን በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 27/3/ እንደሚያዘው በ30 ቀናት ውስጥ ያልተጠቀመበት በመሆኑ በይርጋ ቀሪ ይሆናል፡፡ የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤትም በተጠሪ መ/ቤት ቅዳሜ ዕለት የሥራ ቀን መሆኑን ግንዛቤ ሣያስገባ የደረሰበት ውሣኔ ስህተት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የፌ/መ/ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 12181 ሐምሌ 25 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ ፀንቷል፡፡
2. የፌ/ከፍተኛ ፍ/ት በመ/ቁ. 02394 ግንቦት 8 ቀን 1999 የሰጠው ውሣኔ ተሽሯል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ለመ/ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 32013

መጋቢት 25 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ
ሐጎስ ወልዱ
ሒሩት መለሠ
ታፈሰ ይርጋ
መድኅን ኪሮስ

አመልካች፡- ደምስ ጥበበሥላሴ - ቀርቧል፡፡

ተጠሪ፡- ቴዎድሮስ ጥበበሥላሴ - ወኪል ቀርባለች፡፡

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የውርስን ጥያቄ መነሻ ያደረገ ክርክር የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ በተጀመረበት የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ከሣሽ የነበረው የአሁኑ ተጠሪ ነው፡፡ በአመልካች ላይ ክስ የመሠረተውም የሁለታችን አባት የሆኑት አባ ጥበበሥላሴ ካሣሁን ስለሞቱ ወራሽነቴ ተረጋግጧል፡፡ የውርስ ሀብቱ ግን ያልተከፋፈለ በመሆኑ የውርስ አጣሪ ይሾምልን በማለት ነው፡፡ አመልካችም ለክሱ በሰጠው መልስ ጥያቄው በይርጋ ቀሪ ሆኗል በማለት ተከራክሯል፡፡ በመጨረሻም ፍ/ቤቱ ክርክሩን ከመረመረ በኋላ፣ ጥያቄው በይርጋ ቀሪ አልሆነም በማለት ወስኗል፡፡ በዚህ ውሣኔ ላይ ይግባኝ የቀረበለት የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትም ውሣኔው ጉድለት የለበትም በማለት ይግባኙን ሰርዟል፡፡ የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚሁ ላይ ነው፡፡

እኛም አመልካች ሐምሌ 18 ቀን 1999 ዓ.ም. በፃፈው ማመልከቻ ያቀረበውን አቤቱታ መሠረት በማድረግ ክርክሩን ሰምተናል፡፡ አቤቱታው በሰበር ችሎት እንዲታይ የተወሰነው አመልካች ያነሳው የይርጋ መቃወሚያ ውድቅ የተደረገው በሕግ አግባብ ነው ወይ የሚለውን ነጥብ መመርመር ያለበት ሆኖ በመገኘቱ ነው፡፡ በዚህ መሠረትም ይህ ነጥብ፣ ከግራ ቀኝ ወገኖች ክርክር፣ አቤቱታ ከቀረበበት ውሣኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝበን መርምረናል፡፡

ከስር ጀምሮ ከተደረገው ክርክር መገንዘብ እንደቻልነው አመልካች የይርጋ መቃወሚያውን ያነሳው ተጠሪ ክሱን ያቀረበው አባታችን ከሞቱ ከስምንት ዓመት በኂላ ነው፡፡ በሌላ ሰው እጅ ያለአግባብ ተይዞ የነበረውን የውርስ ሃብት ብቻዬን ተከራክሬ በማስለቀቅ ለስምንት ዓመት ሙሉ በይዞታዬ ሥር የያዝኩት በመሆኑ አሁን አካፍል ልባል አይገባም በማለት ነው፡፡ በእርግጥም ተጠሪ ክሱን ያቀረበው በአመልካች ክርክር የተነገረው ሁሉ ከተከናወነ በኂላ ስለመሆኑም አልተካደም፡፡ የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ተቃውሞውን ውድቅ ያደረገው የይርጋውን ድንጋጌ የያዘው የፍ/ብ/ሕግ ቁ. 1000 ተገቢነት የሚኖረው የውርስ ሃብቱ የተያዘው ትክክለኛ ወራሽ ባልሆነ ሰው ሲሆን ነው፡፡ አመልካች ግን /የስር ተከሣሽ/ ትክክለኛ ወራሽ ነው የሚል ምክንያት በመስጠት እንደሆነ ከውሣኔው ለመመልከት ችለናል፡፡

እንደምንመለከተው አከራካሪው ጉዳይ ከውርስ ሃብት ክፍፍል ጋር የተያያዘ ነው፡፡ አመልካች እና ተጠሪ የአንድ አባት ልጆች ናቸው፡፡ እየተከራከሩ ያሉት አባታቸው በተውት የውርስ ሃብት ላይ ነው፡፡ ስለ ውርስ ወይም አወራረስን በተመለከተ ተገቢነት ያለው ሕግ በፍትሐብሔር ሕጉ በአንቀጽ አምስት ሥር ያሉትን ድንጋጌዎች አጠቃሎ የያዘው የሕጉ ክፍል ነው፡፡ በዚህ አንቀጽ ሥር ያሉት ከቁጥር 826 እስከ 1125 ድረስ ያሉት ድንጋጌዎች እንደየአግባቡ ከውርስ ጋር ተያይዘው ለሚነሱት ክርክሮች መፍቻ የሚውሉ ወይም አግባብነት ያላቸው ናቸው፡፡ የፍ/ብ/ሕግ ቁ. 1000ም ከነዚሁ አንዱ ነው፡፡ በመሆኑም አግባብነቱ በወራሾች መካከል ለሚነሳው የይርጋ መቃወሚያ /ክርክር/ እንደሆነ የሚያከራክር አይደለም፡፡ አግባብነት የማይኖረው የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ካለው በተቃራኒው፣ ማለትም አንደኛው ተከራካሪ ወገን ወራሽ ባልሆነበት ጊዜ ነው፡፡ እውነታው ይህ ከሆነ ደግሞ የስር ፍ/ቤቶች ለፍ/ብ/ሕግ ቁ. 1000 የሰጡት ትርጉም ትክክል አይደለም ማለት ነው፡፡

ሌላው ለጉዳዩ አወሳሰን አግባብነት ያለው ድንጋጌ የፍ/ብ/ሕግ ቁ. 974/2/ ነው፡፡ ይህ ድንጋጌ ሟቹ ከሞቱ ከአምስት ዓመት በኂላ ስለውርስ ክፍያ አመዳደብ ወይም ድልድል በማናቸውም አስተያየት ቢሆን መቃወሚያ ማቅረብ

እንደማይቻል ያመለክታል፡፡ በያዝነው ጉዳይ እንደምናየው አመልካች በፍ/ብ/ሕግ ቁ. 947 እንደተደነገገው ያለ አንዳች ፎርማሊቲ የውርስ አጣሪነት መብት አለው፡፡ በዚህ መሠረትም የውርሱ ሃብት የሆነውን ንብረት ካለበት ፈልጎና ይዞት ከነበረው ሰው አስለቅቆ በራሱ ይዞታ ስር አድርጎታል፡፡ በዚህ አይነት ሁኔታም ለስምንት ዓመት ያሕል ቆይቶአል፡፡ አመልካች ንብረቱን የያዘው ለኔ የሚገባ የውርስ ሃብት ነው በሚል እንደሆነ መገመት የሚያስቸግር አይደለም፡፡ ተጠሪ ግን ይህ ንብረት ለኔም የሚገባ /የምወርሰው/ ሃብት ነው ወይም አመልካች ብቻውን ሊይዘው አይገባም የሚል ጥያቄ ሳያነሳ ለ8 /ስምንት/ ዓመት ያክል ቆይቶአል፡፡ በመሆኑም የጊዜ ገደቡ ካለፈ በኂላ ያቀረበው የውርስ ሃብት ክፍፍል ጥያቄ በአምስት ዓመቱ ይርጋ ቀሪ ሆኖአል፡፡ ሲጠቃለል የተጠሪ የውርስ ሃብት ክፍፍል ጥያቄ በፍ/ብ/ሕግ ቁ. 1000/1/ በተመለከተው የሦስት ዓመትም ሆነ በፍ/ብ/ሕግ ቁጥር 974/2/ በተቀመጠው የአምስት ዓመት የጊዜ ገደብ በይርጋ ቀሪ ሆኖአል፡፡ ስለዚህም አቤቱታ የቀረበበት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት ችለናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. አቤቱታ የቀረበበት በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 20011 ግንቦት 24 ቀን 1999 ዓ.ም. ተስጥቶ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 56847 ሰኔ 26 ቀን 1999 ዓ.ም. በሰጠው ትዕዛዝ የፀናው ውሣኔ /ትዕዛዝ/ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡
2. ተጠሪ ያቀረበው የውርስ ይጣራልኝ ክስ በይርጋ ቀሪ ሆኗል ብለን ወስነናል፡፡
3. ወጪና ኪሣራ በተመለከተ ግን ቀኝ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡ መዝገቡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 32217

ታህሣሥ 8 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታፈሰ

ፍስሐ ወርቅነህ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- ወ/ሮ እማዋይሽ አበራ

ተጠሪ፡- ወ/ሪት እልፍነሽ ሽዋዬ - ጠበቃ ዳኜ ረዳ ቀረበ፡፡

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ ለቀረበው አቤቱታ መነሻ የሆነው ጉዳይ በውርስ ሃብት ክፍፍል ላይ ተመስርቶ የቀረበን ክርክር የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ በተጀመረበት በትግራይ ብ/ክ/መ/በምስራቃዊ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ከሳሽ የነበረችው የአሁንዋ ተጠሪ ስትሆን፣ ከአባትዋ በውርስ አገኘሁ ያለችውን ንብረት እንዲያካፍሉዋት በአሁንዋ አመልካችና በሌሎች ሁለት ሰዎች /እህቶችዋ/ ላይ ክስ መስርታ ክርክሩ ተሰምቶአል፡፡ በመጨረሻም ተጠሪ ለክሱ ምክንያት ከሆነው ንብረት ላይ ድርሻዋን ትውሰድ ተብሎ ተወስኖአል፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ አመልካች በተሰጠው ውሣኔ ላይ ባለመስማማት ለክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርባ ክርክሩ በድጋሚ ከተሰማ በኋላ በከፍተኛው ፍ/ቤት የተሰጠው ውሣኔ ፀንቶአል፡፡ ውሣኔው መሠረታዊ የሕግ ስህተት አለበት ተብሎ እንዲሻር በሚል ለክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት የቀረበው አቤቱታም ተቀባይነት አላገኘም፡፡ አቤቱታው የቀረበው በዚሁ ላይ ነው፡፡

ይህ የሰበር ችሎት አመልካች ሐምሌ 12 ቀን 1999 ዓ.ም. በፃፈችው ማመልከቻ ያቀረበችውን አቤቱታ መሠረት በማድረግ ተጠሪን አስቀርቦ ክርክሩን ሰምቶአል፡፡ አቤቱታው በሰበር ችሎት እንዲታይ የተወሰነው አመልካች ይርጋን መሠረት በማድረግ ያቀረበችውን መቃወሚያ ውድቅ የመሆኑን አግባብነት ለመመርመር ነው፡፡ በዚህ መሠረትም ይህን ነጥብ በግራ ቀኝ ወገኖች ከቀረበው ክርክር፣ አቤቱታ ከቀረበበት ውሣኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝበን መርምረናል፡፡

ቀደም ሲል እንደተገለፀው ክርክሩ የውርስ ንብረት ክፍፍል የሚመለከት ሆኖ ተጠሪ ያቀረበችው የድርሻዬን ይሰጠኝ ክስ የይርጋ መቃወሚያ ቀርቦበታል፡፡ የስር ፍ/ቤቶች በሰጡአቸው ውሣኔዎች ላይ እንደተመለከተው የተጠሪ አባት ማለትም የንብረቱ የቀድሞ ባለሃብት የሞቱት በ1976 ዓ.ም. ሲሆን፣ ተጠሪ የውርስ ንብረት ይገባኛል ክስ የመሠረተችው ደግሞ በ1996 ዓ.ም. ነው፡፡ ፍ/ቤቶቹ በአመልካች በኩል የቀረበውን የይርጋ ክርክር ውድቅ ያደረጉት ከሣሽ ክሱን ያቀረበችው በፍ/ብ/ሕግ ቁ. 1000/2/ የተመለከተው የ15 ዓመት የጊዜ ገድብ ከማለፉ በፊት ነው የሚል ምክንያት በመስጠት እንደሆነም ተገንዝበናል፡፡

እንደምናየው የተጠሪ አውራሽ በሞቱበት እና ክሱ በቀረበበት ጊዜ መካከል ያሉት ዓመታት ሲቆጠሩ ከ20 ዓመት በላይ አልፎአል፡፡ ወራሽ የሆነው ሰው በሌላ ሰው የተያዘበትን የውርስ ሃብት ለማስመለስ ክስ መመስረት እንደሚችል በሕጉ የተመለከተ ቢሆንም፤ /የፍ/ብ/ሕግ ቁ. 999/ ክሱን የሚያቀርብበት ጊዜ ግን በሕግ ተወስኖአል፡፡ ከሣሹ መብቱንና የውርሱ ንብረቶች በተከሣሹ መያዛቸውን ካወቀ ሦስት ዓመት ካለፈ በኋላ ስለወራሽነት ጥያቄ የሚያቀርበው ክስ ተቀባይነት እንደሌለው በፍ/ብ/ብ/ሕግ ቁ. 1000/1/ ተመልክቶአል፡፡ በተያዘው ጉዳይ ተጠሪ ይመለስልኝ የምትለው የውርስ ሃብት አመልካች እንድትመልስላት ክስ የመሠረተችው በአመልካች መያዙን ካወቀች የሦስት ዓመት ጊዜ ከማለፉ በፊት ነው የሚል በፍሬ ነገር ረገድ የቀረበ ክርክር የለም፡፡ ይልቁንም ተጠሪ ክሱን የመሠረተችው የሦስት ዓመት ጊዜ ካለፈ በኋላ እንደሆነ ነው በሥር ፍ/ቤቶች ጭምር ግንዛቤ የተወሰደው፡፡ በዚህ ዓይነት ሁኔታ በሕጉ የተመለከተው የሦስት ዓመት የጊዜ ገደብ ካለፈ ደግሞ ወደ 15 ዓመት የሚኬድበት ምክንያት የለም፡፡ በፍ/ብ/ሕግ/ቁ. 1000/2/ የተመለከተው የ15 ዓመት የጊዜ ገደብ አስፈላጊ የሚሆነው በንኡስ ቁ. /1/ በተቀመጠው

ድንጋጌ መሠረት ለጉዳዩ እልባት መስጠት የማይቻል ሆኖ በተገኘ ጊዜ ነው። ሲጠቃለል ተጠሪ በአመልካች ላይ ያቀረበችው ክስ በሕጉ በተመለከተው የሦስት ዓመት የይርጋ ጊዜ ቀሪ ሆኖአል። በመሆኑም ክሱ በይርጋ ቀሪ አልሆነም በሚል በስር ፍ/ቤቶች የተሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል።

ው ሣ ኔ

1. አቤቱታ የቀረበበት በትግራይ ብ/ክ/መ/ በምስራቃዊ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 01155 በሕዳር 5 ቀን 1999 ዓ.ም.፣ በክልሉ ጠ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 18017 መጋቢት 11 ቀን 1999 ዓ.ም. እና በክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በመ/ቁ. 19639 ግንቦት 2 ቀን 1999 ዓ.ም. የተሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽረዋል።
2. ተጠሪ ያቀረበችው የውርስ ንብረት ይሰጠኝ ክስ በይርጋ ቀሪ ሆኖአል ብለናል።
3. ወጪና ኪሣራ በተመለከተ ግራ ቀኝ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ። መዝገቡ ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 32788

መጋቢት 18 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- አብዱልቃድር መሐመድ
መስፍን ዕቁበዮናስ
ታፈሰ ይርጋ
መድኅን ኪሮስ
ሡልጣን አባተማም

አመልካች፡- የኢትዮጵያ እህል ንግድ ድርጅት ነ/ፈ ቀረበ።

ተጠሪ፡- አቶ ግርማ ተገኝ ጠበቃ ቀርበዋል።

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

የጉዳዩ አመጣጥ መጀመሪያ የአሁኑ ተጠሪ ከየካቲት ወር 1994 ዓ.ም. ጀምሮ ለሠራተኞች የደመወዝ ጭማሪ ስለተደረገላቸው ለእኔም ሊደረግልኝ ይገባል በማለት ግንቦት 23 ቀን 1999 ዓ.ም. በተፃፈው ማመልከቻ ለፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ክስ ያቀርባሉ።

የአሁኑ አመልካችም ከሥራ የተሰናበትከው በ1994 ዓ.ም. በመሆኑ የደመወዝ ጭማሪ ጥያቄህ በይርጋ ይቋረጣል በማለት መቃወሚያ ያቀርባል። ፍ/ቤቱም ይህን መቃወሚያ በመቀበል ክሱ በአዋጅ ቁጥር 337/96 አንቀጽ 162/2/ መሠረት በይርጋ የሚቋረጥ ነው ሲል ክሱን በመሠረዝ መዝገቡን ዘግቶታል።

በመቀጠልም የአሁኑ ተጠሪ ለፌ/ከ/ፍ/ቤት ይግባኝ ስላቀረቡ ፍ/ቤቱ ግራ ቀኙን ካከራከረ በኋላ በአዋጅ ቁጥር 337/96 አንቀጽ 164/3/ መሠረት በይርጋው ተጠያቂ የሆነው ሰው ወይም ወገን የሌላውን መብት በጽሑፍ ሲያውቅለት ተብሎ በተደነገገውን መሠረት ሲታይ በሕብረት ስምምነቱና በደመወዝ ስኬል አፈፃፀም መመሪያው ሠራተኛው ከተጠያቂነት ነፃ መሆኑ ከተረጋገጠበት ጊዜ ጀምሮ የኋላ ቀሪ ክፍያ የሚያጠቃልል የደመወዝ ጭማሪ ሊያገኝ ይችላል ተብሎ ስለተደነገገ ይህ ድንጋጌ የይርጋውን ጊዜ ያቋርጠዋል።

በመሆኑም የሥር ፍርድ ቤት ክሱን በመቀበል ግራ ቀኙን አከራክሮ የመሰለውን እንዲወስን በማለት ይወስናል፡፡

የሰበር አቤቱታውም ሊቀርብ የቻለው በዚሁ የከፍተኛው ፍ/ቤት ውሣኔ ቅር በመሰኘት ነው፡፡ የሰበር አመልካች ያቀረበው ቅሬታ ተጠሪው ያቀረቡት የተጨማሪ ደመወዝና የጥቅማጥቅም ጥያቄ በአዋጅ ቁጥር 337/96 አንቀጽ 162 መሠረት በይርጋ ቀሪ የሚሆን በመሆኑ ክሱ ተቀባይነት የለውም በማለት ብንከራከርም የከፍተኛው ፍ/ቤት ይህን የመቃወሚያ ክርክራችንን ውድቅ በማድረግ የሥር ፍ/ቤቱን ትዕዛዝ በመሻር ክሱ በአዋጅ ቁጥር 337/96 አንቀጽ 164/3/ መሠረት በይርጋ ቀሪ አይሆንም በማለት መወሰኑ አግባብ አይደለም፡፡ ድርጅቱ ለተጠሪው ይርጋውን ለማቋረጥ የሚችል በጽሑፍ ያወቀለት መብት የለም፡፡ በሕብረት ስምምነቱና በደመወዝ ስኬል አፈፃፀም መምርያውም ይህን የሚያረጋግጥ ድንጋጌ የለም፡፡ በመሆኑም የሥር ፍ/ቤቱ ውሣኔ ተሽሮ ክሱ በይርጋ ቀሪ የሚሆን ነው ተብሎ እንዲወሰንልን የሚል ነው፡፡

ይህ የፌ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትም የሰበር አቤቱታውን በመመርመር የስር ፍ/ቤት ክሱ በይርጋ አይታገድም በማለት የሰጠው ውሣኔ በአግባቡ መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር እንዲቻል አቤቱታው ያስቀርባል በማለት ተጠሪ መልሳቸውን እንዲያቀርቡ አዟል፡፡

ተጠሪም ጥር 19 ቀን 2000 ዓ.ም. ጽፈው ባቀረቡት መልስ በሕብረት ስምምነታችን አንቀጽ 32 እና 34 መሠረት እንዲሁም በድርጅቱ የደመወዝ ስኬል አፈፃፀም መመሪያ ከ1987 ዓ.ም. ጀምሮ በሚሠራበትና በ1996 ዓ.ም. በሥራ አመራር ቦርዱ በተሻሻለው መመሪያ ቁጥር 6 እና በቁጥር 3.3.10 መሠረት አንድ ሠራተኛ በጥፋት ምክንያት በክርክር ላይ እያለ የደመወዝ ጭማሪ መጠየቅ እንደማይችል ነገር ግን ተጣርቶ ከጥፋቱ ሙሉ በሙሉ ነፃ መሆኑ ከተረጋገጠበት ጊዜ ጀምሮ የደመወዝ ጭማሪውን ያለፈ ውዝፍ ክፍያም ጭምር ማግኘት እንደሚችል ተደንግጓል፡፡ እኔም የተሰናበትኩት በአግባቡ ያለመሆኑን ተረጋግጦ ስንብቱ ሕገወጥ ነው ተብሎ ስለተወሰነልኝ ውሣኔ

ከተሰጠበት ጊዜ ጀምሮ ስድስት ወር ሳይሞላ ነው ክሱን ያቀረብኩት በመሆኑም ክሱ በይርጋ አይቋረጥም ተብሎ በፌ/ከ/ፍ/ቤት የተሰጠው ውሣኔ የሚነቀፍበት የሕግ ምክንያት ባለመኖሩ ውሣኔው ይጽናልኝ በማለት ተከራክረዋል፡፡

አመልካች ድርጅትም የመልስ መልሱን በማቅረብ ክርክሩን ለማጠናከር ሞክሯል፡፡

በበኩላችን ደግሞ ክሱ በይርጋ ቀሪ ሊሆን ይችላል ወይስ አይችልም የሚለውን ጭብጥ በመያዝ መዝገቡን መርምረናል፡፡ መዝገቡን እንደመረመርነውም ሐምሌ 1990 ዓ.ም. በወጣው የሕብረት ስምምነት በአንቀጽ 34.2.7.4 የደመወዝ ጭማሪ በሚሰጥበት ወቅት በጥፋት ምክንያት በጊዜያዊ እገዳ ላይ የሚገኝ ሠራተኛ በዚህ የሕብረት ስምምነት መሠረት የደመወዝ ጭማሪ ለማግኘት የአስተዳደር ውሣኔ የማያግደው ከሆነ ጭማሪውን ከተፈቀደበት ጊዜ ጀምሮ ያገኛል ተብሎ የተደነገገው የአስተዳደር ውሣኔው ሊያግደው ይችላል ወይስ አይችልም የሚለውን ቅድመ ሁኔታ ከተመለከቱ በኋላ የሚታይ እንጂ በቀጥታ የደመወዝ ጭማሪን ለማግኘት በሚፈቅደው መንገድ አይደለም፡፡

በሌላ በኩል ደግሞ ምንም እንኳን በድርጅቱ የደመወዝ ስኬል የአፈፃፀም መመሪያ በአንቀጽ 3.3.10 በዲስፕሊን ጉድለት ወይም በሌላ ጥፋት ምክንያት በሕብረት ስምምነት ወይም በሥራ አመራር አባላት የአስተዳደር ደንብ መሠረት በቅጣት የሪከርድ የጊዜ ገደብ ውስጥ የሚገኙ ሠራተኞች የሪከርድ የጊዜ ገደቡ እስኪያበቃ ድረስ የደመወዝ ጭማሪ እንዳይሰጣቸው ተከልክለው የቆዩት ሠራተኞቹ ፈፀሙት የተባለው ድርጊት ተጣርቶ ከተጠያቂነት ሙሉ በሙሉ ነፃ መሆናቸው ከተረጋገጠ ወይም የደመወዝ ጭማሪ እንዳይሰጣቸው በአስተዳደር ውሣኔ ካልተወሰነ ከተጠያቂነት ነፃ መሆናቸው ከተረጋገጠበት ጊዜ ጀምሮ ብቻ የኋላ ቀሪ ክፍያን የማያጠቃልል የደመወዝ ጭማሪ ሊያገኙ ይችላሉ ተብሎ ቢደነገግም ይህ ድንጋጌ የሚመለከተው ከድርጊታቸው ከተጠያቂነት ነፃ ከወጡ በኋላ በዚያው ድርጅት መሥራት የሚቀጥሉ እንደሆነ ብቻ ስለመሆኑ ሰኔ 9 ቀን 1991 ዓ.ም. ተሻሽሎ

በወጣው የደመወዝ እስኬል አፈፃፀም መመሪያ አንቀጽ 2/ለ/ ስለተደነገገና ተጠሪው ደግሞ ይህን የደመወዝ ጭማሪ ክስ ከማቅረባቸው በፊት ጥር 28 ቀን 1996 ዓ.ም. በዋለው ችሎት በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በሥራ ክር/መ/ቁ/4544 የተሰጠው ውሣኔ ተጠሪው ካሣ ተከፈሎአቸው ከድርጅቱ እንዲሰናበቱ የተወሰነ በመሆኑ ተጨማሪ ደመወዙን የሚጠይቁበት የሕግ ምክንያት የለም፡፡

በመሆኑም እነዚህ ተጠሪው በሰበር መልሳቸው የጠቀሱዋቸውና የሥር ፍ/ቤትም ለውሣኔው መሠረት ያደረጋቸው የሕብረት ስምምነቱና የደመዝ ስኬል አፈፃፃም መመሪያ አንቀፆች ለተጠሪው መብት የሚሰጡ ባለመሆናቸው የክስ ማቅረቢያ የይርጋ ጊዜውን ለማቋረጥ ምክንያት የሚሆኑበት መንገድ የለም፡፡ የሥር ፍ/ቤትም በሰጠው ውሣኔ ድርጅቱ ለከሣሹ /የአሁን ተጠሪ/ መብታቸው በጽሑፍ ያወቀላቸው በመሆኑ ክሱ በአዋጅ ቁጥር 337/96 አንቀጽ 164/3/ መሠረት በይርጋ ቀሪ የሚሆንበት ምክንያት የለም በማለት የፌ/ከ/ፍ/ቤት የሰጠውን ትዕዛዝ በመሻሩ መሠረታዊ የሕግ ስህተት መፈፀሙ ተረጋግጧል፡፡

ው ሣ ኔ

1. ከፍ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 57049 ሐምሌ 23 ቀን 1999 ዓ.ም. የተሰጠው ውሣኔ ተሽሯል፡፡ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 24175 ግንቦት 23 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ትዕዛዝ ፀንቷል፡፡ ይፃፍ፡፡
2. ተጠሪ ያቀረቡት ክስ በአዋጅ ቁጥር 337/96 አንቀጽ 162 መሠረት በይርጋ ቀሪ ሆኗል፤ ይፃፍ፡፡
3. ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ ይቻቻሉ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መ/ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የሦስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 34011

መጋቢት 25 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሒሩት መለሠ

መድህን ኪሮስ

ዓሊ መሐመድ

ፀጋዬ አስማማው

አመልካች፡- እልፍነሽ አማረ - ወኪል ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- አቶ ግርማ አማረ - ቀረቡ፡፡

ፍ ር ድ

ለሰበር አቤቱታው መነሻ የሆነው የሰሜን ሸዋ መስተዳድር ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ነው፡፡

ተጠሪ ለፍ/ቤቱ ባቀረቡት ክስ አመልካች የጋራ እናተቸውን የውርስ ሀብት ይዘው ስለሚገኙ የንብረቶቹን ግማሽ 47737.50 (አርባ ሰባት ሺ ሰባት መቶ ሰላሳ ሰባት ከሃምሳ) እንዲከፍላቸው ጠይቀዋል፡፡ አመልካችም በሰጡት መልስ የግራ ቀኙ እናት የሞቱት ግንቦት 17 ቀን 1987 ዓ.ም ስለሆነ ከሞቱ 11 ዓመት በኂላ የቀረበው ክስ በይርጋ ይቋረጣል በማለት ተከራክረዋል፡፡ ጉዳዩን በመጀመሪያ ያየው ፍ/ቤትም የተጠሪ ጥያቄ የበፍ/ሕ/ቁ. 1000/1/ መሠረት በይርጋ ይታገዳል በማለት ክሱን ውድቅ አድርጓል፡፡ ጉዳዩ በይግባኝ የተመለከተው የአማራ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ጥያቄው የማይንቀሳቀስ ንብረትን የሚመለከት በመሆኑ የፍ/ሕ/ቁ 1000/1/ ተፈፃሚነት የለውም ጉዳዩ መታየት የነበረበት ከፍ/ሕ/ቁ. 1000/2/ ጋር ተገናዝቦ ነው በማለት የተጠሪ ክስ በይርጋ ስለማይታገድ የሥር ፍ/ቤት በፍሬ ጉዳዩ ላይ አከራክሮ እንዲወስን በማለት ወስኗል፡፡

የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ውሣኔ ላይ ነው፡፡ ይህ ችሎትም ተጠሪ የውርስ ንብረት በመካፈል ከ11 ዓመት በኂላ ያቀረቡት ጥያቄ በይርጋ አይታገድም መባሉ በአግባቡ መሆን አለመሆኑን ለመመርመር

አቤቱታው ለሰበር ችሎት ያስቀርባል በማለቱ ተጠሪ ቀርበው ጥር 29 ቀን 2000 ዓ.ም. የተፃፈ መልስ አቅርበዋል፡፡ ችሎቱም መዝገቡን መርምሯል፡፡

ተጠሪ ክስ የመሠረቱት ከእናታቸው በውርስ ሊተላለፍላቸው የሚገባውን ቤትና ሌሎች ንብረቶች ለመካፈል ነው፡፡ የአማራ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ክስ በይርጋ አይታገድም ያለው ተጠሪ ያቀረቡት የውርስ ክፍፍል ጥያቄ የማይንቀሣቀስ ንብረትን የሚመለከት በመሆኑ በፍ/ሕ/ቁ. 1000/2/ መሠረት በይርጋ ቀሪ የሚሆን አይደለም በማለት ነው፡፡ ይኸው ፍ/ቤቱ የጠቀሰው የፍትሐብሄሩ ድንጋጌ "እንደዚሁም ሟች ከሞቱበት ወይም ከሣሹ በሙብቱ ለመሥራት ከቻለበት ቀን አንስቶ አሥራ አምስት ዓመት ካለፈው በኂላ፤ ከዘር የወረደ ርስት ካልሆነ በቀር የተባለው የውርስ ጥያቄ ክስ በማናቸውም አስተያየት ቢሆን ተቀባይነት አያገኝም፡፡" በማለት ይደነግጋል፡፡ በመሆኑም በዚህ ድንጋጌ አኳያ በይርጋ የማይታገደው "ከዘር የወረደ ርስት" መሆኑን መገንዘብ ይቻላል፡፡ እዚህ ላይ ሊነሣ የሚገባው ቤት የማይንቀሣቀስ ንብረት በመሆኑ "ርስት" ነው ሊባል ይችላል አይችልም የሚለው ጥያቄ ነው፡፡ በመሆኑም ርስት የሚለው ቃል በፍ/ሕጉ ውስጥ ከተካተቱ ድንጋጌዎች ምን ማለት እንደሆነ ማየቱ ተገቢ ይሆናል፡፡ በፍ/ሕ/ቁ. 1130 የማይንቀሣቀሱ ንብረቶች የመሬት ርስቶችና ቤቶች ናቸው በማለት የስቀምጣል፡፡ ከዚህም ድንጋጌ ርስት የሚለው ቃል መሬትን የሚያመለክት መሆኑን መገንዘብ ይቻላል፡፡ እንደዚሁም ስለ ንብረቶች በሚናገረው የፍ/ብሔር ሕጉ ክፍል የሚገኙት የተለያዩ ድንጋጌዎች ርስትን ከመሬት ጋር የሚያያዙ ሆነው እናገኛቸዋለን፡፡ ከዚህ በተጨማሪ በኢትዮጵያ ቋንቋዎች ጥናትና ምርምር ማዕከል የተዘጋጀው የአማርኛ መዝገበ ቃላት ርስት የሚለው ቃል "1. ቤተ ዘመድ የሆነ እያረሠ የሚጠቀምበትና ለተወላጅ በውርስ የሚተላለፍ የመሬት አጽመ ርስት 2. የግል ወይም የራስ ይዞ የሆነ ቦታ፣ መሬት" በማለት ትርጓሜ ይሠጠዋል፡፡ በመሆኑም ከተለያዩ የፍ/ሕጉ ድንጋጌዎችም ሆነ ከአማርኛው ትርጉም ርስት መሬት እንጂ ቤትን የማይመለከት መሆኑን መገንዘብ ይቻላል፡፡

ወደ ፍ/ሕ/ቁ 1000/2/ ስንመጣም "... ከዘር የወረደ ርስት ካልሆነ በቀር ..." የሚለው ሀረግ በተለይ ከፍ ሲል ከተገለፀው የአማርኛ ትርጉም ለተወላጅ በውርስ የሚተላለፍ መሬት ከሚለው ጋር የሚጣጣም መሆኑን እንገነዘባለን፡፡ ከዚህ ተነስተን ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስም የአማራ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን የሟች ቤት ርስት ነው ወደሚለው መደምደሚያ የደረሰውና ክርክሩ በፍ/ሕ/ቁ. 1000/2/ መሠረት በይርጋ አይቋረጥም በማለት የሰጠው ውሣኔ የሕግ መሠረት ያለው ሆኖ አላገኘነውም፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1/ የአማራ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 394/98 ኅዳር 5 ቀን 2000 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ ተሽሯል፡፡

2/ የሰሜን ሸዋ መ/ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 10940 በሐምሌ 13 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ ፀንቷል፡፡ ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ ይቻቻሉ፡፡ መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ለመ/ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 31748

የካቲት 18 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- ይስማው ድረስ ቀረበ፡፡

ተጠሪ፡- ይበልጣል ፍቅር ቀረበ፡፡

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቤት ይለቀቅልኝ ጥያቄን መነሻ የደረገ ክርክር የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ ሲጀመር ከሣሽ የነበረው የአሁኑ ተጠሪ ነው፡፡ በመልካች ላይ ክስ የመሠረተው ከአባቴና እናቴ በውርስ የተላለፈልኝን ቤት ከሕግ ውጪ ይዞብኛል እና ያስረክበኝ በማለት ነው፡፡ አመልካች ደግሞ ለክሱ በሰጠው መልስ ቤቱ በተጠሪ አባት በውል ገዝቶ በስሙም ግብር እየገበረ ከ19 ዓመት በላይ ይዞት እንደሚገኝ ገልጾአል፡፡ ክሱ በይርጋ ቀሪ ነው በማለትም ተከራክሮአል፡፡ ክሱን የሰማው ፍ/ቤት የይርጋውንም ሆነ በፍሬ ነገር ረገድ የቀረበውን ክርክር ውድቅ በማድረግ አመልካች ቤቱን ለተጠሪ እንዲያስረክብ ወስኖአል፡፡ ጉዳዩን በይግባኝ የሰማው የምስራቅ ጎጃም ከፍተኛ ፍ/ቤትም በስር ፍ/ቤት የተሰጠውን ውሣኔ አጽንቶአል፡፡

እኛም አመልካች ሐምሌ 6 ቀን 1999 ዓ.ም. በፃፈው ማመልከቻ የቀረበውን አቤቱታ መሠረት በማድረግ ተጠሪን አስቀርበን ክርክሩን ሰምተናል፡፡ አቤቱታው በሰበር ችሎት እንዲታይ የተወሰነው በአመልካች በኩል የቀረበው የይርጋ መቃወሚያ ውድቅ የተደረገበትን አግባብ ለመመርመር ነው፡፡ በዚህ መሠረትም ይህን ነጥብ ከሥር ጀምሮ ከተደረገው ክርክር፣ አቤቱታ ከቀረበበት ውሣኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝበን መርምረናል፡፡

ግራ ቀኝ ወገኖች ከስር ጀምሮ ካደረጉት ክርክር እና የሥር ፍ/ቤቶች ከሰጡት ውሣኔ ይዘት መገንዘብ እንደቻልነው አመልካች አከራካሪውን ቤት ሊይዝ የቻለው ከተጠሪ አባት ጋር ባደረገው የቤት ሽያጭ ውል መነሻነት ነው፡፡ የሽያጭ ውሉ የተደረገው በ1980 ዓ.ም. ሲሆን፣ ይህን ውል መሠረት በማድረግም አመልካች ቤቱን በይዞታው ስር ከማድረጉም በላይ፣ ቤቱ ለሚገኝበት ከተማ ማዘጋጃ ቤት አቅርቦ በስሙም ግብር ሲከፍል እንደቆየ መዝገቡ ያስረዳል፡፡ ተጠሪ የቤት ይለቀቅልኝ ክስ የመሠረተው መጋቢት 3 ቀን 1999 ዓ.ም. ነው፡፡

እንደምንመለከተው አመልካች ቤቱን የያዘው ከተጠሪ አባት ጋር ባደረገው የሽያጭ ውል መሠረት ነው፡፡ ገንዘቡንም በወቅቱ ለተጠሪ አባት የከፈለ ስለመሆኑ በክርክሩ ተመልክቶአል፡፡ ተጠሪ ቤቱ ከመሠረቱ የሱ አይደለም፡፡ የአባቱን ወራሽነት መሠረት አድርጎ ነው ክሱን የመሠረተው፡፡ ቀደም ሲል እንደተገለጸው አመልካች ቤቱን የያዘው ከ1980 ዓ.ም. ጀምሮ ሲሆን፣ ተጠሪው ክስ የመሠረተው ደግሞ በ1999 ዓ.ም. ማለትም ከ19 ዓመት በኋላ ነው፡፡ ከዚህ የተነሣም ወደክሱ ፍሬ ነገር ከመገባቱ በፊት አመልካች ያቀረበው የይርጋ መቃወሚያ አግባብነት ማየቱ ተገቢ ይሆናል፡፡ ተደጋግሞ እንደተገለጸው በአመልካች እና በተጠሪ መካከል የውል ግንኙነት የለም፡፡፡ የተጠሪ አባት በሕይወት በነበሩበት ጊዜ የውል ይፍረስልኝ ክስ መስርተው ክርክሩ ከመወሰኑ በፊት በመሞታቸው ምክንያት ተጠሪ ተተክቶ የክርክሩ ተካፋይ የሆነ ሳይሆን፣ የወራሽነት መብቱን መሠረት በማድረግ በራሱ ክስ አንደ መሠረተም ተገንዝበናል፡፡ በመሆኑም አመልካች ያነሳው የይርጋ መቃወሚያ መታየት ያለበት ከፍ/ብ/ሕግ ቁ. 1677 እና 1845 አንፃር ነው፡፡ በፍ/ብ/ሕግ/ቁ.1677/1/ እንደተመለከተው ግዴታው ከውል የተገኘ ባይሆንም በፍትሐብሔር ሕጉ አራተኛ መጽሐፍ በአንቀጽ 12 ስር የተመለከቱት ስለ ውሎች በጠቅላላው የተቀመጡ ድንጋጌዎች ይፈጸሙባቸዋል፡፡ በእርግጥ የአንዳንድ ግዴታዎችን አመጣጥ ወይም አይነት በመመልከት በተቀጠሰው አንቀጽ ስር ከተመለከቱት ደንቦች የተለዩ ድንጋጌዎች በሕግ ተመልክቶ ከተገኘ

እነዚህ በተለይ የተመለከቱት ድንጋጌዎች አግባብነት እንደሚኖራቸው በተጠቀሰው ቁ. 1677/2/ ተመልክቶአል፡፡ ወደያዝነው ጉዳይ ስንመለስ ተጠሪ የመሠረተውን ክስ በተመለከተ በተለይ አግባብ ያለው የይርጋ ደንብ የለም፡፡ ስለዚህም በፍ/ብ/ሕግ ቁ. 1845 የተደነገገው የአስር ዓመት ገደብ /ይርጋ/ ይፈጸምበታል፡፡ ክሱ የቀረበው ቤቱ በአመልካች ከተየዘ ከአሥራ ዘጠኝ ዓመት በኂላ በመሆኑም በዚሁ የይርጋ ደንብ ተቋርጧል ማለት ነው፡፡ እውነታው ይህ ከሆነ ደግሞ የሥር ፍ/ቤቶች በይርጋ ረገድ የቀረበውን የአመልካች መቃወሚያ ውድቅ ያደረጉት የለአግባብ ከሕጉ ውጪ ነው፡፡ ከዚህ የተነሣም አቤቱታ የቀረበበት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት ችለናል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. አቤቱታ የቀረበበት በሁለት እጅ እነሴ ወረዳ ፍ/ቤት ሚያዝያ 12 ቀን 1999 ዓ.ም. ተሰጥቶ የምስራቅ ጎጃም አስተዳደር ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 18003 ሰኔ 12 ቀን 1999 ዓ.ም. በሰጠው ውሣኔ ያፀናው እንዲሁም የአማራ ብ/ክ/መ/ጠ/ፍ/ቤት በፍ/ብ/ይ/መ/ቁ. 13294 ሐምሌ 3 ቀን 1999 ዓ.ም. በሰጠው ትዕዛዝ የፀናው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሮአል፡፡
2. ተጠሪ በአመልካች ላይ የመሠረተው ክስ በይርጋ ቀሪ ሆኖአል በማለት ወስነናል፡፡
3. ወጪና ኪሣራ በተመለከተ ግራ ቀኝ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡ መዝገቡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የአሰሪና ሰራተኛ ህግ

የሰ/መ/ቁ. 18832

ኅዳር 3 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ጌታቸው ምህረቱ

አሰግድ ጋሻው

ሒሩት መለሠ

አብዱራሂም አህመድ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ኤሌክትሪክ ኃይል ኮርፖሬሽን - ነገረ ፈጅ ልኡል ሰገድ ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- እነ አቶ ከበደ ቱሉ /6 ሰዎች/

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ጉዳይ የጀመረው በሐረሪ መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ነው፡፡ ተጠሪዎች ለፍ/ቤቱ ባቀረቡት ክስ አመልካች መስሪያ ቤት ያላግባብ ከስራ ስላሰናበታቸው ሕጉ የሚፈቅድላቸውን ክፍያዎች አመልካቹ እንዲከፍላቸው ጠይቀዋል፡፡ አመልካች ለቀረበበት ክስ በሰጠው መልስ ተጠሪዎች በጡረታ የተገለሉ ሠራተኞች ሲሆኑ የተቀጠሩትም ለተወሰነ ጊዜ ነው፡፡ የስራ ውሉ የተቋረጠው ተጠሪዎች ለአሰሪና ሠራተኛ ጉዳይ ወሳኝ ቦርድ ክስ አቅርበው ከጡረታ አበል እና ከደሞዛቸው አንዱን እንዲመርጡ ተወስኖ በዚህ መሠረት ተጠይቀው ጡረታ አበሉን በመምረጣቸው ነው፡፡ ዘላቂ የጡረታ አበል ክፍያ ያለው ሠራተኛ በአ/ቁ 88/86 እና 42/85 አንቀጽ 39 መሠረት የስንብት ክፍያ አይከፈለውም በማለት ተከራክሯል፡፡ ፍ/ቤቱም በአ/ቁ 42/85 አንቀጽ 10 መሠረት የተቀጠሩ መሆናቸውን አመልካች ስላላስረዳ ላልተወሰነ ጊዜ የተቀጠሩ ሠራተኞች ናቸው፡፡ የጡረታ አበላቸውን ስለመምረጣቸው አላስረዳም፡፡ የጡረታ አበል ያለው ሠራተኛ ተጨማሪ ስራ እንዳይሰራ አልተከለከለም፡፡ ስንብቱ ሕገወጥ ነው በማለት የተለያየ ክፍያ እንዲከፈላቸው

ወስኗል፡፡ ይግባኝ የቀረበለት የሐረሪ ከፍተኛ ፍ/ቤት መልስ ሰጪዎችን ሳይጠራ ይግባኙን ሰርዞታል፡፡

የአሁኑ የሰበር አቤቱታም የቀረበው በዚህ ውሣኔ ላይ ነው፡፡ የአመልካች ቅሬታም ተጠሪዎች የተቀጠሩት ለተወሰነ ጊዜ ብቻ ነው፡፡ ይህንንም አላስተባበሉም፡፡ በእድሜ ምክንያት በጡረታ ስለተገለሉ ላልተወሰነ ጊዜ ሊቀጠሩ አይችሉም፡፡ የደንብ ልብስ እና ሌሎች ጥቅማ ጥቅሞች በገንዘብ ተተምኖ እንዲከፈላቸው የሚፈቅድ ሕግ የለም የሚል ነው፡፡

ይህ ችሎትም ተጠሪዎች የጡረታ አበላቸውን መርጠው ጡረታቸውን ወስደዋል እየተባለ ከሥራ መሰናበታቸው ከሕግ ውጪ ነው ተብሎ መወሰኑ በአግባቡ መሆን አለመሆኑን ለመመርመር አቤቱታው ለሰበር ችሎት ቀርቦ እንዲታይ አድርጓል፡፡ ግራ ቀኙም ክርክራቸውን በጽሁፍ አቅርበዋል፡፡ ይህ ችሎትም መዝገቡን እንደሚከተለው መርምሯል፡፡

ከመዝገቡ ተጠሪዎች በአመልካች መ/ቤት የተቀጠሩት እድሜያቸው ለጡረታ በመድረሱ በጡረታ ከተገለሉ በኂላ መሆኑን ተረድተናል፡፡ ጡረታ አንድ ሠራተኛ እድሜውን ሙሉ ብቃት ያለው ሠራተኛ ሆኖ እንደማይቀጥል ከእድሜው መግፋት ጋር የሥራ ውጤታማነቱ እንደሚቀንስ ስለሚታመን እድሜውን ሙሉ በተቀጠረበት ስራ ላይ እንዲቀጥል መደረጉ የአሰሪውን ጥቅም ይጎዳል ተብሎ ስለሚታመን ሠራተኛው ከስራ ተሰናብቶ አሰሪው ብቃት ያለው ሠራተኛ በቦታው እንዲተካ ለማስቻል ሠራተኛው በጡረታ የሚገለልበት ስርአት ነው፡፡ ተጠሪዎች በዚህ መልኩ የጡረታ እድሜአቸው ደርሶ በጡረታ የተገለሉ ናቸው፡፡ ምንም እንኳን በጡረታ የተገለለ ሰው ስራ መስራት አይችልም የሚባል ባይሆንም አንድ አሰሪ በጡረታ የተገለለን ሠራተኛ በድጋሚ ላልተወሰነ ጊዜ ቀጥሮ ያሰራል ለማለት አይቻልም፡፡ ከዚህ በተጨማሪ ተጠሪዎች ራሳቸው ለአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ ወሳኝ ቦርድ ባቀረቡት ክስ ለተወሰነ ጊዜ መቀጠራቸውን አምነው ለቋሚ ሠራተኛ የተጨመረው ደሞዝ ለእነሱም እንዲጨመርላቸውና በሌሎችም ጥያቄዎች ላይ ክስ አቅርበው የነበረ መሆኑን ተረድተናል፡፡ እንግዲህ በአንድ በኩል ተጠሪዎች የተቀጠሩት ለተወሰነ

ጊዜ መሆኑን አምነው ሲከራከሩ የነበረ መሆኑ በሌላ በኩል ደግሞ እድሜያቸው ለጡረታ ደርሶ ከስራ የተሰናበቱ መሆኑ ተዳምሮ ሲታይ አመልካች ተጠሪዎችን የቀጠረው ላልተወሰነ ጊዜ ነው ለማለት አይቻልም፡፡ የስር ፍ/ቤቶችም ተጠሪዎች የተቀጠሩት ላልተወሰነ ጊዜ ስለሆነ ስንብቱ ሕገወጥ ነው በማለት የደረሱበት መደምደሚያ ስህተት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ለተወሰነ ጊዜ የተቀጠረ ሠራተኛም የተወሰነው ጊዜ ሲያበቃ ሊሰናበት እንደሚችል በአ/ቁ. 42/85 አንቀጽ 24/1/ ተመልክቷል፡፡ ለተወሰነ ጊዜ የተቀጠረ ሠራተኛ የተወሰነው ጊዜ ከማብቃቱ በፊት የስራ ውሉ ያለበቂ ምክንያት ከተቋረጠ ግን ሠራተኛው የውሉ ጊዜ ወይም ስራ እስኪያቅ ቢቆይ ኖሮ ያገኝ የነበረውን ደሞዝ የሚያሕል ደሞዝ እንደሚከፈለው በአዋጁ አንቀጽ 43/4/ለ/ ተመልክቷል፡፡ ተጠሪዎቹ ደግሞ የተሰናበቱት የውሉ ጊዜ ከማብቃቱ 15 ቀናት በፊት መሆኑን አመልካች ራሱ አምኗል፡፡ አመልካች ከተጠሪዎች ጋር ባደረግነው የስራ ውል ላይ በተስማማነው መሠረት በአ/ቁ. 42/85 አንቀጽ 32/2/ መሠረት የ1 ወር ማስጠንቀቂያ በመስጠት ማቋረጥ እችላለሁ ሲል ተከራክሯል፡፡ ነገር ግን ተፈፃሚነት ያለው አመልካች የጠቀሰው አንቀጽ ሳይሆን አንቀጽ 35/2/ ሲሆን ይህም ቢሆን አመልካቹ የተወሰነው ጊዜ ሳያልቅ ውሉን ለማቋረጥ መብት አይሰጠውም ይህ ከሆነ ሠራተኞቹ ሊከፈላቸው የሚገባው ለቀሪው 15 ቀን ማግኘት የሚገባቸውን ደሞዝ ብቻ ነው፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. የሐረሪ መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 171/95 በታህሣሥ 12 ቀን 1996 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የተጠሪዎች የሥራ ስንብት ሕገ-ወጥ ነው በማለት የካሣ ክፍያ፣ የደንብ ልብስ በገንዘብ ተቀይሮ፣ እና ክፍያ ለዘገየበት እንዲከፈላቸው የሰጠው ውሣኔ ተሽሯል፡፡
2. በሌላ በኩል ተጠሪዎች በመጨረሻዎቹ ሁለት ዓመት ያልተጠቀሙበት የአመት እረፍት በገንዘብ ተቀይሮ እንዲከፈላቸው እና 1ኛ እና 2ኛ ተጠሪዎች ሠርተው ያልተከፈላቸው ቀሪ ደሞዝ እንዲከፈላቸው የሰጠው የውሣኔ ክፍል ብቻ ጸንቷል፡፡

3. አመልካች ለተጠሪዎች ለእያንዳንዳቸው የ15 ቀን ደመዛቸውን ይክፈላቸው፡፡
4. ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ለመዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 20416

ታህሣሥ 08 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍስሐ ወርቅነህ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- አቶ ቢኒያም ገረመው - ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- የቻይና መንገድና ድልድይ ሥራ ድርጅት

ፍ ር ድ

ለሰበር አቤቱታ መነሻ የሆነው ጉዳይ የጀመረው በደቡብ ጎንደር መስተዳድር ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት የፎገራ ወረዳ ፍ/ቤት ነው፡፡

አመልካች ተሻሽሎ በቀረበ የክስ ማመልከቻ ተጠሪ ከሥራ ያላግባብ ያሰናበታቸው ስለሆነ አዋጁ የሚፈቅድላቸውን ክፍያዎች እንዲከፍላቸው ጠይቀዋል፡፡

ፍ/ቤቱም ተጠሪ አመልካችን ከሥራ ያሰናበተው ከሕግ ውጭ በመሆኑ የስንብት ክፍያ፣ የማስጠንቀቂያ ክፍያ፣ የአመት ፈቃድ በገንዘብ ተቀይሮ፣ እንዲሁም የካሣ ክፍያ እንዲከፈላቸው ወስኗል፡፡

በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ተጠሪ በደቡብ ጎንደር መ/ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኙን ያቀረበ ሲሆን ፍ/ቤቱም አመልካች ከስራ የተሠናበቱት በሕገ ወጥ መንገድ መሆኑን በመቀበል የሥር ፍ/ቤት ግን ክሱ እንዲሻሻል ሲያዝ በቂ ምክንያት ያልነበረው በመሆኑና የተጠየቀውን ገንዘብ ከፍ ለማድረግ ብቻ ክስ ሊሻሻል እንደሚችል በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 91 ስላልተመለከተ አመልካች ክርክሩን ሊቀጥል የሚገባው መጀመሪያ ባቀረበው የገንዘብ መጠን ነው በማለት አመልካች በመጀመሪያ ደረጃ ክስ የጠየቁትን የአገልግሎት ክፍያና የ2 ወር ደመወዝ ብቻ እንዲከፍላቸው ወስኗል፡፡

የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበው ይህንኑ ውሣኔ በመቃወም ነው፡፡ ይህ ችሎትም ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የተሻሻለውን ክስ ውድቅ በማድረግ በመጀመሪያ በቀረበው ክስ መሠረት ውሣኔ መስጠቱ ተገቢ መሆን አለመሆኑን ለመመርመር አቤቱተው ለሠበር ችሎት ቀርቦ እንዲታይ በማድረግ ተጠሪ ለአቤቱታው መልስ እንዲሰጡ መጥሪያ ልኳል፡፡ ነገር ግን ተጠሪው መጥሪያ ደርሶት ባለመቅረቡ ችሎቱ መዝገቡን እንደሚከተለው መርምሯል፡፡

ከላይ እንደተገለፀው ጉዳዩን በመጀመሪያ የተመለከተው ፍ/ቤት ውሣኔ የሠጠው የአመልካችን የተሻሻለ ክስ መሠረት በማድረግ ነው፡፡ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ግን አመልካች በመጀመሪያ ክሣቸው ላይ የጠየቁትን የገንዘብ መጠን ከፍ ለማድረግ ብቻ ክሱ እንዲሻሻል መደረጉ ተገቢ አይደለም በማለት የአመልካችን የመጀመሪያ ክስ መሠረት አድርጎ ውሣኔ ሠጥቷል፡፡ ይህ ችሎትም ይግባኝ ሠሚው ፍ/ቤት የተሻሻለውን ክስ ውድቅ ለማድረግ የሕግ መሠረት ነበረው ወይ? የሚለውን ነጥብ ተመልክቷል፡፡

የመጀመሪያው ፍ/ቤት ክሱ እንዲሻሻል የፈቀደበት ምክንያት በመጀመሪያው ፍ/ቤት ውሣኔ ላይ ያልተመለከተ ቢሆንም ይግባኝ ሠሚው ፍ/ቤት ክሱ እንዲሻሻል የተፈቀደው አመልካች የሚጠይቋቸውን መብቶች በተብራራ ሁኔታ አሻሽለው እንዲያቀርቡ መሆኑን በውሣኔው ላይ አስፍሯል፡፡ በዚህም መሠረት አመልካቹ በቀድሞ ክሣቸው ከጠየቁት ዳኝነት በተጨማሪ በሕገ-ወጥ ስራ ስንብት ምክንያት ሊከፈሏቸው የሚገባቸውን ሌሎች መብቶች አካተው ጠይቀዋል፡፡ ይህም ቀድሞ እንዲከፈላቸው የጠየቁትን የገንዘብ መጠን ከፍ እንዲል አድርጎታል፡፡ ይግባኝ ሠሚው ፍ/ቤትም የተሻሻለውን ክስ ውድቅ ያደረገው በክስ ማሻሻል ሠበብ በመጀመሪያ ዳኝነት የተጠየቀበትን የገንዘብ መጠን ከፍ ማድረግ አይገባም በማለት ነው፡፡ በመሆኑም በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 91 መሠረት ክስ ሲሻሻል ዳኝነት የተጠየቀበትን የገንዘብ መጠን ከፍ ማድረግ ይቻል ወይም አይቻል እንደሆነ ተመልክተናል፡፡

በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 91 መሠረት ፍርድ ከመስጠቱ በፊት በማናቸውም ጊዜ ወይም ፍ/ቤቱ ተገቢ ሆኖ ካገኘው የክሱ መሻሻል ወይም የክርክሩ መለወጥ ነገሩን ይበልጥ የሚያብራራው ወይም ትክክለኛ ፍትህ ለመስጠት የሚረዳ ከሆነ ክሱ

እንዲሻሻልና ክርክሩ እንዲለወጥ ሊፈቀድ ይችላል፡፡ እንግዲህ አንድ ተከራካሪ ክሱን ለማሻሻል ወይም ክርክሩን ለመለወጥ ፍ/ቤትን ለመጠየቅ መብት ያለው ሲሆን ፍ/ቤቱ ግን ጥያቄውን የሚቀበለው የክሱ መሻሻል ወይም የክርክሩ መለወጥ ክስ የቀረበበትን ጉዳይ በይበልጥ ግልጽ የሚያደርገው ወይም ትክክለኛ ፍትሕ ለመስጠት አስፈላጊ መሆኑን ሲያምን ነው፡፡

በተያዘው ጉዳይ አመልካች በመጀመሪያው ክሣቸው የጠየቁት የስንብት ክፍያና የ2 ወር ደሞዝ ብቻ ነበር፡፡ ነገር ግን አንድ ሠራተኛ በሕገወጥ መንገድ ከሥራ ሲሠናበት በአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ መሠረት የተለያዩ ክፍያዎች የማግኘት መብት አለው፡፡ አመልካችም በሕገወጥ መንገድ ከሥራ ከተሠናበቱ ሊከፈላቸው የሚገባውን ክፍያዎች ሁሉ የማግኘት መብት ስላላቸው በመጀመሪያ ሣይጠይቁ የቀሩትን ክፍያዎች ጨምረው ክሱን ማሻሻላቸው ለትክክለኛ ፍትህ አሠጣጥ የሚረዳ በመሆኑ ክሱ መሻሻሉ ስህተት ነው ለማለት አይቻልም፡፡ በሆኑም ክስ የሚሻሻለው ጉዳዩን ለማብራራት ብቻ ሣይሆን ትክክለኛ ፍትህ ለመስጠት አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝም በመሆኑና አመልካችም በሕገወጥ መንገድ ከተሠናበቱ ሊከፈላቸው የሚገባውን ክፍያ ሁሉ መጨመራቸውና ይህም ዳኝነት የጠየቁበትን የገንዘብ መጠን ከፍ ያደረገው ቢሆንም ትክክለኛ ፍትህ ለመስጠት የሚረዳ በመሆኑ ይግባኝ ሠሚው ፍ/ቤት የተሻሻለውን ክስ ተቀባይነት ማሣጣቱ ስህተት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የደ/ጎንደር መ/ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 06764 በግንቦት 11 ቀን 1997 ዓ.ም. አመልካች ሊከፈላቸው የሚገባው በቀድሞ ክስ የጠየቁት ብቻ ነው በማለት የሠጠው ውሣኔ ክፍል ተሽሯል፡፡
2. አመልካች ሊከፈላቸው የሚገባውን የገንዘብ መጠን በተመለከተ የፎገራ ወረዳ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 01511/96 በጥቅምት 17 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ ጸንቷል፡፡
3. ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የመ/ቁ. 20670

ጥቅምት 14 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች መንበረፀሐይ ታደሰ

ጌታቸው ምህረቱ

አሰግድ ጋሻው

ሂሩት መለሰ

አብዱረሂም አህመድ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ቴሌኮሙኒኬሽን ኮርፖሬሽን - ነገረፈጅ ግርማ ማርቆስ

ተጠሪ፡- አቶ ሰለሞን በርሄ - አልቀረቡም፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ጉዳይ የጀመረው በፌ/መ/ደረጃ ፍ/ቤት ሲሆን የአሁኑ ተጠሪ በስር ከሣሽ ነበሩ፡፡ በክሣቸውም ተጠሪ አመልካች መ/ቤት ተቀጥረው ሲያገለግሉ መ/ቤቱ ያላግባብ ስላሰናበታቸው የተለያዩ ክፍያዎች እና ውዝፍ ደሞዝ ተከፍሎአቸው ወደሥራቸው እንዲመለሱ ጠይቀዋል፡፡ አመልካች ቀርቦ ተጠሪ በጡረታ ተገለው የነበሩና ለ3 ዓመት ጥበቃን ለማጠናከር በጊዜያዊነት የተቀጠሩ በመሆናቸው የተቀጠሩበት ጊዜ ሲያበቃ መሰናበታቸው አግባብ መሆኑን ተከራክሯል፡፡ ጉዳዩን በመጀመሪያ የተመለከተው ፍ/ቤትም የቅጥር ውሉ ለተወሰነ ጊዜ በመሆኑ ጊዜው ሲያበቃ መሰናበታቸው አግባብ ነው፡፡ የ3 ዓመት ቦነስ የ3 ዓመት ትርፍ ሰዓት እና በዚህ 3 ዓመት ውስጥ ለ21 የበዓል ቀናት የሰሩበት ክፍያ ግን ይከፈላቸው በማለት ውሣኔ ሰጥቷል፡፡ ጉዳዩን በይግባኝ የተመለተው የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት ደግሞ የቦነስ ጥያቄው ባልሰሩበት ጊዜ የተጠየቀ ነው በሚል ይህን የውሣኔ ክፍል ብቻ ሽሮታል፡፡

የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ውሣኔ ላይ ሲሆን የቅሬታው ነጥብ የክፍያ ጥያቄዎቹ በይርጋ የሚታገዱ ሆነው እንዲከፈል መወሰኑ እና የትርፍ ሰዓት ለመሥራታቸውም ያስረዱት ነገር ሣይኖር አመልካች አልካደም በሚል ብቻ እንዲከፈላቸው መወሰኑ ስህተት ነው የሚል ነው፡፡

ይህ የሰበር ችሎትም የይርጋው መቃወሚያ ታልፎ መወሰኑ አግባብ መሆን አለመሆኑን ለመመርመር አቤቱታው ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ አድርጓል፡፡ ተጠሪ ቀርበው መልሣቸውን በጽሁፍ እንዲያቀርቡ የታዘዘ ቢሆንም በትእዛዙ መሠረት ያቀረቡት መልስ ባለመኖሩ ችሎቱ መዝገቡን እንደሚከተለው መርምሯል፡፡

ተጠሪ በስር ፍርድ ቤት ከጠየቁት ዳኝነት ውሣኔ የተወሰነላቸው የትርፍ ሰዓት እና የበአል ቀናት የሰሩበት ክፍያ ብቻ ሲሆን አመልካች ግን ይህም ክፍያ ቢሆን በይርጋ ቀሪ የሚሆን ነው ሲል ተከራክሯል፡፡ ከስር ክሱ መረዳት እንደቻልነው ተጠሪ የጠየቁት የ3 ዓመት የትርፍ ሰዓት እና በዚሁ 3 ዓመታት ውስጥ ለ21 የበዓል ቀናት የሰሩበት ክፍያን ነው፡፡ በአሰሪና ሠራተኛ አዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 162(3) መሠረት ሠራተኛው የሚጠይቃቸው የደሞዝ፣ የትርፍ ሰዓት እና ሌሎች የክፍያ ጥያቄዎች ሰራተኛው ክፍያዎቹ መጠየቅ ካለባቸው ጊዜ አንስቶ እስከ 6 ወር ካልጠየቁ መብቱ በይርጋ የሚታገድ መሆኑ ተመልክቷል፡፡ ከፍ ሲል እንደተመለከተው ደግሞ ተጠሪ የጠየቁት ክፍያ ስራ ከጀመሩበት ከህዳር 5 ቀን 1993 ዓ.ም. ጀምሮ እስከ ተሰናበቱበት ህዳር 1 ቀን 1996 ዓ.ም. ድረስ ያለውን ክፍያ ነው የትርፍ ሰዓትም ሆነ የበአላት ቀን ክፍያ ደግሞ ከደሞዝ ጋር አብሮ የሚከፈል በመሆኑ (የአዋጁን አንቀጽ (68(2)ይመለከቷል) ተጠሪ እነዚህን ክፍያዎች መጠየቅ ያለባቸው የትርፍ ሰዓት ወይም የበአል ቀናት የሰሩበት ወር ደሞዝ ከሚከፈልበት ቀን አንስቶ እስከ 6 ወር ድረስ ብቻ ነው፡፡

በመሆኑም ተጠሪ በክሣቸው ካቀረቡት የክፍያ ጥያቄ ውስጥ በይርጋ ሊታገድ የማይችለው ክስ ካቀረቡበት ጊዜ ጀምሮ ወደኋላ ያለው የስድስት ወር ክፍያ ብቻ ነው፡፡

በእርግጥ አመልካች የይርጋውን ክርክር ስለ ማንሣቱ በፌ/መ/ደረጃ ፍርድ ቤት ውሣኔ ግልባጭ ላይ የሚታይ ባይሆንም በፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት ውሣኔ ሃተታ ላይ ግን ክርክሩ መነሣቱ ይታያል፡፡ ይሁን እንጂ ፍርድ ቤቱ ክርክሩን በዝምታ አልፎታል፡፡ ተጠሪም ቢሆኑ በዚህ ችሎት ቀርበው ክርክሩ

በስር ፍርድ ቤት አለመነሣቱን ያስተባበሉት ነገር የለም፡፡ በሌላ በኩል ግን አመልካች ተጠሪ ትርፍ ሰዓት እና የበአል ቀናት ያለመስራታቸውን ባለማስተባበሉ የስር ፍርድ ቤቶች አቤቱታውን እንዳመነበት መቁጠራቸው የሕግ ስህተት ፈጽመዋል አያስብላቸውም፡፡ ምክንያቱም ተከሣሽ ክሱ ላይ የቀረበውን ነገር በዝርዝርና በግልጽ ያልካደው ከሆነ እንደታመነ የሚቆጠር መሆኑ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 235 ስር በግልጽ ተመልክቷል፡፡

በአጠቃላይ በይርጋ ሊታገድ የማይችለው ክስ ከቀረበበት ጊዜ አንስቶ ወደ ኋላ ባለው የ6 ወር ጊዜ ውስጥ ተጠሪ የሰሩበት የትርፍ ሰዓት እና የበዓል ቀናት ክፍያ ብቻ በመሆኑ አመልካች ሊከፍል የሚገደደውም ይኸንኑ ክፍያ ብቻ ነው፡፡ የስር ፍ/ቤቶችም የአመልካችን የይርጋ ክርክር በማለፍ የ3 ዓመት የትርፍ እና በአል ቀናት ክፍያ እንዲከፈል መወሰናቸው የሕግ ስህተት ነው፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 35539 በግንቦት 30 ቀን 1997 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ ተሻሽሏል፡፡
2. ክስ ከቀረበበት ጊዜ አንስቶ ወደ ኋላ ሲቆጠር 6 ወር ያለፈው የክፍያ ጥያቄ በይርጋ ቀሪ ይሆናል፡፡
3. ክስ ከቀረበበት ጊዜ አንስቶ ወደ ኋላ በአለው የ6 ወር ጊዜ ውስጥ ተጠሪ የሰሩት የትርፍ ሰዓት እና የበዓል ቀናት ክፍያ ካለ ይኸው ታስቦ ይከፈላቸው፡፡
4. ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ ይቻቻሉ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ለመዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ተ.ወ

የሰበር መ/ቁ. 21329

ጥቅምት 19 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ፍስሐ ወርቅነህ

ዳኜ መላኩ

ደስታ ገብሩ

አማረ አሞኜ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ቴሌኮሚኒኬሽን ኮርፖሬሽን

ተጠሪዎች፡- 1ኛ/ አቶ በቀለ ኩምሳ

2ኛ/ አቶ ኦላኒ ግዛው

3ኛ/ አቶ ሰቦቃ ሙለታ

መዝገቡ ተመርምሮ የሚተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ ለሰበር የቀረበው ጥያቄ ለሥራ መሪ ሊከፈል የሚገባ ውዝፍ ደመወዝ ስለመኖር አለመኖሩ የሚመለከት ነው፡፡

ከሣሾች የሆኑት የአሁኑ ተጠሪዎች በኢትዮጵያ ቴሌኮሚኒኬሽን ኮርፖሬሽን ተቀጥረን በየሥራ ክፍላችን በሥራ መሪነት በማገልገል ላይ እያለን ድርጅቱ ያለአግባብና ከሕግ ውጭ የሥራ ውላችንን በማቋረጥ ከሥራ እንድንሰናበት ያደረገ በመሆኑ ሥራ ካቋረጥንበት ጊዜ ጀምሮ ያለውን ውዝፍ ደመወዝ ለእያንዳንዳችን በመክፈል ወደ ሥራ ሊመልሰን ይገባል በሚል ያቀረቡትን ክስና ክርክር በመጀመሪያ ያየው የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ድርጅቱ የሥራ መሪዎችን በሚመለከት ካወጣው መመሪያ ውጭ የሥራ ውላቸውን በማቋረጥ ያለአግባብ ከሥራ እንዲሰናበቱ አድርጓል በማለት ወደ ሥራ እንዲመልሣቸውና ሥራ ካቋረጡበት ጊዜ ጀምሮ ለእያንዳንዳቸው ደመወዛቸውን እንዲከፍል የወሰነ ሲሆን ተከሣሽ የሆነው የአሁኑ አመልካች በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ለፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ ሊያቀርብ የቻለ

ቢሆንም ክርክሩን በመጀመሪያ ደረጃ ያየው ፍ/ቤት የሰጠው ውሣኔ ጉድለት የለበትም በሚል ይግባኙን ሣይቀበለው ቀርቷል፡፡

የሰበር አቤቱታውም በዚህ ምክንያት የቀረበ ነው፡፡

አመልካች የሥራ መሪዎች ለሆኑት ለአሁን ተጠሪዎች በተለይ ውዝፍ ደመወዝ በመክፈል ወደ ሥራ እንዲመልሣቸው በሚል የተሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ነው የሚልበትን ምክንያት ነሐሴ 26 ቀን 1997 ዓ.ም በተፃፈ ማመልከቻ ገልጾ አቅርቧል፡፡

አቤቱታው ተመርምሮ ለሥራ የሚከፈል ውዝፍ ደመወዝ የመኖር አለመኖሩ ጉዳይ ለሰበር ችሎት ቀርቦ እንዲታይ በመባሉ የአሁኑ ተጠሪዎች እንዲቀርቡ ተደርጎ ክርክሩ ተሰምቷል፡፡

በአመልካች በኩል የቀረበው ክርክር ተጠሪዎች የሥራ ውላቸው ተቋርጦ ሣይሰሩ ለቆዩበት ጊዜ ውዝፍ ደመወዝ እንዲከፈላቸው የጠየቁትም ሆነ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ሊከፍላቸው ይገባል ብሎ የወሰነው አሠሪው ድርጅት የሥራ መሪዎችን በሚመለከት ካወጣው የአስተዳደር መመሪያ ጋር የሚጋጭ ነው፡፡ ለሥራ መሪ ውዝፍ ደመወዝ እንዲከፈል የሚያዝ ሕግም ሆነ የአስተዳደር መመሪያ የለም፡፡ ደመወዝ የሚከፈለው በሥራ ውል መሠረት ለተሰራ ሥራ ነው፡፡ ተጠሪዎች የሥራ ውላቸው ተቋርጦ ተሰናብተው በነበረበት ወቅት ለድርጅቱ ያከናወኑት ሥራ ስለሌለ ሊከፈላቸው የሚገባ ደመወዝ አይኖርም፡፡ የሥራ መሪ የሥራ ውል ያለአግባብ ወይም ከሕግ ውጭ ተቋርጧል በሚል እንኳን ውዝፍ ደመወዝ ይከፈለዋል የሚል ሕግ የለም የሚል ነው፡፡

በተጠሪዎች በኩል ያለው ክርክር ደግሞ ሥራችንን በአግባቡ በማከናወንና በመፈፀም ላይ እያለን አሠሪው ድርጅት ካለው ሕግና መመሪያ ውጭ ከሥራችን በማፈናቀል እንዳንሰራ አድርጎ ላቆየበት ጊዜና ለደመወዛችን አለመከፈል ምክንያት ተጠያቂው አመልካቹ ድርጅት ስለሆነ ውዝፍ ደመወዛችንን የማይከፍልበት ምክንያት የለም፡፡ ውዝፍ ደመወዝ ለሥራ መሪዎች አይከፈልም ብሎ የሚከለክል ሕግም የለም፡፡ የአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ

አዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 54(2) ያለአግባብ የሥራ ውሉ ለተቋረጠበት ሠራተኛ የ12 ወር ውዝፍ ደመወዝ እንዲከፈለው ፍ/ቤት መወሰን እንደሚችል ስለሚያስረዳ ይኼው በትርጉም ተፈፃሚ ሊሆን ይችላል፡፡ ክርክሩን በመጀመሪያ ደረጃ ያየው ፍ/ቤት ውዝፍ ደመወዝ ተከፍሎአቸው ወደስራ ሊመለሱ ይገባል በማለት የሰጠው ውሳኔ የሚታይበት የህግ ስህተት የለም በሚል የቀረበ ነው፡፡

ችሎቱም ጉዳዩን ከሕጉ ጋር በማገናዘብ መርምሯል፡፡

በዚህም መሠረት በቀረበው ጉዳይ ከሕጉ አንፃር መወሰን የሚገባው ዋናው ነጥብ የሥራ ውሉ ተቋርጧል ተብሎ ከሥራ ተሰናብቶ ለቆየ የሥራ መሪ አሠሪው ድርጅት ውዝፍ ደመወዝ ለመክፈል የሚገደድበት የሕግ ምክንያት አለ ወይንስ የለም? ለሥራ መሪ ውዝፍ ደመወዝ ይከፈል ለማለት የሕግ መሠረቱ ምንድነው? የሚለው ጥያቄ መሆኑን ለመገንዘብ ተችሏል፡፡

ለሰበር ችሎት አቤቱታው የቀረበበት ምክንያት የውዝፍ ደመወዝ ጥያቄን በሚመለከት ስለሆነ በዚህ መዝገብ የአሁን ተጠሪዎች ወደ ሥራ እንዲመለሱ ተብሎ የተወሰነው በአግባቡ መሆን አለመሆኑን መመረመር አስፈላጊ አይደለም፡፡ መመርመር የሚገባው የውዝፍ ደመወዝ ጥያቄ ብቻ ነው፡፡

ለሥራ መሪ የሚከፈል ውዝፍ ደመወዝ መኖር አለመኖሩን በተመለከተ

አንድ ተከራካሪ ወገን በሕግ ይገባኛል ብሎ የሚጠይቀው መብት ከሕግ ወይም ከውል የመነጨ መሆን ይኖርበታል፡፡ ፍርድ ቤትም ለአንድ ተከራካሪ ወገን እንዲህ ዓይነት መብት ይገባዋል ብሎ የሚሰጠው ውሣኔ በሕጉ የሚደገፍና ሕጋዊ መሠረት ያለው መሆን እንዳለበት ይታመናል፡፡ በዚህም ጉዳይ የሥራ መሪዎች ሆነው የተገኙት የአሁን ተጠሪዎች አሠሪው ድርጅት የሥራ ውላቸው ተቋርጧል ብሎ ከሥራ በማሰናበቱ ምክንያት ሣይሰሩ ለቆዩበት ጊዜ ውዝፍ ደመወዝ ሊከፈለን ይገባል በሚል ያቀረቡት ጥያቄና ክርክር በሕጉ በኩል ተቀባይነት ያለው መሆን አለመሆኑና የሕግ መሠረት ሊኖረው መቻል አለመቻሉ ሲመረመር በመጀመሪያ ደረጃ ተጠሪዎች የሥራ

መሪዎች መሆናቸው ስለተረጋገጠ በአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁጥር 377/96 የሚሸፈኑ አይደሉም፡፡ በዚህ ሕግ የማይሸፈን የሥራ መሪ የሚያቀርበው ወደ ሥራ የመመለስ ጥያቄም ሆነ የውዝፍ ደመወዝ ጉዳይ ስለአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ በሚመለከተው ሕግ መሠረት ታይቶ የሚወሰን ባለመሆኑ ተጠሪዎች አሠሪው አካል የሥራ ውሉን ከሕግ ውጭ በማቋረጥ ላባረረው ሠራተኛ ፍርድ ቤት ውዝፍ ደመወዝ ተከፍሎት ወደ ሥራ እንዲመለስ በአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ መሠረት መወሰን ይችላል በሚል ያቀረቡት ክርክር ተቀባይነት የለውም፡፡ የተጠቀሰው የአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ በእንዲህ አይነቱ ጉዳይ ተፈፃሚነት አይኖረውም፡፡

ክርክሩን በመጀመሪያ ደረጃ ያየው ፍርድ ቤት የሥራ መሪ የሆኑት የአሁን ተጠሪዎች ፈጽመዋል የተባለው ጥፋት ወይም ታይተውባቸዋል የተባሉት የሥራ ድክመቶችና ጉድለቶች የሥራ ውላቸው ተቋርጦ ከሥራ እንዲባረሩ ለማድረግ የሚያስችሉ አይደሉም፤ አሠሪው ድርጅት የወሰደው እርምጃ ተቀባይነት የሌለው ነው በማለት ወደ ቀድሞ ሥራቸው እንዲመልሣቸው፣ ላልሰሩበት ጊዜም ውዝፍ ደመወዛቸው ታስቦ እንዲከፈላቸው የወሰነው የኢትዮጵያ ቴሌኮሚኒኬሽን ኮርፖሬሽን በየካቲት ወር 1993 ዓ.ም ያወጣውን የሥራ መሪዎች የአስተዳደር መመሪያ መሠረት በማድረግ ሲሆን መመሪያው ደግሞ ሲታይ የሥራ ውሉ ያለአግባብ ተቋርጦ ከሥራ እንዲሰናበት የተደረገ የሥራ መሪ ወደ ሥራ እንዲመለስ ሲደረግ ላልሰራበት ጊዜ ውዝፍ ደመወዝ ታስቦ ይከፈለዋል አይልም፡፡ መመሪያው ለሥራ መሪ የሚከፈል ውዝፍ ደመወዝ ስለመኖሩ በግልጽ የሚያስረዳው ነገር ስለሌለ በድርጅቱ በኩል የወጣው መመሪያ የሥራ መሪን የውዝፍ ደመወዝ ጥያቄ የሚደግፍ አይደለም፡፡ የፍርድ ቤቱም ውሣኔ የአስተዳደር መመሪያውን የተመረኮዘ ነው የሚባል አይደለም፡፡

በሌላም በኩል ጉዳዩ በ1952 ዓ.ም በወጣው የፍትሐብሔር ሕግ አምስተኛ መጽሐፍ ክፍል "ስለሥራ ውል በጠቅላላው" በሚለው ሥር ከተፃፉ ድንጋጌዎች አንፃር ሲታይ የዚሁ ሕግ ቁጥር 2573 አሠሪው ያለበቂ ምክንያት

የሥራ ውሉን ቀሪ በማድረግ ወይም አላድስም በማለት ሠራተኛው ከሥራ እንዲሰናበት ሲያደርግ ሠራተኛው ኪሣራ የማግኘት መብት ያለው መሆኑን ይደነግጋል፡፡ የኪሣራውን መጠን በተመለከተም ቁጥር 2574(2) ሠራተኛው ባለፈው ሦስት ወር ከተቀበለው ደመወዝ ሊበልጥ እንደማይችል ያስረዳል፡፡

በዚህ መዝገብ በቀረበው ጉዳይ ደግሞ የአሁኑ ተጠሪዎች ወደ ሥራ እንዲመለሱ ተወስኖ በሥራ ላይ የሚገኙ መሆናቸውን በክርክሩ ላይ ስለገለፁ ከላይ የተጠቀሰው ከሥራ ለተሰናበተ ሠራተኛ ስለሚሰጥ ኪሣራ የሚደነግገው የፍትሐብሔር ሕግ ለዚህ ጉዳይ ሊያገለግል አይችልም፡፡ ይህ ሕግ ሠራተኛው ውዝፍ ደመወዝ ተከፍሎት ወደሥራው ይመለስ ብሎ ለመወሰን የሚያስችል አይደለም፡፡ ሕጉ እስከመጨረሻው ከሥራ ተሰናብቶ ለሚቀር ሠራተኛ አሠሪው ሊከፍለው ስለሚገባው ኪሣራ የሚመለከት በመሆኑ ወደሥራ ይመለሱ ለተባሉት ለአሁኑ ተጠሪዎች አሠሪው ድርጅት በዚህ ሕግ መሠረት ኪሣራ ሊከፍላቸው ይገባል ሊባል አይችልም፡፡ በአጠቃላይ ወደ ሥራ ይመለሱ የተባሉት የአሁን ተጠሪዎች የሥራ ውላቸው ተቋርጧል በሚል ምክንያት ሥራ ላይ ላልነበሩበት ጊዜ ውዝፍ ደመወዝ ይከፈላቸው ብሎ ለመወሰን የሚያስችል ሕግ አልተገኘም፡፡

የሥር ፍ/ቤት የሥራ ውላቸው ተቋርጧል ተብሎ በአሠሪው ድርጅት ሥራ ላይ ተሰማርተው ላልቆዩት የሥራ መሪዎች ላልሰሩበት ጊዜ አሠሪው ውዝፍ ደመወዝ ሊከፍላቸው ይገባል በማለት የሰጠው ውሳኔ የሕግ መሠረት የሌለው ነው፡፡ በዚህ ረገድ የተሰጠው ውሣኔም መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

<u>**ው ሣ ኔ**</u>

1. የሥራ ውሉ ተቋርጧል ተብሎ በሥራ ላይ ላልቆየ የሥራ መሪ በሕጉ ሊከፈለው ይገባል የሚባል ውዝፍ ደመወዝ እንደሌለ ስለተረጋገጠ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በፍትሐብሔር መዝገብ ቁጥር 44088, ሰኔ 17 ቀን 1997 ዓ.ም ውዝፍ ደመወዝን በሚመለከት የሰጠውን ውሣኔም ሆነ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ይኼው ጉዳይ በይግባኝ ቀርቦለት በመ/ቁ 40928, ሀምሌ 28 ቀን 1997 ዓ.ም ይግባኝ የተባለበት ውሣኔ ጉድለት የለበትም በሚል የሰጠው ትእዛዝ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348(1) መሠረት ተሽሯል፡፡

በዚህ መዝገብ የተሰጠው ውሣኔ የሥር ፍ/ቤት የአሁን ተጠሪዎች ወደ ሥራ ይመለሱ በሚል የሰጠውን ውሣኔ ክፍል አይነካም፡

2. በዚህ ክርክር ምክንያት የደረሰውን ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡

የፍርዱ ግልባጭ ይተላለፍ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ተ.ወ

የሰ/መ/ቁ. 22275

ሐምሌ 10 ቀን 1999 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

አሰግድ ጋሻው

ሂሩት መለሰ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- የኢት/ንግድ ባንክ - የቀረበ የለም፡፡

መልስ ሰጪ፡- አቶ ኃይሌ ገ/ሥላሴ - ቀረበ፡፡

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

አቤቱታው የቀረበው የፌ/መጀ/ደረጃ ፍ/ቤት ሥራ ክርክር ችሎት በመ/ቁ. 16341 ግንቦት 19 ቀን 1997 ዓ.ም በሰጠው ውሣኔና በይግባኝም የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 40290 ሕዳር 6 ቀን 1998 ዓ.ም የሥር ፍ/ቤቱን ውሣኔ በማጽናት ይግባኙ አያስቀርብም በማለቱ ውሣኔው መሠረታዊ የሕግ ስህተት ስላለበት ሊታረም ይገባዋል በማለት የቀረበ አቤቱታ ነው፡፡

የአሁኑ መ/ሰጪ በሥር በአሁን አመልካች ላይ ያቀረበው ክስ፡- ህዳር 14 ቀን 1991 ዓ.ም ጀምሮ በተከሣሽ መ/ቤት በጥበቃ ሠራተኛነት በወር ብር 230 ደመወዝ እየተከፈለኝ ስሰራ ያለማስጠንቀቂያ የሥራ ውሌን በማቋረጡ የሥራ ስንብት ክፍያ፣ የካሣ ክፍያ፣ የማስጠንቀቂያ ጊዜ ክፍያ እና የዓመት ዕረፍት ፈቃድ ክፍያ እንዲሁም ክፍያው ለዘገየበትም ክፍያ የሥራ ምስክር ወረቀት ጨምሮ ከወጪና ኪሣራ ጋር እንዲከፈል እንዲወሰንበት የሚል ነው፡፡

የአሁን አመልካችም ለቀረበለት ክስ የሰጠው መልስ፡- ከሣሽ ተቀጥሮ ሲሠራ የነበረው ድርጅቱ በመያዣነት የያዛቸውን የተለያዩ ተበዳሪ ሰዎች ገንዘብ

ባለመክፈላቸው ንብረቱ እስኪሸጥ ድረስ በጥበቃ ሠራተኛነት በተለያየ ጊዜ ውል እየታደሰለት ሲሠራ የቆየና የመጨረሻ ጊዜ ውል የታደሰለትም ግንቦት 6 ቀን 1996 ዓ.ም እስከ ነሐሴ 5 ቀን 1996 ዓ.ም ሲሆን፣ ከሣሽ ከሥራ ሊሠናበት የቻለው ድርጅቱ የፅዳት እና የጥበቃ ሥራን ለሌላ ድርጅት በኮንትራት ለማሠራት በመስጠቱ ነው በማለት ስንብቱ ህገወጥ ነው ሊባል ስለማይችል ከሣሽ የጠየቀው የክፍያ ጥያቄ አይገባውም ሲል ተከራክሯል፡፡ አመልካች ሥራውን ለሌላ ድርጅት በኮንትራት መስጠቱን የሚያሳይም ሰነድ አቅርቧል፡፡

ክሱ የቀረበለት የፌዴ/መጀ/ደረጃ ፍ/ቤትም የግራቀኙን ክርክርና ማስረጃ ከመረመረ በኋላ በመጨረሻም፡- የከሣሽ የሥራ ውል የሚቋረጠው ነሐሴ 5 ቀን 1996 ዓ.ም ሆኖ ተከሣሽ ግን ከሣሽን ከሥራ ያሰናበተው ሰኔ 28 ቀን 1996 ዓ.ም የውሉ ጊዜ ሳያበቃ በመሆኑ ስንብቱ ህገወጥ ነው፡፡ የሥራ ውሉ የተቋረጠው ከህግ ውጪ ሲሆን ደግሞ የስንብት ክፍያ ሊከፈል ስለሚገባ የከሣሽ ጥያቄ ተቀባይነት አለው፡፡

የካሣ ክፍያን በተመለከተ የሥራ ውሉ ለተወሰነ ጊዜ በመሆኑ የውሉ ጊዜ ሊቆይ እስከሚችለው ጊዜ ድረስ ያለው ከሰኔ 28 ቀን 1996 ዓ.ም እስከ ነሐሴ 5 ቀን 1996 ዓ.ም ያለው ደመወዙ ሊከፈለው ይገባል፡፡

የዓመት እረፍትን በተመለከተም በአዋጁ ቁጥር 377/96 አ.79/5/ ከሁለት ዓመት በላይ ሊጠየቅ ስለማይችል የሥራ ውሉ ከመቋረጡ ሁለት ዓመት በፊት ያለው ይከፈል፡፡ የሥራ ምስክር ወረቀት ተከሣሽ ለከሣሽ እንዲሰጥ በማለት መወሰኑን ከመዝገቡ መረዳት ይቻላል፡፡

የአሁን አመልካች በተሰጠው ውሣኔ ላይ ይግባኝ ለፌዴ/ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርቦም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 337 ይግባኙ ተሠርዞበታል፡፡

ለሰበር የቀረበው አቤቱታም በዚሁ ውሣኔ ላይ መሠረታዊ የህግ ስህተት ስላለበት እንዲታረም የሚጠይቅ ሲሆን፣ አቤቱታው ተመርምሮ የሥር ፍ/ቤት የመ/ሰጪ የሥራ ውል የተቋረጠው በህገወጥ መንገድ ነው በማለት ለመ/ሰጪ የተለያዩ ክፍያዎች እንዲከፈል የተሰጠው ውሣኔ በህጉ አግባብ

መሆን አለመሆኑን ለማጣራት መዝገቡ ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ ትዕዛዝ ተሰጥቶበታል፡፡

በዚህም መሠረት ግራቀኙ እንዲቀርቡ ተደርጐ የቃል ክርክራቸው ተሰምቷል፡፡

እኛም መዝገቡን መርምረናል፡፡ እንደመረመርነውም በአመልካችና በመ/ሰጪ መካከል የሥራ ውሉ የሚቆየው እስከ ነሐሴ 5 ቀን 1996 ዓ.ም ሆኖ ከወዲሁ ሰኔ 28 ቀን 1996 ዓ.ም የመልስ ሰጪ ውል ሊቋረጥ የቻለው መልስ ሰጪ ይሠራበት የነበረው የጥበቃ ሥራና የፅዳት አገልግሎትንም ጨምሮ ለሌላ ድርጅት በኮንትራት ተሰጥቶ በማሠራት መሆኑን አመልካች ማስረጃ አቅርቦ ማስረዳቱ በሥር ፍ/ቤት ውሣኔ ላይ ተመዝግቧል፡፡

በዚህ መሠረት አመልካች የመልስ ሰጪን የሥራ ውል ሊያቋርጥ የቻለው መልስ ሰጪ ይሠራበት የነበረው የሥራ መደብ ለሌላ ድርጅት በመሰጠቱ ምክንያት መሆኑ የተረጋገጠና ያልተካደ መሆኑን ያሳያል፡፡ ይህ ደግሞ አሠሪው በአዲስ ቴክኖሎጂ ለመጠቀም፣ የድርጅቱን ምርታማነት ለማሳደግ የአሠራር ዘዴዎችን በመለወጡ ምክንያት ሠራተኛው የያዘው የሥራ መደብ ቢሠረዝ አሠሪው ማስጠንቀቂያ በመስጠት በህጋዊ መንገድ የሠራተኛውን የሥራ ውል ማቋረጥ እንዲችል የአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 28 መብት ይሰጠዋል፡፡

የሥር ፍ/ቤት የመልስ ሰጪ የሥራ ውል የተቋረጠው ከህግ ውጪ ነው ያለው የውል ዘመኑ ከማለቁ በፊት የሥራ ውሉ መቋረጡን ምክንያት በማድረግ ብቻ ነው፡፡ ይሁን እንጂ የሥራ ውሉ ለተወሰነ ጊዜም ሆነ ላልተወሰነ ጊዜ ቢሆን አሠሪው የሥራ ውሉን ለማቋረጥ በቂና ህጋዊ የውል ማቋረጫ ምክንያት እስካለው ድረስ የውል ዘመኑ ከማለቁ በፊት ወይም የውል ዘመኑ ላልተወሰነ ጊዜ ከሆነ በአዋጁ አንቀጽ 35 መሠረት የማስጠንቀቂያ ጊዜ በመስጠት የሥራ ውሉን ለማቋረጥ እንደሚችል ከህጉ ድንጋጌ መረዳት ይቻላል፡፡

ማስጠንቀቂያ መስጠት የሚያስፈልገውም በተለይ በዚህ ጉዳይ የውሉ ዘመን ሳያልቅ በበቂ ምክንያት የሥራ ውሉ ከወዲሁ ሊቋረጥ የሚችል ሆኖ ሲገኝ እንጂ የውሉ ዘመኑ በማለቁ የሥራ ውሉ ለሚቋረጥ ሠራተኛ ማስጠንቀቂያ መስጠት አስፈላጊ አይሆንም፡፡ አመልካች የውል ዘመኑ ከመድረሱ በፊት የመልስ ሰጪን የሥራ ውል ለማቋረጥ በቂ ምክንያት መኖሩን እያስረዳ ማስጠንቀቂያ ሳይሰጥ የሥራ ውሉን ማቋረጡ ግን አግባብ እንዳልሆነ ግልጽ ነው ፡፡ ይህ ማለት ግን የሥራ ውሉ የተቋረጠው ከህግ ውጪ ነው ማለት ሳይሆን ውጤቱ ማስጠንቀቂያ ባለመስጠቱ በህጉ በተጠቀሰው በማስጠንቀቂያው ጊዜ ለሠራተኛው ሊከፈለው ይገባ የነበረውን ደመወዝ እንዲከፍለው የሚያስገድደው ብቻ ነው የሚሆነው፡፡

በመሆኑም የሥር ፍ/ቤት አመልካች የመልስ ሰጪን የሥራ ውል ያለማስጠንቀቂያ በማቋረጡ የሥራ ውሉ የተቋረጠው ከህግ ውጪ ነው በሚል ይህን ተከትሎ የሚከፈል ክፍያ እንዲፈፀም የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ስላለው ሊታረም የሚገባው ሆኖ በመገኘቱ የሚከተለው ተወስኗል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የመልስ ሰጪ የሥራ ውል የተቋረጠው በህግ አግባብ በመሆኑ የስንብት ክፍያም ሆነ የውሉ ጊዜ ሊቆይ እስከሚችልበት ጊዜ ድረስ ያለው ደመወዙ በካሣ መልክ ለመልስ ሰጪ እንዲከፈለው በፌዴ/መጀ/ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ.16341 ግንቦት 19 ቀን 1997 ዓ.ም የተሰጠው ውሣኔም ሆነ በይግባኝ የፌዴ/ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ 40290 ህዳር 6 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡
2. አመልካች የሥራ ውል ዘመኑ ከማለቁ በፊት ያለማስጠንቀቂያ የመልስ ሰጪን የሥራ ውል በማቋረጡ በአዋጅ ቁ.377/96 አንቀፅ 35/1/ መሠረት በማስጠንቀቂያው ጊዜ ሊከፈለው ይገባ የነበረውን የአንድ ወር ደመወዝ አመልካች ለመልስ ሰጪው እንዲከፍል ተወስኗል፡፡

3. የዓመት እረፍት ፈቃድ ክፍያንና የሥራ ምስክር ወረቀት እንዲሰጥ በሥር ፍ/ቤት የተሰጠው ውሣኔ እንደተጠበቀ ነው ፀንቷል፡፡
4. የሥር ፍ/ቤት ውሣኔ በዚህ መልኩ ተሻሽሎ የተወሰነ በመሆኑ ይኸው ታውቆ ተገቢው ይፈፀም ዘንድ የዚህ ውሣኔ ግልባጭም ለሥር ፍ/ቤቶች ይተላለፍ፡፡
5. ወጪና ኪራሣ ግራቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ
መዝገቡ ተዘግቷል ወደመዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 25317

ኀዳር 10 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ
ፍስሐ ወርቅነህ
ሐጎስ ወልዱ
ሒሩት መለሠ
ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- ጥቁር አባይ ትራንስፖርት - ዘርሑ ኃይሉ ቀረበ፡፡

ተጠሪ፡- ደሳለኝ አብርሃ - ጠበቃ ማስረሻ በላይ ቀረበ፡፡

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ለሰበር አቤቱታው መነሻ የሆነው ጉዳይ በአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁ. 377/96 መሠረት የሚታይን ክርክር የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ በተጀመረበት በአማራ ብ/ክ/መ/ በኮምቦልቻ ወረዳ ፍ/ቤት ከሣሽ የነበረው ተጠሪ ከአመልካች ጋር የነበረው የሥራ ውል ከሕግ ውጭ የተቋረጠበት መሆኑን በመግለጽ ወደ ስራው እንዲመለስ፤ ይህ ካልተቻለም በሕጉ መሠረት ልዩ ልዩ ክፍያዎች እንዲከፈሉትና እንዲሰናበት ይወሰንለት ዘንድ ጠይቆአል፡፡ የወረዳው ፍ/ቤትም ክርክሩን ከሰማ በኋላ፣ የሥራ ውሉ የተቋረጠው ከሕግ ውጪ ነው፡፡ ስለዚህም ከሣሽ የጠየቀውን ጥቅማ ጥቅም ተከፍሎት ይሰናበት ሲል ወስኖአል፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ አመልካች ውሣኔውን በመቃወም ለደቡብ ወሎ መስተዳድር ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ በማቅረቡ በዚህ ይግባኝ ደረጃም ክርክሩ ተሰምቶአል፡፡ በመጨረሻም ፍ/ቤቱ በወረዳው ፍ/ቤት የተሰጠውን ውሣኔ በማሻሻል እና የተጠሪው ከውሳኔው በፊት መሞቱን ግንዛቤ ውስጥ በማስገባት አመልካች የሥራ ውሉ ከሕግ ውጪ ለተቋረጠበት ተጠሪ ጥገኞች በአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁ. 377/96 አንቀጽ 39/2/ለ/ እና 110/3/ መሠረት ታስቦ የሥራ ስንብት ክፍያ ይሰጣቸው በማለት ወስኖአል፡፡ የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚሁ ላይ ነው፡፡

አመልካች ሰኔ 8 ቀን 98 ዓ.ም. በፃፈው ማመልከቻ የሥር ፍ/ቤት ለተጠሪ ጥገኞች እንዲከፈል ያሉት ገንዘብ በሕጉ የተቀመጡትን ድንጋጌዎች መሠረት ያደረገ አይደለም። በገንዘቡ አሰላል ረገድ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል በማለት አቤቱታውን አቅርቧል። እኛም ይህን አቤቱታ መሠረት በማድረግ የተጠሪውን ወራሾች /ጥገኞች/ አስቀርበን ክርክሩን ሰምተናል። በመቀጠልም ክርክሩን አቤቱታ ከቀረበበት ውሣኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝበን መርምረናል።

እንደምንመለከተው ለክርክሩ አወሳሰን ተገቢነት ያለው ሕግ የአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁ. 377/96 ነው። መወሰን ያለበት ነጥብም የተጠሪ የሥራ ውል የተቋረጠው ከሕግ ውጪ ነው በመባሉ ምክንያት ለጥገኞቹ የሚከፈለው ክፍያ የሚሰላው እንዴት ነው? የሚለው ነው። የሙከራ ጊዜውን የጨረሰ ሰራተኛ ሕግ ከደነገገው ውጪ በአሠሪው አነሳሽነት የሥራ ውሉ ሲቋረጥ የሥራ ስንብት እና ካሣ የሚከፈለው በአዋጁ አንቀጽ 40 መሠረት ነው። ሠራተኛው ክፍያው ሳይፈጸምለት የሞተ ከሆነ ደግሞ በአዋጁ አንቀጽ 110/2/ ለተመለከቱት ጥገኞቹ እንደሚከፈል በአንቀጽ 39/2/ ተመልክቶአል። ሕጉ የዘረጋው አሠራር ይህን በመሰለ ሁኔታ በግልጽ የተቀመጠ ነው። የሥር ፍ/ቤቱ የተከተለው አካሄድ ግን ከዚህ የወጣ ነው። ክፍያውን ያሰላው ሠራተኛው /ሟች/ በሥራ ላይ በደረሰበት ጉዳት ምክንያት እንደሞተ በመቁጠር ነው። ፍ/ቤቱ በዋቢነት የጠቀሰው አንቀጽ 110/3/ የሚገኘው "በሥራ ላይ ለሚደርሱ ጉዳቶች ስለሚሰጡ ክፍያዎች" በሚለው በአዋጁ በምዕራፍ ሦስት ስር ነው። አንቀጽ 110/2/ በአንቀጽ 39/2/ የተጠቀሰውም በሥራ ውል ከሕግ ውጪ መቋረጥ የተነሳ የሚከፈለው ክፍያም በስራ ላይ ለሚደርሱ ጉዳቶች በሚሰጡት ክፍያዎች ዓይነት ይሰላል ለማለት ታስቦ ሳይሆን፣ የሟች ጥገኞች ተዘርዝረው የሚገኙት በአንቀጽ 110/2/ በመሆናቸው ነው። ስናጠቃልለው ከሕግ ውጪ የሥራ ውሉ የተቋረጠበት ሠራተኛ በሞተ ጊዜ ለጥገኞቹ ክፍያ የሚፈጸመው በአዋጁ አንቀጽ 39/2/ እና 40 መሠረት እንጂ በአንቀጽ 110/3/

መሠረት እንዳልሆነ በሕጉ በግልጽ ተመልክቶ ስለሚገኝ አቤቱታ የቀረበበት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት ችለናል።

<u>**ው ሣ ኔ**</u>

1. በአማራ ብ/ክ/መ/የደቡብ ወሎ መስተዳድር ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 08881 ሚያዝያ 30 ቀን 1998 ዓ.ም. ለተጠሪ ጥገኞች የሚሰጠውን ክፍያ በተመለከተ የሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 348/1/ መሠረት ተሻሽሎአል።
2. ለተጠሪ ጥገኞች የሚሰጠው ክፍያ መሠላት ያለበት በአዋጁ አንቀጽ 39/2/ እና 40 መሠረት ነው ብለናል።
3. በዚህ ክርክር /የሰበር/ ምክንያት የደረሰ ወጪና ኪሣራ በተመለከተ ግራ ቀኝ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ።

በዚህ ሰበር ችሎት ውሣኔ መሠረት ይፈጸም ዘንድ ለስር ፍ/ቤቶች ይፃፍ። መዝገቡ ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 25511

ጥቅምት 2 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- አብዱልቃድር መሐመድ

ሐጎስ ወልዱ

ተገኔ ጌታነህ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

ብርሃኑ አመነው

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ልማት ባንክ - ነገረ ፈጁ አቶ ታምራት ታለጌታ፡፡

ተጠሪ፡- አቶ አብራራው ክፍያለው - ቀረቡ፡፡

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

መዝገቡ ለሰበር ችሎት የቀረበው የሥራ ውል በሕጋዊ ምክንያት በተቋረጠ ጊዜ አሠሪው የሥራ ስንብት ክፍያ እንድከፍል በሕግ ከተደነገገው ውጪ በሥር ፍ/ቤቶች የተሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት እንዲታረም ሲል አመልካች ሰኔ 16 ቀን 1998 ዓ.ም. ያቀረበውን አቤቱታ መሠረት በማድረግ ነው፡፡ የሰበር ችሎትም መዝገቡን ከመረመረ በኋላ የሥራ ውሉ የተቋረጠው ከአሠሪ /አመልካች/ ፈቃድ ውጪ ተጠሪ ከስራ ገበታው ላይ በመጥፋቱ መሆኑ በሥር ፍ/ቤት ተረጋግጦ እያለ የሥራ ስንብት ክፍያ እንዲከፈለው መወሰኑ በሕጉ አግባብ ስለመሆኑ ለማጣራት ያስቀርባል ተብሎ ግራ ቀኙ ቀርበው ክርክራቸውን አሰምቷል፡፡

በዚሁ መንፈስ መዝገቡ ተመርምሯል፡፡ በሥር ፍ/ቤት እንደተረጋገጠው የሥራ ውሉ የተቋረጠው ተጠሪ ከአንድ ወር በላይ በገዛ ፈቃዱ ከሥራ ገበታው ላይ በመቅረቱ ምክንያት መሆኑ በሥር ውሣኔ ተመልክቷል፡፡ ይህ መሆኑ ከተረጋገጠ አመልካች የሥራ ውሉን ለማቋረጥ ሕጋዊ ምክንያት አለው፡፡ የሥር ፍ/ቤትም የሥራ ውሉ የተቋረጠው በሕጋዊ ምክንያት መሆኑን ተቀብሎታል፡፡

የሥር ፍ/ቤት የሥራ ውል የተቋረጠው በተጠሪ ጥፋት መሆኑን ካረጋገጠ በኋላ የሥራ ስንብት ክፍያ ለተጠሪ እንዲከፈል ሲወስን መሠረት ያደረገው የሕግ ድንጋጌ አዋጅ ቁ. 377/96 አንቀጽ 40 /2/ መሆኑን በውሣኔው ተመልክቷል፡፡

አመልካች ይህ የስራ ስንብት ክፍያ ውሣኔ ሕጉን መሠረት ያደረገ አይደለም እና መሠረታዊ የሕግ ስህተት ነው ሲል ለከፍተኛው ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርቦ የነበረ ቢሆንም ከፍተኛው ፍ/ቤት የወረዳውን ፍ/ቤት ውሣኔ አጽንቷል፡፡

በዚህ ሰበር ችሎት ሊታይ የተፈለገው መሠረታዊ ነጥብ የሥራ ውሉ በሕጋዊ ሁኔታ ከተቋረጠ ለሠራተኛው የሚከፈል የስራ ስንብት ክፍያ ስለመኖሩ በሕጉ የተመለከተውን ማገናዘብ አስፈላጊነት እና የሥር ፍ/ቤት አቋም አግባብነትን ነው፡፡

የሥራ ውሉ የሚቋረጥባቸው ሁኔታዎች በአዋጁ በዝርዝር የተመለከቱ በመሆናቸው ያንን ደግሞ መዘርዘሩ አስፈላጊ አይደለም፡፡ የሥራ ውል በተለያዩ ምክንያቶች ሲቋረጥ የሚኖረው ውጤትም እንደዚሁ በሕጉ በዝርዝር ተመልክቷል፡፡ በተለይም ለሠራተኛው ሊጠበቁ የሚገቡ የተለያዩ ጥቅማጥቅሞችና መብቶች በአዋጅ ቁ. 337/96 በምዕራፍ ሦስት በተለይም በዘርፍ አንድ፣ ሁለት እና ሦስት ተመልክተዋል፡፡ ከነዚህም ውስጥ የሥራ ስንብት ክፍያን በሚመለከት የተቀመጠው ድንጋጌ አንቀጽ 39 ጠቅላላ ሁኔታን የሚዘረዝር ሲሆን ከነዚህም ዝርዝር ሁኔታዎች መረዳት የሚቻለው የሥራ ስንብት ክፍያን የማግኘት ጉዳይ የሁሉም የሥራ ውል መቋረጥ ውጤት ሳይሆን ለውስንና የተገደቡ ምክንያቶች ብቻ መሆኑን መረዳት አስፈላጊ ነው፡፡ በመሠረቱ የዚህ ሕግ ድንጋጌ መንፈስ ቀደምት ከነበረው አዋጅ ቁጥር 42/85 የተለየ ይዘት ያለው መሆኑን ማጤን አስፈላጊ ይሆናል፡፡ በአዋጅ ቁ. 42/85 አንቀጽ 39/1/ መሠረት “የሙከራ ጊዜውን የጨረሰና በአዋጁ ድንጋጌዎች መሠረት የሥራ ውሉ የተቋረጠበት ሠራተኛ ከአሠሪው የሥራ ስንብት ክፍያ የማግኘት መብት” እንዳለው ተደንግጓል፡፡ ይህ ሁኔታ በማናቸውም የሥራ

ውል መቋረጥ ላይ ተፈጻሚነት ያለው መሆኑን መረዳት ይቻላል፡፡ በአንፃሩ አዋጅ ቁ. 377/96 ግን የሥራ ስንብት ክፍያ ሊከፈል የሚችለው የሥራ ውሉ በማናቸውም ምክንያት ለተቋረጠበት ሠራተኛ ሁሉ ሳይሆን በዚህ አዋጅ አንቀጽ 39/1/ሀ-ረ/ እና በማሻሻያው አዋጅ ቁ 494/98 አንቀጽ 2 /ሰ-ቀ/ በተዘረዘረው ምክንያት ብቻ እንደሆነ ተመልክቷል፡፡ አሁን ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስ የተጠሪ የሥራ ውል የተቋረጠው ተጠሪው ያለ አመልካች /አሰሪ/ ፈቃድ ከአንድ ወር ላላነሰ ጊዜ ከሥራው ገበታ በመጥፋቱ መሆኑ ተረጋግጧል፡፡ ይህ ሁኔታ መኖሩ ከተረጋገጠ በአዋጅ ቁ. 377/96 አንቀጽ 27/1/ለ መሠረት ተጠሪ ያለማስጠንቀቂያ የሥራ ውሉ ሊቋርጥ እንደሚችል ተደንግጓል፡፡ ይህ ሁኔታ ደግሞ የሥራ ውሉ መቋረጥ ሕጋዊ መሆኑን ያመለክታል፡፡

ከዚህ አንፃር የሥራ ውል በዚህ ምክንያት ሲቋረጥ ጠሥራ ስንብት ክፍያ ሊፈጸም የሚችልበት ሁኔታ ከላይ በተመለተው የአዋጁ እና የማሻሻያው ድንጋጌዎች ውስጥ የተካተተ አይደለም፡፡

በመሆኑም የሥር ፍ/ቤቶች የአዋጅ ቁ. 377/96ን መንፈስና ይዘት በአግባቡ ሳያጤኑት በአዋጅ 42/85 የነበረውን ይዘት በመከተል አሁን ለቀረበው ክርክር የሰጡት ውሣኔ የሕግ ድጋፍ ያለው ሆኖ አላገኘነውም፡፡ ስለሆነም በሥር ፍ/ቤቶች ውሣኔ የሥራ ውሉ መቋረጥ ሕጋዊ መሆኑ ከተረጋገጠ በኂላ የስንብት ክፍያን በተመለከተ በአዋጅ 377/96 አንቀጽ 39 ከነማሻሻያው በተመለከቱት ዝርዝር ምክንያቶች ውስጥ ያልተካተተን ሁኔታ መሠረት አድርገው የስራ ስንብት ክፍያ ለተጠሪው እንዲከፈል መወሰናቸው መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡ በሌላ በኩል የዓመት እረፍት ክፍያን በተመለከተ በአመልካች በኩል የቀረበ አቤቱታ ስለሌለ ውሣኔውን አልመረመርነውም፡፡

ው ሣ ኔ

1. አመልካች የሥራ ስንብት ክፍያ ለተጠሪ ሊከፍል አይገባም ብለናል፡፡
2. የጎንደር ከተማ ወረዳ ፍ/ቤት የመዝገብ ቁ. 07868 ግንቦት 14 ቀን 1998 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ እና የሰሜን ጎንደር ከፍተኛ ፍ/ቤት በመዝገብ ቁ 15756 ሰኔ 8 ቀን 1998 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ ተሽሯል፡፡
3. በሰበር ችሎት ለተደረገው ክርክር ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

መዝገቡን ዘግተን ወደ መዝገብ ቤት መልሰናል፡፡

የማይነበብ የአምስት ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 25765

ጥቅምት 07 ቀን 2000

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ተገኔ ጌታነህ

መስፍን ዕቁበዮናስ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

ብርሃኑ አመነው

አመልካች፡- ኃይለሚካኤል ይህደጎ

ተጠሪ፡- ግርማ አየለ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፈርደናል፡፡

ፍ ር ድ

የዚህ መዝገብ ክርክር የተጀመረው በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ሲሆን ተጠሪ ለልሰና ሥራ በአመልካች ተቀጥሬ እየሠራሁ ባለሁበት አመልካቹ ያለጥፋት የሥራ ውሌን ስላቋረጠ ወደ ሥራ ሊመልሰኝ ይገባል ይህ ካልሆነም የሥራ ስንብት፣ የካሣና ሌሎች ክፍያዎች ሊከፈለኝ ይገባል ሲል ክስ መስርቷል፡፡ አመልካች በበኩሉ ተጠሪው በግል ሕንፃዬ ላይ ይሠራ የነበረው ጊዜያዊ ሥራ ነው፤ ሥራው በመጠናቀቁ ነው የተሠናበተው በማለት ተከራክሯል፡፡

ፍ/ቤቱም ተጠሪ ከሥራ የተሰናበተው ሥራው በማለቁ ምክንያት መሆኑን አመልካች አላስረዳም፤ በማለት ተጠሪ የጠየቃቸው ክፍያዎችን ሊያገኝ ይገባል ሲል ወስኗል፡፡ ይግባኝ የቀረበለት ከፍተኛ ፍ/ቤትም ይግባኙን ሠርዞታል፡፡

አመልካች በዚህ ውሣኔ ቅር ተሰኝቶ ለዚህ ፍ/ቤት ያቀረበው አቤቱታ ተጠሪ የተቀጠረው ለግል ቤቱ የልሰና ሥራ ለአጭር ጊዜ ነው፤ አንድ ወር እንኳን መሥራቱን ባላስረዳበት ሁኔታ የሥራ ውሉ የተቋረጠው ያላግባብ ነው ተብሎ የተወሰነብኝ ውሣኔ ሊሻር ይገባል በማለት ነው፡፡ ተጠሪ የተቀጠረው ለተወሰነ ሥራ መሆን ያለመሆኑን ለማጣራት ጉዳዩ ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ ተደርጎ የግራ ቀኙ ክርክር ተሠምቷል፡፡

ተጠሪ ለልሠና ሥራ የተቀጠረ መሆኑ የሥር ፍ/ቤት መዝገብ ላይ ተመልክቷል፡፡ የስር ፍ/ቤት ተጠሪ የተቀጠረው አመልካች ለድርጅት ሥራው በሚያስገነባው ሕንፃ ላይ መሆኑን በውሣኔው ጠቅሷል፡፡ በተጨማሪም ተጠሪው በቋሚ ሥራ አለመቀጠሩንም በግራ ቀኙ መካከል የነበረውን የሥራ ውል ባሕርይ፣ ሲገለጽ ጠቅሶታል፡፡

የሥራ ውል ማንኛውም ሰው ደመወዝ እየተከፈለው በአሠሪ መሪነት በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ መንገድ ለተወሰነ ወይም ላልተወሰነ ጊዜ ወይም የተወሰነ ሥራ ለአሠሪው ለመሥራት የሚደረግ መሆኑን አዋጅ ቁጥር 377/1996 አንቀጽ 4/1/ ይደነግጋል፡፡

ተጠሪ የተቀጠረው አመልካች ያሠራ ለነበረው ቤት የልሰና ሥራ እንዲሠራ ነው፡፡ ቤቱን የመለሰን ሥራ ሲያበቃ የሥራ ውሉም ያበቃል ማለት ነው (አንቀጽ 10/1/ሀ/) ፡፡ በሁለቱ መካከል ይህ ውለታ መኖሩ እየታወቀ ሥራው በማለቁ ምክንያት ተጠሪ ስለመሠናበቱ አመልካች አላስረዳም በማለት በሥር ፍ/ቤት የተሰጠው ውሣኔ ከላይ በሕጉ ላይ እንደተገለፀው የሥራ ውል ለተወሰነ ሥራ ሊያደርግ እንደሚችል የተደነገገውን ያላገናዘበ ነው፡፡

በሌላ በኩል የሥራ ስንብት ክፍያና ካሣ የሚከፍለው የሙከራ ጊዜውን ለጨረሰና በአዋጁ አንቀጽ 39 ሥር በተመለከቱት ምክንያቶች የሥራ ውሉ ለተቋረጠበት ሠራተኛ ነው፡፡ በያዝነው ጉዳይ ግን የተጠሪው የሥራ ውል ለተወሰነ ሥራ የተደረገና ሥራው በማለቁ ውሉ የተቋረጠ በመሆኑ የስንብትና የካሣ ክፍያ ይከፈለው መባሉ የሕግ ድጋፍ የለውም፡፡ በመሆኑም የሚከተለው ተወስኗል፡፡

ው ሣ ኔ

የፌ/መ/ደረጃ ፍ/ቤት የሥራ ውሉ የተቋረጠው ያላግባባ ነው ሲል መወሰኑና የስንብትና ካሣ ክፍያ ይሰጠው ማለቱም ሆነ ከፍተኛ ፍ/ቤትም ይግባኙን መሠረዙ ተገቢ ባለመሆኑ የሥር ፍ/ቤቶች ውሣኔዎች በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348/1/ መሠረት ተሽረዋል፡፡ ይፃፍ፡፡

ተጠሪ የካሣና የስንብት ክፍያ አይገባውም ብለናል፡፡ መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ.26077

ሐምሌ 12 ቀን 1999 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሀይ ታደሠ

አሠግድ ጋሻው

ሒሩት መለሠ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

ታፈሠ ይርጋ

አመልካች፡- አቶ አይናለም ባይሌ ቀረበ

ተጠሪ፡- የኢት/ንግድ ባንክ ነ/ፈጅ መንበረ አድማሱ ቀረበች

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ጉዳይ የሥራ ስንብት ክፍያን ይመለከታል፡፡

አመልካች በፌ/መ/ደረጃ ፍ/ቤት ባቀረቡት ክስ ከስራ በገዛ ፍቃዳቸው የለቀቁ መሆኑን ገልፀው በተጠሪ ድርጅት 9ኛው ህብረት ስምምነት አንቀፅ 34(2) መሠረት የስራ ስንብት ክፍያ እንዲከፈላቸው ጠይቀዋል፡፡

ተጠሪ ለክሱ በሠጠው መልስ የተጠቀሠው የህ/ስምምነት በራሱ አነሳሺነት ስራውን የለቀቀ ሰራተኛ የስራ ስንብት ክፍያ እንደሚከፈለው በግልፅ አላሠፈረም፣አስፍሯል ቢባል እንኳን ህ/ስምምነቱ ከአ/ቁ. 377/96 አንቀፅ 39 ጋር ይቃረናል፡፡ ስለዚህ ተፈፃሚነት የሚኖረው ህጉ ነው በማለት ተከራክሯል፡፡

ጉዳዩን በመጀመሪያ የተመለከተው ፍ/ቤት በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀፅ 39 ሥር የተዘረዘሩት የሥራ ስንብት መክፈያ ምክንያቶች አነስተኛ መለኪያዎች (minimum standards) ከመሆናቸው በላይ በአዋጁ አንቀፅ 377/96 አንቀፅ 134(2) መሠረት የህ/ስምምነቱ ለሠራተኛው የበለጠ ጥቅም የሚያስገኝ ሆኖ ሲገኝ ስምምነቱ ተፈፃሚ እንደሚሆን ይደነግጋል፡፡ በአጠቃላይ 9ኛው ህ/ስምምነት በአ/ቁ 377/96 ባልተሻረበት ሁኔታ የስራ ስንብት ክፍያው ተፈፃሚ መሆን የለበትም የሚለው የተጠሪ ክርክር ተቀባይነት የለውም በማለት ለአመልካች የሚገባቸው የሥራ ስንብት ክፍያ እንዲከፈላቸው ወስኗል፡፡

ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተው የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት ደግሞ በአ/ቁ 377/96 በራሱ አነሣሺነት የሥራ ውሉን ላቋረጠ ሠራተኛ የስራ ስንብት ክፍያ አልተፈቀደም፡፡ የተጠሪ ድርጅት የህ/ስምምነት ደግሞ ተፈፃሚነት ሊኖረው የሚችለው አዲሱን አዋጅ እስካልተቃረነ ድረስ ነው፡፡ በመሆኑም የህ/ስምምነቱ አንቀፅ 34(2) ተፈፃሚነት የለውም በማለት የሥር ፍ/ቤትን ውሣኔ ሽሯል፡፡

የአሁኑ የሠበር አቤቱታ የቀረበውም በዚህ ውሣኔ ላይ ነው፡፡ ይህ ችሎትም በተጠሪ ድርጅት 9ኛው የህብረት ሥምምነት በራሱ አነሣሺነት የሥራ ውሉ የተቋረጠ ሠራተኛ የሥራ ስንብት ክፍያ የማግኘት መብት ያለው ቢሆንም ይህ ድንጋጌ ከአ/ቁ 377/96 አንቀፅ 39 ጋር ይቃረናል በማለት የአመልካች የስራ ስንብት ክፍያ የማግኘት መብት መከልከሉ በአግባቡ መሆኑ ቀርቦ እንዲታይ ተደርጓል፡፡ በዚህም ነጥብ ላይ ግራ ቀኙ የፁሁፍ ክርክር አቅርበዋል፡፡ የፁሁፍ ክርክራቸውም በሥር ፍ/ቤቶች የተነሱትን ነጥቦች ያካተተ ነው፡፡

ይህ ችሎትም መዝገቡን መርምሯል፡፡ ከግራ ቀኙ ክርክር የተጠሪ ድርጅት 9ኛው ህ/ስምምነት በራሱ አነሣሺነት የስራ ውሉን ያቋረጠ ሠራተኛ የስራ ስንብት ክፍያ የማግኘት መብት ያለው መሆኑን ተረድተናል፡፡ ክርክሩ በአዲሱ አዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀፅ 39 በራሱ አነሣሺነት የሥራ ውሉን ያቋረጠ ሠራተኛ የስራ ስንብት ክፍያ የማግኘት መብት ያልተጠበቀለት በመሆኑ የህ/ስምምነቱ አንቀፅ 34(2) ተፈፃሚነት ሊኖረው ይችላል? አይችልም? የሚለው ነው፡፡

በእርግጥ የአ/ቁ 377/96 የስራ ስንብት ክፍያ የሚከፈልባቸውን ሁኔታዎች በአንቀፅ 39(1) ሥር ዘርዝሮ አስቀምጧል፡፡ ከእነዚህ ሁኔታዎች ውስጥም በራስ አነሣሺነት የስራ ውልን ማቋረጥ አልተመለከተም ነገር ግን ይህ የአዋጁ ድንጋጌ አሠሪው በድንጋጌው ሥር ከተቀመጡት ሁኔታዎች ውጪ የሥራ ውል በሚያቋርጥበት ጊዜ ለሠራተኛው የስራ ስንብት ክፍያ እንዳይከፈለው ያስቀመጠው ክልከላ የለም ፡፡ ይህ ድንጋጌ የፌ/መ/ደረጃ ፍ/ቤት እንዳለው አነስተኛ መለኪያ(minimum standard) ከማስቀመጥ አልፎ

ከተዘረዘሩት ሁኔታዎች ውጪ በማናቸውም ሁኔታ የስራ ስንብት ክፍያ እንዳይፈፀም ገደብ የሚጥል አይደለም፡፡ በመሆኑም ይህ አዋጅ ከወጣ በኋላም ቢሆን ሠራተኛው በራሱ አነሣሺነት ስራ በሚለቅበት ጊዜም የሥራ ስንብት ክፍያ እንዲያገኝ አሠሪውና ሠራተኛው ሊስማሙ ይችላሉ፡፡ ይህ ስምምነትም አዋጁን የሚቃረን ነው ሊባል አይችልም፡፡ በመሆኑም በህ/ስምምነቱ ላይ በራሱ አነሣሽነት ሥራውን የለቀቀ የሰንበት ክፍያ ሊከፈለው ይገባል የሚለው አንቀፅ አ/ቁ 377/96ን ስለሚቃረን ተፈፃሚነት የለውም ሊባል አይችልም፡፡

በሌላ በኩል ቢሆንም በአዋጁ ከተደነገገው ይልቅ የህ/ስምምነቱ የበለጠ መብት ለሠራተኛው የሚያስገኝ ሆኖ ሲገኝ የህ/ስምምነቱ ተፈፃሚ እንደሚሆን በአ/ቁ 377/96 አንቀፅ 134(2) ተመልክቷል፡፡ በተያዘውም ጉዳይ ከአዋጁ ይልቅ ህብረት ስምምነቱ የተሻለ መብት የሚሠጥ በመሆኑ የህ/ስምምነቱ አንቀፅ 134(2) ተፈፃሚ ሊሆን የገባል፡፡

ከፍ ሲል በተገለፀው ምክንያትም አ/ቁ 377/96 አንቀፅ 39 በራሱ አነሣሺነት የስራ ውሉን ላቋረጠ ሠራተኛ የሥራ ስንብት ክፍያ የማግኘት መብት ያልጠበቀለት በመሆኑ የተጠሪ ድርጅት የህ/ስምምነት አንቀፅ 34(2) ተፈፃሚ አይሆንም በሚል የአመልካች የሥራ ስንብት ክፍያ ጥያቄ ውድቅ መደረጉ የህግ ሥህተት ነው፡፡

ው ሣ ኔ

1) የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ 44385 ሚያዚያ 17 ቀን 1998 ዓ.ም የሠጠው ውሣኔ ተሽሯል፡፡
2) የፌ/መ/ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 16173 ጥር 05 ቀን 1998 የሠጠው ውሣኔ ፀንቷል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ለመ/ቤት ይመለስ

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/ኃ

የሰበር መ/ቁ. 27704

ጥቅምት 5 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ሐጎስ ወልዱ

ሂሩት መለሠ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- ድራጋዶስ ጄ እና ፒ የመንገድ ሥራ ድርጅት

ተጠሪ፡- አብዲ ሁሴን - ተወካይ ደመላሽ አበበ ቀረቡ፡፡

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ በአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁ. 377/96 መሠረት የሚታይ የአሠሪና ሠራተኛን ክርክር የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ በተጀመረበት በአማራ ብ/ክ/መ/ በሰሜን ሸዋ ዞን ቀውት ወረዳ ፍ/ቤት ከሣሽ የነበረው የአሁኑ ተጠሪ ከሕጉ ውጪ የሥራ ውሌ ተቋርጦብኛል በሚል በአመልካች ላይ ክስ መስርቶአል፡፡ በዚህም ውዝፍ ደመወዝ ተከፍሎት ወደ ሥራው እንዲመለስ እንዲወሰንለት ጠይቆአል፡፡ ፍ/ቤቱ ተከሣሹን በመጥራት ክርክሩን ከሰማ በኋላ፣ የሥራ ውሉ የተቋረጠው ከሕግ ውጪ ነው ሆኖም ከሣሽ ወደ ሥራው ቢመለስ ከተከሣሽ ጋር ተስማምተው ሊሠራ ስለማይችል ውዝፍ ደመወዙ እና ሌሎች ክፍያዎች ተከፍሎት ይሰናበት በማለት ወስኖአል፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ አመልካች በውሣኔው ስላልተስማማ ወደ ሰሜን ሸዋ መስተዳድር ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርቦ ክርክሩ እንዲሰማ አድርጎአል፡፡ በመጨረሻም ፍ/ቤቱ በወረዳው ፍ/ቤት የተሰጠውን ውሣኔ በማሻሻል መከፈል ያለበት ውዝፍ ደመወዝ የስድስት ወር ብቻ ነው በማለት ውሣኔ ሰጥቶአል፡፡ አቤቱታው የቀረበው በዚህ ላይ ነው፡፡

ይህ ሰበር ችሎትም አመልካች ኀዳር 27 ቀን 99 ዓ.ም. በፃፈው ማመልከቻ ያቀረበውን አቤቱታ መነሻ በማድረግ ተጠሪን አስቀርቦ ክርክሩን ሰምቶአል፡፡ አቤቱታው በሰበር ችሎት እንዲታይ የተወሰነው ተጠሪ ወደ ሥራው እንዲመለስ ሳይወሰን ውዝፍ ደመወዝ እንዲከፈለው የመወሰኑን አግባብነት ለመመርመር ነው፡፡ በዚህ መሠረትም ይህን ነጥብ ከሕጉ ጋር አገናዝበን መርምረናል፡፡

ለዚህ ጉዳይ አወሳሰን ተገቢነት ያለው ሕግ የአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁጥር 377/96 ነው፡፡ የሥር ፍ/ቤቶች በውሣኔአቸው በዋቢነት የጠቀሱት የአዋጁ አንቀጽ 43/5/ በግልጽ የሚያመለክተው ለሠራተኛው ውዝፍ ደመወዝ የሚከፈለው ሠራተኛው ወደ ሥራው ይመለስ ተብሎ ሲወሰን ነው፡፡ በያዝነው ጉዳይ እንደምናየው ግን ሠራተኛው ማለትም ተጠሪው ወደ ሥራው እንዲመለስ አልተወሰነም፡፡ በሌላ አነጋገር የሥራ ውሉ እንዲቋረጥ ተወስኖአል፡፡ ይህ ከሆነ ደግሞ ውዝፍ ደመወዝ እንዲከፈለው መወሰን በቀጥታ ሕጉን መቃረን ነው የሚሆነው፡፡ በመሆኑም በዚህ ረገድ አቤቱታ የቀረበበት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

ው ሣ ኔ

1. አቤቱታ የቀረበበት ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 348/1/ መሠረት ተሻሽሎአል፡፡
2. ተጠሪው ውዝፍ ደመወዝ አይከፈለውም ብለናል፡፡
3. በአማራ ብ/ክ/መ/የሰሜን ሸዋ መስተዳድር ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 10748 ኀዳር 4 ቀን 1999 ዓ.ም. እና የቀወት ወረዳ ፍ/ቤት መጋቢት 19 ቀን 1998 ዓ.ም. የሰጡአቸው ውሣኔዎች መሻሻላቸው ይታወቅ ዘንድ የዚህ ውሣኔ ግልባጭ ይላክላቸው፡፡

መዝገቡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 27959

ኅዳር 03 ቀን 2000

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍስሐ ወርቅነህ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- የኢት/ ፖስታ አገልግሎት ድርድት - ነ/ፈጅ ታደሰ በቀለ

ተጠሪ፡- አቶ አሊ መሐመድ አሊ - ቀረበ፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረቡት ተጠሪ ስራ ላይ ላልነበሩበትና በክርክር ላይ ለነበሩበት የ5 ዓመት የአመት እረፍት እንዲሠጣቸው ጠይቀዋል፡፡

ተጠሪ በጉቶ ጊዳ ወረዳ ፍ/ቤት ባቀረቡት ክስ አመልካች ከሥራ አሠናብቷቸው ወደ ስራ እንዲመለሱ ክስ መስርተው በክርክር ላይ ለነበሩበት ጊዜ ያልተሠጣቸው የአመት እረፍት እንዲሠጣቸው ጠይቀዋል፡፡ አመልካችም ሁለት አመት ያለፈው የአመት እረፍት ሊሠጣቸው እንደማይገባና ስራ ላይ ላልነበሩበት ጊዜ የአመት እረፍት ሊሠጣቸው እንደማይገባ ተከራክሯል፡፡ ወረዳ ፍ/ቤቱም ተጠሪ ክርክር ላይ ለነበሩበት ጊዜ ይርጋው የሚቋረጥ በመሆኑ ከ1991 ዓ.ም እስከ 1996 ዓ.ም. ያለው የአመት እረፍት እንዲሠጣቸው በማለት ወስኗል፡፡ የምስራቅ ወለጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤትም የወረዳ ፍ/ቤቱን ውሣኔ አጽንቷል፡፡

አቤቱታው የቀረበው በዚህ ውሣኔ ላይ ነው፡፡ ይህ ችሎትም ተጠሪ ስራ ላይ ላልነበሩበት ጊዜ የአመት እረፍት እንዲሠጣቸው መወሰኑ አግባብ መሆን አለመሆኑን፣ነው ቢባል እንኳን 2 ዓመት ያለፈው የአመት እረፍት ሊሠጣቸው የሚገባ መሆን አለመሆኑን ለመመርመር አቤቱታው ለሠበት ችሎት እንዲቀርብ አድርጎ ግራ ቀኙ ክርክራቸውን በጽሁፍ አቅርበዋል፡፡ ችሎቱም መዝገቡን እንደሚከተለው መርምሯል፡፡

ከመዝገቡ እንደተረዳነው ተጠሪ ከስራ ተሠናብተው ስለነበር ወደ ሥራ እንዲመለሱ ክስ መስርተው ተወስኖላቸው ወደ ስራ ተመልሰዋል፡፡ አሁን ክስ ያቀረቡት ከስራ ተሠናብተው ለነበሩበትና በክርክር ላይ ለነበሩበት ጊዜ ያልወሰዱት የአመት እረፍት እንዲሰጣቸው ነው፡፡

በመሠረቱ የሣምንት ወይም የአመት እረፍት የሚሠጠውም ሆነ በቀን የተወሰነ ሠዓት ብቻ እንዲሠራ ሕጉ የሚያስገድደው ሠራተኛው በሥራ የደከመ አእምሮውንና አካሉን በማሣረፍ አካላዊና አእምሯዊ ጤንነቱን በመጠበቅ የሥራ ውጤታማነቱ እንዲጨምር ለማድረግ ነው፡፡ በመሆኑም አንድ ሠራተኛ የሣምንት ወይም የአመት እረፍት የማግኘት መብት ሊኖረው የሚችለው በሥራ ገበታው ላይ ተገኝቶ ሥራ ለሠራበት ጊዜ ነው፡፡ በተያዘው ጉዳይ ግን ተጠሪ የአመት እረፍት እንዲሠጠው እየጠየቀ ያለው ስራ ላይ ላልነበረበት ጊዜ በመሆኑ እና የሕጉም አላማ ይህ ባለመሆኑ የተጠሪ ጥያቄ ተቀባይነት ያለው አይደለም፡፡

ከዚህ በተጨማሪም የአመት እረፍት በአሠሪና ሠራተኛ አዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 79/5/ የአመት ፈቃድ ከሚቀጥለው ሁለት አመት በላይ ሊተላለፍ እንደማይችል ስለሚያመለክት ሁለት አመት ያለፈው የአመት ፈቃድ ለተጠሪ እንዲሠጠው የተሰጠው ውሣኔ የሕግ ስህተት ያለበት ነው፡፡

ው ሣ ኔ

1. የጉቶ ጊዳ ወረዳ ፍ/ቤት በመ/ቁ 03144 በሚያዝያ 18 ቀን 1998 የሠጠው እንዲሁም የምስ/ወለጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ 10075 በኅዳር 28 ቀን 1999 ዓ.ም. የሠጠው ውሣኔ ተሽሯል፡፡
2. ተጠሪ ስራ ላይ ላልነበሩበትና በክርክር ላይ ለቆዩበት ጊዜ የአመት እረፍት ሊሠጣቸው አይገባም፡፡
3. ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ ይቻቻሉ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ለመዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 29692

ጥቅምት 12 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍስሐ ወርቅነህ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሰ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ - ነ/ፈጅ ዘውዱ አሊ

ተጠሪ፡- እነ አቶ አለማየሁ ከበደ ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን ቀጥሎ የተመለከተውን ፍርድ ሠጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው በአመልካችና በተጠሪዎች መካከል የሥራ ውል መኖሩ ስለተረጋገጠና በአመልካችም በኩል የተደረገው ስንብት ሕገወጥ ስለሆነ ካሳና የማስጠንቀቂያ ክፍያ አመልካች ለተጠሪዎች ሊከፍል ይገባል በማለት በፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት የተሰጠውን ውሳኔ በመቃወም አመልካች ቅሬታ በማቅረቡ ነው፡፡

የጉዳዩ አመጣጥም ሲታይ ተጠሪዎች በፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት በአመልካች ላይ ባቀረቡት ክስ በአመልካች መ/ቤት በተለያየ የሥራ መደብ ተቀጥረን በመሥራት ላይ እንዳለን የተቀጠርንበትም ሥራ ቀጣይነት ያለው ሆኖ ሳለ የሥራ ውሉ ያለአግባብ የተቋረጠ ስለሆነ ውዝፍ ደሞዝ ተከፍሎን ወደ ሥራ እንድንመለስ ይወሰንልን ይህም ካልሆነ በአማራጭ የተለያዩ ጥቅማ ጥቅሞች እንዲከፈሉን ይወሰንልን በማለት ጠይቀዋል፡፡

ተከሳሽም በበኩሉ በሰጠው መልስ ከሳሾች ሥራው በሚኖር ጊዜ ብቻ በቀን ሂሳብ የሚሰሩ ሲሆን በቀን የሚሠሩትም ሥራ የተቋረጠ ስለሆነ ከሳሾች የቀን ሠራተኞች ስለሆኑ ወደ ሥራ ለመመለስም ሆነ የተለያዩ ክፍያዎችን መጠየቅ ስለማይችሉ ክሱ ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት ተከራክሯል፡፡

የግራ ቀኙ ክርክር በዚህ መልኩ የቀረበለትም የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ጉዳዩን መርምሮ ከሳሾች የቀን ሠራተኛ በመሆን ሥራ ባለ ጊዜ እንደሚሰሩና ደመዎዛቸውም በቀን ታስቦ በሳምንት እንደሚከፈላቸው ከዚህ ሌላ ከባንኩ የሚያገኙት ጥቅማ ጥቅምም ሆነ ግንኙነት እንደሌለ በግራ ቀኙ በኩል የቀረቡት ምስክሮች ያስረዱ ከመሆኑም በላይ በተከሳሽ በኩልም የቀረበው የጽሁፍ ማስረጃ ይህንኑ ስለሚያጠናክር ከአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀፅ 4 አኳያ በመካከላቸው የሥራ ውል እንደሌለ መገንዘብ ስለተቻለ ወደ ሥራ ለመመለስ ሆነ የተለያዩ ክፍያዎች መጠየቅ ስለማይችሉ ክሱ የቀረበው በአግባቡ አይደለም በማለት ሳይቀበለው ቀርቷል፡፡

ጉዳዩ በይግባኝ የቀረበለትም የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በበኩሉ ግራ ቀኙን አከራክሮ ይ/ባዮች ረዘም ላለ ጊዜ ያለማቋረጥ በይ/ባይ መ/ቤት እንደሰሩ በማስረጃ የተረጋገጠ ስለሆነ በግራ ቀኙ መካከል የሥራ ውል አለ ካለ በኋላ የሥራ ውሉም የተቋረጠው ያለአግባብ በመሆኑ መ/ሰጭ የ6 ወር ደመዎዝ ካሳና የማስጠንቀቂያ ክፍያ ለይግባኝ ባዮች ሊከፍላቸው ይገባል በማለት ውሳኔ ሠጥቷል፡፡

የሰበር አቤቱታውም የቀረበው ይህንኑ በመቃወም ሲሆን ይህ ሰበር ችሎት አቤቱታውን መርምሮ ተጠሪዎች ለተወሰነ ሥራ የተቀጠሩ ቢሆንም ስንብቱ ሕገወጥ ነው በሚል የ6 ወር ካሳና የማስጠንቀቂያ ክፍያ እንዲከፈላቸው የተሰጠው ውሳኔ አግባብነቱ ለሰበር ችሎት ቀርቦ ሊመረመር እንደሚገባው በመታመኑ ተጠሪዎችን የጠራን ሲሆን ከ13ኛ ተጠሪ በስተቀር ቀሪዎቹ ቀርበው የፌዴራል ከፍተኛ /ፍ/ቤት ውሳኔ አግባብነት ያለው መሆኑን በመዘርዘር አቤቱታው ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት ተከራክረዋል፡፡

ይህም ችሎት በግራ ቀኙ በኩል የቀረበውን ክርክር መርምሯል፡፡ ምላሽ የሚያስፈልገውም የክርክሩ የሕግ ነጥብ የስራ ስንብቱ ሕገወጥ ነው? አይደለም? ሕገወጥ ነው ከተባለ የካሳና የማስጠንቀቂያ ክፍያ ለተጠሪዎች ሊከፈላቸው ይገባል ወይስ አይገባም የሚለው በመሆኑ ይህንኑ ጭብጥ በመያዝ አቤቱታው እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

በቅድሚያም የግራ ቀኙን የውል ግንኙነት በተመለከተ ማንኛውም ሰው ደሞዝ እየተከፈለው በአሠሪ መሪነት በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ መንገድ ለተወሰነ ወይንም ላልተወሰነ ጊዜ ወይም የተወሰነ ሥራ ለአሠሪው ለመስራት ሲስማማ በሁለቱ መካከል የሥራ ውል ግንኙነት ተመስርቷል ለማለት እንደሚቻል በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 4/1/ የተመለከተ ሲሆን ለተወሰነ ጊዜ ወይም ለተወሰነ ሥራ የሚደረግ ውልም በአዋጁ አንቀጽ 10 ላይ ተዘርዝሮ ይገኛል፡፡

በዚሁ መሠረትም አንዳንድ ጊዜ የሚሰራና ለአሠሪው ቋሚ ሥራ ያልሆነ፣ በሚያስፈልግበት ጊዜ ብቻ የሚሰራ ለተወሰነ ስራ የተደረገ የስራ ውል ሆኖ እንደሚቆጠር የተመለከተ ሲሆን ተጠሪዎችም የቀን ሠራተኛ በመሆን ሥራ ባለ ጊዜ ብቻ በአመልካች መ/ቤት ሥራ ሲሰሩ እንደነበር በፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ክርክር ሲደረግ ባቀረቧቸው ምስክሮች የተረጋገጠ ከመሆኑም በላይ አመልካችም ይህንን ያልካዱ በመሆኑ በመካከላቸው የሥራ ውል የተመሠረተ መሆኑ መገንዘብ ይቻላል፡፡

ይሁንና ተጠሪዎች በአመልካች መ/ቤት የተቀጠሩት ከላይ እንደተመለከተው ሥራ ሲኖር ብቻ እንደ አስፈላጊነቱ አንዳንድ ጊዜ ለሚሰራ ሥራ በመሆኑ እና ይህም ሥራ የአመልካች መ/ቤት ቋሚ ሥራ ሆኖ እየተቋረጠ አልፎ አልፎ የሚሰራ ሥራ በመሆኑ ሥራው አንደተሰራ (እንዳለቀ) አሰሪውን ውሉን ከማቋረጥ የሚያግደው ሁኔታ አይኖርም፡፡ ለተወሰነ ጊዜ ወይም ሥራ የተደረገ የሥራ ውል በውሉ የተወሰነው ጊዜ ወይም ሥራ ሲያልቅ ወይም ውሉ ሲቋረጥ ስንብቱ ሕጋዊ እንደሆነ በአዋጁ አንቀጽ 24/1/ ላይ ተመልክቷል፡፡

ስለሆነም አመልካች የሥራ ውሉን ያቋረጠው ውሉ የተደረገው የተወሰነ ስራን በሚመለከት፣አንዳንድ ጊዜ በሚሰራና ቋሚ ባልሆነ ሥራ በመሆኑ ምክንያት በዚህ መልኩ የተደረገ የሥራ ውል ማቋረጥ ደግሞ በሕግ ስለተፈቀደ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት የሥራ ውል የተቋረጠው ከሕግ ውጭ

ነው በማለት የሰጠው ውሳኔ በአግባቡ ሆኖ አልተገኘም ስንብቱ በአግበቡ ነው ስለተባለ የክፍያ ጥያቄው የሚታይ አይሆንም፡፡

ው ሳ ኔ

1. የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ.ቁ.49403 የካቲት 27 ቀን 1999 ዓ.ም የሥራ ስንብቱ ሕገወጥ ስለሆነ አመልካች ለተጠሪዎች ካሳና የማስጠንቀቂያ ክፍያ ሊከፍል ይገባል በማለት የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት በመሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ.348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡ ይፃፍ፡፡
2. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ.ቁ. 21039 መስከረም 03 ቀን 1999 ዓ.ም ስንብቱ በአግባቡ ስለሆነ የክፍያ ጥያቄው ተቀባይነት የለውም በማለት የሰጠው ውሳኔ በአግባቡ ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ.348/1/ መሠረት ጸንቷል፡፡ ይፅፍ፡፡
3. የዚህን ፍ/ቤት ወጭና ኪሳራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/ኃ

የሠ/መ/ቁ. 29740

ሚያዚያ 2 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

መስፍን ዕቁበዮናስ

ሂሩት መለሠ

መድህን ኪሮስ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- አቶ ስሜነህ ተክሉ ቀረቡ

ተጠሪ፡- የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ነገረፈጅ አቶ ዘርዓይ ገ/ወልድ

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ነበር፡፡ መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

መዝገቡ የተቀጠረው የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት መጋቢት 7 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ትእዛዝ እና የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የካቲት 5 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ፍርድ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ ሲል አመልካች መጋቢት 26 ቀን 1999 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ ስላመለከተ ነው፡፡ የክርክሩ ፍሬ ጉዳይ፣ አመልካች ለተጠሪው ስድስት ዓመት ከአስራ አንድ ወር ያገለገለ መሆኑን ገልፆ፣ በገዛ ፈቃዱ ሥራውን የለቀቀ መሆኑንና ተጠሪው የሥራ መልቀቂያ ሠርቲፊኬት ለመስጠት ፈቃደኛ ባለመሆኑ የሥራ የምስክር ወረቀት፣ የአገልግሎት ካሣ ክፍያ፣ የሰባ ቀናት የዓመት እረፍት ክፍያ፣ የሥራ መልቀቂያ ባለመስጠቱ ለደረሰብኝ የሞራልና የማቴሪያል ጉዳት ካሣ እንዲከፍል ውሣኔ ይሰጥልኝ በማለት ለመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ክስ አቅርቧል፡፡

ተጠሪው በተከሣሽነት ቀርቦ አመልካች የወሰዳቸውን ብድሮች፤ መጽሐፎች እና የመሣሰሉትን ንብረቶች ሲመልሱ የሥራ አገልግሎት ማስረጃ እንደሚሰጣቸውና የጠየቋቸው የተለያዩ ክፍያዎች የሚፈለግባቸውን ሒሣብ ካወራረዱ በኋላ የሚተርፍ ካለ የሚከፈላቸው መሆኑን በመግለጽ መልስ

ሰጥቷል፡፡ ጉዳዩን በመጀመሪያ ያየው የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት አግባብነት አላቸው የሚላቸውን የህብረት ስምምነት ድንጋጌዎችና የአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ 377/96 አንቀጽ 36 በመጥቀስ አመልካች ለተጠሪው ያለበትን እዳ አወራርዶ በክሱ የጠየቃቸውን ክፍያዎች መጠየቅ እንደሚችል በመግለጽ ክሱን ውድቅ አድርጎበታል፡፡ አመልካች በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ያቀረበ ቢሆንም ከፍተኛው ፍርድ ቤት የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የሰጠው ውሣኔ የሚነቀፍበት የሕግ ወይም የፍሬ ጉዳይ ስህተት የሌለ መሆኑን በመግለጽ ይግባኙን ሠርዞታል፡፡

አመልካች ተጠሪው በእኔ በኩል ያቀረብኩትን ክስ ክዶ አልተከራከረም ፡፡ ይህ ከሆነ ፍርድ ቤቱ በእምነቱ መሠረት ፍርድ መስጠት ሲገባውና ተጠሪው ከእኔ የሚፈልገውን የገንዘብ መጠን ከእኔ የይገባኛል ጥያቄ ጋር አገናዝቦ መወሰን ሲገባው በጥቅሉ ዕዳህን ስትከፍል ተከፋይ ሒሣቦችን ትጠይቃለህ በማለት የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሆነ የዳኝነት ሥራ አካሄድ፣ የፍትሐብሔር የሥነ ሥርዓት ሕግ እና የአሠሪና ሠራተኛ አዋጅ ቁጥር 377/96 ድንጋጌዎችን የሚጥስና መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ስለሆነ ይታረምልኝ በማለት ያመለከተ ሲሆን ተጠሪው በበኩሉ መስከረም 20 ቀን 2000 ዓ.ም በተፃፈ መልስ አመልካች አዋጅ ቁጥር 377/1996 ከነማሻሻያው ወደኋላ ተመልሶ እንዲሠራ ያቀረቡት ጥያቄ ተቀባይነት የለውም፡፡ አመልካች ለአስቸኳይና ድንገተኛ ብድር የወሰደው 13,171.69 (አስራ ሶስት ሺ አንድ መቶ ሰባ አንድ ብር ከስልሣ ዘጠኝ ሣንቲም) ከደመወዝ የሚታሰብ ብር 500 /አምስት መቶ ብር/፣ የአርባ ብር መጽሐፍ፣ሁለት መቶ ብር የማስተካከያ ክፍያ፣2087.60 (ሁለት መቶ ሰማኒያ ሰባት ከሥልሳ) መቀጫና ተቀናሽ ግብር 1239.02 (አንድ ሺህ ሁለት መቶ ሰላሳ ዘጠኝ ከዜሮ ሁለት) በድምሩ 17,291.31 (አስራ ሰባት ሺህ ሁለት መቶ ዘጠና አንድ ብር ከሰላሣ አንድ ሣንቲም) ስለሚፈለግበት ዕዳውን አወራርዶ ቀሪ ሒሣብ ካለው ይጠይቅ መባሉ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የለበትም በማለት ተከራክሯል፡፡

አመልካች በበኩሉ ብር 13,171.69 /አስራ ሶስት ሺህ አንድ መቶ ሰባ አንድ ብር ከስልሣ ዘጠኝ ሣንቲም/ እና የአርባ ብር ዋጋ ያለው መጽሐፍ እዳ እንዳለብኝ አምናለሁ። ስለዚህ ይኸ ቢቻቻልልኝ አልቃወመም።ሆኖም የሥር ፍርድ ቤት 6,809.68 /ስድስት ሺ ስምንት መቶ ዘጠኝ ብር ከስልሣ ስምንት ሣንቲም/ ቀሪ ተከፋይ ሒሣብ እንዳለኝ አምኖ እያለ እንዲከፈለኝ አለመወሰኑ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት በመሆኑ ይታረምልኝ በማለት የመልስ መልስ ሰጥቷል።

ከሥር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር ግራ ቀኙ ያቀረቡት የጽሑፍ ክርክር ከላይ በአጭሩ የተገለፀው ሲሆን እኛም መዝገቡን መርምረናል። መዝገቡን እንደመረመርነው አመልካች ተጠሪው እንዲከፍለው የጠየቀውን የሥራ አገልግሎት ካሣ (የሥራ ስንብት) ክፍያና የዓመት እረፍት ክፍያ እኔን አይመለከተኝም ከእኛ የሚጠይቀው ገንዘብ የለም በማለት በግልጽ ክዶ አልተከራከረም። ተጠሪው በሰበር ያነሣው የይርጋ ጊዜ መከራከሪያም የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በውሣኔው ውስጥ ያልገለፀው በመሆኑ በሥር የተነሣ ክርክር መሆኑን ለማረጋገጥ አልተቻለም። ተጠሪው የይርጋ ክርክሩን በሥር አንስቶት ከሆነም ጥያቄውን ፍርድ ቤቱ ሲያልፍበት ደረጃውን ጠብቆ በይግባኝ እንዲስተካከል ያላደረገ በመሆኑ ይህ ፍርድ ቤት ሊያስተካክለው አይችልም። በመሆኑም ተጠሪው አመልካች የጠየቀውን የሥራ አገልግሎት ክፍያ እና የሰባ ቀን የዓመት እረፍት ክፍያ በግልጽ ክዶ ያልተከራከረ በመሆኑ በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 235 መሠረት እንዳመነ የሚቆጠር በመሆኑ ተጠሪው ለአመልካች አግባብነት ባለው የህብረት ስምምነትና የሕጉ ድንጋጌ መሠረት የአገልግሎት ካሣ ክፍያና የሰባ ቀን የዓመት እረፍት ክፍያ የመክፈል ኃላፊነት አለበት።

በሌላ በኩል፣ ተጠሪው የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 236 ንዑስ አንቀጽ 1 መሠረት ከአመልካች የሚጠይቀው ዕዳ እንዳለ፤ ለክሱ ባቀረበው መልስ ገልጿል።

ከተጠሪው ከአመልካች እፈልጋለሁ ብሎ የጠየቀው ዕዳ ውስጥ አመልካች ብር 13,171.69 /አስራ ሶስት ሺ አንድ መቶ ሰባ አንድ ብር ከስልሣ ዘጠኝ ሣንቲም/ ብድርና አርባ ብር ዋጋ ያለው መጽሐፍ በአጠቃላይ 13,211.69 /አስራ ሶስት ሺ ሁለት መቶ አስራ አንድ ብር ከስልሣ ዘጠኝ ሣንቲም/ እንዳለበት በማመን ተከራክሯል። ተጠሪው ከዚህ በተጨማሪ ከአመልካቹ 4079.62 /አራት ሺ ሰባዘጠኝ ብር ከስልሣ ሁለት ሣንቲም/ ዕዳ እንዲቻቻልለት የጠየቀ ቢሆንም ይህንን አመልካቹ አልተቀበለውም። የሥር ፍርድ ቤትም ይኸ ገንዘብ በበቂ ማስረጃ የተረጋገጠ ዕዳ ለመሆኑ ግልፅ ውሣኔ አልሰጠበትም። ስለሆነም በዚህ ጉዳይ አመልካች ለተጠሪው መክፈል ከሚገባው የአገልግሎት ካሣና የሰባ ቀን ዓመት እረፍት ክፍያ በሕጋዊ መንገድ ሊቻቻልበት የሚችሉ ብር 13,211.69 /አስራ ሶስት ሺ ሁለት መቶ ብር ከስልሣ ዘጠኝ ሣንቲም/ ብቻ ነው።

የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በፍታብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 236 ንዑስ አንቀጽ 2 በተደነገገው መሠረት በመጀመሪያ አመልካች በክሱ ከጠቀሣቸው ክፍያዎች ውስጥ ተጠሪው ሊከፍለው የሚገባውን የገንዘብ መጠን በመወሰን ከዚያ በማስከተል ደግሞ በተጠሪው በኩል ከቀረበው የመቻቻል ጥያቄና ከአመልካች የሚፈለግ ዕዳ የትኞቹ ማስረጃ የቀረበባቸውና መቻቻል እንደሚገባቸው መወሰን ነበረበት። የሥር ፍርድ ቤት በዚህ መንገድ ሣይሆን በጥቅሉ አመልካች እዳውን ስላላወራረደ ያቀረበው የሥራ አገልግሎት ክፍያና ሌሎች የጥቅማጥቅም ጥያቄዎች ተቀባይነት የለውም በማለት የሰጠው ውሣኔ የአመልካቹ ፍትህ የማግኘት መብት የሚያጣብብ፣ ክርክሮችን ያለ ብዙ ወጭ በቀረቡበት መንገድ በአጭር ጊዜ ውስጥ አጣርቶ ለመወሰን ታስቦ የተደነገገውን የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 236 ድንጋጌዎችን ያልተከተለ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ነው በማለት ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

1.የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የካቲት 5 ቀን 1999 ዓ.ም በጥቅሉ አመልካች የተጠሪውን ዕዳ ያወራርድ በማለት የሰጠው ውሣኔ ተሻሽሏል፡፡

2. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት አግባብነት ያላቸውን የሕብረት ስምምነትና የሕግ ድንጋጌዎች መሠረት በማድረግ ተጠሪው ለአመልካች መክፈል የሚገባውን የአገለግሎት ካሣ ክፍያና የሰባ ቀን የዓመት እረፍት ክፍያ በአግባቡ ለይቶ እንዲወስንና ከዚህ ውስጥ አመልካች ለተጠሪው መክፈል የሚገባውን ብር 13,211.69 /አስራ ሶስት ሺ ሁለት መቶ አስራ አንድ ብር ከስልሣ ዘጠኝ ሣንቲም/ በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 236 መሠረት በማቻቻል ቀሪ ገንዘብ የሚኖር ከሆነ ለአመልካች እንዲከፈል እንዲያደርግ፤ ጉዳዩን በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 343 ንዑስ 1 መሠረት መልሰን ልከንለታል፡፡ ይፃፍ፡፡

3. የከፍተኛው ፍርድ ቤት መጋቢት 7 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ትእዛዝ ተሽሯል፡፡ ይፃፍ፡፡

ይህ ፍርድ ሚያዚያ 2 ቀን 2000 ዓ.ም በሙሉ ድምጽ ተሰጠ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

የሰበር መ/ቁ. 29866

ግንቦት 7 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ
መስፍን ዕቁበዮናስ
ሂሩት መለሰ
ታፈሰ ይርጋ
መድህን ኪሮስ

አመልካች፡- ቻይና ዋንቦ ኢንጂነሪንግ ኮርፖሬሽን - አልቀረበም፡፡

ተጠሪ፡- ወርቅነህ ምህረቴ - አልቀረበም፡፡

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ጉዳይ የሥራ ውል የሚመሰረትበትን ሁኔታ የተመለከተ ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የአሁን ተጠሪ ለአመልካች ድርጅት የጥብቅና አገልግሎት ለመስጠት ተቀጥሬ ደመወዝ እየተከፈለኝ በጥቅምት 2 ቀን 1996 ዓ.ም በተሰጠኝ የውክልና ሥልጣን ድርጅቱን በጥብቅና ሥራ በማገልገል ላይ ሳለሁ አመልካች የስራ ውሌን ያቋረጠው ስለሆነ በአመልካች ሊከፈለኝ ይገባል ያሉትን ክፍያ በመዘርዘር በአማራ ክልል ደ/ማርቆስ ወረዳ ፍ/ቤት በመሰረቱት ክስ ነው፡፡ የአሁን አመልካች በሰጠው መልስ ድርጅቱ ተጠሪን በሠራተኛነት አልቀጠረም፣ ደመወዝም አልከፈለም፤ የድርጅቱ ጠበቃ የነበሩት አቶ የስጋት ንጉሴ ሥራቸውን ሲለቁ አዲስ አበባ የሚገኙትንና የድርጅቱ የህግ አማካሪ የነበሩትን አቶ ጥበቡ ጋሹ የተባሉትን ግለሰብ መጥተው ደ/ማርቆስ አካባቢ ያለውን የድርጅቱን ጉዳይ እንዲከታተሉ ስንጠይቃቸው አዲስ አበባ ያለው ጉዳይ ብዙ ስለሆነ መምጣት አልችልም - ነገር ግን እኔ ደመወዝ እየከፈልኩት የእኔን ቦታ ሸፍኖ የሚሰራ ሰው ስላገኘሁ ድርጅቱ ውክልና ብቻ ይስጠውና የጥብቅና አገልግሎት ይስጥ በማለት በጠየቁን መሰረት ለአሁን ተጠሪ የውክልና ስልጣን ሰጥተናቸው ሲያገለግሉ ከመቆየታቸው በስተቀር ከእኛ ጋር የሥራ ውል የላቸውም፣ በመሆኑም

በመካከላችን የቅጥር ውል ሳይኖር ተጠሪ ያቀረቡት ጥያቄ ተቀባይነት የለውም በማለት ተከራክሯል፡፡ ፍ/ቤቱም የቀረበለትን ክርክርና ማስረጃ መርምሮ በተጠሪ የቀረበው የሰነድ ማስረጃ የሚያስረዳው ተጠሪ በአመልካች መወከላቸውን ነው በተጠሪ የተቆጠሩት ምስክሮች የመሰከሩትም ተጠሪ በድርጅቱ ውስጥ ተቀጥረው መስራታቸውን እንደማያውቁ ነው፣ በአመልካች በኩል የተቆጠሩት ምስክሮች ደግሞ አመልካች የሰጠውን መልስ በሚደግፍ መልኩ መስክረዋል፣ በግራ ቀኙ የጋራ ምስክር ሆነው የተቆጠሩት አቶ ጥበቡ ጋሹ ቀርበው እኔ በስሬ ሌሎች ባለሙየዎችን እየቀጠርኩ በተመሳሳይ ሁኔታ በሌሎች ክልሎችም የሙያ ስራ ስለምሰራ ተጠሪንም በዚሁ መልክ ቀጥሬአቸው ደመወዝ እየከፈልኳቸው አመልካች በሚሰጣቸው የውክልና ሥልጣን በጥብቅና እንዲያገለግሉ ተደርጎ እኔ ከአመልካች ድርጅት ጋር ያለኝ ውል ሲቋረጥ ተጠሪ ሥራቸውን አቁመው በእጃቸው የሚገኙትን መዝገቦች እንዲያስረክቡ በነገርኳቸው መሰረት አስረክበዋል በማለት የመሰከሩ ስለሆነ አመልካች ባቀረቧቸው ማስረጃዎች ስላላስረዱ በግራ ቀኙ መካከል የሥራ ውል የለም፣ መካከላቸው የሥራ ውል ከሌለ ደግሞ ተጠሪ የሥራ ውልን መሰረት አድርገው ክስ ለማቅረብ የሚያስችል ህጋዊ መብት ስለሌላቸው ያቀረቡት ክስ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 33(2) መሠረት ውድቅ ተደርጓል በማለት ወስኗል፡፡ የአሁን ተጠሪ በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን ለምስ/ጎጃ/ዞ/ከፍ/ፍ/ቤት አቅርበው ፍ/ቤቱ በአዋጅ ቁ. 377/96 አንቀጽ 6 እና 7 መሠረት የሥራ ውል በጽሁፍም ሆነ ያለጽሁፍ ሊመሰረት ስለሚችል ተጠሪ ያቀረቡት የውክልና ሥልጣን ማስረጃ በግራ ቀኙ መካከል ውል መኖሩን የሚያስረዳ ሆኖ ሳለ የስር ፍ/ቤት ለህጉ የተሳሳተ ትርጓሜ በመስጠት ተጠሪ የጠየቋቸው ክፍያዎች አይገባቸውም በማለት የሰጠው ውሳኔ ሚዛናዊነት የጎደለው ነው በሚል ተጠሪ የጠየቋቸው ክፍያዎች ይከፈሏቸው ሲል ወስኗል፡፡

የሰበር አቤቱታው የቀረበው ይህን ውሳኔ ለማስለወጥ ሲሆን ይህ ችሎት የስር ፍ/ቤቶችን ውሳኔዎች አግባብ ካለው ህግ ጋር አገናዝቦ በመመርመር በአመልካችና በተጠሪ መካከል የሥራ ውል አለ የተባለው

በአግባቡ መሆን አለመሆኑ ተጣርቶ መወሰን ያለበት ነጥብ ሆኖ ስላገኘው ጉዳዩ ለሰበር እንዲቀርብ አድርጓል፡፡

መዝገቡን እንደመረመርነው የምስ/ጎጃ/ዞ/ከፍ/ፍ/ቤት በግራ ቀኙ መካከል የሥራ ውል አለ ለማለት የቻለው በተጠሪ የቀረበው የውክልና ሥልጣን ማስረጃ በግራ ቀኙ መካከል በቅጥር ላይ የተመሰረተ የውል ግንኙነት እንደነበረ ያረጋግጣል በሚል መሆኑን ተገንዝበናል፡፡ በመሠረቱ በሁለት ወገኖች መካከል በቅጥር ላይ የተመሰረተ የሥራ ውል በጽሁፍ ቢደረግም ባይደረግም ውጤቱ ተመሳሳይ መሆኑ የማያከራክር ነው፡፡ ይህ የሚሆነው ግን ግንኙነቱ በውል ላይ የተመሠረተ ሲሆንና ይህም በማስረጃ ሲረጋገጥ ነው፡፡

በዚህ ጉዳይ ተጠሪ በአመልካች ድርጅት ተቀጥረው ደመወዝ እየተከፈላቸው የጥብቅና አገልግሎት ሲሰጡ መቆየታቸውን ለማረጋገጥ ያቀረቡት በአመልካች ተሰጥቷቸው የነበረውን የውክልና ሥልጣን ማስረጃ ሲሆን ይህ ማስረጃ የሚያረጋግጠው አመልካች በተጠሪ ተወክለው እንደነበረ እንጂ ተቀጥረው ሲያገለግሉ እንደነበረ አይደለም፡፡ በሌላ በኩል በግራ ቀኙ የጋራ ምስክር ሆነው የተቆጠሩት ግለሰብ ለአመልካች ድርጅት የጥብቅናና የህግ ማማከር አገልግሎት ሲሰጡ በነበረበት ወቅት ተጠሪን በመቅጠር ደመወዝ እየከፈሏቸው ከአመልካች በሚያገኙት የውክልና ሥልጣን ለድርጅቱ የጥብቅና አገልግሎት እንዲሰጡ ያሰማሯቸው መሆኑንና ድርጅቱ ከእሳቸው ጋር የነበረው ግንኙነት ሲቋረጥም ተጠሪ ከድርጅቱ ጋር የነበራቸው ግንኙነትም አብሮ የተቋረጠ መሆኑን መስክረዋል፡፡ ከዚህ መረዳት ሚቻለው ተጠሪ የተቀጠሩት አመልካች ድርጅት በቀጠራቸው ግለሰብ እንጂ በአመልካች አለመሆኑ ራሳቸው ተጠሪ ባቀረቧቸው ምስክር የተመሰከረ መሆኑን ነው፡፡ በመሆኑም በግራ ቀኙ መካከል የውል ግንኙነት እንዳልነበረ ተገንዝበናል፡፡ በተጠሪና በአመልካች መካከል የውል ግንኙነት ካልነበረ ደግሞ ተጠሪ በአመልካች ላይ ከውል የመነጨ የመብት ጥያቄ ማቅረብ አይችሉም፡፡ በዚህም ምክንያት ተጠሪ አገልግሎቱን ሲሰጡ የነበረው ከአመልካች ጋር በነበራቸው የውል ግንኙነት መሆኑን ባላስረዱበት ሁኔታ የስር ፍ/ቤት የውክልና ሥልጣን ማስረጃው በግራ

ቀኙ መካከል የውል ግንኙነት እንደነበረ ስለሚያስረዳ በተጠሪ የተጠየቁትን ክፍያዎች አመልካች መክፈል አለበት በማለት መወሰኑ መሰረታዊ የህግ ስህተት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. የአማራ ክልል ደ/ማርቆስ ወረዳ ፍ/ቤት በመዝገብ ቁ. 01741 ታህሣስ 13 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ ጸንቷል፡፡ የክልሉ የምስ/ጎጃ/ዞ/ከፍ/ፍ/ቤት በመዝገብ ቁ.12681 ጥር 9 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ ተሸሯል፡፡
2. ተጠሪ የአመልካች ተቀጣሪ ስላልነበሩ አመልካች በተጠሪ የተጠየቀውን ክፍያ ለመክፈል አይገደድም በማለት ተወስኗል፡፡ ይጻፍ፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጪና ኪሳራቸውን ይቻቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰበር መ/ቁ. 29949

ሐምሌ 19 ቀን 1999 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍስሐ ወርቅነህ

አብዱራሂም አህመድ

ታፈሰ ይርጋ

ብርሃኑ አመነው

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ኤሌክትሪክ ኃይል ኮርፖሬሽን

ነ/ፈጅ አለሙ ዋሴ ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- አቶ ዋሲሁን አዳነ አልቀረቡም፡፡

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

<u>ፍ ር ድ</u>

ጉዳዩ ለዚህ ችሎት ሊቀረብ የቻለው በአፋር ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት የአዋሽ ፈንታሌ ወረዳ ፍ/ቤት ተጠሪ በአመልካች መ/ቤት ከ1990 ዓ.ም ጀምሮ እንዲቀጠርና በዚያን ጊዜ የተቀጠሩ ሠራተኞች የደረሱበት የደመወዝ ስኬል ላይ እንዲደርስ በማለት ውሣኔ በመስጠቱና በይግባኝ የተመለከተውም የክልሉ ዞን 3 ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኙን ባለመቀበል ይህንኑ ውሣኔ በማጽናቱ አመልካች መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል በማለት የሰበር አቤቱታ በማቅረቡ ነው፡፡

የክርክሩ ሂደትም ባጭሩ ሲታይ በአዋሽ ፈንታሌ ወረዳ ፍ/ቤት ተጠሪ በአመልካች ላይ ክስ መስርቶ ፍ/ቤቱም ግራ ቀኙን አከራክሮ ተጠሪ በአመልካች መ/ቤት የሠራበት የ65 ቀን ደመወዝና ብር 200 (ሁለት መቶ) ኪሣራ አመልካች ከፍሎት ከሥራ እንዲሰናበት በማለት ጥቅምት 24 ቀን 1990 ዓ.ም በዋለው ችሎት ውሣኔ የሰጠ ሲሆን በዚህ ውሣኔ መሠረት አፈፃፀም ሣይቀጥል እንደዚሁም አመልካች የክርክሩ ተካፋይ ባልሆነበት ተጠሪ በአመልካች መ/ቤት ተቀጥሮ እንዲሰራ ፍ/ቤቱ በተለያየ ጊዜ ውሣኔ መስጠቱን አመልካች ከሰበር አቤቱታው ጋር አያይዞ ያቀረባቸው የፍ/ቤቱ ውሣኔዎች ያስገነዝባሉ፡፡

በዚህም መሠረት ኀዳር 24 ቀን 1990 ዓ.ም በዋለው ችሎት ተጠሪ በተገኘው ክፍት የሥራ ቦታ ተቀጥሮ እንዲሰራ፣

ሐምሌ 17 ቀን 1998 ዓ.ም ደግሞ በአዋሽ በሚከፈተው የአመልካች የዲስትሪክት ቅርንጫፍ መ/ቤት በተገኘው ክፍት ቦታ ተጠሪ ተቀጥሮ እንዲሰራ

እንደዚሁም ነሐሴ 8 ቀን 1998 ዓ.ም በዋለው ችሎት በአዋሽ የዲስትሪክት ጽ/ቤት በተገኘው ቦታ ተጠሪ ተቀጥሮ እንዲሰራ በማለት ፍ/ቤቱ ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

ተጠሪ በአመልካች ቅርንጫፍ መ/ቤት እንዲቀጠር በማለት ፍ/ቤቱ በሰጠው ተደጋጋሚ ውሣኔ መሠረት አፈፃፀሙ ቀጥሎ ከታህሣሥ 18 ቀን 1999 ዓ.ም ጀምሮ ተጠሪ በአመልካች ቅርንጫፍ ጽ/ቤት እንዲቀጠር የተደረገ ቢሆንም መቀጠር ከነበረብኝ ከ1990 ዓ.ም ጀምሮ መድረስ የሚገባኝ የደመወዝ ስኬል ላይ መድረስ ይገባኛል በማለት ተጠሪ ክርክር በማቅረቡ ፍ/ቤቱ ይህንኑ የተጠሪን ክርክርን ተቀብሎ ከ1990 ዓ.ም ጀምሮ እንዲቀጠርና በዚያን ጊዜ የተቀጠሩ ሠራተኞች የደረሱበት የደመወዝ ስኬል እንዲደርስ በማለት ጥር 1 ቀን 1999 ዓ.ም በዋለው ችሎት ትእዛዝ የሰጠ ሲሆን ጉዳዩ በይግባኝ የቀረበለትም የዞን 3 ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኙን ባለመቀበል ይህንኑ ትእዛዝ አጽንቷል፡፡

የሰበር አቤቱታው የቀረበው ይህንኑ በመቃወም ሲሆን አቤቱታው ተመርምሮ ተጠሪ ከ1990 ዓ.ም እስከ 1999 ዓ.ም በሥራ ላይ ያልነበረ መሆኑ እየታወቀ በሥራ ላይ ላልነበረበት ጊዜ ጥቅማ ጥቅምና የደረጃ ዕድገት ይከፈለው የመባሉ አግባብነት ለሰበር ችሎት ቀርቦ ሊወሰን እንደሚገባው በመታመኑ ፍ/ቤቱ ተጠሪን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

ተጠሪም በበኩሉ የሰበር አቤቱታው በአግባቡ የቀረበ እንዳልሆነ በመዘርዘር የወረዳውና የዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት ውሣኔ ሊፀና ይገባል በማለት ተከራክሯል፡፡

በአጠቃላይ የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን ተጠሪ ሥራ ላይ ባልነበረበት ጊዜ ሊደርስበት የሚገባው የደመወዝ ስኬል ተጠብቆለት

ደመወዝ እንዲከፈለው የተሰጠው ውሣኔ አግባብነት ከሕጉ አኳያ እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

በአመልካችና በተጠሪ መካከል የነበረው የሥራ ክርክር በፈንታሌ ወረዳ ፍ/ቤት ቀጥሎ ጥቅምት 24 ቀን 1990 ዓ.ም በዋለው ችሎት ፍ/ቤቱ ውሣኔ የሰጠው ከላይ እንደተመለከተው አመልካች ለተጠሪ የ65 ቀን ደመወዝ እንደዚሁም ብር 200 (ሁለት መቶ) ኪሣራ እንዲከፍልና ተጠሪም ከሥራ እንዲሰናበት በማለት ነው፡፡

በዚህ ውሣኔ መሠረትም ተጠሪ የአፈፃፀም አቤቱታውን አቅርቦ ፍ/ቤቱ በውሣኔው መሠረት አፈፃፀሙን መቀጠል ሲገባው በተለያየ ጊዜ ፍርድ ያላረፈበትን የአፈፃፀም ትእዛዝ በመስጠቱ ተጠሪ በአመልካች ቅርንጫፍ መ/ቤት ከታህሳስ 18 ቀን 1999 ዓ.ም ጀምሮ እንዲቀጠር መደረጉን ተገንዝበናል፡፡ ጉዳዩ ይህ ሆኖ የአመልካች አቤቱታ ተጠሪ ሥራ እንዲቀጠር በመደረጉ ሣይሆን የደመወዝ ስኬል ተጠብቆለት ደመወዝ ይከፈለው ተብሎ በተወሰነው ላይ በመሆኑ ይህም የአፈፃፀም ትእዛዝ ሲታይ ቀድሞውንም ቢሆን ተጠሪ ወደ ሥራ እንዲመለስ ባልተወሰነበት ሁኔታ የተሰጠ የአፈፃፀም ትእዛዝ ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ፍርድ ባላረፈበት ነገር የአፈፃፀም ትእዛዝ መስጠት ደግሞ ጉልህ የሆነ የሥነ ሥርዓት ግድፈት (Serious procedural irregularity) ነው፡፡

ስለሆነም ተጠሪ ወደ ሥራ እንዲመለስ በፍርድ ባልተወሰነበት ሁኔታ ከ1990 ዓ.ም ጀምሮ ሥራ ላይ እንዳለ በመቁጠር በዚያን ጊዜ የተቀጠሩ ሠራተኞች ከደረሱበት የደመወዝ ስኬል እንዲደረስ ተደርጎ ደመወዝ እንዲከፈለው በማለት የተሰጠው የአፈፃፀም ትእዛዝ ጉልህ የሆነ የሥነ ሥርዓት ግድፈት ያለው ከመሆኑም በላይ በአሠሪና ሠራተኛ አዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 54/1/ ላይ የተደነገገውንና ደመወዝ የሚከፈለው ለተሰራ ሥራ ነው የሚለውን የሚፃረር ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የፈንታሌ ወረዳ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 1/89 ጥር 1 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ብይን የዞን 3 ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁጥር 0449 መጋቢት 10 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ ስለተገኘ በፍ.ብ.ሕ.ሥ.ሥ.ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል። ይፃፍ።
2. ተጠሪ በአመልካች መ/ቤት እንዲቀጠር በፍርድ ውሣኔ ያላገኘ ስለሆነ ሥራ ላይ ላልነበረበት ጊዜ የደመወዝ ስኬል ሊጠበቅለትም ሆነ ደመወዝ ሊከፈለው አይገባም ተብሎ ተወስኗል።
3. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ተ.ወ

የሰ/መ/ቁ. 30956

ሚያዝያ 9 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- አብዱልቃድር መሐመድ

መስፍን እቁበዮናስ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

መድኀን ኪሮስ

አመልካች፡- የወረዳ 5 አጠቃላይ ነጋዴዎች ማኀበር ቀረቡ።

ተጠሪ፡- አቶ በድሉ ጫላ ቀረቡ።

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

በጉዳዩ ላይ ክርክር የተጀረመው በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ሲሆን የአሁኑ ተጠሪ የሥር ከሣሽ ሰኔ 9 ቀን 1996 ዓ.ም. አዘጋጅተው ባቀረበው የክስ ማመልከቻ ከጥቅምት 19 ቀን 1992 ዓ.ም. ጀምሮ እስከ ግንቦት 30 ቅን 96 ዓ.ም. በማኀበሩ በጥበቃ አባልነትና በጥበቃ ቡድን መሪነት በወር ብር 250 ደመወዝ እየተከፈለኝ ሳገለግል የቆየሁ ሲሆን ድርጅቱ ግንቦት 30 ቀን 1996 ዓ.ም. ያለ አንዳች ጥፋትና ማስጠንቀቂያ ከሥራ በቃል አሰናብቶኛል። በመሆኑም በአዋጅ ቁጥር 377/96 መሠረት የስንብት፣ የካሣ፣ የማስጠንቀቂያ፣ የዓመት ዕረፍት ክፍያ እንዲሁም የሥራ ልምድ ማስረጃ እንዲሰጠኝ እንዲወሰንልኝ በማለት ክስ አቅርበዋል።

ተከሣሽ ማኀበርም ሐምሌ 7 ቀን 1996 ዓ.ም. ጽፎ ባቀረበው መልስ ከሣሽ ከሥራ በተደጋጋሚ ስለሚቀሩ፣ ትዕዛዝ ስለማያከብሩ፣ የተመደቡበትን የጥበቃ ቦታ ለቀው ስለሚሄዱ፣ በስራ ላይ አምባጓሮ ስላነሱ እና የሥራ ሰዓት ስለማይቀበሉ በአዋጁ አንቀጽ 27/1/ሀ/ መሠረት የጽሑፍ ማስጠንቀቂያ ተሰጥቶቸው በአግባቡ የተሰናበቱ በመሆኑና ደመወዛቸውም ብር 200 እንጂ ብር 250 ባለመሆኑ ክሳቸው ተቀባይነት የለውም ተብሎ እንዲወሰንልን በማለት ተከራክሯል።

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ ካዳመጠ በኋላ ከሣሽ የተሰናበቱት በፈፀሙት ጥፋት መሠረት ስለመሆኑ በማስረጃ በመረጋገጡ የጠየቁት ክፍያ ሊከፈላቸው አይገባም ያልወሰዱት የዓመት ዕረፍት ክፍያ ግን በደመወዛቸው መሠረት እንዲከፈላቸው የሥራ የምስክር ወረቀትም እንዲሰጣቸው ሲል ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

በሌላ በኩል ደግሞ የፌ/ከ/ፍ/ቤት የቀረበለትን ይግባኝ ተመልክቶ ግራ ቀኙን ካከራከረ በኋላ የአሁኑ ተጠሪ የሥር ከሣሽ ከሥራ የተሰናበቱት በሕገወጥ መንገድ በመሆኑ የስድስት ወር ውዝፍ ደመወዛቸው እንዲከፈላቸው ወደ ሥራም እንዲመለሱ በማለት ወስኗል፡፡

የአሁኑ አመልካች የሥር ተከሣሽ ያቀረበው የሰበር አቤቱታም የፌ/ከ/ፍ/ቤት የሰጠውን ውሣኔ በመቃወም ሲሆን ቅሬታውም ተጠሪው ከስራ የተሰናበቱት ለክሱ በሰጠነው መልስ በጠቀስናቸው ጥፋቶች ምክንያት መሆኑን አስረድተን እያለ የከፍተኛው ፍ/ቤት ስንብቱ ሕገወጥ ነው፣ ተጠሪው ወደ ሥራ ይመለሱ፣ የስድስት ወር ውዝፍ ደመወዝም ይከፈላቸው በማለት የሰጠው ውሣኔ ማስረጃችንን ያላገናዘበና ተጠሪው ካቀረቡት ክስ እና ዳኝነት ከጠየቁበት ጥያቄ ውጭ በመሆኑ ውሣኔው መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ነው፡፡ በመሆኑም የፌ/ከ/ፍ/ቤት የሰጠው ውሣኔ ተሽሮ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት የሰጠው ውሣኔ እንዲፀና እንዲወስንልን የሚል ነው፡፡

አቤቱታው የቀረበለት የሰበር ሰሚ ችሎትም ተጠሪው ወደ ሥራ ለመመለስ ክስ ሳያቀርቡ ፌ/ከ/ፍ/ቤት ስንብቱ ሕገወጥ ነው፣ ተጠሪው ወደ ሥራ ይመለሱ ብሎ የመወሰነው በአግባቡ መሆን ያለመሆኑን መመርመር በማስፈለጉ አቤቱታው ያስቀርባል ሲል ትዕዛዝ ሰጥቷል፡፡

ተጠሪው ደግሞ በሰጡት መልስ የተሰናበትኩት ያለ አንዳች ጥፋትና ያለማስጠንቀቂያ ስለመሆኑ በማስረጃዬ ያረጋገጥኩኝ በመሆኑ የፌ/ከ/ፍ/ቤት ስንብቱ ሕገወጥ ነው፣ ሠራተኛው ወደ ሥራው መመለስ አለበት፣ የስድስት ወር ውዝፍ ደመወዝም ሊከፈለው ይገባል በማለት የሰጠው ውሣኔ በአግባቡ የተሰጠ እንጂ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት አይደለም፡፡ እንዲያውም

ውሣኔው ተሻሽሎ የዓመት ውዝፍ ደመወዝ እንዲከፈለኝ ሊወሰንልኝ ይገባል ሲሉ ተከራክረዋል፡፡

አመልካችም የመልስ መልሱን በማቅረብ ከመዝገቡ ጋር አያይዟል፡፡

በበኩላችን ደግሞ አመልካች ተጠሪውን ያሰናበታቸው በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም? የፌ/ከ/ፍ/ቤት ተጠሪው ወደ ሥራ ሊመለሱ፣ የስድስት ወር ውዝፍ ደመወዛቸውም ሊከፈላቸው ይገባል በማለት የሰጠው ውሣኔ በቀረበው ክስ ዳኝነት የተጠየቀበትን ነጥብ መሠረት ያደረገ ነው ወይስ አይደለም? የሚሉትን ጭብጦች መሠረት በማድረግ መዝገቡን መርምረናል፡፡

መዝገቡን እንደመረመርነውም ተጠሪው ሰኔ 9 ቀን 1996 ዓ.ም. አዘጋጅተው ባቀረቡት የክስ ማመልከቻ ማነበሩ ከስራ ያሰናበተኝ በሕገወጥ መንገድ ነው ቢሉም ማጎደራቸው ሲታይ በተለያየ ጊዜ ከስራ በመቅረት፣ የተመደቡበትን የጥበቃ ቦታ ለቆ በመሄድ እና የሥራ ሰዓትን ባለማክበር የተገመገሙና ይህን ጥፋት የፈፀሙ ስለመሆናቸው የሥር ፍ/ቤቶች መዝገቦች ስለሚያስረዱና እነዚህ ጥፋቶች ደግሞ ያለማስጠንቀቂያ ከሥራ ሊያሰናብቱ እንደሚችሉ በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 27 የተደነገገ በመሆኑ ስንብቱ ሕጋዊ መሆኑን ተገንዝበናል፡፡

ሁለተኛውን ጭብጥ በተመለከተ ደግሞ ተጠሪው ባቀረቡት ክስ ዳኝነት የጠየቁባቸው ነጥቦች የስንብት፣ የካሣ፣ እና የዓመት ዕረፍት ክፍያዎችንና የሥራ ልምድ ሰርተፊኬት ማግኘትን የተመለከቱ እንጂ ውዝፍ የወር ደመወዝ ክፍያና ወደ ሥራ የመመለስ ጥያቄን ያካተቱ አይደሉም፡፡ ስለሆነም የፌ/ከ/ፍ/ቤት ተጠሪው የስድስት ወር ውዝፍ ደመወዝ ተከፍሎአቸው ወደ ሥራ እንዲመለሱ በማለት የወሰነው አግባቡ ባለመሆኑ ውሣኔው መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 52185 ግንቦት 21 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠውን ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት በመሻር የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 07722 ጥር 16 ቀን 99 ዓ.ም. የሰጠውን ውሣኔ አጽንተናል፡፡ ይፃፍ፡፡
2. ወጪና ኪሣራን በተመለከተ ግራ ቀኙ እንዲቻቻሉ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ወደ መ/ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 31402

ሚያዝያ 30 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- አብዱልቃድር መሐመድ
አሰግድ ጋሻው
ደስታ ገብሩ
ሒሩት መለሠ
መስፍን እቁበዮናስ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ አገር አቋራጭ ከፍተኛ አውቶብስ የግል ባለንብረቶች ማን/ አልቀረበም፡፡

ተጠሪ፡- አቶ አያሌው ይርጉ - ቀረቡ፡፡

መዝገቡን መርምረን ተከታዩን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ክርክር የጀመረው በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ሲሆን ክርክሩ ሲጀምር የአሁኑ ተጠሪ ከሣሽ አመልካቹ ደግሞ ተከሣሽ ነበሩ፡፡ የአሁን ተጠሪ ጥቅምት 2 ቀን 1999 ዓ.ም. ጽፈው ባቀረቡት ክስ፣ በአመልካቹ መ/ቤት በገንዘብ ያዥነት ተቀጥሬ ስሰራ ገንዘብ በማጉደሌ መ/ቤቱ የስራ መደቤን ቀይሮ የቀረብኝን 13,819.36 (አሥራ ሦስት ሺህ ስምንት መቶ አሥራ ዘጠኝ ከሰላሳ ስድስት) ብር እየሠራሁ በመክፈል ተስማምቼ ሣለ ድርጅቱ እድሜዬ ከ60 ዓመት በላይ በመድረሱ ከስራ ተሠናብሀል በማለት በስምምነታችን መሠረት እዳዬን ከፍዬ ሣልጨርስ ከስራዬ ያሠናበተኝ በመሆኑ ውዝፍ ደመወዝ ተከፍሎኝ ወደ ስራዬ እንድመለስ ይወሰንልኝ ሲሉ ዳኝነት በመጠየቃቸው ነው፡፡

አመልካቹ ቀርበው መልስ የሰጡ ሲሆን ይዘቱም፡- ከሣሹ /የአሁን ተጠሪ/ በጡረታ ሕጉ እና በድርጅቱ የአስተዳደር መመሪያ ቁጥር 3.1.1.10.4 መሠረት በእድሜ ገደብ ጡረታ ከወጡ በኋላ ወደ ሥራዬ ልመለስ በማለት የሚጠይቁበት የሕግ ስርዓት ስለሌለ ክሱ ውድቅ ይደረግ የሚል ነው፡፡

የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤትም የግራ ቀኙን ክርክር መርምሮ መጋቢት 14 ቀን 1999 ዓ.ም. በሰጠው ውሣኔ የከሣሽ ድርጅትን የአስተዳደር መመሪያ ትክክል

እንዳልሆነ ወይም እንደሌለ ከሣሹ የሚያቀርቡት ክርክር ሣይኖር ከፍዬ ያልጨረስኩትን ገንዘብ ሣልከፍል መሥናበት የለብኝም የሚለው መከራከሪያ በድርጅቱ ውስጥ ለመቆየት ዋስትና ሊሆን አይችልም በሚል ክሱን ውድቅ አድርጎታል፡፡

በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ውሳኔ ቅር የተሰኙት ከሣሽ /የአሁን ተጠሪ/ ቅሬታቸውን በይግባኝ ለፌ/ከ/ፍ/ቤት አቅርበዋል፡፡ የፌ/ከ/ፍ/ቤትም የአሁን አመልካችን በማስቀረብ የግራ ቀኙን ክርክር መርምሮ ግንቦት 28 ቀን 1999 ዓ.ም. በሰጠው ውሣኔ ተጠሪው በድርጅቱ ሲቀጠሩ በጡረታ የተገለሉ መሆኑ ታውቆ ስራቸውን ጀምረው ሲሠሩ እንደገና 60 ዓመት የጡረታ እድሜ ስለደረሰ በማለት ለሁለተኛ ጊዜ በጡረታ ማሰናበቱ ከሕጉ አግባብ ውጪ በመሆኑ ስንብቱ አላግባብ ነው፡፡ ስለዚህ ይግባኝ ባይ /የአሁን ተጠሪ/ የ6 ወር ውዝፍ ደመወዝ ተከፍሏቸው ወደ ስራቸው እንዲመለሱ በማለት የስር ፍ/ቤትን ውሣኔ ሽሮታል፡፡

ይህ የሰበር መዝገብ የቀረበው አመልካች ሰኔ 18 ቀን 1999 ዓ.ም. ጽፈው ባቀረቡት የሠበር ማመልከቻ የፌ/ከ/ፍ/ቤት ተጠሪ የ6 ወር ደመወዝ ተከፍሏቸው ወደ ሥራ ይመለሱ ሲል የሰጠው ውሣኔ ከአ/ቁ. 377/96፣ ከድርጅቱ የአስተዳደር መመሪያና ከጡረታ ሕጋችን አግባብ ውጪ በመሆኑ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ነው በማለት ለዚህ ችሎት አቤት በማለታቸው ነው፡፡

ይህ ችሎት የአመልካችን አቤቱታ ተመልክቶ በዚህ ጉዳይ ተጠሪ በእድሜ ገደብ ጡረታ የወጣ መሆኑ ተረጋግጦ እያለ ስንብቱ ሕገወጥ ነው ተብሎ ውዝፍ ደመወዝ ተከፍሎት ወደ ሥራ ይመለስ መባሉ በአግባቡ መሆን አለመሆኑን ለማጣራት ተጠሪን አስቀርቦ ግራ ቀኙ የጽሁፍ ክርክር አካሂደዋል፡፡ እኛም የግራ ቀኙን ክርክር አግባብ ካላቸው የሕግ ድንጋጌዎች ጋር አገናዝበን መርምረናል፡፡

በመሠረቱ በአዋጅ ቁ. 377/96 በአንቀጽ 24/3/ ላይ የሥራ ውል ከሚቋረጥባቸው ምክንያቶች አንዱ የሠራተኛው አግባብ ባለው ሕግ መሠረት

በጡረታ ሲገለል መሆኑ ተደንግጓል፡፡ ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ የአመልካች መ/ቤት የአስተዳደር መመሪያ ቁጥር 3.1.1.10.4 እና የመንግሥት ሠራተኞችን የጡረታ ጉዳይ የተመለከተው አ/ቁ. 345/95 አንቀጽ 12/1/ሐ/ የመንግሥት ሠራተኞች የጡረታ መውጫ እድሜ 60 ዓመት መሆኑን በግልጽ ደንግጓል፡፡ ከዚህ አንፃር ተጠሪው የጡረታ እድሜያቸው መድረሱን ክደው ያልተከራከሩ ሲሆን በእነዚህ ሕጎች መሠረት ከስራቸው በጡረታ የማይገለሉበት ወይም የስራ ውላቸው የማይቋረጥበት ምክንያት አልተገኘም፡፡ ተጠሪው የቀረብኝን እዳ ሣልከፍል በጡረታ ልገለል አይገባም ቢሉም በጡረታ ቢገለሉ እንኳ እዳቸውን ከመክፈል እንደማይገደቡ ግልጽ ነው፡፡ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በውሣኔው እንዳተተው ሁሉ እዳቸውን አለመክፈላቸው በድርጅቱ ውስጥ ለመቆየት ዋስትና ሊሆናቸው አይችልም፡፡ አመልካቹም ቢሆን የጡረታ እድሜው ያለፈን ሰራተኛ ወደ ሥራ መልስ ተብሎ የሚገደድበት የሕግ አግባብ የለም፡፡ በመሆኑም የፌ/ከ/ፍ/ቤት ያለ አንዳች የሕግ ድጋፍ ተጠሪው የ6 ወር ደመወዝ ተከፍሏቸው ወደ ሥራ ይመለሱ ሲል የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 53867 ግንቦት 28 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ ተሽሯል፡፡ ይፃፍ፡፡
2. አመልካች በጡረታ የተገለለ ሠራተኛን /ተጠሪን/ ወደ ሥራ የሚመልስበትም ሆነ ውዝፍ የ6 ወር ደመወዝ የሚከፍልበት የሕግ አግባብ የለም ብለን ወስነናል፡፡
3. የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 10819 መጋቢት 14 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ ፀንቷል፡፡
4. ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡
5. መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰበር መ/ቁ. 32545

ግንቦት 14 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ታፈሰ ይርጋ

መድህን ኪሮስ

ዓሊ መሐመድ

አልማው ወሌ

አመልካች፡- አቶ ግርማ ሽፈራው ጠበቃ ባዩ ደስታ ቀረቡ

ተጠሪ፡- የክርስቲያን በጎ አድራጎት ልማት ድርጅት ጠበቃ አድማሱ መዓዛ ቀረቡ

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ነበር፡፡ መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የቂራ ምድብ የሥራ ክርክር ችሎት በመዝገብ ቁጥር 22417 ሚያዚያ 29 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔና የፌዴራል የከፍተኛ ፍርድ ቤት ሰኔ 10 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ትእዛዝ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት በመሆኑ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት አመልካች የሰበር አቤቱታ በማቅረቡ ነው፡፡ የክርክሩ ፍሬ ጉዳይ አመልካች ተጠሪው ብር 19173.70 /አስራ ዘጠኝ ሺ አንድ መቶ ሰባ ሶስት ብር ከሰባ ሣንቲም/ ፕሮቬደንት ፈንድ እንዲከፍላቸው ያቀረቡት ክስ ተጠሪው በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 162 መሠረት በይርጋ ይታገዳል በማለት ያቀረበውን ክርክር በመቀበል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ክርክሩ በይርጋ ቀሪ ይሆናል ብሎ ውሣኔ በመስጠቱና የከፍተኛው ፍርድ ቤትም ይህንኑ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ውሣኔ በማጽደቁ ነው፡፡

አመልካች ፕሮቪደንት ፈንድ ከሠራተኛው ደመወዝ በየወሩ በፐርሰንት እየተቀነሰ በአሰሪው የሚቀመጥና የሚጠራቀም ሠራተኛው ከሥራ ሲሰናበት የሚጠቀምበት በጡረታ መልክ የሚከማች የሠራተኛው ገንዘብ ነው፡፡ ይህ ገንዘብ በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 2800 እና በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 2802 የተቀመጠ በመሆኑ በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1756 ንዑስ አንቀጽ 3 መሠረት ባለመብቱ ሲጠይቅ በተጠየቀ ጊዜ የሚከፈል ስለሆነ በይርጋ ይቋረጣል መባሉ ተገቢ አይደለም በማለት አመልክቷል፡፡ ተጠሪው በበኩሉ፤ ፕሮቪደንት ፈንድ በመዝገበ ቃላት ውስጥ ያለውን ትርጓሜ በመጥቀስና ፕሮቪደንት ፈንድ የሰራተኛ ጥቅማጥቅም በሚባሉት ውስጥ፤ የሚመደብ እንደሆነ በመግለጽ እንደዚሁም ፕሮቪደንት ፈንድ ሠራተኛው 5% አሠሪው ደግሞ 15% በማዋጣት በባንክ በተከፈተ ሒሣብ እንደሚቀመጥ በመግለጽ፣በይርጋ ይታገዳል መባሉ ተገቢ ነው በማለት ተከራክሯል፡፡ የክርክሩ ፍሬ ጉዳይና በሰበር በግራ ቀኙ መካከል የተደረገው ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም መዝገቡን መርምረናል፡፡ መዝገቡን እንደመረመርነው ከሥራ ቅጥር ውል የሚመነጩ የደመወዝ እና የትርፍ ሰዓት ክፍያ ጥያቄዎች በአንድ ዓመት ጊዜ ውስጥ መቅረብ ያለባቸው መሆኑን በአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 162 ተደንግጓል፡፡ እነዚህ ክፍያዎች በመሰረታዊነት ሰራተኛው ስራ ላይ እያለ የይገባኛል ጥያቄ ሊያቀርብ እና የመብት ጥያቄ ሊነሣ የሚችልባቸው ናቸው፡፡

ይህ ከሆነ የአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 162 የተደነገገው የይርጋ የጊዜ ገደብ፣ በባህሪው ከደመዝ ጭማሪ፣ ከትርፍ ሰዓት እና በዓል ቀን ክፍያ የተለየ ነው፡፡ የገንዘቡም ምንጭ ቢሆን ሙሉ በሙሉ አሠሪው አይደለም፡፡ ከተጠራቀመው ገንዘብ ውስጥ፣ከሠራተኛው በየወሩ አምስት ፐርሰንት እየተቆረጠ ተቀምጧል፡፡ ዓላማውም ሠራተኛው ከሥራ ሲሰናበቱ ወይም ሥራውን በራሣቸው ፈቃድ ሲለቁ፤ እነሡና ቤተሰቦቻቸው ችግር ላይ እንዳይወድቁ፣ ለመደጎምና የማህበራዊ ደህንነትና ዋስትና ክፍያ ተጠቃሚ እንዲሆኑ ለማድረግ ነው፡፡ ከዚህ አንፃር ስንመለከተው ፕሮቪደንት ፈንድ ይከፈለኝ የሚለው ጥያቄ በአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ 377/1996 አንቀጽ 162 መሠረት በይርጋ ቀሪ ይሆናል በማለት የሥር ፍርድ ቤቶች የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ ስህተት ያለበት ነው፡፡

በሌላ በኩል አመልካች ገንዘቡ የአደራ ገንዘብ በመሆኑ በተጠየቀ በማናቸውም ጊዜ ሊከፈል ይገባዋል በማለት ያቀረበው ክርክር ፕሮቪደንት ፈንድ ባለባቸው መሥሪያ ቤቶች የሚተዳደሩ ሠራተኞች በሕይወት ባሉበት በማናቸውም ጊዜ ወይም የእነርሱ ወራሾች፤ መብቱን ሊጠይቁ ከሚችሉበት ቀን አንስቶ፣ ከሃያ ዓመት በኋላ፣ ከሃምሣ ዓመት በኋላ እና ከዚያም በላይ እየመጡ፣ ጥያቄ እንዲያቀርቡ እድል የሚሰጥ ነው፡፡ ይኸ ደግሞ የሚበረታታና የሕግ ጥበቃ የሚሰጠው አይደለም፡፡ ስለሆነም ፕሮቪደንት ፈንድ፤ በስንት ዓመት ውስጥ መጠየቅ እንደሚገባው የሚደነግግ ግልጽ የሕግ ድንጋጌ ባይኖርም በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1677 አንቀጽ 1 እና በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1845 መሠረት መታየት ያለበት ነው፡፡ ከዚህ አንፃር ፕሮቪደንት ፈንድ ባለመብቱ በአስር ዓመት ውስጥ ካልጠየቀ በይርጋ ቀሪ ይሆናል፡፡ አመልካች ከተጠሪ ጋር ያለው የሥራ ውል የተቋረጠው ጥቅምት 29 ቀን 1992 ዓ.ም በመሆኑ፣ ፕሮቪደንት ፈንዱን ተጠሪ እንዲከፍለው ያቀረበው ጥያቄ አስር ዓመት አልሞላውም፡፡ በመሆኑም የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት እና የከፍተኛ ፍርድ ቤት የአመልካች ጥያቄ በይርጋ ቀሪ ይሆናል በማለት የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት አለበት በማለት ፍርድ ሰጥተናል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትና የከፍተኛ ፍርድ ቤት የአመልካች ክስ በይርጋ ቀሪ ይሆናል በማለት የሰጡት ውሣኔ ተሽሯል፡፡ ይፃፍ፡፡
2. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ቀራ ምድብ ችሎት አመልካችና ተጠሪ የሚያደርጉትን ሌሎች የፍሬ ጉዳይና የሕግ ክርክር በመስማትና ማስረጃቸውን በማመዛዘን የመሰለውን ውሣኔ ይሰጥ ዘንድ ጉዳዩን በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 341 መሠረት መልሰን ልከንለታል፡፡ ይፃፍ፡፡

3. በዚህ ፍርድ ቤት ያወጡትን ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኙ ራሣቸው ይቻሉ፡፡

ይህ ፍርድ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ግንቦት 14 ቀን 2000 ዓ.ም በሙሉ ድምጽ ተሰጠ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

የሰ/መ/ቁ. 33314

ግንቦት 28 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ተገኔ ጌታነህ

ታፈሰ ይርጋ

መድህን ኪሮስ

ሱልጣን አባተማም

አመልካች ፡- የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ነ/ፈጅ ቀረቡ

ተጠሪዎች ፡- እነ አቶ አለማየሁ ወልዴ /10 ሰዎች/ ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ክርክሩ የተጀመረው በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ሲሆን አመጣጡን በተመለከተ ደግሞ የአሁን ተጠሪዎች መስከረም 9 ቀን 1998 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት የክስ ማመልከቻ በብራሌ የምግብ ዘይት ፋብሪካ በዘበኝነት ተቀጥረን ስናገለግል ቆይተናል፡፡ የፋብሪካው ባለቤት ከኢትዮጵያ ንግድ ባንክ በብድር የወሰደውን ገንዘብ ሊከፍል ባለመቻሉ ፋብሪካው ለባንኩ ተላልፏል፡፡ ድርጅቱ ሚያዝያ 12 ቀን 1997 ዓ.ም በሕገወጥ መንገድ ከሥራ አሰናብቶናል፡፡ ስለሆነም የሥራ ስንብት፣ የማስጠንቀቂያ፣ ከሰኔ 1995 ዓ.ም እስከ ሚያዝያ 12 ቀን 1997 ያለው ያልተከፈለ ደመወዛቸው፣ የካሣ ክፍያዎችና የመጓጓዣ አበል እንደዚሁም የዓመት እረፍት ቀኖችን በገንዘብ ተለውጦ እንዲከፈለን የምስክር ወረቀትም እንዲሰጠን በማለት በፋብሪካውና በኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ላይ ክስ መስርተዋል፡፡

1ኛ ተከሳሽ የሆነው ፋብሪካ ባለቤት በሰጡት መልስ የድርጅቱ ንብረትነት ለኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ተላልፏል፡፡ የከሳሾችንና የሌሎች ሠራተኞችን ክፍያ በተመለከተ ባንኩ ተጠይቆ አያገባችሁም ብሎናል፡፡ ከሣሾቹ እኔን የሚጠይቁበት ምክንያት ባለመኖሩ ከክሱ ልሰናበት ይገባል በማለት ተከራክረዋል፡፡

የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ደግሞ በሰጠው መልስ የፋብሪካው ባለቤት ፋብሪካውን መያዣ በማድረግ ገንዘብ ተበድረው አልመለሱም፡፡ በብድር የተወሰደውን ገንዘብ ለማስመለስ ሲባል ፋብሪካውን በጨረታ ለማሸጥ ተሞክሮ የሚገዛው አልተገኘም፡፡ ፋብሪካው ገዢ ስላጣም ባንኩ ተረክቦታል፡፡ የተረከበው ግን የፋብሪካ ሥራውን ለማስቀጠል ሳይሆን ሽጦ ገንዘቡን ገቢ ለማስደረግ ነው፡፡ ፋብሪካውን ሲረከብም ባንኩ ሰራተኞችን የሚመለከት ግዴታ ጨምሮ አይደለም፡፡ ከሠራተኞቹ ጋርም ባንኩ ያደረገው የሥራ ውል የለም፡፡ በመሆኑም ክሱ ስለማይመለከተው ባንኩ ከክሱ በነፃ ሊሰናበት ይገባል በማለት ተከራክሯል፡፡

ፍ/ቤቱም ግራ ቀኙን ካከራከረ በኋላ ፋብሪካው የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ የተረከበው በመሆኑ ራሱን የቻለ የህግ ሰውነት የለውም፡፡ የድርጅቱ ባለቤት የሆነው የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ 2ኛ ተከሳሽ የተደረገ በመሆኑ 1ኛ ተከሳሽ ተደርጐ ክስ የቀረበበት ፋብሪካ ከክሱ በነፃ እንዲሰናበት በማለት ወስኗል፡፡

በሌላ በኩል ደግሞ 2ኛ ተከሳሽ የሆነው ባንክ 1ኛ ተከሳሽ ከሆነው የፋብሪካው ባለቤት የወሰደው ቁሳቁስ ሳይሆን ድርጅት ነው፡፡ ከሣሾች ከሥራ የተሰናበቱት ፋብሪካው ወደ የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ከተላለፈ በኋላ በመሆኑና የአሰሪና ሠራተኛ አዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 16 የድርጅት ባለቤትነት መተላለፍ በሥራ ውሉ ላይ ለውጥ እንደማይኖረው የሚደነግግ በመሆኑ 2ኛ ተከሳሽ የሆነው ባንክ ከሣሾችን በሚመለከት የአሰሪ ግዴታዎች ሁሉ ይኖሩታል፡፡ በመሆኑም ባንኩ ተከሳሽ የተደረገው በአግባቡ ነው፡፡ የከሳሾችን ክፍያ ጥያቄዎች በሚመለከት ጥያቄዎቹን ያቀረቡት ሚያዝያ 12 ቀን 1997 ዓ.ም በሕገ ወጥ መንገድ ከሥራ ተሰናብተናል የተለያዩ ክፍያዎችንም አልተከፈለንም በሚል ነው፡፡ 2ኛ ተከሳሽ የሆነው ባንኩ የሥራ ውሉን መቋረጥ ያመነ ቢሆንም የሥራ ውሉ የተቋረጠው በሕጋዊ መንገድ ስለመሆኑ ያቀረበው ክርክርም ይሁን ማስረጃ የለም በመሆኑም ስንብቱ ሕገ ወጥ በመሆኑ ባንኩ ለከሣሾች በክሱ የተጠቀሰው ደመወዛቸውን፣ የሥራ ስንብትና የካሣ ክፍያ

እንደዚሁ የዓመት እረፍት ሁለት ዓመት ያላለፈውን ብቻ በገንዘብ በመለወጥ እንዲከፍል የምስክር ወረቀትም እንዲሰጣቸው በማለት ወስኗል፡፡

የፌ/ከ/ፍ/ቤት የቀረበለትን ይግባኝ መሠረት በማድረግ ግራቀኙን ካከራከረ በኋላ በሥር ፍ/ቤት ውሣኔ ጉድለት አላገኘሁበትም በማለት ውሣኔውን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት አጽንቶታል፡፡

የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ የሰበር አቤቱታውን ያቀረበውም የሥር ፍ/ቤቶች በሰጡዋቸው ውሣኔዎች ቅር በመሰኘት ሲሆን ቅሬታዎችም የሥር ፍ/ቤቶች 1ኛ ተከሳሽ የሆነውን ድርጅት ከክሱ በነፃ ያሰናበተው በአግባቡ አይደለም፡፡ ድርጅቱ በንግድ ሕግ ቁጥር 969 መሠረት መክሰሩ አልተረጋገጠም፡፡ ድርጅቱ ወደ ባንኩ በተላለፈበት በሚያዝያ 12 ቀን1997 ዓ.ም ሠራተኞቹ በሥራ ላይ አልነበሩም፡፡ ድርጅቱ ባንኩን የተረከበው ለእዳ መክፈያነት እንጂ ሥራውን ለማካሄድ ባለመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 16 ሥር ያለውን ግዴታ የምረከብበት ምክንያት የለም፡፡ ድርጅቱን በአዋጅ ቁጥር 97/90 እና 98/90 የተረከብኩት እንደማንኛውም የዋስትና የተያዘ ንብረት በመሸጥ ገንዘቤን ገቢ ለማስደረግ ነው፡፡ ከተጠሪዎች ጋር ያደረግኩት የሥራ ውል ባለመኖሩና ፋብሪካውንም የተረከብኩት ሥራውን ለማስቀጠል ባለመሆኑ የፋብሪካው ባለቤት የነበረውን ግዴታ የምሸከምበት በክሱ የተጠቀሰውን ክፍያ እንድከፍል የምገደድበት ምክንያት የለም፡፡ የሥር ፍ/ቤቶች ድርጅቱን የተረከብከው የሰራተኞችንም የተለያዩ ክፍያዎች ለመክፈል ጭምር ነው በማለት በክሱ የተጠቀሱትን ክፍያዎች እንድከፍል በመወሰናቸው መሠረታዊ የሕግ ስህተት ፈጽመዋል፡፡ በመሆኑም ውሣኔው ሊሻርልኝ ይገባል የሚል ነው፡፡

ተጠሪዎቹ ደግሞ በሰጡት መልስ የተሰናበትነው አመልካች ድርጅቱን ከተረከበ በኋላ ነው፡፡ አዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 16 የአንድ ድርጅት የባለቤትነት መብት በየትኛውም መልኩ ሲተላለፍ የሥራውን ውል የመለወጥ ወይም የማሻሻል ይዘት እንደማይኖረው ይደነግጋል፡፡ የሥር ፍ/ቤቶች ውሣኔ አንዳችም የሕግ ስህተት የሌለበት በመሆኑ አመልካች ያቀረበው ቅሬታ

ተቀባይነት የለውም፡፡ በመሆኑም ውሣኔው ሊፀናልን ይገባል በማለት ተከራክረዋል፡፡

አመልካች ያቀረበው የመልስ መልስ ከመዝገቡ ጋር ተያይዟል፡፡ በመቀጠልም ግራ ቀኙ የቃል ክርክር አድርገው ክርክራቸውን አስመዝግበዋል፡፡

በበኩላችን ደግሞ አመልካች በብድር የተወሰደው ገንዘብ ባለመከፈሉ ምክንያት ለብድሩ በዋስትና ተይዞ የነበረውን ድርጅት በጨረታ የሚገዛው ካጣ በኋላ በመነሻ ዋጋው ስላስቀረው ሠራተኞችን የሚመለከት ግዴታም ከድርጅቱ ጋር ይተላለፍለታል ወይስ አይተላለፍለትም? የሚለውን ጭብጥ በመያዝ መዝገቡን መርምረናል፡፡

መዝገቡን እንደመረመርነውም አመልካች ባንክ የምግብ ዘይት ፋብሪካውን በጨረታ መነሻ ዋጋው የተረከበው ጨረታ ወጥቶ የሚገዛው በማጣቱ ምክንያት እንጂ ፋብሪካው የማምረት ሥራውን ለማስቀጠል እንዳልሆነ ይታወቃል፡፡ ፋብሪካው ባንኩ ከተረከበው ጊዜ ጀምሮ እስካሁን እየሠራ አይደለም፡፡ የባንኩ ሥራ ገንዘብንና ገንዘብ ነክ ነገሮችን ማስቀመጥ፣ ማዘዋወር፣ ማበደርና መሰብሰብ እንጂ ሌላ የንግድ ሥራ ማከናወን ባለመሆኑም ባንኩ ለወደፊቱም ቢሆን ፋብሪካውን ይሰራበታል ተብሎ አይገመትም ፡፡ ያለው እድል በአነስተኛ ዋጋም ቢሆን ፋብሪካውን እንዳለ በመሸጥ ወይም ማሽኖቹንና ህንፃውን ነቃቅሎና ከፋፍሎ በመሸጥ ገንዘቡን ገቢ የሚያደርግበትን አማራጭ መውሰድ እንጂ ፋብሪካውን እንደ አንድ የሥራ ዘርፍ በመውሰድ ዘይት ማምረት አይሆንም፡፡

የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ የዘይት ፋብሪካውን የተረከበው በአዋጅ ቁጥር 97/90 መሠረት በዋስትና የተያዘውን ንብረት ተረክቦ በመሸጥ ገንዘቡን ገቢ ለማድረግ እንጂ በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 16 መሠረት ፋብሪካው የሕግ ሰውነት ኖሮት የባለቤትነት መብቱን ወደራሱ በማስተላለፍ ዘይት የማምረት ሥራውን ለማስቀጠልና በዚሁ ሥራ ትርፍ ለማግኘት አይደለም፡፡ ይህ ፋብሪካ ባንኩ ከተረከበው ጊዜ ጀምሮ በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 2/2/ በትርጉም እንደተቀመጠው የድርጅቱን ተግባር ለማከናወን አላማ ይዞ በአንድ አመራር

የሚመራ ተቋም ሆኖ የተቋቋመ አይደለም፡፡ በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 16 ሥር የአንድ ድርጅት የባለቤትነት መብት ወደሌላ መተላለፍ የሥራ ውሉን የማሻሻል ውጤት አይኖረው ተብሎ የተደነገገው የባለቤትነት መብቱን ወደራሱ ያዛወረው አካል ድርጅቱን የወሰደው ሥራውን እንዳለ ለማስቀጠል ነው ተብሎ ስለሚገመት ነው፡፡ ባንኩ ግን ፋብሪካውን የተረከበው እንዳለ ሊሰራበት ሳይሆን በማናቸውም ሁኔታ ሸጦ ገንዘቡን ገቢ ለማድረግ ነው፡፡ ይህ በመሆኑም ነው ባንኩ ድርጅቱን ከመረከቡ በፊት አብዛኛው የፋብሪካው ሰራተኛ አስቀድሞ በፋብሪካው ባለቤት የተሰናበተው ፡፡ ተጠሪዎች ሌላው ሠራተኛ ከተሰናበተ በኋላ በጥበቃ ሥራ ላይ የቆዩትም የፋብሪካው ባለቤት ፋብሪካውን ለባንኩ እስኪያስረክቡ ብቻ እንጂ ፋብሪካው ሥራውን እንዲቀጥልና ተጠሪዎችም በተቀጠሩበት ሥራ እንዲቀጥሉ ለማድረግ አልነበረም፡፡

በመሆኑም ተጠሪዎቹ የድርጅቱ የጥበቃ ሠራተኞች ሆነው የተቀጠሩት ባንኩ ፋብሪካውን ከመረከቡ በፊት በፋብሪካው ባለቤት በመሆኑና በጥበቃ ሥራም የቀጠሉት ባንኩ ድርጅቱን እስከሚረከብ ከፋብሪካው ባለቤት ጋር በመስማማት እንጂ ከባንኩ ጋር ባደረጉት ውል ባለመሆኑ፣ እንደዚሁም ባንኩ ድርጅቱን የተረከበው ከላይ በዝርዝር እንደተገለፀው ሸጦ ገንዘቡን ገቢ ለማድረግ እንጂ የዘይት ማምረት ሥራውን ለማስቀጠል ስላልሆነ ተጠሪዎች በክሱ የጠቀሷቸውና ድርጅቱ ለባንኩ ከመተላለፉ በፊት መከፈል የነበረባቸው ክፍያዎች የፋብሪካውን ባለቤት የሚመለከቱ እንጂ አመልካችን የሚመለከቱ ግዴታዎች ባለመሆናቸው የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት የሥራ ክርክር ችሎት 1ኛ ተከሳሽ የሆነውን የፋብሪካውን ባለቤት ከክሱ በማስወጣት የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ በክሱ የተጠቀሱትን ክፍያዎች እንዲከፍል በማለት መወሰኑ በአግባቡ ያለመሆኑን ተገንዝበናል፡፡

ስለዚህ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት የሥራ ክርክር ችሎት እና የፌ/ከ/ፍ/ቤት የሥራ ክርክር ችሎት የሰጡት ውሣኔ የአዋጅ ቁጥር 97/90 እና 377/96 ልዩነቶችን ያላገናዘበ በመሆኑ ውሣኔው መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበትና መታረም የሚገባው ሆኖ ስላገኘነው የሚከተለውን ውሣኔ ሰጥተናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት የሥራ ክርክር ችሎትና የፌ/ከ/ፍ/ቤት የሥራ ክርክር ችሎት የሰጡት ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ/ 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡ ይፃፍ፡፡
2. የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ የምግብ ዘይት ፋብሪካውን በጨረታው መነሻ ዋጋ የወሰደው ፋብሪካውን በመሸጥ ገንዘቡን ገቢ ለማድረግ እንጂ የፋብሪካውን ሥራ ለማስቀጠል ባለመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 16 መሠረት ቀደም ብሎ ፋብሪካው ከተጠሪዎች ጋር ያደረገውን የሥራ ውል የሚያስቀጥልበትና ሠራተኞችን የሚመለከት ግዴታ የሚሸከምበት የሕግ ምክንያት የለም በማለት ወስነናል፡፡ ይፃፍ፡፡
3. ወጪና ኪሣራን በተመለከተ ግራቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለን መዝገቡን ዘግተን ወደ መዝገብ ቤት መልሰናል፡፡
4. ቁጥሩ 20484 የሆነው የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት መዝገብ ወደመጣበት ከሸኚ ደብዳቤ ጋር ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ዙ/ዘ

የሰበር መ/ቁ. 33513

ጥር 27 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

አብዱልቃድር መሐመድ

ሐጎስ ወልዱ

ሂሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ኤሌክትሪክ ኃይል ኮርፖሬሽን

ተጠሪ፡- ዘውዴ ተናኘ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

<u>ፍ ር ድ</u>

ለሰበር አቤቱታው መነሻ የሆነው ክርክር በተጀመረበት በኦሮሚያ ብ/ክ/መ/በአርሲ ዞን የጢዮ ወረዳ ፍ/ቤት ከሣሽ የነበረው የአሁን ተጠሪ በአመልካች ላይ ክስ የመሰረተው ሥራውን ሸፍኜ እየሰራሁ ባለሁበት የሥራ መደብ ላይ ሊያሳድገኝ ይገባል በማለት ነው፡፡ አመልካች ለክሱ በሰጠው መልስ የደረጃ እድገት ሊሰጥ ወይም ሊገኝ የሚችለው ሕግና ስርዓት መሰረት ተደርጐ በሚካሄደው ውድድር ነው፡፡ ከሳሽ ያቀረበው ጥያቄ ከዚህ ውጪ በመሆኑ ተቀባይነት የለውም በማለት ተከራክሮአል፡፡ ፍ/ቤቱም የሁለቱን ወገኖች ክርክር ከሰማ በኋላ፣ ከሳሽ በጠየቀው የሥራ መደብ ላይ እድገት ይሰጠው በማለት ወስኖአል፡፡ በዚህ ውሣኔ ላይ ይግባኝ የቀረበለት የአርሲ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤትም ውሣኔው ጉድለት የለበትም በማለት ይግባኙን ሳይቀበለው ቀርቶአል፡፡ የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚሁ ላይ ነው፡፡

እኛም አመልካች ጥቅምት 11 ቀን 2000 ዓ.ም በፃፈው ማመልከቻ ያቀረበውን አቤቱታ መሰረት በማድረግ ተጠሪን አስቀርበን ክርክሩን ሰምተናል፡፡ አቤቱታው በሰበር ችሎት እንዲታይ የተወሰነው ተጠሪ በቀጥታ ያቀረበውን የደረጃ ዕድገት ጥያቄ ተቀባይነት አግኝቶ የመወሰኑን

አግባብነት ለመመርመር ነው፡፡ በመሆኑም ይህን ነጥብ ከግራ ቀኝ ወገኖች ክርክር፣ አቤቱታ ከቀረበበት ውሣኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝበን መርምረናል፡፡

እንደምንመለከተው ተጠሪ ክስ የመሰረተው ከፍ ያለ ደመወዝ የሚከፈልበትን የሥራ መደብ ሸፍኜ ለሰራሁበት ጊዜ ተገቢው ክፍያ ይሰጠኝ በማለት ሳይሆን፣ በቦታው ላይ በቋሚነት የደረጃ እድገት ይሰጠኝ በማለት ነው፡፡ አመልካች ደግሞ የደረጃ እድገት ሊገኝ የሚችለው በሥራ ክርክር ችሎት ክስ በመመስረት ሳይሆን፣ በኮርፖሬሽኑ ፀንቶ ባለው የህብረት ስምምነት መሰረት ክፍት የሥራ መደብ መኖሩ ሲረጋገጥና ለሁሉም ሰራተኞች የውድድር ማስታወቂያ ወጥቶ ተወዳድሮ በማሸነፍ ነው በማለት አጥብቆ ተከራክሮአል፡፡ ከሥር ጀምሮ ከተደረገው ክርክር መገንዘብ እንደቻልነውም ተጠሪ በቀጥታ ክስ ከመመስረቱ ውጪ አመልካች በገለፀው አይነት ተወዳድሮ እድገቱን ያገኘ ስለመሆኑ አላስረዳም፡፡ ለዚህ ሰበር ችሎት ባቀረበው ክርክርም የረዢም ጊዜ አገልግሎቱ እና የትምህርት ማስረጃው ታይቶለት ዕድገቱ በፍ/ቤት ሊሰጠው እንደሚገባ ከመግለጽ አልፎ የተጨበጠ ነገር አላቀረበም፡፡ አንድ ሰራተኛ የደረጃ እድገት የሚያገኘው አመልካች ከገለፀው አሰራር ውጪ በሆነ ሁኔታ ነው ለማለትም አልቻለም፡፡ በእርግጥ ዕድገት በጠየቀበት ቦታ ላይ ተመድቦ ይሰራ የነበረው ሰራተኛ ባለመኖሩ የሱን ሥራ ሸፍኖ መስራቱንና የዕድገት ጥያቄውን ያቀረበውም ይህን መሠረት በማድረግ እንደሆነ በክርክሩ አመልክቶአል፡፡

በበኩላችን እንደምናየው ለተሠራ ተጨማሪ ሥራ ክፍያ መጠየቅ እና በአንድ የሥራ መደብ ላይ በቋሚነት የደረጃ እድገት ይሰጠኝ ማለት በእጅጉ የተለያዩ ናቸው፡፡ አመልካችም በአቤቱታው እንደገለፀው ተጠሪ ተጨማሪ ሥራ ሸፍኖ ሰርቶ ከሆነ ስለምትክ ሠራተኞች አመዳደብ ኮርፖሬሽኑ ባለው መመሪያ ወይም አሠራር መሠረት ይገባኛል የሚለውን ክፍያ ከመጠየቅ አልፎ ከዕድገት አሰጣጥ ሕግና ሥርዓት ውጪ የደረጃ ዕድገት በፍ/ቤት እንዲሰጠው መጠየቁ አግባብ አይደለም ፡፡ በአሰሪና

ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁ. 377/96 አንቀጽ 138 እንደተመለከተው የደረጃ እድገት ይሰጠኝ ጥያቄ ወይም ክስ በክልል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የሥራ ክርክር ችሎት የዳኝነት ሥልጣን ስር የሚካተት አይደለም፡፡ ይህም ማለት ተጠሪ ለወረዳ ፍ/ቤት የሥራ ክርክር ችሎት ያቀረበው ክስ ከመሰረቱ መቅረብ የሚችል አልነበረም ማለት ነው፡፡ የሥር ፍ/ቤቶችም ጉዳዩን ከዚህ አንፃር ባለማየት የተጠሪን የእድገት ጥያቄ በመቀበል የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

ው ሣ ኔ

1. አቤቱታ የቀረበበት በኦሮሚያ ብ/ክ/መ/ በአርሲ ዞን ጢዮ ወረዳ ፍ/ቤት በመ.ቁ. 07193 ሰኔ 15 ቀን 1999 ዓ.ም ተሰጥቶ በአርሲ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ.ቁ. 13157 ጥቅምት 5 ቀን 2000 ዓ.ም በተሰጠው ብይን የፀናው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡
2. ተጠሪ በቋሚነት እንዲሰጠው የጠየቀውን የደረጃ እድገት የሚያገኝበት የሕግ ምክንያት የለም ብለናል፡፡

   አቤቱታ የቀረበበት ውሣኔ መሻሩ ይታወቅ ዘንድ ለስር ፍ/ቤቶች ይፃፍ፡፡ መዝገቡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ዙ/ዘ

የሰበር መ.ቁ. 34585

ግንቦት 5 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሐጎስ ወልዱ

ሂሩት መለሠ

መድህን ኪሮስ

ሡልጣን አባተማም

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ኤሌክትሪክ ኃይል ኮርፖሬሽን - ተስፋዬ ኬርጋ

ተጠሪ፡- ደረጀ ወልደኪዳን ቀረበ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ለሰበር አቤቱታ መነሻ የሆነው ጉዳይ በአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁ. 377/96 መሠረት የሚታይ ክርክርን የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ በተጀመረበት የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ከሣሽ የነበረው የአሁኑ ተጠሪ በአመልካች ላይ ክስ የመሠረተው የስራ ውሌ ከሕግ ውጪ በሆነ ሁኔታ ተቋረጠብኝ በማለት ሲሆን፣ ወደስራው እንዲመለስ፤ ይህ ካልተቻለም ተገቢ የሆኑት ክፍያዎች ተከፍለውት ይሰናበት ዘንድ እንዲወሰንለት ጠይቆአል፡፡ አመልካችም ለቀረበበት ክስ በሰጠው መልስ ተጠሪ ከስራ የተሰናበተው በተቀጠረበት የጥበቃ ስራ ላይ ተመድቦ በመስራት ላይ እንዳለ የሥርቆት ተግባር ሲፈጽም በመገኘቱ እንደሆነ በመግለጽ የስራ ውሉ የተቋረጠው በሕጉ መሠረት ነው በማለት ተከራክሮአል፡፡ ከዚህ በኋላ ፍ/ቤቱ ክርክሩን መርምሮ የስራ ውሉ የተቋረጠው ከሕግ ውጪ ነው በማለት ተጠሪ የሁለት ወር ደመወዙ ተከፍሎት ወደስራው ይመለስ ዘንድ ወስኖአል፡፡ በዚህ ውሣኔ ላይ ይግባኝ የቀረበለት የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ውሣኔውን አጽንቶአል፡፡ የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚሁ ላይ ነው፡፡

እኛም አመልካች ታህሣሥ 22 ቀን 2000 ዓ.ም በፃፈው ማመልከቻ ያቀረበውን አቤቱታ መሠረት በማድረግ ተጠሪን አስቀርበን ክርክሩን ሰምተናል፡፡ አቤቱታው በሰበር ችሎት እንዲታይ የተወሰነው ተጠሪ የስርቆት የሙከራ ወንጀል ፈጽሞአል ቢባልም፤ ከቀረበበት የወንጀል ክስ በነፃ ተለቆአል በሚል የሥራ ውሉ የተቋረጠው ከሕግ ውጪ ነው ተብሎ የመወሰኑን አግባብነት ለመመርመር ነው፡፡ በዚህ መሠረትም ይህን ነጥብ ከስር ጀምሮ ከተደረገው ክርክር፣አቤቱታ ከቀረበበት ውሣኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝበን መርምረናል፡፡

የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ከሰጠው ውሣኔ ይዘት እና ከግራ ቀኝ ወገኖቹ ክርክር መገንዘብ እንደቻልነው ተጠሪ በጥበቃ ስራ ላይ ተሰማርቶ በነበረበት ዕለት ስምንት ጀሪካን የትራንስፎርመር ዘይት ሞልቶ ሊያወጣ /ሊወስድ/ ሲል በድርጅቱ ስራ አስኪያጅ እና ሠራተኞች ስለመያዙ በማስረጃ ተረጋግጦአል፡፡ ፍ/ቤቱ በተጠሪ ላይ የተወሰደው የስራ ውል የማቋረጥ እርምጃ ከሕግ ውጪ ነው ለማለት የበቃው ተጠሪ የመስረቅ ሙከራ ተግባር ለመፈፀሙ በማስረጃ አልተረጋገጠም በማለት ሣይሆን፣ የወንጀል ክስ ቀርቦበት በነፃ ተሰናብቶአል፣ ድርጊቱ ከሙከራ ያላለፈ ነው የሚሉትን ምክንያቶች በመስጠት ነው፡፡

እንደምንመለከተው ተጠሪ የራሱ ያልሆነውን ንብረት ሠርቆ ለመውሰድ ሲል እጅ ከፍንጅ ስለመያዙ በማስረጃ ተረገግጦአል፡፡ ይህን መሰሉ የስርቆት ተግባር ያለማስጠንቀቂያ ከሥራ ከሚያሰናብቱ ምክንያቶች አንደኛው እንደሆነ በአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁ. 377/96 አንቀጽ 27 ተመልክቶአል፡፡ የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤትም ሕጉ እንዲህ የሚል ስለመሆኑ ግንዛቤ መውሰዱን በውሣኔው ላይ ገልጾአል፡፡ በመሆኑም የተፈፀመው ድርጊት ከሕጉ ጋር ተገናዝቦ ሲታይ የስራ ውሉ ከሕግ ውጪ ነው የተቋረጠው ለማለት የሚያስችል ሁኔታ የለም፡፡ ሌላው በወንጀል ክሱ ተጠሪ ጥፋተኛ አልተባለም የሚለው ሲሆን፣ ይህም በፍትሐብሔር ረገድ ለቀረበው ክርክር ያለውን አግባብነት በሚገባ ማየት ያስፈልጋል፡፡ እንደሚታወቀው

የወንጀል እና የፍትሐብሔር ክርክሮች ራሣቸውን ችለው የሚታዩ ናቸው፡፡ በማስረጃ ምዝና ረገድም የየራሣቸው አካሄድ አላቸው፡፡ ከዚህም የምንገነዘበው በወንጀል ጥፋተኛ ያልተባለ ሰው በፍ/ብሄር ረገድ ከቀረበበት ክስም የግድ ነፃ ይሆናል ለማለት የማይቻል እንደሆነ ነው፡፡ ወደያዝነው ጉዳይ ስንመለስም ተጠሪ ፈጽሞታል የተባለውን የስርቆት ወንጀል በእርግጥም ስለመፈፀሙ ክሱን በሰማው የስራ ክርክር ችሎት ተረጋግጦአል፡፡ ችሎቱ በራሱ ይህን ካረጋገጠ ደግሞ በወንጀል ክሱ ወደተሰጠው ውሣኔ የሚሄድበት ምክንያት የለም፡፡ ይልቁንም ተጠሪ የፈፀመው ድርጊት በሕጉ ብቻ ሣይሆን፣ በህበረት ስምምነቱም ያለማስጠንቀቂያ ከሥራ የሚያሰናብት እንደሆነ ነው ለመገንዘብ የቻልነው፡፡ ስናጠቃልለው አመልካች ከተጠሪ ጋር አድርጎት የነበረውን የስራ ውል ያቋረጠው በሕጉ መሠረት በመሆኑ በዚህ ረገድ የስር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት ችለናል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. አቤቱታ የቀረበበት በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ.ቁ.18281 ሚያዝያ 22 ቀን 1999 ዓ.ም ተሰጥቶ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ.ቁ. 55472 ታህሣሥ 14 ቀን 2000 ዓ.ም በሰጠው ፍርድ የፀናው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሮአል፡፡
2. አመልካች የስራ ውሉን ያቋረጠው በሕጉ መሠረት ነው ብለናል፡፡
3. ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡ መዝገቡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ተ.ወ

የሰ/መ/ቁ. 35440

ግንቦት 19 ቀን 20000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- አብዱልቃድር መሐመድ

ሐጎስ ወልዱ

ታፈሰ ይርጋ

መድሕን ኪሮስ

ሱልጣን አባተማም

አመልካች፡- ዋልያ አገር አቋራጭ አውቶቡስ ድርጅት - ምንተስኖት ተፈሪ /ነገረ ፈጅ/ ቀረበ፡፡

ተጠሪ፡- ብርሃኔ አሊማ ቀረበ፡፡

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ለዚህ ሰበር አቤቱታ መነሻ የሆነው ጉዳይ በአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁ. 377/96 መሠረት የሚታይ የስራ ክርክርን የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ ሲጀመር ከሣሽ የነበረው የአሁኑ ተጠሪ ነው፡፡ እሱም ለአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ ወሳኝ ቦርድ ባቀረበው ክስ የአዋጁን አንቀጽ 29 በሚቃረን መልኩ በሠራተኛ ቅነሳ ሰበብ የሥራ ውሌ ተቋርጦብኛል እና ወደ ስራዬ እንድመለስ ይወሰንልኝ የሚል ነው፡፡ አመልካችም በበኩሉ ለክሱ በሰጠው መልስ ተጠሪ ከስራው የተሰናበተው ድርጅቱ በመክሰሩ የተነሣ ሠራተኞችን መቀነስ አስፈላጊ /ግዴታም/ ሆኖ በመገኘቱ ነው፡፡ ተጠሪ ድርጅቱን ለማዳን /እንዳይዘጋ ለማድረግ/ ሲባል በተደረገው የመዋቅር ለውጥ የሚመጥነው የስራ መደብ አልተገኘም፡፡ ቅነሳው የተካሄደው ሕጉን ተከትሎ የድርጅቱ ሠራተኛ ማኅበርም በተሳተፈበት ሁኔታ ነው በማለት ተከራክሯል፡፡ ክሱ የቀረበለት የአሰሪና ሠራተኛ ጉዳይ ወሳኝ ቦርዱም ክርክሩን ከመረመረ በኋላ ቅነሳው ሕጉን የተከተለ ነው በማለት የተጠሪን ክስ ውድቅ አድርጎአል፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ ተጠሪ ውሣኔውን በመቃወም ለአማራ ብ/ክ/መ/ጠ/ፍ/ቤት ይግባኝ በማለቱ ክርክሩ በድጋሚ ተሰምቶአል፡፡ በመጨረሻም ፍ/ቤቱ የቦርዱን ውሣኔ በመሻር

ተጠሪ ወደ ስራው እንዲመለስ ወስኖአል፡፡ የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚሁ ላይ ነው፡፡

ይህ የሰበር ችሎትም አመልካች ጥር 20 ቀን 2000 ዓ.ም. በፃፈው ማመልከቻ ያቀረበውን አቤቱታ መሠረት በማድረግ ተጠሪን አስቀርቦ ክርክሩን ሰምቶአል፡፡ አቤቱታው በሰበር ችሎት እንዲታይ የተወሰነው የጠ/ፍ/ቤቱ የቦርዱን ውሣኔ የሻረበትን አግባብ ለመመርመር ነው፡፡ በዚህ መሠረትም ይህን ነጥብ ከስር ጀምሮ ከተደረገው ክርክር፣ አቤቱታ ከቀረበበት ውሣኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝበን መርምረናል፡፡

እንደምንመለከተው በዚህ ጉዳይ አከራካሪ ሆኖ የቀረበው ተጠሪን ከስራ ውጪ ያደረገው የሠራተኛ ቅነሳ ሕጉን ተከትሎ የተደረገ ነው ወይስ አይደለም? የሚለው ነው፡፡ በአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ ወሳኝ ቦርድ ከተደረገው ክርክር እና ቦርዱ ከሰጠው ውሣኔ እንዳየነው አመልካች ድርጅት ከ75% በላይ ኪሣራ የደረሰበት መሆኑ ተረጋግጦአል፡፡ ድርጅቱ በመክሰሩም የነበረው አማራጭ መፍረስ ቢሆንም፣ አፍርሶ ከመሄድ ይልቅ ሌላ አማራጭ ፈልጎ ሕልውናውን ማቆየት ይሻላል በሚል ሠፊ ጥረትና ጥናት ከተካሄደ በኋላ አዲስ የስራ መዋቅር በማዘጋጀት ሠራተኞቹ ባላቸው የትምህርት ዝግጅት እና የስራ ልምድ መሠረት ምደባ መደረጉንም ቦርዱ አረጋግጦአል፡፡ በመጨረሻም የድርጅቱ የሠራተኛ ማኀበር በተሳተፈበት የሠራተኛ ቅነሳ የተደረገ ሲሆን ተጠሪ በአዲሱ የሥራ መዋቅር ለመመደብ የትምህርት ዝግጅቱ የሚፈቅድለት ሆኖ ባለመገኘቱ እንዲቀነስ መደረጉን በቦርዱ ውሣኔ ላይ ቁልጭ ብሎ መቀመጡን በበኩላችንም ለመገንዘብ ችለናል፡፡ ይህ እንግዲህ በፍሬ ነገር ረገድ የተረጋገጠውን ሁኔታ በግልጽ የሚያሳይ ሲሆን ለጉዳዩ ቀጥተኛ አግባብነት ካለው የአዋጁ አንቀጽ 29/3/ ጋርም የሚስማማ ነው፡፡ ይህ ድንጋጌ በግልጽ የሚያመለክተው በአዋጁ አንቀጽ 28/1/ መሠረት የሠራተኞች ቅነሳ በሚደረግበት ጊዜ አሠሪው ከሠራተኞች ማኅበር ወይም ተወካይ ጋር በመመካከር የስራ ችሎታ ያላቸውንና ከፍተኛ የምርት ውጤት ያሳዩ ሠራተኞችን በሥራቸው ላይ እንዲቆዩ ቅድሚያ መስጠት እንደሚገባው ነው፡፡

በያዝነው ጉዳይ እንደምናየው የሰራተኞች ቅነሳ የተደረገው በድንጋጌው የተመለከተውን ስርዓት ተከትሎ ነው፡፡ የጠ/ፍ/ቤቱ ከዚህ በተቃራኒ ስለመፈጸሙ በራሱ በኩል ያረጋገጠው የለም፡፡ አመልካች ተጠሪን በሚመጥነው የሥራ መደብ ሊመድበው ይገባል ወደሚለው ድምዳሜ የደረሰውም ምንም የሕግም ሆነ የፍሬ ነገር ምክንያት ሳይኖረው ነው፡፡ ከዚህ የተነሣም አቤቱታ የቀረበበት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

ው ሣ ኔ

1. አቤቱታ የቀረበበት የአማራ ብ/ክ/መ/ጠ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 13933 ጥር 1 ቀን 2000 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሮአል፡፡
2. አመልካች ተጠሪን የቀነሰው በሕጉ መሠረት ነው ብለናል፡፡ ስለዚህም ወደስራው ይመለስ የሚባልበት የሕግ ምክንያት የለም ብለን ወስነናል፡፡
3. ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኝ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡ መዝገቡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰበር መ/ቁ. 29415

ጥር 27 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

አብዱልቃድር መሐመድ

ሐጎስ ወልዱ

ሂሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- ዎተር አክሽን - ጠበቃ ተስፋዬ ብርሃኔ ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- ይልማ አሰፋ - ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው ተጠሪ ከአመልካች ጋር የነበረውን የሥራ ውል ያቋረጠው ከሕግ ውጭ ስለሆነ ወደ ሥራው ሊመለስ ይገባል በማለት የደቡብ ብ/ብ/ሕ/ክ/መንግሥት ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል በማለት አመልካች ቅሬታ በማቅረቡ ነው፡፡

የጉዳዩ አመጣጥም ባጭሩ ሲታይ ተጠሪ በአመልካች ላይ በአላባ ቁሊቶ መ/ደ/ፍ/ቤት ባቀረበው ክስ በድርጅቱ ውስጥ ሕገወጥ ድርጊቶችን በመቃወሜ ከጥር 15 ቀን 1998 ዓ.ም ጀምሮ ተከሣሽ ከሥራና ከደመወዝ ያገደኝ ስለሆነ ወደ ሥራ እንድመለስና ከታገድኩበት ጊዜ አንስቶ ያለው ደመወዜ እንዲከፈለኝ ይወሰንልኝ በማለት ጠይቋል፡፡

የከሣሽ ክስና ማስረጃ ለተከሣሽ ደርሶ በሰጠው መልስ ከሥራና ከደመወዝ ከሣሽን ማገዱን አምኖ ይህም ሊሆን የቻለው ከሣሽ አስቀድሞ ሲሰራበት ከነበረው ፕሮጀክት ወደ ሌላ ፕሮጀክት ተዛውሮ እንዲሰራ ተወስኖ ወደተዛወረበት ፕሮጀክት በመሄድ ሥራ ለመጀመር ፈቃደኛ ባለመሆኑ ዕገዳው ትክክል ስለሆነ ወደ ሥራ ለመመለስም ሆነ ውዝፍ ደመወዝ ይከፈለኝ በማለት ያቀረበው ክስ ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት ተከራክሯል፡፡

የግራ ቀኙ ክርክር በዚህ መልኩ የቀረበለትም የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ክርክሩን መርምሮ የተከሣሽ ድርጅት አንድን ሠራተኛ አስፈላጊ በሆነ ጊዜ ከአንድ የሥራ ቦታ ወደ ሌላ የሥራ ቦታ አዛውሮ ማሰራት እንደሚችል በድርጅቱ የአስተዳደር ማኑዋል ላይ በግልጽ የተመለከተ ስለሆነ በዚሁ መሠረት ከሣሽ ወደተዛወረበት ቦታ በመሄድ ሥራ መጀመር ሲገባው አለመሄዱ አግባብነት የለውም ካለ በኋላ ከሣሽ ከተዛወረበት ጊዜ አንስቶ ለአምስት የሥራ ቀናት በሥራ ላይ ባይገኝ ያለማስጠንቀቂያ በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 27(1)(ለ) መሠረት ተከሣሽ የሥራ ውሉን ማቋረጥ ቢችልም የሥራ ውሉ መቋረጡን በመግለጽ ለከሣሽ ያስታወቀው በሕጉ ላይ የተቀመጠው የ5 ቀን ጊዜ ሣይደርስ ስለሆነ የሥራ ውሉ የተቋረጠው ከሕግ ውጭ ነው ብሎ ከሣሽ ወደሥራው ተመልሶ አዲስ በተመደበበት ቦታ ሄዶ እንዲሰራ በማለት ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተውም የአላባ ልዩ ወረዳ ከፍተኛ ፍ/ቤት በበኩሉ ግራ ቀኙን አከራክሮ የቀረበው አቤቱታ ከሥራ ማገድን የሚመለከት ሆኖ ሣለ የወረዳው ፍ/ቤት በዚሁ ነጥብ ላይ ተመስርቶ ውሣኔ መስጠት ሲገባው የሥራ ውል መቋረጥን አስመልክቶ ክርክር ሣይደረግበት ውሣኔ መስጠቱ በአግባቡ አይደለም በማለት የሥር ፍ/ቤትን ውሣኔ ሽሯል፡፡

በመቀጠልም የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በበኩሉ አከራክሮ አመልካች አዲስ ወደተመደበበት ቦታ በመሄድ ከጥር 8 ቀን 1998 ዓ.ም ጀምሮ ሥራ ላይ እንዲገኝ ከተገለፀለት በኋላ ከሥራ መሰናበቱን የሚገልጽ ደብዳቤ የደረሰው ደግሞ ከጥር 5 ቀን 1998 ዓ.ም ጀምሮ ስለሆነ ከጥር 8 ቀን 1998 ዓ.ም ጀምሮ በተመደበበት ሥራ ላይ ስላለመገኘቱ ባልተረጋገጠበት ሁኔታ አስቀድሞ የተደረገው የሥራ ስንብት ሕገወጥ ነው በማለት የከፍተኛውን ፍ/ቤት ውሣኔ በመሻር የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤትን ውሣኔ አጽንቷል፡፡

ይህ ሰበር ችሎትም አመልካች ያቀረበውን አቤቱታ መርምሮ ተጠሪ ባለበት ተጣርቶ ሊወሰን እንደሚገባው በማመኑ ተጠሪን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

ምላሽ ማግኘት የሚገባቸው የጉዳዩ ጭብጦች አመልካች ተጠሪን ከሥራ አግዷል ወይንስ አሰናብቷል? አሰናብቷል የሚባል ቢሆን ስንብቱ ሕጋዊ ነው ወይንስ አይደለም የሚሉት በመሆናቸው እነዚህን ጭብጦች በመያዝ አቤቱታው እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

የመጀመሪያውን ጭብጥ በተመለከተም ተጠሪ በአመልካች ላይ ክስ የመሠረተው ያለአግባብ ከሥራና ከደመወዝ ያገደኝ ስለሆነ ወደሥራዬ እንድመለስና ውዝፍ ደመወዝም እንዲከፈለኝ ይወሰንልኝ በማለት ነው፡፡ አመልካችም ተጠሪን ከሥራና ከደመወዝ ማገዱን ሣይክድ ተጠሪ ከሥራ ተሰናብቷል ባልተባለበት ሁኔታ ወደ ሥራ የመመለሱም ሆነ የክፍያ ጥያቄው ያለአግባብ ስለሆነ ተቀባይነት ሊኖረው አይገባም በማለት ተከራክሯል፡፡

ይሁንና አመልካች ለተጠሪ በፃፈው ደብዳቤ ከሥራና ከደመወዝ መታገዱን እስካስታወቀ ድረስ የሥራ ውሉ መቋረጡንና የሥራ ስንብት መደረጉን የሚያስገነዝብ ከመሆኑም በላይ በአ/ቁ/377/96 አንቀጽ 27/4/ ላይ የሠራተኛው የሥራ ውል እንዲቋረጥ ከመደረጉ በፊት ሠራተኛውን ከሥራ አግዶ ለማቆየት ስለሚቻልበት ሁኔታ በኅብረት ስምምነት ሊወስን እንደሚችል የተመለከተ ስለሆነ በዚህ መልኩም የተደረገ የኅብረት ስምምነት ስለመኖሩ ያልተረጋገጠ በመሆኑ አመልካች በተጠሪ ላይ የፈፀመው የሥራ እገዳ ሣይሆን የሥራ ስንብት መሆኑ ይህ ችሎት ተገንዝቧል፡፡

ተጠሪ ከሥራ መሰናበቱ ከተረጋገጠ ስንብቱ ሕጋዊ ነው? ወይንስ አይደለም? የሚለው 2ኛው ጭብጥ ሲታይ አመልካች ለተጠሪ በፃፈው ደብዳቤ ከጥር 8 ቀን 1998 ዓ.ም ጀምሮ አዲስ ወደተዛወረበት ቦታ በመሄድ ሥራ መጀመር እንደሚገባው አስታውቆት ወደዚሁ ቦታ ሄዶ ሥራውን ያልጀመረ ከመሆኑም በላይ ከጥር 8 ቀን 1998 ዓ.ም በፊትም ቀድሞ ሲሰራበት በነበረው መ/ቤት ከጥር 5 ቀን 1998 ዓ.ም ጀምሮ በሥራ ላይ እንዳልተገኘና በአጠቃላይም ለ5 ተከታታይ የሥራ ቀናት ያለበቂ ምክንያት በሥራ ገበታው አለመገኘቱ የተረጋገጠ ስለሆነ ይህ ሁኔታ በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 27(2)(ለ) መሠረት በአሠሪው አነሣሽነት የሥራ ውልን ለማቋረጥ የሚያበቃ

እንደመሆኑ መጠን በዚሁ መሠረትም አመልካች የሥራ ውሉን ባቋረጠበት ሁኔታ የበታች ፍ/ቤቶች ስንብቱ ሕገወጥ ነው በማለት ተጠሪው ወደሥራ እንዲመለስ በማለት የሰጡት ውሣኔ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የአላባ ቁሊቱ ከተማ የመ/ደ/ፍ/ቤት በመ.ቁ. 01073 በመጋቢት 29 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ እንደዚሁም የደቡብ ክልል ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በመ.ቁ. 15679 በየካቲት 27 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348(1) መሠረት ተሽሯል፡፡
2. አመልካች ተጠሪን ከሥራ ያሰናበተው ከሕግ ውጭ ስላልሆነ ተጠሪ ወደ ሥራ ለመመለስ ያቀረበው አቤቱታ ተቀባይነት የለውም፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

የሰበር መ/ቁ. 32822

ጥር 27 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ
አብዱልቃድር መሐመድ
ሐጐስ ወልዱ
ሂሩት መለሰ
ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- ጂ.ሰቨን የንግድና ኢንዱስትሪ የመኸር ቃጫ ውጤቶች ፋብሪካ

ተጠሪ፡- መኰንን አበራ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ ጉዳይ በአሰሪና ሰራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁ. 377/96 መሰረት የቀረበ የሥራ ክርክርን የሚመለከት ነው፡፡ ተጠሪ በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ክስ የመሰረተው የሥራ ውሌ በሕገ ወጥ መንገድ ተቋርጦብኛል በማለት ነው፡፡ ይህን ምክንያት መሰረት በማድረግም የአገልግሎት እና የማስጠንቀቂያ ጊዜ እንዲከፈለው፣ እንዲሁም የስራ መፈለጊያ ክፍያ፤ክፍያ ለዘገየበት ጊዜም ክፍያ እንዲወሰንለት ጠይቆአል፡፡ ፍ/ቤቱ ተከሣሽ የነበረውን የአሁኑን አመልካች በማስቀረብ ክርክሩን ከሰማ ብኋላ ከሣሽ የዓመት እረፍት እንደወጣ ለተከሣሽ ሳያሳውቅ ያለበቂ ምክንያት ለአምስት የስራ ቀናት የቀረ በመሆኑ አመልካች የሥራ ውሉን ማቋረጡ አግባብ ነው በማለት ክሱን ውድቅ አድርጎአል፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ ተጠሪ ውሳኔውን በመቃወም ለፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ በማቅረቡ ክርክሩ እንደገና ተሰምቶአል፡፡ በመጨረሻም ፍ/ቤቱ ተጠሪ ከሥራ የቀረው በቂ በሆነ ምክንያት ነው የሚል ምክንያት በመስጠት በሥር ፍ/ቤት የተሰጠውን ውሳኔ ሽሮአል፡፡ ተጠሪ የጠየቃቸውን ልዩ ልዩ ክፍያዎች እንዲከፈሉትም ወስኖአል፡፡ የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚሁ ላይ ነው፡፡

ይህ የሰበር ችሎትም አመልካች ነሐሴ 22 ቀን 99 ዓ.ም በጻፈው ማመልከቻ ያቀረበውን አቤቱታ መሰረት በማድረግ ተጠሪን አስቀርበን ክርክሩን

ሰምተናል፡፡ አቤቱታው በሰበር ችሎት እንዲታይ የተወሰነው አመልካች የስራ ውሉን ያቋረጠበትን የሕግ አግባብ ለመመርመር ነው፡፡ በዚህ መሰረትም ይህን ነጥብ ከግራ ቀኝ ወገኖች ክርክር፣ አቤቱታ ከቀረበበት ውሳኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝበን መርምረናል፡፡

ቀደም ሲል እንደተገለጸው ተጠሪ ለአምስት ተከታታይ የሥራ ቀናት ከሥራ ገበታው ላይ ሳይገኝ እንደቀረ አላከራከረም፡፡ የሥር ፍ/ቤቶች ለውሳኔአቸው መሰረት ያደረጉት ጭብጥ የተጠሪው ከሥራ መቅረት በበቂ መክንያት የተደገፈ ነው ወይስ አይደለም የሚለው ነው፡፡ ተጠሪ ከሥራ መቅረቱን ካመነ በእርግጥም በቂ ምክንያት የነበረው መሆኑን ያስረዳ ዘንድ የግድ ነው፡፡ አመልካች ከሥር ጀምሮ አጥብቆ የተከራከረው ተጠሪ ለእረፍት እንደወጣ በዚያው ከመቅረቱ ውጪ ባለበት ቦታ ሆኖ እንኳን ሊያሳውቀኝ አልቻለም በማለት ሲሆን፣ ተጠሪ ደግሞ በጎርፍ አደጋ የተጠቁትን ዘመዶቼን ለመጠየቅ ወደ ድሬዳዋ ሄጄ ነበር የሚል የመከራከሪያ ነጥብ ማንሳቱን ተመልክተናል፡፡ ይህንን የመከራከሪያ ነጥብ ግን በቃል ከመግለጽ አልፎ በየትኛውም የማስረጃ አይነት አስረዳለሁ አላለም፡፡ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትም አባባሉን እንዳለ ከመቀበል አልፎ ያረጋገጠው ነገር የለም፡፡ ይህ በመሆኑም በዚህ ረገድ የተፈጸመ ከማስረጃ ሕግ አኳያ የሚታይ ስህተት እንዳለ እንገነዘባለን፡፡ በሌላ አነጋገር ፍ/ቤቱ ውሳኔውን የሰጠው በምንም አይነት ማስረጃ ላይ ሳይመሰረት ነው ማለት ነው፡፡ አመልካች ግን ተጠሪ በአሰሪና ሰራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁ. 377/96 አንቀጽ 27(1) (ለ) የተመለከተውን ያለማስጠንቀቂያ የሥራ ውል ለማቋረጥ የሚያስችል ድርጊት ስለመፈጸሙ አስረድቶአል፡፡ ያለው እውነታ ይህ ከሆነ ደግሞ አመልካች የሥራ ውሉን ያቋረጠው በሕግወጥ መንገድ ነው የሚባልበት የሕግ ምክንያት የለም፡፡ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት የሰጠው ውሳኔም ከዚህ አንጻር ሲታይ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

ው ሳ ኔ፡፡

1. አቤቱታ የቀረበበት የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ.ቁ. 53908 ሐምሌ 23 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 348/1/ መሰረት ተሽሮአል፡፡
2. በአመልካች እና በተጠሪ መካከል የነበረው የሥራ ውል የተቋረጠው በሕጉ መሰረት ነው ብለናል፡፡ ስለዚህ የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ.ቁ. 24792 መጋቢት 17 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ ፀንቶአል፡፡ ይጻፍ፡፡

መዝገቡ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/ኃ

የሰ/መ/ቁ. 32229

ሚያዝያ 30 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- አብዱልቃድር መሐመድ

መስፍን ዕቁበዮናስ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

መድኅን ኪሮስ

አመልካች፡- መሪጌታ ልሣነወርቅ በዛብህ - ቀረቡ

ተጠሪ፡- ጠቅላይ ቤ/ክህነት ጽ/ቤት - ነ/ፈጅ ፍቅረማርያም ካሣ ቀረበ፡፡

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ጉዳይ የሥነ ሥርዓት ሕጉን የተመለከተ ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የአሁን አመልካች በተጠሪ ጽ/ቤት የኦጋዴን ሀገረ ስብከት ሥራ አስኪያጅ ሆኜ በመስራት ላይ ሣለሁ ከታህሣሥ 1 ቀን 1998 ዓ.ም. ጀምሮ የቁልቢ ነዋየ ቅድሣት ማደራጃ ዋና ፀሐፊ ሆኜ እንድሰራ ተደርጓል፣ ተጠሪው ደረጃዬን ከሥራ አስኪያጅነት ወደ ፀሐፊነት ዝቅ ማድረጉ አግባብ ስላልሆነ ወደ ሥራ አስኪያጅነት ደረጃና ደመወዝ እንድመለስ ይወስንልኝ በማለት ለአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ ወሣኝ ቦርድ ባቀረቡት ክስ ነው፡፡ ተጠሪ በሰጠው መልስ አመልካች የሥራ መሪ ስለሆኑ ቦርዱ ጉዳዩን የማየት ሥልጣን የለውም፣ አመልካች ከ1996 ዓ.ም. ጀምሮ በቦታቸው ሌላ ሥራ አስኪያጅ መመደቡን እያወቁ ሣይቃወሙ ቆይተው አሁን ያቀረቡት ክስና የክፍያ ጥያቄ በይርጋ የታገደ ነው በማለት ተከራክሯል፡፡ ቦርዱም አመልካች የሥራ መሪ ስለሆኑ ቦርዱ ክሱን ተቀብሎ የማየት ሥልጣን የለውም፣ ክሱ ግን በይርጋ የታገደ ነው በማለት ክሱን በብይን ውድቅ አድርጎታል፡፡

በመቀጠልም አመልካች ይህንኑ ክስ ለፌዴ/የመጀ/ደ/ፍ/ቤት አቅርበው ተጠሪ በሰጠው መልስ ክሱ ቀደም ሲል ለአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ ወሣኝ ቦርድ ቀርቦ ቦርዱ ውሣኔ የሰጠበት ስለሆነና ፍ/ቤቱ ደግሞ ይግባኝ ሰሚ ስላልሆነ

ክሱ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 5 መሠረት ውድቅ ሊደረግ ይገባል የሚለውንና ሌሎች መከራከሪያዎችን በማቅረብ ተከራክሯል፡፡ ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክር ሰምቶ ቦርዱ በዚህ ዓይነቱ ክርክር ላይ የዳኝነት ሥልጣን ሣይኖረው በክርክሩ ላይ የሚሰጠው ውሣኔ ስለማይኖር ፍ/ቤቱ የቦርዱን ብይን የሚረዳው ክሱ በይርጋ ቀሪ ቢሆንም ቦርዱ ጉዳይን የማየት ሥልጣን የለውም የሚል መሆኑን ነው፣ ስለዚህ አመልካች አሁን ክሱን ሥልጣን ላለው ፍ/ቤት ያቀረቡ ስለሆነ በዚህ ረገድ ተጠሪ የፍ/ብሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 5ን በመጥቀስ ያነሣው መቃወሚያ ተቀባይነት የለውም በማለት ብይን ከሰጠ በኋላ ተጠሪ አመልካችን ከሥራ አስኪያጅነት ወደ ሌላ የሥራ መደብ የለወጣቸው ያለአግባብ በመሆኑ ተጠሪ አመልካችን ቀድሞ ወደነበሩበት የሥራ መደብ /ወደ ሥራ አስኪያጅነት/ በመመለስ በመደቡ የሚከፈለውን ደመወዝና አበል ሊከፍላቸው ይገባል በማለት ወስኗል፡፡

የአሁን ተጠሪ በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ይግባኙን ለፌ/ከፍ/ፍ/ቤት አቅርቦ ፍ/ቤቱ የግራ ቀኙን ክርክር በመስማት ቀደም ሲል ክሱ ለአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ ወሣኝ ቦርድ ቀርቦ ቦርዱ ክሱ በይርጋ የታገደ ነው ሲል ብይን ሰጥቶበታል፣ ብይኑ ይግባኝ ተብሎበት በፍርድ ውሣኔ አልተሻረም፣ በመሆኑም የስር ፍ/ቤት የቀረበለትን ክስ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 5 መሠረት ውድቅ ማድረግ ሲገባው ይህ ያልተሻረ ብይን እያለ ጉዳዩን መርምሮ ውሣኔ መስጠቱ አግባብ ስላልሆነ የፌ/መጀ/ደ/ፍ/ቤት በዚህ ጉዳይ የሰጠው ውሣኔ ተሽሯል በማለት ወሰነ፡፡

የሰበር አቤቱታው የቀረበው ይህንን ውሣኔ ለማስለወጥ ነው፡፡ የአቤቱታው ይዘትም ባጭሩ የሥር ፍ/ቤት ክሱ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 5 መሠረት ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት መወሰኑ የሕግ ስህተት ስለሆነ ሊታረም ይገባል የሚል ሲሆን ይህ ችሎት የሥር ፍ/ቤቶችን ውሣኔዎች አግባብ ካለው ሕግ ጋር አገናዝቦ በመመርመር የአሰሪና ሠራተኛ ጉዳይ ወሣኝ ቦርድ በጉዳዩ ላይ የዳኝነት ሥልጣን የለኝም ሲል ከወሰነ በኋላ ክሱ በይርጋ ቀሪ ነው በማለት በብይኑ ላይ ማስፈሩ አመልካች በመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት

ያቀረቡት ክስ ቀደም ሲል ውሣኔ አግኝቶ የበቃ ነው ለማለት የሚያስችል መሆን አለመሆኑ ተጣርቶ ሊወሰን የሚባው ነጥብ ሆኖ ስላገኘው ጉዳዩ ለሰበር እንዲቀርብ አድርጓል፡፡

መዝገቡን እንደመረመርነው አመልካች በመጀመሪያ በአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ ወሣኝ ቦርድ ክስ አቅርበው ቦርዱ ጉዳዩን የመዳኘት ሥልጣን የለኝም እንጂ ክሱ በይርጋ የታገደ ነው ሲል መበየኑን፣ በመቀጠልም አመልካች ክሱን ለፌ/መጀ/ደ/ፍ/ቤት አቅርበው ተጠሪ ጉዳዩ ቀደም ሲል የቦርዱ ውሣኔ /ብይን/ ያረፈበት ስለሆነ ክሱ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 5 መሠረት ሊታገድ ይገባል የሚል መቃወሚያ ያቀረበ መሆኑን፣ ፍ/ቤቱ ቦርዱ ጉዳዩን የመዳኘት ሥልጣን ሣይኖረው ይርጋውን አስመልክቶ ብይን መስጠት አይችልም በማለት መቃወሚያውን በብይን ውድቅ አድርጎ በፍሬ ጉዳዩ ላይ ውሣኔ መስጠቱን፣ እንዲሁም ጉዳዩን በይግባኝ ያየው የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት ቦርዱ ቀደም ሲል ክሱ በይርጋ የታገደ ነው ሲል የሰጠው ብይን በይግባኝ ስላልተሻረ የመጀ/ደረጃ ፍ/ቤት የቀረበለትን ክስ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 5 መሠረት ውድቅ ማድረግ ሲገባው በፍሬ ጉዳዩ ላይ ውሣኔ መስጠቱ አግባብ አይደለም በማለት የስር ፍ/ቤትን ውሣኔ የሻረው መሆኑን ለመገንዘብ ችለናል፡፡ በዚህ መዝገብ የሚያከራክረውን ጉዳይ በየደረጃው ያዩት ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሣኔ የተለያየ ሲሆን ለዚህ ልዩነት መነሻው ቦርዱ የዳኝነት ሥልጣን የለኝም ነገር ግን ክሱ በይርጋ የታገደ ነው ሲል የሰጠው ብይን መሆኑን መዝገቡ ያስረዳል፡፡ ይኸውም የመጀ/ደ/ፍ/ቤቱ ሥልጣን የለኝም የሚለውን የብይኑን ክፍል ይዞ ውሣኔውን ያሣረፈ ሲሆን ከፍ/ፍ/ቤት ደግሞ ክሱ በይርጋ የታገደ ነው የሚለውን ክፍል በመያዝ ይርጋውን አስመልክቶ የተሰጠው ብይን ስላልተሻረ ለመ/ደ/ፍ/ቤት ክስ ሊቀርብ አይችልም በማለት ወስኗል፡፡

በመሠረቱ አንድ ፍ/ቤት የቀረበለትን ጉዳይ የመዳኘት ስልጣን ያለው መሆኑን ካላረጋገጠ የግራ ቀኙን ክርክር መመርመር አይጀምርም፡፡ የአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ ወሣኝ ቦርድ ክሱ ለቦርድ መቅረብ ያልነበረበት መሆኑን ከተገነዘበ ጉዳዩን የመዳኘት ሥልጣን እንደሌለው በመግለጽ እዚያው ላይ

ማቆም ሲገባው በተጠሪ የቀረበውን የይርጋ ክርክር መርምሮ ክሱ በይርጋ ይታገዳል የሚል ሀሣብ በብይኑ ላይ አስፍሯል፡፡ ቦርዱ የዳኝነት ሥልጣን ከሌለው ይርጋውንም አስመልክቶ ብይን መሰጠት አይገባውም፡፡ ስለሆነም ቦርዱ በአንድ በኩል የዳኝነት ሥልጣን የለኝም እያለ በሌላ በኩል ደግሞ ሥልጣኑ ቢኖረው ኖሮ ሊመረምር ይገባው የነበረውን ጉዳይ በብይኑ ላይ መጥቀሱ ስለይርጋው ብይን ሰጥቷል ለማለት የሚያስችል ስላልሆነ አመልካች ለመ/ደ/ፍ/ቤት ያቀረቡት ክስ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 5 መሠረት ውድቅ የሚያደረግ አይደለም፡፡ በዚህ ምክንያት ቦርዱ ቀደም ሲል ይርጋውን በተመለከተ ብይን የሰጠ ስለሆነ ብይኑ በይግባኝ ሣይሻር ክሱ ለመጀ/ደ/ፍ/ቤት ሊቀርብ አይገባም በማለት የፌ/ከ/ፍ/ቤት የሰጠው ብይን መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት በመዝገብ ቁ. 52954 ሰኔ 1 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ብይን ተሽሯል፡፡
2. የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት ብይኑ የተሻረ መሆኑን ተገንዝቦ በይግባኝ የቀረበለትን ጉዳይ በመመርመር የግራ ቀኙን ክርክር ሰምቶ በፍሬ ጉዳዩ ላይ ውሣኔ እንዲሰጥ ጉዳዩ ተመልሶለታል፡፡
3. የዚህን ፍ/ቤት ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኙ ይቻቻሉ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

የሰ/መ/ቁ. 29419

ሚያዝያ 14 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሰ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- ሬቫ ኢንጂነሪንግ ኃ/የተ/የግ/ማኅበር - ጠበቃ ንጉሴ ገዛኸኝ ቀረቡ፡፡

ተጠሪዎች፡- 1. እንዳለ ታደሰ - በሌለበት

2. ማሞ ዋቅጅራ - በሌለበት

3. ሚሊዮን ዘውዴ - በሌለበት

4. ሰይድ መሐመድ - በሌለበት

5. አባቡ ውበቱ - ቀረበ

6. ግዛው ፈይሳ - ቀረበ

7. ከፍያለው ጌታቸው - በሌለበት

8. ምስጋና አዲስ - በሌለበት

9. ገመዳ ሞገስ - በሌለበት

10. ታምራት ኃይሉ - ቀረበ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

አከራካሪው ጉዳይ በአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁ. 377/96 መሠረት የሚታይን ክርክር የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ በተጀመረበት የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የአሁኖቹ ተጠሪዎች ከሣሾች ነበሩ፡፡ በአመልካች ላይ ክስ የመሠረቱትም በአናጺነት ሥራ ተሰማርተን አንድንሠራ በውል ተቀጥረን ስንሠራ የቆየን ቢሆንም፤ ሥራው ሳያልቅ ከሕግ ውጪ የሥራ ውላችን ተቋርጦብናል፡፡ ስለዚህ ወደ ስራችን እንድንመለስ፤ የማንመለስ ከሆነም ሕጉ በሚፈቅደው መሠረት ተገቢው ክፍያ ተከፍሎን እንሰናበት ዘንድ ይወሰንልን በማለት ነው፡፡ አመልካች ደግሞ ለክሱ በሰጠው መልስ ተጠሪዎች የተቀጠሩት ጊዜያዊነት ላለው ሥራ አገልግሎት እንዲሰጡ ነው፡፡ በዚህ መሠረት ተመድበው ቢሠሩም ደመወዝ የሚከፈላቸው በቀን እየታሰበ ነው፡፡ በመጨረሻም ስራው ስላለቀ በአዋጁ አንቀጽ 24/1/ መሠረት ተሰናብተዋል፡፡ በመሆኑም የሥራ ውላችን ሕገወጥ በሆነ መንገድ ተቋርጦአል የሚሉበት የሕግ ምክንያት የለም በማለት መከራከሩን ከመዝገቡ ተመልክተናል፡፡ ክሱን ያስተናገደው ፍ/ቤት የግራ ቀኝ ወገኖችን ክርክር ከሰማ በኋላ፣ ተጠሪዎች ላልተወሰነ ጊዜ እንደተቀጠሩ ማረጋገጡን ገልጾ፣ በሌላ በኩል ግን ስንብቱ የተከናወነው በአዋጅ አንቀጽ 30/1/ መሠረት ነው የሚል ምክንያት በመስጠት አመልካች የዓመት ዕረፍት ክፍያ፣ የማስጠንቀቂያ ጊዜ እና ክፍያ በመዘግየቱ ሊከፈል የሚገባው ነው ያለውን ደመወዝ ለተጠሪዎች እንዲከፍል ወስኖአል፡፡ በዚህ ውሣኔ ላይ ይግባኝ የቀረበለት የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትም ውሣኔው ጉድለት የለበትም ብሎአል፡፡ የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚሁ ላይ ነው፡፡

ይህ ሰበር ችሎትም አመልካች መጋቢት 7 ቀን 1999 ዓ.ም. በፃፈው ማመልከቻ ያቀረበውን አቤቱታ መሠረት በማድረግ ክርክሩን ሰምቷል፡፡ በተደረገላቸው ጥሪ መሠረት ቀርበው ክርክራቸውን ያሰሙት በ5ኛ፣ በ6ኛ እና በ10ኛ ተራ ቁጥር የተጠቀሱት ተጠሪዎች ብቻ ሲሆኑ፣ ሌሎቹ በተደረገላቸው ጥሪ መሠረት ስላልቀረቡ ክርክሩ እነሱ በሌሉበት ተሰምቶአል፡፡ አቤቱታው በሰበር ችሎት እንዲታይ የተወሰነው ተጠሪዎች ላልተወሰነ ጊዜ የተቀጠሩ ናቸው የመባሉን አግባብነት ለመመርመር ነው፡፡ በዚህ መሠረትም ይህን ነጥብ ከሥር ጀምሮ ከተደረገው ክርክር፣ አቤቱታ ከቀረበበት ውሣኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝበን መርምረናል፡፡

በመዝገቡ ከቀረበው ክርክር መገንዘብ እንደቻልነው አመልካች በኮንስትራክሽን ሥራ ዘርፍ የተሰማራ ድርጅት ሲሆን፣ ተጠሪዎችን ቀጥሮ

ያሠራው የተወሰነ የግንባታ ሥራ ማለትም ሃያ /20/ ቤቶችን ሲሠራ በነበረበት ወቅት ነው፡፡ የተቀጠሩበት ስራም የአናጺነት ስራ ነው፡፡ ቤቶች ሲገነቡ ከሚያስፈልጉት ሥራዎች አንዱ የአናጺነት ስራ መሆኑ የታወቀ ቢሆንም፣ ይህ ስራ እስከ መጨረሻው ይዘልቃል ወይም ያስፈልጋል ማለት ግን አይደለም፡፡ በእርግጥ አመልካች በኮንስትራክሽን የሥራ ዘርፍ የተሰማራ የንግድ ድርጅት እንደመሆኑ የኮንስትራክሽን ስራዎች እስካሉ ድረስ በዚሁ የሚቀጥል ቋሚ ድርጅት መሆኑ የሚያከራክር አይደለም፡፡ ድርጅቱ ቋሚ ነው ከተባለ ደግሞ አብረውት የሚዘልቁ ቋሚ ሠራተኞች ማለትም በተወሰነ ሰዓት ሥራ ገብተው በተወሰነ ሰዓት የሚወጡ /መደበኛ የሥራ ሰዓት ያላቸው/ በየወሩም በፔይሮል ደመወዝ የሚከፈላቸው እንደሚኖሩት ይታወቃል፡፡ ድርጅቱ አንድ የተወሰነ የግንባታ ስራ በሚሠራበት ጊዜ በተጨማሪነት የሚቀጥራቸው ሠራተኞች ግን ግንኙነታቸው ከተቀጠሩበት የተወሰነ የግንባታ ስራ ጋር በመሆኑ በቋሚነት ከተቀጠሩት የድርጅቱ ሠራተኞች በተለየ ሁኔታ መታየት እንዳለባቸውም ሊያከራክር የሚችል /የሚገባ/ አይደለም፡፡

ወደያዝነው ጉዳይ ስንመለስ ተጠሪዎች የተቀጠሩት ሃያ ቤቶች በሚሠሩበት ወቅት የአናጺነት ሥራ እንዲሠሩ በመሆኑ ቅጥራቸው በአዋጁ አንቀጽ 10/1/ሀ/ እንደተመለከተው ለተወሰነ ሥራ ነው፡፡ ይህም ከሥራው ባሕርይ አንፃር ግልጽ ስለሆነ አመልካች የተቀጠሩት ለተወሰነ ሥራ መሆኑን አላስረዳም የሚባልበት የሕግ ምክንያት የለም፡፡ ክሱን የሰማው የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በውሣኔው ላይ እንዳመለከተው የቤቶቹ ስራ ተገባዶ የነበረ ሲሆን፣ ተጠሪዎች ከሥራው እንዲሰናበቱ የተደረጉትም ያኔ ነው፡፡ ከላይ እንዳመለከትነው የአናጺነት ስራ የራሱ ባሕይር ያለው በመሆኑ ቤቶቹ ፍጹም ተጠናቀው ለመኖሪያነት ብቁ እስከሆኑ ድረስ የሚዘልቅ አይደለም፡፡ በመሆኑም የቤቶቹ ስራ ተገባዶ ነበር እስከተባለ ድረስ ተጠሪዎች የተቀጠሩበት የአናጺነት ስራ አልተጠናቀቀም ወይም ቀጣይነት ነበረው ወደሚለው ድምዳሜ መድረስ የሚቻልበት ምክንያት የለም፡፡ የስር ፍ/ቤቶች ለውሣኔያቸው መሠረት ያደረጉት የአዋጁ አንቀጽ 30/1/ም መታየት ያለበት ከላይ በዝርዝር ከተገለጸው የአመልካች የስራ ባሕርይ አንፃር ነው፡፡ በዚህ መሠረት ሲታይም የቤቶቹ ግንባታ እያለቀ ሲሄድ ለሚቀረው ስራ አስፈላጊ የሆኑት ሠራተኞች ብቻ ቀርተው ባለቀው ስራ ላይ ሲሠሩ የነበሩት ይሰናበታሉ /ይቀነሳሉ/ የሚል ትርጉም ነው የሚኖረው፡፡ ተጠሪዎች የተሰናበቱት የተቀጠሩበት የአናጺነት ሥራ በመጠናቀቁ በመሆኑም ለክርክሩ አወሳሰን ተገቢነት ያለው የአዋጁ አንቀጽ 24/1/ ነው፡፡ በመጨረሻም የሥራ ውሉ በመቋረጡ ምክንያት የሚከፈሉ ክፍያዎች ካሉም መታየት ያለባቸው ከዚሁ አንፃር ነው፡፡ ሲጠቃለል ተጠሪዎች የተቀጠሩት ላልተወሰነ ጊዜ ነው እንደዚሁም ለክርክሩ አወሳሰን ተገቢነት ያለው ድንጋጌ የአዋጁ አንቀጽ 30/1/ ነው በማለት የስር ፍ/ቤቶች የደረሱበት መደምደሚያ የሕግ መሠረት ያለው ሆኖ አላገኘነውም፡፡ ከዚህ የተነሣም አቤቱታ የቀረበበት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት ችለናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. አቤቱታ የቀረበበት በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 28432 የካቲት 5 ቀን 1999 ዓ.ም. ተሰጥቶ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 52206 የካቲት 28 ቀን 1999 ዓ.ም. በሰጠው ትዕዛዝ የፀናው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡
2. በአመልካች እና በተጠሪዎች መካከል የነበረው የሥራ ውል የተቋረጠው በአዋጁ አንቀጽ 24/1/ እንደተመለከተው በሕግ በተደነገገው መሠረት ነው ብለናል፡፡
3. ወጪና ኪሣራ በተመለከተ ግራ ቀኝ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡

መዝገቡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ